

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
BİLGİ ve BELGE YÖNETİMİ
ANABİLİM DALI

**AVRUPA BİRLİĞİ'NE DOĞRU TÜRKİYE'DE
ÜNİVERSİTE KÜTÜPHANELERİNİN DURUMU ve
ENTEGRASYONU**

147466

Yüksek Lisans Tezi

Burcu Bulut

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Doğan Atılğan

Ankara-2004

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
BİLGİ ve BELGE YÖNETİMİ
ANABİLİM DALI

**AVRUPA BİRLİĞİ'NE DOĞRU TÜRKİYE'DE
ÜNİVERSİTE KÜTÜPHANELERİNİN DURUMU ve
ENTEGRASYONU**

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Doğan Atılğan

Tez Jürisi Üyeleri:

Adı ve Soyadı

Prof. Dr. Sekine Karakas
Doç. Dr. Doğan Atılğan
Nazan (Özenci) Oğak

İmzası

Sekine Karakas
Doğan Atılğan
Nazan Oğak

Tez Sınavı Tarihi:

ÖNSÖZ

Birleşik bir bilgi toplumu ve bilgi ekonomisi oluşturma düşüncesi ile biraraya gelen Avrupa Birliği (AB) ülkeleri bu amaçla bilgiye her geçen gün daha fazla yatırım yapmaktadır. Birlik ülkelerinde bilgi paylaşımının sağlanmasına verilen önem, AB'ye girmek isteyen aday ülkeler için de bir kriter olmuştur. Bu nedenle araştırma-geliştirme (Ar-Ge) faaliyetleri hız kazanmış, bilgi iletişim teknolojileri de zamanla hayatımızın vazgeçilmezleri arasında yerini almıştır. AB'ye girmek isteyen aday ülkeler de kendi bünyelerinde Ar-Ge faaliyetlerine ağırlık vermiştir.

Ülkemizde de Ar-Ge faaliyetlerinin en yoğun şekilde yapıldığı kurumlar olarak üniversiteler ön plana çıkmıştır. Üniversitelerde yapılan Ar-Ge çalışmalarının sağlıklı bir şekilde yapılması, üretilen bilgilerin yayımı ve bunların günlük hayata geçirilmesi için üniversite kütüphanelerinin hizmet kapasitesi ve yeterlilikleri gündeme gelmiştir. Avrupa'da akademik literatürle ilgili doküman ve danışma kaynaklarının toplandığı merkezler, akademik kültürün yaratıldığı birimler haline gelen üniversite kütüphanelerine ülkemizde de bu gözle bakılması gerekliliği ortaya çıkmıştır. Ülkemizde nitelik ve nicelik açısından her alandaki araştırmaları destekleyecek bir dermeye, teknolojik alt yapı ve donanımına sahip, konunun uzmanları tarafından hizmet verilen üniversite kütüphanelerine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu özelliklere sahip üniversite kütüphaneleri AB ile entegrasyonda da önemli rol oynayacaktır.

AB'nin oluşturmaya çalıştığı bilgi toplumunun bir parçası olmak ve bu birlik içinde yer almak için ülkemiz açısından AB standartlarını yakalamak zorunluluğu vardır. Bilginin tüm yaşamsal eylemlerin temelini oluşturduğu böyle bir birlik içinde olmak da ancak birlik üyesi ülkelerde yapılan nitelikte Ar-Ge faaliyetleri yaparak bunları toplumun yararına sunmakla mümkün olacaktır. Ülkemizde bu faaliyetlerde başı çeken üniversitelerin ve sahip oldukları üniversite kütüphanelerinin AB standartlarına uygun olması AB'ye entegrasyonda atılacak önemli adımlardan biri olacaktır.

Çalışmamın her aşamasında beni değerli önerileri ile yönlendiren ve her türlü desteği ile bu çalışmayı bir zevk haline getiren tez danışmanım ve hocam Doç Dr. Doğan ATILGAN'a;

Araştırmamın çeşitli aşamalarında değerli önerileri ile beni destekleyen ve kaynak taramalarında bana yol gösteren Dr. Fatih RUKANCI'ya ve Mehmet BOZ'a; dokümanlarını benimle paylaşan Prof. Dr. Bülent KARASÖZEN'e, Arş. Gör. Hakan ANAMERİÇ'e ve Arş.Gör. Hüseyin ODABAŞ'a; çalışmamı destekleyen Dr. Özlem BAYRAM'a; çalışmam boyunca yakın ilgisini ve dostluğunu esirgemeyen arkadaşlarım Özlem ŞAHİN DEMİRBİLEK ve Pelin UZEL'e; müdürüm Nilüfer ÜNAL'a ve tüm mesai arkadaşlarıma;

Beni yaşamımın her alanında olduğu gibi bu çalışmam sırasında da yalnız bırakmayan, yıkılmaz kalelerim, annem ve babama; varlığıyla bana direnme gücü veren, mutluluk ve moral kaynağım Korhan KETEN'e yürekten teşekkürlerimi sunarım.

Burcu BULUT

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	i
İÇİNDEKİLER	iii
KISALTMALAR	v
TABLolar	vi
1. BÖLÜM: GİRİŞ	1
1.1. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ	4
1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI	
1.3. ARAŞTIRMANIN HİPOTEZİ	5
1.4. ARAŞTIRMANIN ALANI, KAPSAMI ve EVRENİ	6
1.5. ARAŞTIRMANIN VERİ TOPLAMA TEKNİKLERİ ve YÖNTEMİ	7
1.6. ARAŞTIRMANIN DÜZENİ	8
1.7. KAVRAM ve TERİMLER	10
1.8. KAYNAKLAR	12
2.BÖLÜM: ÜNİVERSİTELER ve ÜNİVERSİTE KÜTÜPHANELERİ	13
2.1.YÜKSEK ÖĞRETİMİN MİSYONU ve TÜRKİYE'DE YÜKSEK ÖĞRETİM	19
2.1.1.Türkiye'de Devlet ve Vakıf Üniversiteleri	27
2.1.1.1. Devlet Üniversiteleri	27
2.1.1.2. Vakıf Üniversiteleri	32
2.2.ÜNİVERSİTE KÜTÜPHANELERİMİZİN DURUMUNA GENEL BİR BAKIŞ	34
2.2.1.Üniversite Kütüphanelerimizin Ortaya Çıkışı ve Gelişimi	35
2.2.2.Üniversite Kütüphanelerimizde Verilen Hizmetler	45
2.2.2.1.Üniversite Kütüphanelerimizde Verilen Hizmetlerde Kullanıcı Memnuniyetini Etkileyen Unsurlar	48
2.2.2.1.1. Kütüphane Personelinin Niteliği	49
2.2.2.1.2. Kütüphane Dermesinin Niteliği ve İş birliği Çalışmaları	51
2.2.2.1.3. Danışma Hizmetinin Kalitesi	61

3.BÖLÜM: AB'DE ÜNİVERSİTELER ve ÜNİVERSİTE KÜTÜPHANELERİ	64
3.1.AB'NİN DOĞUŞU ve GELİŞİMİ	64
3.1.1.AB Uyum Programları	70
3.1.2.e-Avrupa ve e-Avrupa+ Programları	96
3.2. AB'DE YÜKSEK ÖĞRETİM	99
3.3.AB'DE ÜNİVERSİTE KÜTÜPHANELERİNİN DURUMU	103
3.3.1.AB Üniversite Kütüphanelerinde Verilen Hizmetler	105
4.BÖLÜM: AB'YE UYUM ÇALIŞMALARI	114
4.1.KALKINMA PLANLARI	114
4.1.1. III. Beş Yıllık Kalkınma Planı	114
4.1.2. IV. Beş Yıllık Kalkınma Planı	115
4.1.3. V. Beş Yıllık Kalkınma Planı	116
4.1.4. VI. Beş Yıllık Kalkınma Planı	116
4.1.5. VII. Beş Yıllık Kalkınma Planı	118
4.1.6. VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı	124
4.2.e-TÜRKİYE GİRİŞİMİ	133
4.3. AB 6. ÇERÇEVE PROGRAMI	143
5.BÖLÜM: AB'YE UYUM SÜRECİNDE ÜNİVERSİTE KÜTÜPHANELERİMİZDE YAPILAN AKREDİTASYON ÇALIŞMALARI	147
5.1.AKREDİTASYON KAVRAMI	147
5.2.AB'DE AKREDİTASYON ÇALIŞMALARI	159
5.3.TÜRKİYE'DE AKREDİTASYON ÇALIŞMALARI	163
6.BÖLÜM: SONUÇ ve ÖNERİLER	187
KAYNAKÇA	202
ÖZET	211
SUMMARY	213
EK-1	215

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
AET	: Avrupa Ekonomi Topluluğu
AKÇT	: Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu
ANKOS	: Anadolu Üniversite Kütüphaneleri Konsorsiyumu
Ar-Ge	: Araştırma-Geliştirme
AT	: Avrupa Topluluğu
BİT	: Bilgi ve İletişim Teknolojileri
ÇP	: Çerçeve Plan
GSMH	: Gayrisafi Milli Hasıla
GSYİH	: Gayrisafi Yurt İçi Hasıla
OBES	: Ortak Belge Sağlama
TBD	: Türkiye Bilişim Derneği
TEP	: Temel Eğitim Programları
TP	: Topluluk Programları
TUENA	: Türkiye Ulusal Enformasyon Alt Yapısı Ana Planı
TÜBA	: Türkiye Bilimler Akademisi
TÜBİTAK	: Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırmalar Kurumu
TÜRDOK	: Türkiye Bilimsel ve Teknik Dokümantasyon Merkezi
TÜRKAK	: Türk Akreditasyon Kurumu
TÜVEKA	: Türkiye Üniversiteler ve Araştırma Kurumları Ağı
ULAKBİM	: Ulusal Akademik Ağ ve Bilgi Merkezi

TABLolar

- Tablo-1** : Anketi yanıtlayan üniversiteler
- Tablo-2** :AB ülkelerindeki üniversite kütüphanelerinde verilen hizmetlerden haberdar olan ve olmayan üniversiteler
- Tablo-3** :AB ülkelerindeki üniversite kütüphaneleri ile ülkemizdeki üniversite kütüphanelerinin hizmetlerinin birbiri ile örtüştüğünü düşünen ve düşünmeyen üniversiteler
- Tablo-4** :AB ülkelerindeki üniversite kütüphanelerinde yapılan akreditasyon çalışmalarından haberdar olan ve olmayan üniversiteler
- Tablo-5** : Akreditasyon çalışması yapan ve yapmayan üniversiteler
- Tablo-6** :Üniversite kütüphanelerinde yapılan akreditasyon çalışmalarının kullanıcı tatminini sağlamakta etkili olduğuna inanan ve inanmayan üniversiteler
- Tablo-7** :AB'ye entegrasyon sürecinde üniversite kütüphanelerinin entegrasyon sürecini hızlandırıcı rol oynayacağına inana ve inanmayan üniversiteler
- Tablo-8** :AB'ye uyum sürecinde üniversite kütüphanelerinin uyumu için çalışma yapan ve yapmayan üniversiteler
- Tablo-9** :Üniversitelerin AB'ye entegrasyon sürecinde üniversite kütüphanelerinin uyumu için yaptıkları çalışmalar

1. BÖLÜM: GİRİŞ

1.1. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren hayatımıza giren ‘bilgi toplumu’ kavramı sosyal, ekonomik ve kültürel hayatın bütününe etkilemiştir. Artık her şey bilgi ve onun ürünlerine dayalı olarak şekillenmeye başlamış, bu değişimde insanların ihtiyaçlarının farklılaşmasına yol açarak beklentilerin artmasında ve hayat standardının yükselmesinde etkin bir rol oynamıştır. Bunun bir sonucu olarak da bilgiye erişim her zamankinden daha önemli hale gelmiştir. Mevcut bilgiden yola çıkarak katma değer yaratan bilgiye ulaşılması ve yeni değerler yaratılması, bu değerlerin hayatın her alanında aktif olarak kullanılması ve yayılması ulusal - uluslar arası ölçekte iş birliği ve dayanışma içine gidilmesine yol açmıştır.

Bilimsel araştırmalara ve teknolojik gelişmelere verilen önem ulusal ve uluslar arası alanda rekabetin hız kazanması ve ekonomik pazarda daha fazla pay elde etme isteği ile birlikte artmıştır. Bu nedenle bilgi ve bilgi ürünlerinin gelişimi önem kazanmış, nitelikli insan gücüne ve bilgi teknolojilerine yapılan yatırımlar önemli boyutlara ulaşmıştır. Ülkeler bütçelerinden araştırma-geliştirme (Ar-Ge) faaliyetlerine geniş çapta pay ayırmaya başlamıştır. Aynı anda pek çok alanda gelişmeleri takip ederek kısa zamanda çok yol alma isteği ulusal anlamda ki iş birliği ve dayanışmayı uluslar arası platformlara taşımıştır.

İnsan kaynaklarına ve insan gücüne yapılan yatırımlardaki artış ülkelerin eğitim sistemlerinde ve eğitim sistemlerini destekleyen lâboratuvar,

kütüphane, vb. alt sistemlerde yeniden yapılanmaya gidilmesine yol açmıştır. Bu bağlamda Ar-Ge çalışmalarının en yoğun şekilde yapıldığı üniversitelerdeki eğitimin kalitesinin artırılması yolunda ve üniversite kütüphanelerinde yapılan bilgi toplanması, sunumu ve yayımı çalışmalarında en son teknolojilerin kullanılması, bilgi ağlarının oluşturulması yolunda önemli adımlar atılmış, projeler hazırlanmıştır.

Ekonomik, kültürel ve siyasal örgütlenmelerde iş birliğinin gerekliliğini savunan Batı Avrupa'da II. Dünya Savaşı sonrası ilk olarak Avrupa Toplulukları (AT) şeklinde ortaya çıkan Avrupa Birliği (AB) dünyada benzeri bulunmayan ilginç bir bütünleşme örneği olmuştur. Türkiye'de ki batılılaşmaya bakış açısına da uygun olan bu bütünleşme içinde yer almanın ülkenin gelişimi için olumlu olacağı düşüncesi ile ilk olarak 1963 yılında AB ile ilişkilerimiz başlamıştır. Bugün AB'ye tam üyelik başvurusu yapmış ülkelerden biri de Türkiye'dir. Yaşam kalitesinin artırılması, bilgi toplumunun oluşturulması ve bilgi kaynaklarının eşit paylaşımı konularında stratejiler belirleyen AB, bilgiyi, Ar-Ge çalışmalarını ve teknolojiyi, sürdürülebilir kalkınma ve ekonomik büyümeye katkısı olan unsurlar olarak görmekte, bu yönde program ve politikalar oluşturulmasına destek olmaktadır.

Türkiye, rekabet gücü yüksek, birleşik bir bilgi toplumu ve ekonomisi haline gelmek, gelişmiş bir toplum oluşumunu gerçekleştirmek amacı ile bir araya gelmiş olan AB'de yer almak için hazırlıklarını sürdürmektedir. AB'de olduğu gibi ülkemizde de Ar-Ge faaliyetlerine önem verilmekte, teknolojik anlamda kendini aşmak için çaba harcanmaktadır. Bu süreçte ülkemizdeki her alanda farklı çalışmalar yapılmakta ve projeler hazırlanmaktadır. Hazırlanan projelerin istenilen unsurları

içinde barındırması, bugüne kadar yapılmış olan çalışmalara farklı boyutlardan bakmayı başarması, AB kriterlerine uygun ve sonuçlarının olumlu olması için yetişmiş insan gücüne, proje çalışmalarını destekleyecek nitelikte bilgi kaynaklarını barındıran kütüphanelere ihtiyacı vardır. Ülkemizde, ihtiyaç duyulan nitelikli insan gücünü yetiştiren üniversiteler ve araştırmaları destekleyecek üniversite kütüphaneleri vardır. Ancak yapılan çalışmaların ses getirmesi AB tarafından kabul görebilmesi için imkanların iyileştirilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda istenilen başarılı sonuçların elde edilmesinde Ar-Ge çalışmalarına destek veren üniversite kütüphanelerine önemli görevler düşmektedir.

İçinde bulunduğumuz durum göstermektedir ki, AB'ye tam üyelik aşamasında olan ülkemiz için yapılan Ar-Ge çalışmaları büyük önem taşımaktadır. istediğimiz nitelikte araştırma yapmak ve kendimizi AB kriterlerine ulaştırmak için; üniversitelerimizde verilen eğitimin geleneksellikten uzaklaşarak, araştırma, geliştirme ve üretmeye yönelik olmalı ve bütün bunları yaparken de bünyelerindeki kütüphaneleri desteklenmelidir. Eğer biz kendimizi yakın bir tarihte AB içinde görmek istiyorsak, bilgi toplumu olma yolundaki çabalarımız güçlendirilmelidir. Bunun için de Ar-Ge çalışmalarına gereken destek verilmeli, üniversitelerimizde yeniden yapılanmaya gidilmeli, üniversite kütüphanelerimizden tam verim almak için de gerekli mevzuat çalışmaları yapılmalıdır. Teknolojik alt yapıyı güçlendirmek içinde üniversite kütüphanelerimiz bilgi iletişim teknolojileri açısından geliştirilmelidir. Ayrıca üniversite kütüphanelerinde çalışanlar bilgilendirilmelidir.

1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI

Uluslar üstü bir kurum olarak nitelendirilen AB ülkelerinden biri olmak için aday ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de çok yönlü çalışmalar başlatılmıştır. Bunlar arasında Ar-Ge çalışmalarını desteklemek, elde edilen enformasyonun etkin şekilde kullanılmasını ve hayatın tüm alanlarına yayılmasını sağlayarak üst bilgi yaratmak ve toplumu bilinçlendirmek gibi girişimler yer almaktadır. Sıralanan bu kriterlerden de anlaşılacağı üzere asıl amaç bilgi toplumunu yaratmak, ekonomi başta olmak üzere tüm sosyal ve kültürel faaliyetlerin gelişimine bilgi temelli destek vererek AB'nin en büyük ekonomik güç haline gelmesini sağlamaktır.

Üniversitelerin Ar-Ge çalışmalarına süreklilik kazandırmaları bilgi toplumu olma yolunda sağlıklı adımlar atılması anlamına gelmektedir. Bilgi toplumunu oluşturmak ise Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam üyelik için siyasi ve ekonomik koşullar ile birlikte yerine getirmesi gereken şartların başında yer almaktadır. Hedefi, üye ülkeler arasında sürekli bilgi akışını sağlamak, ekonomik ve sosyal alanda kalkınmayı hızlandırmak olan AB, bilgi üretimini sürekli hale getirerek tüm alanlardaki yenilikleri en kısa sürede yakalama çabasıdadır. Ülkemizde gereksinim duyulan araştırma alanlarını açarak verimli çalışmalar yapmak ve hepsinden önemlisi bilgi toplumu yolunda aşama kaydetmek, üniversitelerin eğitim programlarının AB seviyesine getirilmesi ve üniversite kütüphanelerinin amacına uygun ve yeterli hizmet vererek bu çalışmaları desteklemesi ile mümkündür.

AB ülkelerinde kaydedilen ilerlemede ve bilgi toplumunu yaratma yolunda yapılan çalışmalarda üniversitelerden ve üniversite kütüphanelerinden yararlanılmak sorunludur. Bu amaçla çalışmamızda Türkiye’de araştırma-geliştirme faaliyetlerinin yoğun olarak yapıldığı ve topluma aktarıldığı kurumlar olan üniversitelerin çalışmalarının olumlu sonuçlanması için vazgeçilmez bir unsur olan üniversite kütüphanelerinin hizmetleri ve önemi ortaya koyulmuştur. AB’ye uyum sürecinde üniversitelerimiz ve üniversite kütüphanelerimizin akreditasyon konusunda yaptığı çalışmalar vurgulanmıştır.

1.3. ARAŞTIRMANIN HİPOTEZİ

Üniversite ve üniversite kütüphanelerimizin akreditasyon çalışmalarının vurgulanması amacı ile yapılan çalışmamızda hipotez şöyle oluşturulmuştur:

-Üniversite kütüphanelerinin AB ile entegrasyon sürecindeki etkin rolünün anlaşılamamasına bağlı olarak, ülke genelinde ki üniversite kütüphanelerimiz akreditasyon konusunda bilgi sahibi değildir.

-Toplam kaliteyi sağlamak amacı ile yapılan akreditasyon çalışmalarına üniversite kütüphaneleri bazında yeterli çalışmalar yapılmamaktadır.

1.4. ARAŞTIRMANIN ALANI, KAPSAMI ve EVRENİ

Türkiye'nin AB ile 1960'lı yıllarda resmi düzeyde başlayan ilişkileri 2004'ün başına gelene kadar çeşitli evrelerden geçmiştir. 1996 yılında tamamlanan gümrük birliği çalışmaları sonucunda Türkiye AB ile ileri entegrasyona sahip bir ülke konumuna gelmiştir. Ancak Türkiye'nin AB karar alma sürecinde etkin olarak yer alamaması ve alınan kararlardan olumsuz şekilde etkilense de söz sahibi olamaması ülkemizin AB'ye tam üyelik için yaptığı çalışmaları hızlandırmasına yol açmıştır. 1999 yılında Helsinki'de yapılan Zirve'de AB'nin genişlemesine yönelik alınan kararlar çerçevesinde Türkiye aday ülke olarak kabul edilmiştir. Bu tarihten sonra AB kriterlerini yerine getirmek amacı ile yapılan çalışmalar ağırlık kazanmıştır.

Bilgi toplumu olma yolunda eğitim alanında etkin rol alan üniversiteler ve üniversite kütüphanelerinin bu sürece etkileri, gerçekleştirilen Ar-Ge çalışmalarına üniversite kütüphanelerinin katkıları ve üniversite kütüphanelerinin AB ile entegrasyonda oynadığı rol AB programları, kalkınma planları ve e-Türkiye çalışmaları baz alınarak değerlendirilip öneriler geliştirilmeye çalışılacaktır. Bu kapsam içinde Türkiye'deki ve AB ülkelerindeki yüksek öğretim sistemi içinde üniversitelerin yeri, üniversite kütüphanelerinin üniversitenin gelişimine, toplumun bilinçlenmesine, Ar-Ge çalışmalarının desteklenerek güçlenmesine etkilerinin neler olduğu, bu konularda bugüne kadar gerçekleşen çalışmalar alanımızı oluşturacaktır.

AB'ye tam üyelik sürecinde Türkiye'deki yüksek öğretim sistemi içinde üniversiteler ve üniversite kütüphanelerinin gelişimleri, kullanıcılarına sundukları hizmetler ve teknolojik gelişimin hizmetlere yansıtılması aşamaları araştırmanın evrenini oluşturmaktadır.

1.5. ARAŞTIRMANIN VERİ TOPLAMA TEKNİKLERİ ve YÖNTEMİ

Araştırmamızda yöntem olarak 'betimleme yöntemi' kullanılmıştır.

Betimleme yöntemi şöyle tanımlanmaktadır:

"Betimleme yöntemi; olayların, objelerin, varlıkların, kurumların, grupların ve çeşitli alanların 'ne' olduğunu betimlemeye, açıklamaya çalışır. 'Bunlar nedir' sorusuna cevap bulmaya yöneliktir. Betimleme araştırmaları, mevcut olayların daha önceki olay ve koşullarla ilişkilerini de dikkate alarak durumlar arasındaki etkileşimi açıklamayı hedef alır. Bu yöntem dayanan araştırmalarla, durum nedir?, neredeyiz?, ne yapmak istiyoruz?, nereye, hangi yöne gitmeliyiz? gibi sorulara, mevcut zaman kesiti içinde olduğu düşünülen verilere dayanılarak cevap bulunmak istenir" (Kaptan, 1995: 59).

Araştırmamızda bu yöntem geçmişten 2004'ün başına kadar Türkiye'deki üniversitelerin ve üniversite kütüphanelerinin durumunun değerlendirilmesinde kullanılmıştır.

Bununla birlikte daha önce bu konu üzerinde çalışması olan kişilerle iletişime geçerek iş birliğini sağlayan ya da sürdürmek, araştırma verisi toplamak amacıyla yazışma ve görüşme teknikleri kullanılmıştır. Bu teknikler şöyle tanımlanmaktadır:

“Görüşme: (“interview”,mülakat) Sözlü iletişim yoluyla veri toplama (soruşturma) tekniğidir. Görüşme, çoğunlukla yüz yüze yapılmakta ise de, telefon ve televizyonlu telefon gibi anında ses ve resim iletilerile de olabilir” (Karasar, 2003: 165).

Araştırmamızda bu yöntem Türkiye’de ki üniversite kütüphanelerinde yapılan akreditasyon çalışmaları hakkında bilgi almak için kütüphane ve dokümantasyon daire başkanlarından bilgi almakta kullanılmıştır.

Yazışma: “Yazılı iletişim (karşılıklı yazı yazma) yoluyla veri toplama (soruşturma) tekniğidir. Mektup, anket, yazılı testler vb’leri, bu tür veri toplamada yaygın olarak kullanılan araçlardır. Anket aracılığı ile veri toplama, belli bir amaç ve plana göre düzenlenmiş “soru listesi”dir. Ankette az ya da çok soru olabilir. Bunlar, genellikle geniş kriterlere uygulanır ve sonuçlar üzerinde istatistik değerlendirmeler yapılır” (Karasar, 2003: 175-176).

Bu yöntem de görüşme yöntemi gibi Türkiye’deki üniversite kütüphanelerinde yapılan akreditasyon çalışmalarının değerlendirmesi amacı ile ülke genelindeki kütüphane ve dokümantasyon daire başkanlarından bilgi almak amacı ile kullanılmıştır.

1.6. ARAŞTIRMANIN DÜZENİ

Araştırmamız 6 bölümden oluşmaktadır. Buna göre:

- I. Bölüm, araştırmanın önemi; araştırmanın amacı ve hipotezi; araştırmanın alanı, kapsamı ve evreni; araştırmanın veri toplama teknikleri ve yöntemi; araştırmanın düzeni; kavram ve terimler ve kaynakları içeren giriş bölümüdür.
- II. Bölüm’de Türkiye’de yüksek öğretim ve misyonu; Türkiye’deki devlet ve vakıf üniversitelerinin geçmişten bugüne geçirdiği evreler ele alınmıştır. Üniversite

kütüphanelerimizin ortaya çıkışı ve gelişimi; üniversite kütüphanelerimizde verilen hizmetler, kullanıcı potansiyeli ve teknolojik gelişimleri değerlendirilerek mevcut düzen ve beklentiler üzerinde durulmuştur. Üniversite kütüphanelerinin önemi vurgulanarak AB ile entegrasyonda ne derece etkin bir yere sahip olduğu; yüksek öğretimin misyonları, üniversitelerde verilen eğitim ve üniversite kütüphaneleri ile işbirliği içinde yürütülecek eğitim programları ışığında incelenerek ortaya konmuştur.

III. Bölüm’de, AB’de üniversiteler ve üniversite kütüphanelerinin gelişimi ele alınmıştır. AB kavramının anlaşılması için AB’nin doğuşu ve gelişimi kısa bir tarihçe verilerek değerlendirilmiştir. AB’nin uyum programları değerlendirilerek bu programlarda yer alan çalışmalarda üniversite kütüphanelerinin rolü üzerinde durulmuş, AB ile entegrasyonda ki olumlu etkilerine dikkat çekilmiştir.

IV.Bölüm’de Türkiye’nin AB’ye uyum çalışmalarında üniversitelerin ve üniversite kütüphanelerinin beş yıllık kalkınma planlarında ki, e-Türkiye çalışmaları içinde ki ve AB 6. Çerçeve planı kapsamında ki yerleri belirlenerek somut değerlendirmelere gidilmiştir. Geline noktanın ne olduğu ortaya konarak hedeflerimizin neler olması gerektiği üzerinde durularak bugüne kadar yapılan uygulamalar sıralanmıştır.

V.Bölüm’de AB’ye uyum sürecinde üniversite kütüphanelerimizin durumu ele alınarak AB ülkelerinde ve Türkiye’de yeniden yapılanma ve toplam kalite yönetiminde farklı bir yaklaşım olan akreditasyon çalışmalarının üniversitelerde ve üniversite kütüphanelerindeki uygulamaları üzerinde durulmuştur. Bölümün sonunda AB ile entegrasyon sürecinde üniversite kütüphanelerinde yapılan çalışmaları değerlendirme anketi yapılarak sonuçları yorumlanmıştır.

VI. Bölüm’de AB’ye tam üyelik amacı ile yapılan entegrasyon çalışmalarında üniversite kütüphanelerinde yapılan akreditasyon çalışmaları üzerinde durulmuş çalışmanın genel değerlendirmesi yapılmış, toplanan veriler ışığında bugün gelinen nokta değerlendirilmiş ve üniversite kütüphanelerinin AB ile entegrasyon yolunda daha verimli kullanılabilmeleri için yapılması gerekenler öneriler şeklinde sunulmuştur.

1.7. KAVRAMLAR ve TERİMLER

Akreditasyon: “Genel anlamda akreditasyon, topluma sunulan program ve hizmetlerin niteliğinin sistematik bir yaklaşımla güvence altına alınması için geliştirilen bir yöntemdir. Eğitim-öğretim de ise akreditasyon, niteliği artırma, geliştirme ve güvence altına alma ile bu güvenceyi hizmet sunulan toplum kesimine verme esasına dayanır” (Bıyık, 2002: 15).

DIGICULT: “Kütüphane, müze ve arşivlerin ; ekonomik, bilimsel ve teknolojik gelişmeyi de kapsayan biçimde ortaya çıkmaya başlayan kültür ekonomisine katkılarını yaygınlaştırmayı hedeflemektedir. Burada “kültürel ve bilimsel içeriğe erişimde yeni modeller denenmesi”, “kültürel mirasın sayısal ortamda korunması” ve “bilgiye erişim, filtreleme, analiz ve yönetiminde denemeler ve en iyi uygulamalar” gibi alt alanları vardır” (<http://britishcouncil.org.tr/turkish/infoexch/avrb/htm>).

ERASMUS: Socrates’in Yüksek Öğretim kısmını kapsamaktadır. 24

Ocak 2000 tarihinde benimsenmiş olup 2006 yılı sonuna kadar olan bir dönemi kapsamaktadır. Socrates halen katılımcı 28 ülkeyi kapsamaktadır. Bunlar Avrupa Topluluğu’na üye 15 ülke; 3 EFTA (European Free Trade Association=Avrupa Serbest Ticaret Birliği) ülkesi (İzlanda, Lihtenştayn ve Norveç) ve Macaristan, Romanya, Çek Cumhuriyeti, Slovak Cumhuriyeti, Polonya, Bulgaristan, Estonya,

Letonya, Litvanya ve Slovenya'dır. Malta, Kıbrıs ve Türkiye'nin ileriki tarihte katılımları konusunda görüşmeler yapılmaktadır (Avrupa Birliği ve..., 2003: 36).

MACS: "Konulara Çok Dilli Erişim (Multilingual Access to Subject). Avrupa'dan kataloglara ve kütüphane veritabanlarına çok dilde erişimi hedefleyen proje bir çeviri hizmeti değil, indeksler arasında denklik kurma hedefi gütmektedir" (<http://britishcouncil.org.tr/turkish/infoexch/avrb/htm>).

NARIC: Akademik Tanıma Bilgi Ağı (Network for National Information Centers for the Recognition of Diplomas) Avrupa Komisyonunun bir kuruluşudur ve 1984 yılında oluşturulmuştur. NARIC diplomaların ve öğrenim sürelerinin akademik olarak tanınmasını amaçlamaktadır. Bu ağ SOCRATES/ERASMUS programının bir parçasıdır; öğrenci ve eğitim personelinin eğitim kurumları arasındaki değişimini desteklemektedir (Avrupa Birliği ve..., 2003: 21).

RENARDUS: "Avrupa Akademik Konu Ağ Geçidi Servisi (Academic Subject Gateway Service Europe) Internet'te bulunan Avrupa kaynaklı kültürel ve bilimsel dermelere, konu bazında daha iyi erişim sağlanmasına yönelik bir pilot projedir. Mevcut geçit inisiyatifleri ile ortak çalışma içinde jenerik simsar mimari ve veri modeline dayalı olarak dağınık dermelerin bütünleşik taramasını hedeflemektedir. Servisin alanı ve kapsamı proje ortakları ile birlikte belirlenecek, dermeler yapılarak teknik çözümler, metadatanın paylaşımı ve standartlar gibi konularda anlaşma sağlanmaya çalışılacaktır" (<http://britishcouncil.org.tr/turkish/infoexch/avrb.htm>).

SOCRATES: Avrupa'nın temel eğitim programı olur, 30 ülkede uygulanmaktadır. Temel amacı, Avrupa Bilgisi oluşturmak ve böylece bu yüzyılın zorluklarına karşı birlikte hareket etmek, hayat boyu öğrenmeyi sağlamak, herkes için eğitimi teşvik etmek ve beceri ve niteliklerin arttırılmasına yardımcı olmaktır. Bu

nedenle Socrates dil öğrenimini desteklemekte, öğrenenlerin değişimini ve gelişimini desteklemektedir (Avrupa Birliği ve..., 2003: 11).

1.8. KAYNAKLAR

Araştırmamızda materyallerin toplanması ve analizinde elektronik veritabanlarından : Article First, ECO, WilsonSelect Plus; ikincil kaynaklardan: Dissertation Abstracts (1965-), Europa. The European Union Online (<http://europa.eu.int>), Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni-Türk Kütüphaneciliği: Dizin (1952-1992), Türk Kütüphaneciliği: Dizin (1993-2000), Türkiye Bibliyografyası (1935-), Türkiye Makaleler Bibliyografyası (1952-); birincil kaynaklardan: TDK. İmla kılavuzu. Ankara: TKD, 2000, Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni (1952-1986), Türk Kütüphaneciliği (1987-), Karasar, Niyazi. (2003). “Bilimsel Araştırma Yöntemi”. Ankara: Nobel., Kaptan, Saim. (1995). “Bilimsel Araştırma ve İstatistik Teknikleri”. Ankara: Rehber, kullanılmıştır.

Araştırmamızın yazımında Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kuralları Yönergesi’nden yararlanılmıştır.

2. BÖLÜM: ÜNİVERSİTE ve ÜNİVERSİTE KÜTÜPHANELERİ

Bilim üreten ve yayan kurumlar olarak üniversiteler bir ülkedeki sosyal, ekonomik, politik ve kültürel hayatın canlılığının korunmasında etkin bir yere sahiptir. Bilginin egemen olduğu 21. yüzyılın gereklerini yerine getirebilecek, geleceğe yönelik atılımlar yapabilecek nitelikte yetişmiş insan gücünün yaratılmasında üniversitelere ve onların gelişimini destekleyen üniversite kütüphanelerine çok büyük sorumluluklar düşmektedir.

Teknoloji ve bilimdeki gelişmeler, mevcut dengeleri değiştirmiş, bilginin güç haline gelmesi ile birlikte ülkeler arasındaki rekabet de farklı bir boyuta ulaşmıştır. Bunun sonucu olarak Avrupa'da yeni eğilimler ortaya çıkmıştır. Rekabet gücü yüksek birleşik bir bilgi toplumu ve ekonomisi haline gelmek, gelişmiş bir toplum oluşumunu gerçekleştirmek amacı ile Avrupa kıtasındaki bazı ülkeler bir araya gelmiş ve AB'yi kurmuştur. Türkiye'de bu yeni gelişmeler ışığında yerini belirlemiş ve AB 'ye tam üyelik için hazırlıklara başlamıştır.

Bilgi toplumu yaratmak isteyen AB bu amaç ile Ar-Ge programlarına öncelik vermiştir. Bu aşamada ihtiyaç duyulan bilgiyi ortaya çıkararak ve onu işleyerek hayatın tüm kesiminde etkin olarak kullanılmasını amaçlayan Ar-Ge çalışmalarının yapıldığı kurumlar ön plana çıkmıştır. Ar-Ge çalışmalarının en yoğun olarak yapıldığı yerler olarak üniversiteler ve bu çalışmaların sağlıklı yürütülmesine, sonuçlarının ihtiyaç duyulan alanlarda kullanılabilmesi amacıyla iletilmesine imkan veren üniversite kütüphanelerinin, hedeflenen noktaya gelinmesinde önemli bir role sahip olduğu ortaya çıkmıştır. Ülkemizde üniversite kütüphanelerinin Ar-Ge

faaliyetlerinde öne çıkmasının bir diğer nedeni; AB ülkelerinin çoğunda var olan kurum ve kuruluşların çalışma alanlarını destekleyici nitelikteki bilgi merkezlerine sahip olmasına karşın bizde böyle bir sistemin henüz oturmamış olmasıdır. Bu yüzden ülkemiz üniversite kütüphaneleri aynı zamanda bulundukları bölgelerde ön plana çıkmış olan endüstriyel, ekonomik ve kültürel gelişime ışık tutacak araştırmalara bilimsel destek vermekle de sorumludurlar. Ülkemizin hedefi olan AB'ye tam üyelik sürecinde üniversite kütüphaneleri bu yönüyle de entegrasyonun sağlanması açısından etkin bir yere sahiptir.

“AB' nin araştırma ve teknolojik gelişme politikasının başlıca amacı, Avrupa'nın bilim ve teknoloji alanında güçlendirilmesinin sağlanarak, bu yolla Avrupa sanayinin rekabet edebilirliğinin geliştirilmesi ve Avrupa yurttaşlarının yaşam kalitesinin iyileştirilmesidir. AB araştırma ve teknolojik geliştirme politikası üye ülkelerin ulusal araştırma çabalarını tamamlayıcı ve AB' nin tarım, ekonomik ve sosyal uyumu ulaştırma, çevre, sağlık, eğitim, enerji ve diğer benzeri alanlarını destekleyici niteliktedir” (Tanrıtanır, 2002: 4).

AB'nin amacı üye olan ve üye olacak ülkelerin tüm alanlardaki çalışmalarının birlik üyesi ülkelerin; kurumlarının ve vatandaşların yararına sunulabilecek nitelikte olmasını sağlamaktır. Bu amaçla birlik, ülkeler ve kurumlar arası çalışmaları desteklemektedir.

AB'nin temel eğitim politikaları ise üye ülkelerin aynı platformda buluşmasına yöneliktir. Sistemler arasında ve sistemlerin işleyişi ve içeriği açısından bulunacak bir ortak kriterin, eğitimde ve çalışma yaşamında denklige ulaşması hedeflenmektedir. AB'ne üye ülkelerin öğrencilerinin, bir başka üye ülkenin eğitim kurumlarında öğrenim görmesi ve her üye ülkede alınan sertifikaların diğer ülkelerde geçerliliği ve bu sertifikalar ile üye ülkeler arasında iş gücü dolaşımı serbestisi

sağlanabilmesi için çalışılmaktadır. Ortaya konan kriterler yüksek öğrenimi (üniversite öğrenimini) en az üç yıl teorik bir çalışma olarak görmektedir. Üye ülkelerin eğitim çalışmalarının yalnız okul sistemi içinde ele alınmaması gerektiği okul dışı aktivitelerle zenginleştirilmesi istenmektedir. Klasik eğitim anlayışı içinde okula yüklenen sorumluluğun, merkezi ve yerel yönetimlerin mekansal düzenlemeleri ile zenginleştirilmesi önerilmektedir. Bu çalışmaların hemen hepsinde uzmanların kullanılması amacı ile yeni istihdam olanaklarının yaratılması beklenmektedir. AB'nin ilgili komisyonlarının raporları incelendiğinde eğitim, sosyal entegrasyonun ve teknolojik gelişmenin itici gücü olarak görülmektedir. Beşeri kapital olarak algılanan insan kaynağının yapısal değişim ve dönüşümlerde fevkalade rol oynadığına dikkat çekilerek, eğitime yönelik çabalara önem verilmesi istenmektedir (Tatlıdil, Demircioğlu, 1995: 87). Bu bağlamda üniversiteler aranan niteliklere sahip bireyler yetiştirebilmek, var olan değişime ayak uydurabilmek için etkili stratejiler geliştirmek, uygulamak ve sonuçları değerlendirerek kontrol etmeye yönelik faaliyetler içine girmek zorundadırlar.

Görüldüğü gibi üniversitelerin şimdiki ve gelecekteki yerlerini görebilmeleri, fırsat ve tehditleri önceden tahmin edebilmeleri ve başarılarını devam ettirebilmeleri için yenilik yapmaya, açık ve dışa dönük stratejiler oluşturabilen bir yönetime sahip olmalarına bağlıdır. Ar-Ge çalışmalarının yapıldığı ve bilginin üretildiği yerlerin başında geldiğini söylediğimiz üniversitelerin bu çalışmalarını sürdürebilmeleri ve eğitim seviyelerini üst düzeyde tutabilmeleri içinde iyi kütüphane hizmetlerine sahip olmaları ilk kuraldır. Sürekli değişen ortamın belirsizliğinden etkilenmemek için kütüphaneler iç ve dış çevre faktörlerini analiz

ederek, konumlarını belirleyerek, pazarı ve kullanıcı tercihlerini yakından takip etmek ve buna bağlı olarak pazarda oluşan tehdit ve fırsatları kendi lehlerine çevirmek zorundadırlar (Çalış, 1998: 202). Bu noktadan hareketle şu an üniversitelerimizin ve üniversite kütüphanelerimizin içinde bulunduğu durumun ve gelecekte varılmak istenen noktanın çok iyi belirlenmesi ve bu amaçla yöneticiler tarafından çok iyi gözlem yapılması gerekmektedir.

Üniversitenin ve üniversite kütüphanesinin AB'ye tam üyelik sürecinde üstlendiği rolün daha iyi anlaşılabilmesi için bu iki kurumun tanımlanması, misyon ve fonksiyonlarının belirlenmesi yerinde olacaktır. Böylece üniversitelerin bünyesinde yer alan üniversite kütüphanelerinin üstlendiği görevlerin çeşitliliği ve taşıdıkları stratejik önem ortaya çıkacak ve AB'ye uyum çalışmalarını yürüten kişi ve kuruluşların bu konuya dikkatle eğilmelerinin neden gerekli olduğu daha net anlaşılacaktır.

“Üniversiteler, bilimsel özerkliğe ve kamu tüzel kişiliğine sahip yüksek düzeyde eğitim-öğretim, bilimsel araştırma, yayın ve danışmanlık yapan; fakülte yüksek okul ve benzeri kuruluş ve birimlerden oluşan yüksek öğretim kurumlarıdır. Bilim üreten ve yayan bu kurumlar; düşünce zenginliğini sağlayan güçlerdir. Bu güçler toplumlarındaki bireyleri bilgili ve düşünür kılma, düşünce yoksulluğundan ve köleliğinden kurtarma, toplumla bütünleşme yükümlülüğünü de üstlenmişlerdir” (Bilar, 1998: 1).

Üstlendikleri bu sorumluluk hızla çoğalan bilginin ve bilgi kaynaklarının toplumun tüm katmanlarındaki bireylere ulaşmasıyla sınırlı değildir. Asıl hedef bilgi toplumu oluşturma amacı ile hareket eden AB ülkelerinde olduğu gibi kişilerin de sahip oldukları bu yeni bilgileri kendi yaşam kalitelerini yükseltmek,

ekonomik olarak daha güçlü hale gelmek için günlük hayatlarında ve iş hayatlarında bu bilgileri kullanmaya başlamalarını teşvik etmektir. Ancak bu tür bir gelişme olduğunda üniversiteler sorumluluklarını yerine getirebilmiş olacaklardır. Bu gelişmede, üniversitelerin kütüphanelerinin kendilerini her anlamda geliştirmek isteyen ve yeni projeler ortaya koymayı hedefleyen kullanıcılarına nitelikli bilgiyi teknolojik gelişmeler ışığında ve uluslar arası ağlar aracılığı ile etkin bir şekilde sunması, ufuklarını genişletmesi ve yönlendirmesi ile mümkün olacaktır.

Tarihi ve toplumsal birer kurum ve özel amaçlı birer örgütlenme biçimi olan üniversiteler, ait oldukları ve belli bir üretim biçiminin şekillendirdiği toplumsal formasyonların gelişim süreci dışında anlaşılamazlar. Bu demektir ki, toplumsal formasyonlar, üniversitelerin ortaya çıktıkları zaman diliminden itibaren nasıl kapitalist üretim biçimine doğru bir gelişme çizgisi izlemişlerse, üniversiteler de buna paralel bir süreç içine girmişlerdir (Timur, 2000: 15). Toplumla bütünleşme yükümlülüğünü üstlenen üniversiteler doğal olarak her dönemde yaşanan olumlu veya olumsuz tüm sosyal, ekonomik ve politik gelişmelerden etkilenmişler ve önceden öngörülemeyen çok yönlü değişimlerin meydana geldiği kurumlar halini almışlardır. Bu nedenle üniversiteleri ve kütüphanelerini ele alırken, onların gelişimleri desteklenirken içinde bulunulan çağın ihtiyaç ve gerekleri de değerlendirilmelidir. “Bilgiye dayalı ekonomi” (knowledge based economy), “e-devlet”, “yaşamboyu öğrenim” (life long learning), “innovasyon” (innovation) vb. birçok kavramı beraberinde getiren bilgi toplumu olma girişimleri de içinde bulunduğumuz 21. Yüzyıl üniversitelerinin ve kütüphanelerinin oluşumlarının belirleyicileridir.

“Bilgi toplumunun kuramsal yapısının açıklanmasında öncü isimlerden olan Daniel Bell oluşmakta olan toplumun temel kurumu olarak üniversiteleri görmektedir. Çünkü üniversiteler hem bilginin üretilmesinde hem üretilen bilginin ekonomik ve toplumsal yarara dönüştürülmesinde hem de bireyin yaratıcılığının en üst düzeyde geliştirilmesinde önemli potansiyelleri olan kuruluşlardır. Üniversitelerin bu nitelikleri, onları dönüşüm için öngörülen alt yapı çalışmalarında ne denli dikkate alınmaları gerektiğini açıkça ortaya koymaktadır” (Çakın, 1998: 49).

İlk üniversitelerin oluşumundan başlayarak üniversite yapılanması içinde her zaman yer almış olan kütüphaneler, üniversitelerin akademik faaliyetleri gereği gereksinim duyulan her türlü bilgiyi, erişmek isteyen herkese iletme konumunda ve zorunluluğunda olan başlıca bilgi merkezleridir. Üniversite ile kütüphane arasındaki ilişkinin özünde birinin bilgiye ve dolayısıyla bilgi kaynaklarına olan bağımlılığı, diğerinin ise bilginin sağlandığı, düzenlendiği ve kullanıma sunulduğu yer olması yatmaktadır. Üniversite içinde başlı başına bir alt sistem olarak düşünülmesi gereken üniversite kütüphanelerinin etkinliği, bu sisteme tanınan olanaklarla önemli ölçüde ilişkilidir. Bu nedenle, üniversitelerde eğitim, öğretim ve araştırma için gerekli olan bilgileri sağlama yükümlülüğü taşıyan kütüphanelerin önemi, bugüne değin birçok platformda araştırmacılar, öğretim elemanları, öğrenciler ve hatta yöneticiler tarafından gündeme getirilmiş, ancak ülkemizde üniversite kütüphanesi ile üniversite üretkenliği arasındaki ilişki ciddi bağlamda sorgulanmaktan uzak kalmıştır (Çakın, 1998: 40).

Her türlü bilgi kaynağını ve özellikle bilimsel bilgileri toplayıp derleyen ve okuyucuya sunan yerlerden birisi olan üniversite kütüphaneleri, üniversite içinde ve yakın çevresinde bilimsel araştırma ve geliştirme çalışmalarını

desteklemek, her gün gelişip ilerleyen, yeni yayınlarla gelişen dünya biliminin son verilerini izleyip ilgililere sağlamakla görevli olan kurumlardır (Bılar,1998: 1). Bilgiye dayalı ekonomik sistemlerin esas alındığı AB ülkelerinin geldikleri nokta göz önünde bulundurulduğunda bilimsel çalışmaların ve uygulamalarının ülkelerin gelişmeleri ve büyümeleri açısından ne derece önemli olduğu ortaya çıkmaktadır.

Genelde üniversiteler, ülkenin ekonomik, toplumsal ve kültürel gelişimi ile ilgili hedeflerine ulaşabilmeleri için gerekli olan üst düzeyde insan gücünü yetiştiren kurumlar olarak kabul edilirler. Belirlenen amaçlar doğrultusunda üniversitelerin istedikleri işlevleri gereğince yerine getirebilmeleri ise güçlü bir kütüphanelerinin olmasına bağlıdır. Bu kütüphaneler ülke gelişimine katkıda bulunmayı hedefleyen üniversitelerin en büyük desteğidir (Alkan, 1997: 233-234). Özellikle AB içinde yer almayı düşündüğümüz süreçte AB’de yer alan üniversite kütüphanelerinin yapısının incelenmesi; verilen hizmetlerin ve kullanılan teknolojilerin dikkatle gözlemlenmesi bizlere yol gösterici olacaktır. Bu bağlamda üniversite kütüphanelerinin desteklenmesi, gelecekle ilgili olarak yapılacak kısa ve uzun vadeli planlarda bunların gelişmelerinin ne şekilde sağlanacağını ele alınması gerekmektedir.

2.1. YÜKSEK ÖĞRETİMİN MİSYONU VE TÜRKİYE’DE YÜKSEK ÖĞRETİM

Yüksek öğretim, yüksek öğretim kurumu olduğu otoritelerce kabul edilen üniversite ve diğer benzeri kuruluşların orta öğretim (lise) sonrası

gerçekleştirdikleri her çeşit çalışma ve öğretim veya araştırma eğitimini kapsar. Yüksek öğretimin amaç ve fonksiyonları tarihi süreç içinde önemli değişimler geçirmiştir. Ortaçağda Avrupa başta olmak üzere dünyanın farklı bölgelerinde yüksek öğretim din odaklı olarak gelişmiş, daha sonraları dinsel etkinliklerden bir ölçüde ayrılarak, tıp, hukuk ve felsefe gibi pozitif bilimlerin öğretildiği bağımsız kurumlar ortaya çıkmıştır. Modern üniversite anlayışı 1809-1810 yıllarında Berlin Üniversitesi'ni kuran William von Humbolt'un ortaya koyduğu görüşlerden önemli ölçüde etkilenmiştir. Bunun yanında Fransa'da ortaya çıkan devlet güdümlü yüksek öğretim hareketi ve İngiltere'deki liberal yaklaşım 19. Yüzyıldaki önemli gelişmelerdir. Bu gelişmeler İkinci Dünya Savaşı sonrası ve izleyen yıllarda ise Amerikan Modeli olarak tanımlanan, topluma hizmet anlayışının hakim olduğu “toplum” merkezli bir model ortaya çıkarmıştır (Rehber, 2002: 5).

“20. Yüzyılda dünyada yaşanan değişimler toplumların en önemli yapısal unsuru olan yüksek öğretim kurumlarını da yakından etkilemiştir. Yüksek öğretim kurumları bir çok yönden daha açık duruma gelmiştir. Geleneksel rolleri entelektüel sermayenin oluşturulmasını ve transferini içermesine rağmen, bulundukları ülke ve bölgelerin sosyal ve ekonomik gelişmeyi desteklemek gibi önemli bir misyonu da üstlenmiştir. Yüksek öğretim kurumları bir çok değişikliğe uğramışlardır: Uluslar arası öğrenci değişimi, uzaktan öğretim düzenlemeleri, bilgi ve haberleşme tekniklerinin (Information and Communication Techniques (ICT)) olağanüstü gelişimi, yetişkin öğretimi ve genel öğrenci alımındaki artış ve dış fonlardaki büyüme oluşan büyük işlevsel değişikliklere verilebilecek örneklerdir. Ar- Ge faaliyetlerinin rolü de değişmektedir. Yüksek öğretim kurumlarında, geleneksel araştırma anlayışı değişmiş uygulanabilirlik, endüstri ve ekonomi üzerindeki sosyal etki ve ilişkiler, anahtar konular haline gelmiştir” (Rehber, 2002: 6).

1998 yılında UNESCO (United States Eductaional, Scientific and Cultural Organization) Konferansında alınan kararlar, uluslar arası görüş birliği içinde

yüksek öğretime yüklenen misyon ve sistemden yerine getirilmesi beklenen fonksiyonları ortaya koymaktadır. Bu görüşler ışığında alınan kararlar şunlardır.

Yüksek Öğretimin Misyon ve Fonksiyonu :

Günümüzde yüksek öğretim kurumları; kültür değerlerinin genç kuşaklara aktarılmasında, araştırma ile insanlığa yeni bilgiler kazandırılmasında, insanın kendini daha iyi tanımasında ve halka hizmet ederek toplumun yaşama düzeyinin yükseltilmesinde giderek artan büyük sorumluluklar üstlenmiştir. Yüksek öğretim kurumları; yalnız binlerce öğrenciye eğitim ve öğretim vermekle kalmayıp, araştırma faaliyetleri ile de toplumun gelişmesine büyük katkıda bulundukları gibi insanın daha iyi yaşaması için yapmış olduğu mücadelede özel bir yer tutmaktadır. İnsanlığın hizmetinde olan pek çok buluş; yüksek öğretim kurumlarınca ortaya çıkarılmıştır. (Cumhuriyetin 75.Yılında .., 1998: 1) Yüksek öğretimin misyon ve fonksiyonunu daha iyi belirtmek ve anlamak için UNESCO Konferansında alınan kararların bazı maddeleri aşağıda verilmiştir:

i. Öğretim, eğitim ve araştırma misyonu

- Toplum ihtiyaçlarına uygun yüksek nitelikte mezunlar
- Yaşamboyu öğrenim olanağı yaratmak
- Araştırma yoluyla bilgiyi geliştirmek, yaratmak ve yaymak
- Milli, bölgesel ve uluslar arası tarihi kültürü anlamak, yorumlamak, korumak, geliştirmek ve yaymak
- Toplumsal değerleri korumak ve geliştirmek

- Öğretim üyelerinin yetiştirilmesi dahil her düzeyde öğretimin iyileştirilmesi ve geliştirilmesine katkıda bulunmak

ii. *Etik rol, otonomi, sorumluluk ve geleceği görme fonksiyonu*

Yüksek öğretim kurumları, personel ve öğrencileri,

- Yapacakları etkinliklerde etik, bilimsel ve entelektüel yeteneklerini kullanmaları yoluyla yaşamsal fonksiyonları korumalı ve geliştirmelidir,
- Kültürel ve sosyal problemlerle ilgili serbest görüş bildirebilmelidir,
- Mevcut sosyal, kültürel, politik ve ekonomik sorunları sürekli takip ederek bu konularda analiz yapma, öneriler ortaya koyma konusundaki rollerini korumalı ve geliştirmelidir,
- Barış, adalet, özgürlük, eşitlik, dayanışma gibi küresel değerlerin korunması, geliştirilmesi ve yayılması konusundaki kapasitelerini ve moral üstünlüklerini kullanmalıdır,
- Topluma karşı tam bir sorumluluk ve güven duygusu ile, hak ve sorumluluklarının bilincinde olarak, tam bir akademik özgürlük ve otonomi içinde olmalıdır,
- Genel olarak dünya insanları, milletler ve toplulukların refah içinde olmalarında etkili olabilecek konuları saptamalı ve açıklamalıdır.

Yüksek Öğretimin Yeni Vizyonunun Şekillenmesi

Tüm dünya ülkelerinde meydana gelen ekonomik, sosyal ve kültürel değişiklikler, yüksek öğretim kurumlarının da yeniden şekillenmelerine neden olmuştur. Bu değişiklikler toplumsal hayatın vazgeçilmez bir parçası olan yüksek

öğretim kurumlarının da yeni çağın ihtiyaçlarını karşılamak ve nitelikli hizmetler sunmak amacı ile kendilerine yeni bir vizyon oluşturmalarını sağlayacak niteliktedirler: UNESCO konferansında yeni vizyonun şekillenmesinde ki ele alınan ilk madde de yüksek öğretimden yararlanmada herkese eşitlik sağlanması konusu ele alınmıştır. Daha sonra üniversite kütüphaneleri için de önemli olan diğer konular maddeleştirilerek değerlendirilmiştir:

iii. Bilim, sanat ve sosyal bilimlerde araştırmalar ve sonuçlarının yayımı yoluyla bilgiyi geliştirmek

- Araştırma yaparak bilgi üretmek ve geliştirmek
- Lisans üstü çalışmalarını geliştirmek,
- Araştırma görevini yüklenen akademisyenlere, uygun eğitim olanakları, kaynak ve destek sağlamak,
- Her bilim alanında araştırma olanaklarını geliştirmek.

Bunların yanı sıra; kadının rolünün ve katılımının geliştirilmesi, sosyal ihtiyaçların saptanması ile ilgili olarak dünya ile ilişkilerin güçlendirilmesi, fırsat eşitliğinin güçlendirilmesi için farklılaşmanın (çeşitlilik) sağlanması, yenilikçi öğretim yaklaşımları (kritik düşünme ve yaratıcılık), yüksek öğretimde personel ve öğrencinin temel aktörler olduğunun dikkate alınması, uzun dönemli bakış açısı gibi maddelere de UNESCO kararları içinde yer verilmiştir.

Vizyondan Uygulamaya Geçiş

Uygulamaya geçiş aşamasında ele alınan konuların başında kalite değerlendirmesi gelmektedir. Kalitenin arttırılması için, dahili-öz değerlendirme, bağımsız uzmanlarca, mümkün olursa uluslar arası uzmanlarca yapılacak dış değerlendirmenin yaşamsal öneme sahip olduğu belirtilmiştir. Vizyondan uygulamaya geçiş olarak değerlendirmeye alınan bu bölümde yüksek öğrenimin misyonları verilirken ele alınan maddelerin alt bölümlerinde yüksek öğrenimde kütüphanelerin etkin rolünün ortaya çıktığını görüyoruz:

Teknoloji potansiyeli ve yarattığı güçlükler

Bilgi ve haberleşme alanındaki yeni teknolojik gelişmelerin bilgiyi geliştirme, sahip olma ve yayma alanında da önemli değişimler yarattığı bir gerçektir. Bu gelişmeler yüksek öğretimin önünde yeni fırsatlar yaratırken, bir yandan da uyum açısından açılması gereken bir takım güçlükler yaratmaktadır.

Bu konuda,

- Teknoloji transferi ve bilgi ağından yararlanmak,
- Uzaktan öğretim gibi yeni öğretim olanakları yaratmak,
- Bilgi ve haberleşme tekniklerinden (ICT), yararlanmada ülkeler arasındaki uçurumun ortadan kaldırılmasını göz önünde bulundurmak,
- ICT'leri lokal, bölgesel ve ülkesel ihtiyaçlar için adabte etmek,
- Bu alanda uluslar arası iş birliğini geliştirmek.

IV. madde içinde ele alınan konular yüksek öğrenim kurumlarında yaratılacak akademik araştırma alanlarında ihtiyaç duyulan teknolojik oluşumu bize en iyi şekilde yansıtmaktadır. Aynı zamanda bu madde teknoloji potansiyelini kullanırken, yüksek öğrenim kurumu olan üniversitelerin kütüphanelerinde kullanıcılarına sunması gereken bilginin ve bilgi kaynaklarının elektronik ortamdaki sunumunun ne şekilde verilmesi gerektiğinin planlanması aşamasında göz önünde bulundurulabilecek güzel bir ön çalışma niteliğindedir.

v. *Yüksek öğrenim yönetim ve finansmanını güçlendirmek*

- Uygun planlama ve politika-analiz kapasitesi yaratmak,
- İleriye dönük yönetim uygulamaları geliştirmek,
- Yüksek öğretim kurumları kendi etkinliklerinde bağımsız ve özerk olmalıdır. Ancak bu özerkliğin, hükümet, parlamento, öğrenci ve daha da genel anlamda tüm topluma karşı açık ve görülebilir bir sorumluluğa dayandırmak,
- Yönetimin nihai amacı, yüksek kaliteli öğretim, eğitim, araştırma ve topluma hizmet olarak ortaya konan kurumsal misyonunun geliştirmek, güçlendirmek.

vi. *Yüksek öğretim bir kamu hizmeti olarak parasal açıdan desteklenmesi*

- Yüksek öğretimin finanse edilmesinde kamu ve özel kaynaklara gereksinim vardır.
- Eğitim ve sosyal misyonun dengeli bir şekilde gerçekleşmesi için yüksek öğretim ve araştırması kamu desteği yaşamsal öneme sahiptir.

vii. Uluslar ve kıt'alar arası sınırları kaldırarak bilgi ve becerilerin paylaşılması, beyin göçünün durdurulması

Özellikle AB'nin genişleme sürecine girdiği 2000'li yılların başında yapılan tüm bilimsel çalışmaları finanse etmesi ve ülkeler arasındaki bilgi ve beceri paylaşımını güçlendirmeyi hedeflemesi bu konuda atılacak adımlarda tetikleyici durumundadır. Hayatın tüm alanlarında uygulamaya geçirilmesi mümkün olan ve yaşam şartlarının iyileştirilmesini, ortak standartların yakalanması, iş akışını hızlandırmasını amaçlayan çalışmalar desteklenmektedir. Bu bağlamda önemli olan insanların yaratıcı düşünme becerisini kazanarak, doğru araştırma yöntemlerini kullanarak yeni projeleri hayata geçirmektir. Ortaklık ve birleşmelerde bu maddeler içinde ele alınan bir diğer konudur (Rehber, 2002: 10-14).

Görüldüğü gibi 1998 yılında UNESCO Konferansında alınan bu kararların hemen hemen hepsi yüksek öğretimde birbiriyle uyumlu sistemlerin yaratılmasını sağlamaya yöneliktir. Bunun yanı sıra yüksek öğretimde Ar-Ge faaliyetlerinin desteklenmesi ve sonuçlarının günlük hayatın her alanına yansıtılması esas alınarak mevcut bilginin paylaşımı ön plana çıkarılmıştır. Ayrıca üretilen bilginin uluslar arası paylaşıma açılması amacı ile bilgi ağlarının oluşturulması gerekliliği vurgulanarak işbirliği içine girilmesi konuları ele alınmıştır. İşte bu noktadan sonra da devreye yüksek öğretim kurumlarının bünyesinde yer alan kütüphaneler girecektir.

“İlk üniversiteler kurulduğundan bu yana geçen yaklaşık 900 yıllık süre zarfında çeşitli aşamalardan geçerek gelinen bugünkü noktada bir ülkenin yüksek öğretim sistemi:

- Araştırma üniversiteleri,
 - Geniş kitlelere yönelik eğitim yapan kitlesel üniversiteleri,
 - Kısa süreli mesleki ve teknik yüksek öğretim kurumları,
 - Uzaktan eğitim kurumları,
 - Kâr amaçlı ve ticari yüksek öğretim kurumları,
 - Şirketlerin bünyelerindeki eğitim birimleri,
- olmak üzere, çok çeşitli türdeki kurumlardan oluşmaktadır. Ne var ki bu kurumları kesin çizgilerle birbirinden ayırt etmek ve ülkeleri bu açıdan birbirleri ile karşılaştırmak giderek zorlaşmaktadır” (Gürüz, 2001: 162).

Bu nedenle bu çalışmada ele alınacak olan üniversiteler ve bünyelerindeki kütüphaneler açısından ülkemizdeki devlet ve vakıf üniversitelerinin yapısı kısaca incelenecektir.

2.1.1. Türkiye’de Devlet ve Vakıf Üniversiteleri

2.1.1.1 Devlet Üniversiteleri

Türkiye’de ilk üniversite “Darülfünun” adıyla kurulmuştur (14 Ocak 1963). Türkiye’de bir çok kişi medreseleri, üniversitelerin ilk evresi kurumlar olarak kabul etmektedir. Oysa, medrese üniversite değildir. Osmanlı’da üniversite karşılığı olarak “darülfünun” sözcüğü kullanılmıştır. Bunun böyle olduğu, darülfünun açıldıktan sonra da medreselerin açık olmasından bellidir. Üstelik medrese darülfünuna karşı bir eğitim kurumudur. Ayrıca medrese bir Osmanlı okulu da değildir. Selçuklu dönemi okuludur. Medreseler 1924 yılında Tevhid-i Tedrisat yasasıyla kapatılmıştır (Hatiboğlu, 2000: 15).

Cumhuriyet, darülfünun mevzuatında ilk düzenlemeler 1924 yılında yapılmıştır. Özel bir yasa ile tüzelkişilik sağlanmıştır. Arkasından, yeni tüzük yayımlanmıştır. Bu tüzük 1919 tüzüğüne Cumhuriyet devrimlerine uygun değişikliklerin işlenmesidir. Tüzükteki “Osmanlı” sözcükler atılmıştır. Darülfünun adı “İstanbul Darülfünunu” olmuştur (Hatiboğlu, 2000: 81).

Cumhuriyete değin birçok kez kapatılıp yeniden farklı adlarla açılan darülfünun, son kez İstanbul Darülfünunu adıyla Cumhuriyet dönemine taşınmıştır. Modern üniversitelere geçiş özellikleri taşıyan İstanbul Darülfünunu’nun, Cumhuriyetle birlikte yeniden yapılanması konusunda çalışmalar yapılmışsa da, gerçekleştirilenler beklentileri karşılamaktan uzak kalmıştır. Cumhuriyet döneminde İstanbul Darülfünunu’na yönelik eleştiriler iki noktada ağırlık kazanır. Bunların ilki; Darülfünun’da ciddi bilimsel araştırmaların yapılmamakta olduğu, diğeri ise; Darülfünun’un Cumhuriyet yönetiminin öngördüğü devrimlerin hazırlanmasında ve gerçekleştirilmesinde katkıda bulunmadığıdır. Darülfünun’un Türkiye Cumhuriyetine yakışır bir yapılanmaya kavuşturulması konusunda inceleme yapmak üzere davet edilen Cenevre Üniversitesi’nden Prof. Albert Malche Hazırlamış olduğu raporda yer alan eleştirileri:

- Üniversite yapısına ilişkin eleştiriler,
- Öğretim üyelerine ilişkin eleştiriler,
- Uygulanan öğretim yöntemine ilişkin eleştiriler,
- Üniversite kütüphanesine ilişkin eleştiriler,

olmak üzere dört grupta ele almıştır (Çakın, 1998: 39).

Malche raporunun sonunda, üniversite denilince yükümlülüğün bilgi aktarımından öte bilimsel düşünce yönetimini öğreten kuruluşlar olduğunun anlaşılması gerektiğini, darülfünunun bu nitelikleri taşımamasından ötürü kapatılmasının en sağlıklı çözüm olacağını vurgulamıştır. 31 Temmuz 1933 tarihinde Milli Eğitim Bakanlığı'nın verdiği bir yasa tasarısı ile Darülfünun kapatılmıştır (Çakın, 1998: 39). Bu raporun ardından, Büyük Millet Meclisi tarafından 18.11.1933'te Darülfünun'un yerini almak üzere İstanbul Üniversitesi açılmıştır (Hatiboğlu, 2000: 99).

1933 reformu olarak nitelendirilen bu değişiklik Türkiye'de modern üniversite tarihinin başlangıcı olarak kabul edilir. İstanbul Üniversitesi örneğiyle Kıta Avrupası Üniversitesi modeli benimsenmiştir. Bu kurumdan beklentiler Hirsch'in: "Türkiye'de Batı Avrupa Üniversitelerinin ayarında gerçeği araştıran ve değerlendiren, bilgiyi toplayan düzelten, çoğaltan ve yayan bir bilim yuvası niteliğinde bir bilim yuvası kurmaktır" sözleriyle ifade edilmiştir (Çakın, 1998: 39).

1933'te kurulan İstanbul Üniversitesi ve onu takiben 1944'te kurulan İstanbul Teknik Üniversitesi 1946'ya kadar özerk olmayan dönem yaşamıştır (Hatiboğlu, 2000: 506). Bu arada, Ankara'da Hukuk Fakültesi (1925), Yüksek Ziraat Mektebi (1930), Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi (1936), Fen Fakültesi (1943), Tıp Fakültesi (1945) gibi birçok bağımsız okul ve fakülte kurulmuştur. Daha sonra 1946 yılında çıkarılan bir kanunla üniversitelere muhtariyet verilerek rektör ve dekanların seçimle gelmeleri esası getirilmiş ve karar yetkileri kurullara kaydırılmıştır. Bunun

sonucunda yukarıda sözü edilen fakültelerin birleştirilmesiyle 1946 yılında Ankara Üniversitesi kurulmuştur (Gürüz, 2001: 299).

1950’de Demokrat Parti’nin iktidara gelmesi ile, Kıta Avrupası modelini benimseyen Türk üniversitelerinin yapısı önemli bir değişim geçirmiştir. Serbest pazar ekonomisine önem veren yeni hükümet, büyüyen yeni ekonominin insangücü gereksinimini Amerikan üniversite modelinin daha iyi karşılayacağına inanmış ve üniversite sisteminin ülke geneline yayılmasına önem vermiştir. Bu düşünce ile 1950–1960 yılları arasındaki dönemde ODTÜ (Ankara) , KTÜ (Trabzon), Atatürk (Erzurum) ve Hacettepe (Ankara) Üniversiteleri kurulmuştur. Bu dört üniversite birbirinden ayrı birimlerden oluşan bir şehir üniversitesinden çok, kampüs biçiminde düzenlenmiştir. Ancak daha önemlisi, ODTÜ, daha eski olan diğer üç üniversitede benimsenen rektörün seçilmesi sisteminin tersine, rektörü atama yetkisine sahip ve üniversite dışından gelen bir mütevelli heyetin yönettiği tipik bir Amerikan eyalet üniversitesi gibi düzenlenmiştir. KTÜ ve Ege Üniversitesi ise doğrudan Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlanmıştır. Bu iki üniversite İstanbul ve Ankara’daki üniversitelerin patronajı altında faaliyete geçirildiğinden, fiilen Kıta Avrupası modeline göre kurulmuştur (Gürüz, 2001: 299-300).

1970’lere kadar endüstriyel ve ticari faaliyetler önceden üç büyük şehir, yani İstanbul, Ankara, İzmir merkezliken 1970’lerin başından itibaren bu etkinlikler tüm ülkeye yayılmıştır. Bunun sonucunda neredeyse bütün şehirler üniversite istemeye başlamıştır (Gürüz, 2001: 300). Bu nedenle sonraki on yıllık dönemde (1970–1980), üniversite sayısında hızlı bir artış olmuş ve on bir üniversite

açılmıştır. Bu üniversiteler Anadolu'da bölge merkezi kabul edilen illerde (Diyarbakır, Eskişehir, Adana, Sivas, Malatya, Elazığ, Samsun, Konya, Bursa, Kayseri) açılmıştır. Bunlar kamuoyunda 'Bölgesel üniversiteler' olarak anılmışlardır. 1990'dan sonra pek çok yerde üniversite açılınca, üç büyük kent dışındaki üniversitelere 'Yerel Üniversite' denmiştir (Hatiboğlu, 2000: 507).

1980 sonrası YÖK Dönemi'dir. Anayasa 1981'de değiştirilmiş ve yüksek öğretim için yeni koşullar getirilmiştir. Planlama, düzenleme, yönetim, öğretim ve araştırma gibi yüksek öğretim kurumlarının önemli etkinliklerini yönlendirmek üzere anayasal bir kurum olarak Yüksek Öğretim Kurulu yeniden kurulmuştur. Kâr amacı gütmeyen ve yüksek öğretim kurumları oluşturmayı amaçlayan vakıflara izin verilmiştir. Yeni yüksek öğretim kurumları yasası 1981'de yürürlüğe girmiş ve kurumlar köklü bir şekilde yeniden yapılandırılmıştır. Bu yeni yapılanmayla yüksek öğretim sistemindeki kurumsal ve işlevsel bölünme ortadan kalkmıştır. 1981'de çıkarılan 2547 sayılı Yüksek Öğretim Kanunu¹ ile getirilen düzenleme, Atatürk'ün 1933 reformu ve 1956'da ODTÜ'nün kurulmasından sonra bu alanda ülkemizde yapılan ve en köklü yasal düzenleme olmuştur (Gürüz, 2001: 303-305).

Bu dönemde üniversiteler geçmişteki bağları ile tümenden koparılmışlar ve özerk olmayan yeniden yapılanmaya gidilmiştir. 1980–1990 yılları arasında dokuz yeni üniversite açılmıştır. 1982 yılında açılan dokuz üniversiteden dördü üç büyük kent dışında kurulmuştur ve bu yıldan sonra kurulan üniversiteler YÖK sistemi ile

¹ "Yüksek Öğretim Kanunu". (1981). *T.C. Resmi Gazete*, (17506, 06.11.1981)

yönetilmiştir. 1992–1994 yılları arasında ve sonrasında, yirmi üç üniversite birden açılmıştır. Bunlardan sadece Galatasaray Üniversitesi üç büyük kentten biri olan İstanbul’da açılmıştır (Hatiboğlu, 2000: 507).

Bu dönem ve sonrasında üniversiteler artık bölgesel olmaktan çok yerel (ya da kent) üniversite konumuna gelmiştir. YÖK öncesi dönemlerde bir üniversite ya da fakülte açılması için çok ciddi incelemeler yapılırken YÖK’ten sonraki dönemde bu üniversite ya da fakültelerin açılması için gereken işlemler kolaylaşmıştır (Hatiboğlu, 2000: 508-509). 1994 sonrasında devlet üniversitelerinden çok vakıf üniversiteleri açılmaya başlanmış devlet üniversitelerinin sayısında bir artış olmamıştır.

Özel üniversite kavramı ilk kez 2. Meşrutiyet’in ilanından (24.07.1908) sonra kurulan Mutedil Hürriyetperan Fıkrası tarafından söylenmiştir. Parti programına göre; kişiler ve dernekler belli programlara bağlı kalacaklar ve bitirme sınavlarını hükümetin görevlendireceği kişilerin yapacağı özel üniversite açılması karşısında 1909’da bu şekilde dile getirilmişse de 1984’e dek gerçekleşmemiştir.

2.1.1.2. Vakıf Üniversiteleri

Vakıf Üniversiteleri –gerçekte 1960’lı yılların özel yüksekokulları- 1990’dan sonra çoğalmıştır. Vakıf üniversiteleri ile ilgili özgün bir anayasal düzenleme yoktur. Bu nedenle günümüzde vakıf üniversiteleri, YÖK yasasına

eklenen bazı maddelerle ve yönetmeliklerle devlet üniversiteleri ile denk olmayan bir yönetim biçimi ile çalışmalarını yürütmektedir. (Hatiboğlu, 2000: 406).

Vakıflar tarafından kurulan özel üniversitelerin ilki İhsan Doğramacı'nın vakıflarınca Ankara'da 1984'te açılan Bilkent Üniversitesi'dir. 1992'den sonra vakıf üniversitelerinin sayıları hızla artmıştır.

Şubat 2004 itibarı ile bugün ülkemizde 53 devlet ve 23 vakıf üniversitesi bulunmaktadır (www.yok.gov.tr/universiteler/uni_web.htm). Vakıf üniversiteleri de devlet üniversiteleri gibi üç büyük şehir dışına yayılmaya başlamıştır. Bu artış bir yandan sevindirici olurken bir yandan da verilen eğitim ve hizmetlerin, sunulan olanakların yeterlilikleri konusunda kafalarda soru işaretleri oluşturmuştur. Ortaya çıkan toplumsal ve ekonomik gelişme ile birlikte nitelikli insan gücüne olan ihtiyaç artmıştır. Ancak bu ihtiyacı karşılamak yükümlülüğünü üstüne almış üniversitelerde verilen eğitimin düzeyinin yüksek, teknolojik alt yapının oturmuş olması ve bireylerin araştırmaya – üretmeye yönlendirilmeleri gerekmektedir. Özellikle bizim gibi gelişmiş üst sistemlerle sinerji (görevdeşlik) oluşturma eylemi içinde olan ülkelerde belirli standartların yakalanması gerekmektedir. Bu neden ile ülkemizin AB'ye tam üyelik amacı ile yaptığı çalışmalarda da eğitimin ön planda tutulması ve Ar-Ge faaliyetlerinin güçlendirilmesi şarttır. Ar-Ge'yi destekleyen ve bilgi hizmetlerinin verilmesinde etkin rol oynayan üniversitelerin en önemli birimleri arasında üniversite kütüphaneleri bulunmaktadır. Ülkemizde üniversite kütüphaneleri üniversite bünyesinde yer almaktadır; devlet üniversiteleri daire başkanlığı, vakıf üniversiteleri ise müdürlük olarak örgütlenmişlerdir.

2.2. ÜNİVERSİTE KÜTÜPHANELERİMİZİN DURUMUNA GENEL BİR BAKIŞ

Kütüphane bir üniversitenin bilim ve araştırma ile ilgili anlayışının eseridir. Bu anlayışın olmadığı yerlerde ve dönemlerde kütüphanelerde yoktur veya istenilen düzeyde değildir (Erzurum, 2001: 90). “Kütüphane üniversitenin kalbidir” özdeyişi Batı Üniversitelerinin uzun süredir benimsediği bir ilkedir. Yeni kurulan bir üniversitede kütüphane konusu öncelikli bir alan olarak işlem görür. Bu ülkelerin üniversitelerinde kütüphane hizmetinin ulaştığı düzey, o kurum için bir saygınlık ölçütü olarak kabul edilmektedir (Çelik, 1994: 267).

Üniversiteler sağlıklı bir bilimsel alt yapıya sahip olmak için kütüphaneleri ile sürekli olarak iş birliği içinde olmalıdır. Gelişmeleri yakından takip etmek, var olan bilgiye yenilerini ekleyerek üst bilgi elde etmek amacı ile yapılan tüm çalışmalarda kütüphanelerin teknoloji tabanlı koleksiyonlarına, oluşturdukları bilgi akış ve bilgi erişim sistemlerine ihtiyaç vardır. Her şeyden önce üniversitelerin bünyelerinde yer alan bu sistemlerin varlığına gereksinim duyduklarının farkına varmaları gerekmektedir. Bundan sonraki aşama da ise mevcut potansiyeli değerlendirmek ve daha üst seviyeye çıkarmak için yapılması gerekenleri saptayarak bir plan dahilinde ve kısa dönemde uygulamaya geçirmek gerekmektedir. Bu işlemler yapılırken oluşumunu tamamlamış, gelişimlere her zaman açık olan sistemler göz önünde bulundurulmalıdır. Bilgiye dayalı bir dünya ekonomisinin ön planda olduğu ve sadece ekonomik sistem içinde değil tüm yaşam evrelerinde bilginin kullanılması gerekliliğinin farkına varıldığı günümüzde yaşamboyu öğrenim bir zorunluluk halini almıştır. Bunu sağlayabilecek kurumlar olan üniversiteler

amaçlarını gerçekleştirebilmek için mevcut bilginin eşit şekilde kullanıma açılmasında, yayımında ve gerekli yerlerde gerektiği şekilde kullanılmasında etkili olan kütüphaneleri ile etkileşimli olarak çalışmak durumundadırlar. Bu noktadan hareketle ilk yapılması gereken üniversite kütüphanelerimizin genel durumlarını değerlendirmektir.

2.2.1. Üniversite Kütüphanelerimizin Ortaya Çıkışı ve Gelişimi

Eğitim-öğretimi gerçekleştirmek ve araştırma yapmak üniversitelerin sorumluluğundadır. Bu sorumlulukları yerine getirirken de ilgili oldukları konularda ki bilgilere ihtiyaç duyarlar ve bu bilgilere dayalı olarak işlevlerini yerine getirirler. Bilinmeyi aydınlatmaya yönelik çalışmalarda başarılı sonuçlar elde edilmesi için çalışılan konudaki bilginin var olduğunun bilinmesi yeterli olmayacaktır. Ancak var olan bilgiye erişim sağlandığında gerçek anlamda bir eğitim-öğretim ortamından ve toplumu aydınlatacak bilimsel araştırmalardan söz edilebilecektir (Çakın, 1998: 40). Bilgiye erişimin sağlanması içinde üniversite kütüphanelerine ihtiyaç vardır.

“Üniversite kütüphaneleri, üniversitelerin ortaya çıktığı ilk günden itibaren bu kurumun bünyesi içinde yer almıştır. 01.09.1869’da 198 maddeli Maarif-i Umumiye Nizamnamesi (Genel Eğitim Tüzüğü)’nin 119. Maddesinde Darülfünunda bir kütüphane tesis olunacağı, 123. Maddesinde de tesis olunan bu kütüphanenin, darülfünün muallimleri ile öğrencileri için her gün ve halk için belli günlerde açık bulunacağı belirtilmiştir” (Bilar, 1998: 2).

18.06.1946 tarihli Resmi Gazetede 4936 sayılı Üniversiteler Kanunu’nun 3. maddesinin d ve e maddelerinde üniversitelerin sorumlulukları şu şekilde belirtilmiştir:

- “d) Araştırma ve incelemelerin sonuçlarını gösteren, bilim ve tekniğin ilerlemesini sağlayan her türlü yayımları yapmak;
- e) Türk toplumunun genel seviyesinin yükseltici bilim verilerini sözle ve yazı ile halka yaymak” (Resmi Gazete, 1946, 6336, 18.06.1946).

1952 yılında Milli Eğitim Bakanlığı’nın davetlisi olarak Türkiye’ye gelen Kentucky Üniversitesi’nden Dr. Lawrence S. Thompson bu dönemdeki üniversite kütüphanelerinin durumunu şöyle anlatmıştır. “Üniversite kütüphanelerinizin durumu beni ciddi endişelere sevk etmiştir. Bu ikisi müstesna, idareleri son derece kötüdür. Ankara ve İstanbul’daki kütüphane hizmetleri için yapılan masrafın tutarı aynı büyüklükteki Amerikan kütüphanelerinden daha fazladır. Üniversitelerde hesapsız seminer ve enstitü koleksiyonları bulunmaktadır. Ankara ve İstanbul Üniversiteleri’nde veya İstanbul Teknik Üniversitesi’nde kaç kütüphane mevcut olduğunu ve bu kütüphanelerdeki kitapların tam sayısını ve kütüphaneler için sarfedilen paranın miktarını kimse bilememektedir” (Thompson, 1952).

1956 yılında kurulan Orta Doğu Teknik Üniversitesi’ndeki merkezi kütüphane sistemi bu dönemde bilgi hizmetlerinin çağdaş batı üniversitelerinde nasıl yapıldığının Türkiye’de ki ilk örneği olmuştur. Daha sonra kurulan üniversitelerden sadece Hacettepe ve Boğaziçi üniversitelerinde verilen hizmetlerde ODTÜ’ye benzerlikler olmuştur (Çakın, 1998: 41).

27.05.1960 sonrasında çıkarılan 28.10.1960 tarih ve 115 sayılı yasa ile 4936 sayılı yasanın² bazı maddeleri değiştirilerek Milli Eğitim Bakanlığı’nın üniversiteler üzerindeki denetimi kaldırılmış ve bu kurumlara bilimsel ve idari

² “13/6/1946 Tarih ve Sayılı Üniversiteler Kanunu Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi ve Bu Kanuna Bazı Maddelerin Eklenmesi Hakkında Kanun”. (1960). *T.C. Resmi Gazete*, (10641, 28.10.1960).

özerklik sağlanmıştır. Bu dönemde VII. Milli Eğitim Şurası'na bir rapor veren Yüksek Öğretim Komisyonu, araştırma ve öğretim etkinliklerinde verimliliğin artırılması için fonksiyonel üniversite kütüphanelerinin kurulması gerektiğini belirterek, kütüphane dermelerinin geliştirilmesi, kütüphanecilik eğitimi görmüş kişilerin bu görevlere atanması gereği ve kütüphaneler arası işbirliği konularında önerilerde bulunmuştur. Gene bu dönemde D. R. Kalia ve Yaşar Karayalçın'ın üniversite kütüphanelerine ilişkin raporları vardır. Karayalçın (1989) 1964 yılında hazırladığı “Üniversite ve İhtisas Kütüphaneleri ile Üniversite Kütüphaneciliği Hakkında Kanun Projesi” ile üniversite kütüphaneleri ve kütüphanecileri için köklü değişiklikler önermiş, ancak tasarısı gerçekleşmemiştir. Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı ile birlikte “kütüphanecilik” konusu ilk kez kalkınma planı içinde yer alır. İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda üniversitelerde araştırmaları zorlaştıran etkenler arasında, kitaplıkların yeterince gelişmemiş olması da gösterilmektedir (Çelik, 2001: 44).

1960'lı yılların sonunda Türkiye'deki üniversite gençliği olaylarının politik bir çözümlemesini yapmak için gelen eğitimci J.S. Szyliowicz üniversitelerimizdeki kütüphanelerin gerek kitap sayısı gerek erişim olanakları gerek kütüphanelerin nitelikleri gerekse bina itibarıyla yetersiz olduğunu belirtmiştir. (Çakın, 1998: 42). Bundan sonraki süreçte de önemli bir gelişmenin olmadığı gözlemlenmiştir. 1973 yılında çıkarılan 1750 sayılı Üniversite Kanunu'nun üniversite kütüphanelerinin niteliklerinde iyileştirici olarak yorumlanabilecek tek kazanç, 35. maddede yer alan “uzman” kadrolu personelin kütüphanelerde çalışabileceği hükmüdür (Resmi Gazete, 1973, 14587, 07.07.1973).

1980 yılına gelindiğinde üniversitelerimizde bilgi ve belge hizmetlerine yönelik çok yönlü sorunlar yaşanmıştır. Üniversite kütüphaneleri kısıtlı bütçeleri ile büyük bir hızla artmaya devam eden yayınlar kullanıcıları için sağlamada yetersiz kalmıştır. 1981’de çıkarılan 2547 sayılı “ Yüksek Öğretim Kanunu” ile yeniden bir yapılanma sürecine girmiş olan üniversitelerimiz tek bir çatı altında toplanmış ve üniversitelerin üretkenliğinin artırılması ve topluma karşı olan yükümlülüğünün denetlenmesi için de Yüksek Öğretim Kurulu yeniden oluşturulmuştur. Bu kanun ile üniversitelerimizin yönetim ve örgütlenmesinde öngördüğü merkeziyetçi yapılanmanın varolan kaynakların etkin bir şekilde kullanımı amaçlamıştır (Resmi Gazete, 1981, 17506, 06.11.1981).

6.11.1981 tarihinde 2547 sayılı kanunla Resmi Gazete’de yayınlanarak yürürlüğe giren Yüksek Öğretim Kanunu’nun Dördüncü Bölümünde “Yüksek Öğretim Kurumları Yüksek Öğretim Kurumlarının Amaçları” başlıklı 12. maddesi de şu maddelerden oluşmaktadır:

- a)Çağdaş uygarlık ve eğitim – öğretim esaslarına bir düzen içinde toplumun ihtiyaçlarını ve kalkınma planları ilke ve hedeflerine uygun ve ortaöğretime dayalı çeşitli düzeylerde eğitim – öğretim, bilimsel araştırma, yayım ve danışmanlık yapmak,
- b)Kendi ihtisas gücü ve maddi kaynaklarını rasyonel, verimli ve ekonomik şekilde kullanarak, milli eğitim politikası ve kalkınma planları ilke ve hedefleri ile Yüksek Öğretim Kurulu tarafından yapılan plan ve programlar doğrultusunda, ülkenin ihtiyacı olan dallarda ve sayıda insan gücü yetiştirmek,
- c)Türk toplumunun yaşam düzeyini yükseltici ve kamuoyunu aydınlatıcı bilim verilerini söz, yazı ve diğer araçlarla yaymak,
- d)Örgün, yaygın, sürekli ve açık eğitim yoluyla toplumun özellikle sanayileşme ve tarımda modernleşme alanlarında eğitilmesini sağlamak,
- e)Ülkenin bilimsel, kültürel, sosyal ve ekonomik yönlerden ilerlemesini ve gelişmesini ilgilendiren sorunlarını, diğer kuruluşlarla birlikte iş birliği yaparak, kamu kuruluşlarına önerilerde bulunmak suretiyle öğretim ve araştırma konusu yapmak, sonuçlarını toplumun yararına sunmak ve

kamu kuruluşlarınca istenecek inceleme ve araştırmaları sonuçlandırarak düşüncelerini ve önerilerini bildirmek,

f)Eğitim-öğretim seferberliği içinde, örgün, yaygın,sürekli ve açık eğitim hizmetini üstlenen kurumlara katkıda bulunacak önlemler almak,

g)Yörelerindeki tarım ve sanayinin gelişmesine ve ihtiyaçlarına uygun meslek elemanlarının yetiştirilmesine ve bilgilerinin gelişmesine katkıda bulunmak, sanayi , tarım ve sağlık hizmetleri ile diğer hizmetlerde modernleşmeyi, üretimde artışı sağlayacak çalışma ve programlar yapmak, uygulamak ve yapılanlara katılmak, bununla ilgili kurumlara işbirliği yapmak ve çevre sorunlarına çözüm getirici önerilerde bulunmak,

h)Eğitim teknolojisini üretmek, geliştirmek, kullanmak, yaygınlaştırmak,

ı)Yüksek öğretimin uygulamalı yapılmasına ait eğitim – öğretim esaslarını geliştirmek, döner sermaye işletmelerini kurmak, verimli çalıştırmak ve bu faaliyetlerin geliştirilmesine ilişkin gerekli düzenlemeleri yapmaktır” (Resmi Gazete, 1981, 17506, 06.11.1981).

Görüldüğü gibi yüksek öğretim kurumlarının görevlerini sıralayan bu 9 maddenin 8’i de (1 maddesini bunlar içine almak doğru olmayacaktır) doğrudan içinde kütüphane sözcüğü geçmemesine rağmen üniversitenin görevlerini yerine getirirken kütüphanesi ile birlikte çalışması gerektiği gerçeğini gözler önüne sermektedir. Bilimsel araştırmalar yapmak ve bunların yayımlarını ve danışmanlıklarını yapmaktan başlayarak eğitim teknolojilerinin üretimi, geliştirilmesi kullanımı ve yaygınlaştırılması aşamaları da dahil olmak üzere tüm bu maddeler aslında üniversite kütüphanelerinin de sorumluluklarını belirtir niteliktedir.

Özellikle AB’ye tam üyelik ve entegrasyon aşamasında eğitimin her düzeyinde Avrupa boyutunun desteklenmesi, Avrupa çapında fırsat eşitliğinin sağlanması ve eğitsel kaynaklara uluslararası erişimin kolaylaştırılması gibi konularda üniversite kütüphaneleri ön plana çıkmaktadır. Avrupa’daki yüksek öğretim kurumlarında bireyleri araştırmaya yönelten kütüphane destekli bir eğitim sistemi benimsenmiştir. Bu bağlamda ülkemizdeki yüksek öğretim uygulamalarının

da bu yapılanmayı desteklemesi gerekmektedir. Yine eğitsel kaynaklara uluslar arası erişimin sağlanması aşamasında Türkiye'nin kendi bilimsel çalışmalarını AB ülkelerinin kullanımına sunması için sorumluluklarını tam anlamıyla yerine getiren bir üniversite kütüphanesinin varlığı söz konusudur. Üniversiteler arasında oluşturulacak bir bilgi ağının oluşturulmasında ve bilgi paylaşımının geliştirilmesinde iş birliğinin sağlanması üniversite kütüphanelerinin desteği ile mümkündür. Böylece eğitim-öğretim uygulamalarının ve materyallerinin geliştirilmesinde ki yenilikçi yaklaşımlarda desteklenmiş olacaktır. Teknoloji kullanımı ve eğitim alanında ortak politika ve ilgi alanlarının saptanması, kütüphane destekli yüksek öğretim programlarının uygulamaya konulmasıyla işlerlik kazanacaktır. Bu da demektir ki üniversite kütüphanelerinin amaçları:

- Çağdaş uygarlık ve eğitim-öğretim esaslarına uyum sağlamada,
- Bilgiye dayalı ekonomik sistem içinde yer alması istenilen nitelikte insan gücünün yaratılmasında,
- Kamuoyunun aydınlatılmasında,
- Ülkenin bilimsel, kültürel, sosyal ve ekonomik yönlerden ilerlemesinde,
- İş birliği çalışmalarının desteklenmesinde ,
- Eğitim teknolojilerinin geliştirilerek kullanımının yaygınlaştırılmasında,

yüksek öğretim kurumlarının amaçlarıyla paralellik göstermektedir.

Yukarıda sıralanan bu maddelerin somut olarak değerlendirilebilmesi için bir üniversite kütüphanesinde verilen hizmetlerin (referans, sağlama, kataloglama, vb.) kapsamının, derme yönetim politikalarının amaç ve işlevlerinin neler olduğunun, teknolojinin bu kütüphanelerde ne şekilde ve ne amaçla

kullanıldığıının bilinmesi gerekmektedir. Bunun yanı sıra üniversite kütüphanelerinde görev alacak uzmanların niteliklerinin ve niceliklerinin bilinmesi de verilen hizmetlerin sıralanan amaçlara ne derecede hizmet ettiğinin anlaşılmasında etkili olacaktır. Tüm bu ayrıntılar bu bölümü takip eden alt bölümlerde yer alacaktır. Bu bölümlerde yer verilecek bilgiler niçin yüksek öğretim kurumlarının görevleri başlığı altında yer alan maddelerin aynı zamanda üniversite kütüphanelerinin de görevlerinin bir parçasını oluşturduğunun anlaşılmasına yardımcı olacaktır.

1981 yılında çıkarılan Yüksek Öğretim Kanunu'ndan sonra üniversite kütüphaneleri ile ilgili olarak atılan bir diğer adım "İlke Kararı"nın çıkarılmasıdır. YÖK'ün 19.08.1982 tarihinde almış olduğu "İlke Kararı" üniversitelerimizin kütüphanelerinde gözlenilen israfın önüne geçilmesinde önemli bir girişimdir. Bu karar ile kütüphanelerin merkezi bir kayıt ve yönetim altında toplanması, bir üniversitedeki kitap ve periyodiklerin satın alma ve abonman işlemlerinin tek elden yürütülmesi, uzmanlık konularına ait bazı kitapların kayıtlarının merkezde tutulmak kaydı ile bölümlerde bulundurulmasına ayrıca, her kütüphanede Atatürk ve İnkılap tarihine ait kitapların özel olarak belirli bir yerde hizmete sunulmasına ortam sağlamıştır. 1983 tarihinde, üniversitelerimizdeki kütüphane hizmetlerinin geliştirilmesi ve yönetilmesi sorumluluğu ise, yeni oluşturulan "Kütüphane ve Dokümantasyon Dairesi Başkanlığı" makamına verilmiştir (Çakın, 1998: 45).

Bazı olumlu örnekler bir yana bırakılırsa, 1980'e kadar olan dönemde Türk Üniversite kütüphanelerinin etkin bir hizmet sağlayamadıkları görülmektedir. Kütüphane hizmetlerinde merkeziyetçi anlayışın uygulanamadığı kurumlarda kaynak

israfının daha büyük boyutlarda olduğu anlaşılmaktadır. Türk üniversite sisteminde köklü değişimler yapılmasını hedefleyen ve 06.11.1981’de yürürlüğe giren 2547 sayılı Yüksek Öğretim Kanunu, bazı değişiklikler ile günümüzde de yürürlüktedir (Çelik, 2001: 45).

Yukarıda ele alınan gelişmeler devlet üniversitelerindeki üniversite kütüphanelerinin gelişimini etkilemiştir. Vakıf üniversitelerinin kütüphanelerinde ise sunulan bilgi hizmetleri, bağlı bulunulan kurumun konuya verdiği önem çerçevesinde değişmektedir. Bunun sonucu olarak, bazılarında son teknolojik imkanlar ve yetişmiş uzmanlar ile hizmet sunulurken bazılarında da olanaklar ve buna bağlı olarak verilen hizmetler son derece yetersizdir (Çelik, 2001: 54).

Kütüphanelerin bağlı bulunduğu kurum ister devlet isterse vakıf üniversitesi olsun verilen hizmetin kalitesi orada bulunan akademik personelin, uzman kütüphanecilerin ve yöneticilerin bakış açlarına göre şekillenmektedir. Değişen yaşam standartları her alanda belli bir bilgi potansiyeline sahip olmayı, elektronik ortamlarda bilgi edinebilecek kapasitede olmayı, eleştirel düşünebilmeyi ve yeniliklere açık olmayı gerektirmektedir. Şu anda tüm dünyada devletlerin ve toplumların yapısını değiştiren hızlı ve kapsamlı dönüşümler -yani devrimler- olmaktadır. Bu dönüşümlerle birlikte insanların yaşantıları da büyük ölçüde değişmektedir. Kişiler, kurum ve kuruluşlar da bu dönüşüme ayak uydurabilmek çabası içindedir.

Bu dönüşümlere ayak uydurma sırasında üniversite kütüphanelerinin görevleri diğer kurum ve kuruluşlarınkinden farklılık göstermektedir. Çünkü üniversite kütüphaneleri sadece kendilerini değiştirmekle kalmayıp aynı zamanda toplumun yapısındaki değişikliklere ve halkın bu konudaki bilinçlenmesine de katkıda bulunmaktadır. Her türlü gelişmeyi takip etmek ve desteklemek durumunda olan üniversitelerin kütüphanelerinde üretilip yayınlanarak bireysel bilgi olmaktan çıkıp bireylerin yararlanmasına açılarak toplumsal bilgi haline dönüşmektedir.

Bugün, ülkemizde bulunan her üniversitenin bir kütüphanesi vardır. Ancak, bunların bir çoğunun bütçe, personel ve kaynaklar açısından yeterli olmadığı gözlemlenmektedir. Üniversitelerimizin çoğunun kütüphanesi işlevlerini yerine getirecek yapıda ve eğitimi destekler nitelikte değildir. Bunun nedeni üniversite kütüphanelerinin oluşumlarını kanun zorlaması ile, ya da bağış gelen kitap, dergi, broşür gibi basılı malzemenin bir yerde toplanması yolu ile tamamlanmasıdır. Birçok üniversitemizde kütüphanenin işletilmesi diye tanımlanabilecek kütüphane hizmetleri yeterli değildir. Üniversite kütüphanelerindeki bu eksikliğin üç temel sebebe dayandırılması yanlış olmayacaktır.

Bunlardan birincisi; eğitim anlayışı ile ilgili olanıdır. Üniversitelerimizin çoğunda üniversite eğitimi içinde kütüphanenin yeri yeterince önemsenmemektedir. Her ne kadar günümüzdeki eğitim anlayışında temel konulardan birinin öğrenciye bilgiyi nasıl bulacağı konusun öğretilmesi ise de, bu uygulamaya geçilince lafta kalmaktadır. İkincisi; üniversite yetkililerimizin idari

anlayışından kaynaklanmaktadır. Çoğu yerde kütüphaneler olduğu gibi, kütüphanecilerde önemsenmezler. Belki de bütün olumsuzlukların çıkış noktası burasıdır. Ülkemizde her yaptığımız işte batı örnek alınırken, kütüphane yönetiminde ve kütüphane hiyerarşisinde bu asla göz önüne alınmamaktadır. Avrupa ülkelerinde kütüphane yetkilisinin yeri kütüphane hiyerarşisi içinde üçüncü sırada olduğu halde, ülkemizde kütüphaneciler olduğu gibi kütüphane yetkilileri de en son sıralarda yer almaktadır. Üçüncüsü; kütüphanecilerden kaynaklanmaktadır. Günümüzde kütüphaneciliği artık bilgisayara dayalı olarak uluslararası düzeyde ve elektronik ortamda verilmek zorundadır. Oysa halihazırda işbaşında bulunan kütüphanecilerimizin çoğu, hatta genç kuşak kütüphanecilerimizin bir bölümü de, yeterli düzeyde bilgisayar bilmediği, interneti kullanamadığı gibi yabancı dil bilgisi açısından da yeterli değildir. Günümüzde dermesini bir kütüphane otomasyon programına yüklememiş ve bu hizmete işlerlik kazandırmamış kütüphaneler çağdaş sayılmamaktadır (Erzurum, 2001: 90-94).

Günümüz üniversite kütüphaneleri yukarıda belirtilenler başta olmak üzere pek çok sorunla aynı zamanda uğraşmaktadır. Bununla birlikte verdiği hizmetler, kullanıcı potansiyeli ve teknolojik alt yapı bakımından çok iyi noktalara gelmiş üniversite kütüphaneleri de vardır. Eksiklikleri daha iyi tespit etmek aynı zamanda da gelişmelerin hangi noktalarda yoğunlaştığını anlayabilmek için ülkemiz üniversite kütüphanelerinde verilen hizmetleri incelemekte yarar vardır.

2.2.2. Üniversite Kütüphanelerimizde Verilen Hizmetler

Değişen dünya düzeni ile birlikte üniversite kütüphanelerindeki kullanıcılarının ihtiyaç ve gereksinimleri de farklılaşmıştır. Beklenen hizmetler çeşitlenmiştir. Yapılan çalışmalar diğer üniversite kütüphaneleri ile –yurt içi ve yurt dışı- etkileşimli bir biçimde ve iş birliği içinde hizmet sunulmasını, bütünleşmeyi, gerektirmiştir. Bu da ulusal ve uluslar arası bilgi ağlarının oluşmasını beraberinde getirmiştir. Bunun için teknolojik alt yapının da uyumlu olması gerekmektedir. İnceleyeceğimiz AB ülkelerindeki üniversite kütüphaneleri teknolojik alt yapılarını birbiri ile uyumlu hale getirerek oluşturdukları akademik bilgi ağları sayesinde kullanıcılarının beklentilerine cevap verebilmektedirler. Hem kullanıcılarımıza en iyi hizmeti vermek hem de ülkemizi içinde görmek istediğimiz AB ile uyum sürecinde desteklemek isteği üniversite kütüphanelerimizi AB ülkelerindeki üniversite kütüphanelerinin seviyesine getirme ve bu yolla bütünleşmeyi sağlamak zorunluluğunu getirmiştir.

Böyle bir bütünleşme de amaç sinerji elde etmektir. Bu sinerji sonucunda elde edeceğimiz artı değerler ile büyük gelişmeler kaydedebilmek için temel ilke, oluşturulması düşünülen üst sisteme entegre olacak her sistemin diğerleri ile ortak özelliklere sahip olması, elde edilecek sinerjiden eşit ölçüde yararlanması beklentisidir. Sistemleşmelerini tamamlayamamış ortak özelliklerini oturtamamış ülkeler bu bütüne entegre olamaz, erir giderler; elbette sözü edilen sinerjiden de yararlanamazlar (Yurdadoğ, 2002: 83). Amacımız bu sinerjiden faydalanmak ise bir an önce üniversite kütüphanelerimizde verilen hizmetlerin AB ülkelerinde verilen

hizmetlerle karşılaştırılmasına giderek eksiklikleri bir an önce tespit etmemiz ve bu eksikleri gidermemiz gerekmektedir.

Tüm kütüphanelerde olduğu gibi üniversite kütüphanelerinde de verilen hizmetler kullanıcı hizmetleri, idari hizmetler ve teknik hizmetler olarak üç ana birimde toplanmıştır. Bunlar kendi içlerinde kullanıcı sayısı, personel sayısı, bütçe, vb. değişkenlere bağlı olarak ihtiyaçları karşılayacak şekilde alt birimlere ayrılırlar. Temel olarak teknik hizmetler biriminde sağlama, kataloglama ve sınıflama alt birimleri yer almaktadır. İdari hizmetler, bütçeleme ve koordinasyon gibi yönetsel işlevleri yerine getirmektedir. Kullanıcı hizmetlerinde ise kütüphane içi ve kütüphaneler arası olmak üzere ödünç verme ve danışma hizmetleri verilmektedir. Son dönemde üniversite kütüphanelerinin çoğunda kullanıcı eğitiminin verilmesi amacı ile açılan kullanıcı eğitimi birimleri de bu ana birimin içinde yer almaya başlamıştır. Burada sıralanan hizmetler; üniversitenin kapasitesine bağlı olarak, kullanıcıların ihtiyaçları doğrultusunda ve kütüphaneye ayrılan bütçenin desteklediği ölçülerde üniversiteden üniversiteye farklılık göstermektedir. Kullanıcı hizmetleri binanın yapısına ve hizmetlerin içeriğine göre kütüphane içinde farklı salonlarda verilir. Genel olarak danışma hizmetinin verildiği okuma salonları, grup çalışmaları için ayrılan salonlar ve imkan olduğu takdirde bireysel çalışmalara imkan veren donanımlı bireysel odalar da (karel) kullanıcıların hizmetine açıktır. Üniversite kütüphanelerinde verilen hizmetlerin yeterli olabilmesi için yönetimin desteği de çok önemlidir.

“Bouther, Keith ve Lance’in 1992 yılında hazırladığı “Curry the Roles of Libraries in Education” adlı raporda modern eğitimin kütüphaneye duyduğu gereksinimi şu şekilde dile getirmiştir :

- 1.Kütüphane öğrencilere bilginin ve bilgi teknolojisinin nasıl sağlandığı konusunda öncülük yaparak, kaynaklara ve bilgilere ulaşmayı öğretir.
- 2.Öğrencilerin en sıkıntılı ve riskli oldukları dönemde, onların gereksinimlerini karşılar.
- 3.Derslerinde değinilmeyen sosyal, kültürel ve ekonomik konulardaki bilgi gereksinimlerini sağlar.
- 4.Coğrafi sınırlara bağlı kalmaksızın bilginin, eşit ve özgürce sağlanmasını garanti eder.
- 5.Öğrenimine açık bir çevre yaratarak öğrencilerin uyuşturucu ve şiddetten uzak kalmalarına yardımcı olur.
- 6.Öğrenciye akademik başarısında ve yaşamboyu öğrenimlerinde yardımcı olur, bireyi üretimsel işe, okuma zevkini tattırmaya ve geliştirmeye, bireyleri yükümlü ve sorumlu yurttaş olarak hazırlama ve ülkesini sevmeye ve yükseltmeye yöneltir” (Alar, 2001: 325).

Yukarıda sıralanan maddelerden de anlaşılacağı gibi üniversite öğrencilerinin eğitimleri süresince kütüphaneyi kullanmaları eğitim ve öğretimin vazgeçilmezleri arasında yer almaktadır. Üniversite kütüphanelerinin kullanımı aynı zamanda bilgi toplumunu oluşturacak kapasitede bireylerin yetişmesi sürecinde de etkili olmaktadır.

Bugün üniversite kütüphanelerinin; teknolojik yenilikler, kullanıcılara sunulan bilginin yoğunluğu ve çeşitliliğinin artması gibi nedenlerle çok farklı bir konuma geldiği görülmektedir. Ortaya çıkan yeni iletişim teknolojileri ve elektronik ortamda sunulan bilgi kaynaklarının etkin olarak kullanımının sağlanması amacı ile üniversite kütüphaneleri bu yeni teknolojilere dayalı hizmetlerden etkin şekilde faydalanılması için kullanıcılarına eğitim vermektedir. Toplumda gelişen bu beklentiler ve üniversite kütüphanesi kullanıcısının bilgi taleplerinde oluşan değişim, nitelikli hizmet vermek isteyen kütüphaneciyi kaliteyi ölçecek yollar aramaya ve kullanıcıyı hedef alan bir yaklaşım benimsemeye yöneltmektedir (Karakaş, 1999: 6).

Üniversitelerde hizmet veren kütüphanecilerin kullanıcıların bilgi talebini karşılayabilmeleri için üniversitenin eğitim programını yakından takip etmeleri gerekmektedir. Üniversite kütüphanesinin bağlı bulunduğu kurum olan üniversitenin programları doğrultusunda çalışabilmek, öğretim üyeleri ve üniversitede görev yapan diğer elemanlar ile iletişim halinde olmayı gerektirmektedir. Çünkü kütüphane hizmetlerinin kullanıcıya dönük bir anlayışla planlanabilmesi, kullanıcı gereksinimleri ve kullanıcıların çeşitli kütüphane hizmetleri ile ilgili düşüncelerinin öğrenilmesi kütüphaneciler ile kullanıcıların çeşitli kademeler ve koşullarındaki iletişimin gerçekleştirilmesi sayesinde gerçekleşmektedir (Karakaş, 1999: 12).

Kütüphanecinin yaptığı çalışmalar ve iletişim faaliyetleri; verilen hizmetlerin daha olması ve hizmet verdiği grupların bilgi gereksinimlerini kolaylıkla karşılaya bilmek amacıyla. İsteddiği bilgiye daha çabuk ve hızlı erişen kullanıcı da verilen hizmetten memnun kalacaktır. Kullanıcı odaklı olan bu tür hizmetlerde kullanıcı memnuniyetini etkileyen unsurlar göz önünde bulundurulması hizmet kalitesinin artırılmasında etkili olacaktır.

2.2.2.1. Üniversite Kütüphanelerimizde Verilen Hizmetlerde Kullanıcı Memnuniyetini Etkileyen Unsurlar:

Üniversite kütüphanelerimizde verilen hizmetlerin yeterliliğini ve kullanıcı memnuniyetini etkileyen bazı unsurları kütüphane personelinin nitelikleri,

kütüphane dermesinin niteliği ve iş birliği çalışmaları, danışma hizmetinin kalitesi olarak sıralayabiliriz.

2.2.2.1.1. Kütüphane Personelinin Nitelikleri

Kütüphaneler kullanıcıları ile birlikte bir bütünlük oluştururlar. Kullanıcıları düşünülmeden kütüphane sorunlarını çözmeye kalkmak mümkün olmayacaktır. Bu nedenle üniversite kütüphaneleri kullanıcıları ile etkileşimli olarak çalışmak zorundadırlar. Üniversitede kütüphanelerinde çalışan uzmanlar kullanıcılarının istek ve ihtiyaçlarını çok iyi yorumlamakla yükümlüdürler. Çağdaş eğitim sistemlerine uyumlu 2000'li yılların bilgi temelli ekonomik yapılanmasında kendilerine yer bulabilecek bilgi edinme özgürlüğünün farkında olan bireylerin yetiştirilmesi için üniversitelerin ve üniversite kütüphanelerinin üzerine çok fazla sorumluluk düşmektedir. Bu bağlamda üniversite kütüphanesinde çalışacak bireylerinde özel olarak değerlendirilmesi gerekmektedir.

Üniversite kütüphanelerinde çalıştırılacak olan personelin niteliği hizmetlerin kalitesi yönünden ayrı bir önem taşımaktadır. Üniversite kütüphanelerimizin hizmetlerinde başarılı olmaları, bu kuruluşlarda yeterli nitelik ve nicelikte insangücünün çalıştırılmasını zorunlu kılar. Görev yapan personelin bir kısmının bilgi ve belge yönetimi olarak tanımlanmaya başlanması ile birlikte, kütüphanecilik alanında mesleki bilgi, beceri ve deneyime sahip olması gerekirken, diğer bir kısmının kimi özel konu alanlarında çalıştırılabilecek nitelikte olması öngörülmektedir. Kütüphanelerde ayrıca rutin işleri yapacak personele de gereksinim

duyulur (Çakın, 1998: 53). Ar-Ge çalışmalarının yoğun bir şekilde yürütüldüğü üniversite kütüphanelerinde mesleğinde uzman kütüphanecilerin çalıştırılması ve akademik personelle etkileşimli çalışmaların yürütülmesi de hizmet kalitesini arttıracak unsurlardır.

Bugün hala geçerliliğini koruyan, kütüphane ve bilgi dünyasının yaygın olarak benimsediği “Special Libraries Associations.Special Committe on Competencies for Special Librarians, 1996” adlı belgenin ortaya koyduğu bir kütüphanecinin / bilgi uzmanının yeterlilikleri şunlardır:

- “1. Kütüphanecinin/bilgi uzmanının bilgi kaynaklarının içeriği hakkında derin bir bilgisi olmalıdır. Bilgi kaynaklarının içeriğini eleştirel bir gözle değerlendirebilmeli ve gerektiğinde içerikteki bilgiyi düzeltme bilmelidir.
2. İçinde çalıştığı kurumun ya da kurumdaki kullanıcının konusuna/işine uygun uzmanlaşmış konu bilgisi olmalıdır.
3. Kurumun stratejik hedefleri doğrultusunda uygun, erişilebilir ve maliyet-etkin bilgi hizmetleri geliştirebilmeli ve bunları yönetebilmelidir.
4. Kullanıcılara mükemmel bir öğretim ve destek sağlayabilmelidir.
5. Bilgi gereksinimlerini değerlendirebilmeli ve bu gereksinimler doğrultusunda katma değerli bilgi hizmetlerini ve ürünlerini tasarlayıp pazarlayabilmelidir.
6. Bilgiyi sağlamak, düzenlemek ve yaymak üzere uygun bilgi teknolojilerini kullanabilmelidir.
7. Bilgi hizmetlerinin önemini üst yönetime bildirmek üzere uygun iş ve yönetim yaklaşımları kullanılabilmelidir.
8. Kurum içi ya da dışındaki bireyler tarafından kullanılabilecek özel bilgi ürünleri geliştirebilmelidir.
9. Bilgi kullanımının sonuçlarını değerlendirebilmeli ve bilgi yönetimi sorunlarının çözümüne ilişkin araştırmalar yürütebilmelidir.
10. Değişen gereksinimlere yanıt verecek şekilde bilgi hizmetlerini sürekli olarak geliştirebilmelidir.
11. Üst yönetimin etkin bir üyesi ve bilgi ile ilgili konuların düzenlenmesinde bir danışman olmalıdır” (Alkan, 2001: 27).

Bu maddelerden de anlaşılabileceği gibi üniversite kütüphanesinde görev yapan bir kütüphanecinin / bilgi uzmanının sorumlulukları sadece o kurumun rutin işlerinin yürütülmesiyle sınırlı değildir. Aynı zamanda kullanıcılarının

ihtiyaçlarını belirleyerek bu çerçevede yaratıcı ve atılımcı uygulamalarla verilen hizmetlerdeki çeşitliliği arttırarak hizmet kalitesini yükseltmekle de sorumludurlar. Bir üniversite kütüphanesinde çalışan uzman mesleki bilgi ve becerilerin yanı sıra bir takım kişisel özelliklere de sahip olmak zorundadır. Kütüphane kullanıcılarıyla etkin iletişim kurabilecek beceriye sahip olmak ve kullanıcıları için bir saygı ve güven ortamı da yaratmak durumundadır. ağın gereklerini yakından takip edebilecek, planlama yapabilecek, öncelikleri belirleyerek daha önemli olan konular üzerinde odaklaşabilecek kişilerden oluşacak bir kadro ile üniversite kütüphanelerinde verilen hizmetlerin kalitesini yükseltmek mümkündür. Ancak sadece mükemmel bir kadroya sahip olmak yeterli değildir. Bununla birlikte bu donanımlı insanların kullanıcı ihtiyaçlarını karşılayabilecek nitelikte bir dermeye sahip olmaları gerekmektedir.

2.2.2.1.2. Kütüphane Dermesinin Niteliği ve İş Birliği alışmaları

Üniversite kütüphanesinin dermesi (koleksiyon) basılı ve elektronik kaynaklardan; kitaplar (ders kitapları, danışma kitapları okuma kitapları, vb.) ve bunların elektronik versiyonları, basılı ve elektronik süreli yayınlardan, veri tabanlarından, kütüphanelerin tarihine dayalı olarak nadir eserlerden ve yazmalardan oluşmaktadır. Basılı kaynakların yanında ortaya çıkan elektronik kaynaklar üniversite kütüphanelerinde görsel- işitsel materyallerin kullanıma sunulduğu birimleri oluşturulmuştur. Dermenin oluşturulmasında da yine bütçe çok önemli bir yere sahiptir. Genellikle kısıtlı olan üniversite kütüphaneleri bütçeleri son dönemde ortaya çıkan bazı yasal sorunlarla da birleşince hizmetlerin sağlıklı olarak yürütölmesi sekteye uğramaktadır. Ama kütüphaneciler bu konuda da

kütüphanelerini geliştirmek ve hizmet kalitesini yükseltmek için sürekli olarak fikirler üretmekte ve yeni çalışmalar içine girmektedir. Bu anlamda hem kullanıcı hizmetlerinin hem de teknik hizmetlerin sağlıklı yürütülmesi için yapılan uygulamaların başında kütüphaneler arası iş birliğı çalışmaları gelmektedir.

“Hangi türden olursa olsun, bir bilgi merkezinin tek başına tüm bilgi kaynaklarını toplaması, bu kaynaklara erişim sağlaması ve hizmete sunulması olanaksızdır. Bilginin bu kadar önemli olduğı ve bilgi içeren kaynakların hızla arttığı çağımızda üretilmiş ya da henüz üretilmekte olan bilgilerin kullanıcıların hizmetine zamanında ve hızlı olarak sunulabilmesi için bilgi merkezlerinin arasında her alanda iş birliğinin yapılması vazgeçilmez bir gerekliliktir” (Atılgan, 1998: 16).

Bilgi çağı olarak adlandırılan 20. yüzyılda hızla çoğalan bilgi kaynakları ve bilgiye erişim maliyetinin her geçen gün artması, buna karşın yeterli olmayan kütüphane bütçeleri geçtiğimiz yüzyılın özellikle son çeyreğinde kütüphanecileri en çok ilgilendiren konuların başında yer almaktaydı. 20. yüzyılda kütüphaneciliğı ve bilgiye erişimi etkileyen en önemli gelişmelerden biri, hiç şüphesiz bilgi ve iletişim teknolojilerindeki yenilikler ve internetin dünya genelinde yaygınlaşması ile birlikte bilimsel yayınların elektronik ortama aktarılmasıdır. Kullanıcılarına ihtiyaç duydukları bilgiyi en kısa zamanda sağlamayı amaç edinen kütüphaneler, artan bilgi kaynakları ve maliyetleri ile birlikte gelişen bilgi teknolojilerini kullanarak hizmet vermekte zorlanmaktadırlar. Bu duruma çare bulmak için özellikle bilimsel dergi ve veritabanları alımlarının kütüphaneler arasında elektronik ortamda ortaklaşa yapıldığı konsorsiyum olarak adlandırılan yeni iş birliğı modelleri tüm dünyada yaygınlaşmaya başlamıştır.

Ülkemizde de kütüphane iş birliği ve ortaklıklarına örnek olacak bir konsorsiyum oluşturulmuştur: “1999 yılında kurulan ANKOS (Anadolu Üniversite Kütüphaneleri Konsorsiyumu) ulusal düzeyde üniversite ve araştırma kütüphaneleri arasında elektronik tam metin dergi koleksiyonlarına ve bibliyografik veritabanlarına erişimin sağlanması, kullanıcılara bu konuda hizmet verilmesi üzerine kurulmuş stratejik bir ortaklıktır. ANKOS’un amacı üniversite ve araştırma kurumlarındaki kullanıcıların çeşitli yayınevlerinin elektronik dergi ve veritabanlarına, lisans anlaşmaları çerçevesinde, internet üzerinden erişimini sağlamaktır. Bu sayede kullanıcılar kendi kütüphanelerinde bulunmayan süreli yayınlarda yer alan tam metin makalelere, atıflara ve bibliyografik bilgilere elektronik olarak erişebilmektedir. ANKOS kısa sürede ülkemizdeki tüm üniversite ve araştırma kütüphanelerinin katılımını sağlamıştır. 2000 yılında 3 veritabanına 12 kurumun üyeliği ile çalışmalarına başlayan ANKOS, bunu 2001’de 11 veritabanı, 39 kurum, 2002’de 16 veritabanı, 59 kurum ve 2003’de 20 veritabanı ve 78 kuruma çıkarmıştır” (www.lib.metu.edu.tr/ankos/belgeler).

ANKOS bir paylaşım ve dayanışma modeli üzerine kurulmuş olup, her kurumun kendi mali gücüne göre katkıda bulunmakta, kullanıcılarının gereksinim duydukları veritabanlarına konsorsiyum çerçevesinde abone olmaya çalışmaktadır. Ülkemizde üniversite kütüphane bütçelerinin kısıtlı ve dünya standartlarının çok altında olduğu ve basılı dergi koleksiyonlarının dağınık yapısı ve yetersizliği göz önüne alındığında ANKOS’un bilimsel bilgiye erişimi arttırma ve üniversite kütüphaneleri arasındaki iletişimi güçlendirme açısından önemi ortaya çıkmaktadır.

Ülkemizde bilimsel yayınların ve araştırmacıların sayısı her geçen yıl artmakta, öğretim elemanı yetiştirilmesi amacı ile üniversitelerde yüksek lisans ve doktora eğitime ağırlık verilmekte ve kaynaklar ayrılmaktadır. Bütün bu gelişmelerin bilimsel bilgiye duyulan gereksinimi daha da arttıracaktır. Bütçeleri kısıtlı, koleksiyonları yetersiz çok sayıda üniversite ve araştırma kütüphanecisi kullanıcısının ANKOS çerçevesinde elektronik ortamda bilgiye erişiminin sağlanmasının, ülkemizin yeni bilimsel atılımlar yapmasında önemli bir katkısı olacaktır (www.lib.metu.edu.tr/ankos/belgeler).

Konsorsiyum çalışmalarının başarılı olması, ülkemizde başka işbirliği çalışmalarına da öncülük etmiştir. Bunların başında da ortak belge sağlama hizmeti olan OBES (Ortak Belge Sağlama) gelmektedir. Ankara'daki dört üniversite ve ULAKBİM (Ulusal Akademik Ağ ve Bilgi Merkezi) arasında gerçekleştirilen bu projede kurye sistemi kullanılarak, araştırmacıların istedikleri makalelerin fotokopileri sağlanmaya başlanmıştır (Doğan, 2002: 159). Bilkent, Gazi, Hacettepe ve ODTÜ ile Ulakbim'in arasındaki bu iş birliği artık internet üzerinden de hizmet vermeye başlamıştır.

ANKOS ayrıca Portekiz, İspanya, İtalya, Yunanistan ve Türkiye'den oluşan SELL'in (South Eastern Library Links = Güney Avrupa Kütüphaneler Birliği) üyesidir. Son yıllarda dünyanın her yerinde artan kütüphane konsorsiyumları önce ABD'de kütüphaneler tarafından kaynak paylaşımı, ortak hizmetler sunma, (elektronik) kaynaklara erişimi genişletme ve mali problemlere ortak çözümler

getirme gibi amaçlara hizmet etmiştir. Daha sonra, Kuzey Avrupa ülkeleri bu örneği izlemiştir. Diğer hizmetleri geliştirmenin yanında özellikle yayınevi ve sağlayıcılarla yapılan lisans anlaşmalarıyla elektronik kaynaklara uygun fiyatlarla erişim konusunda oldukça başarılı olmuşlardır (www.lib.metu.edu.tr/ankos/belgeler).

Fakat elde edilen deneyim ABD, Kuzey Avrupa ve Güney Avrupa ülkeleri arasında büyük farklılıklar olduğunu göstermiştir. Bu farklılıklar sadece satın alma gücüne değil, ki Güney Avrupa ülkelerinin gücü oldukça zayıftır, aynı zamanda eğitim sistemlerindeki farklılıktan dolayı yayıncı ve sağlayıcılarla yapılan lisans anlaşmalarında özel kuralların konulmasını gerektirmektedir. SELL Güney Avrupa ülkelerini bir araya getirmek üzere kurulmuştur. Yunanistan, İtalya, İspanya, Portekiz, Türkiye ve aynı bölgedeki diğer ülkelerin kütüphanelerinin pek çok ortak yönü vardır:

- “Tarihin çeşitli dönemlerinde oldukça önem kazanmış çok eski dillere sahiptirler ve köklü kültürleri vardır. İngilizce bu ülkelerde oldukça yaygın olmasına rağmen, Hollanda, Danimarka veya anadili diğer Avrupa ülkelerindeki gibi yaygın olarak kullanılmamaktadır. Bu gerçek, bibliyografik veri tabanı ücretleri ile yapılan pazarlıklarda pek çok sorun yaratmaktadır.
- Çoğu yayıncı ve veritabanı sağlayıcıları tam zamanlı öğrenci sayısına göre fiyat çıkartmaktadırlar, bu uygulama üniversitelere çok sayıda öğrencinin kaydolmasına izin veren ancak öğrencilerin büyük çoğunluğunun derslere girmediği bir eğitim sistemine sahip ülkeler için kabul edilebilir değildir.
- Resmi ekonomik verilere göre Kuzey Avrupa ülkeleri ile karşılaştırıldığında Güney Avrupa ülkelerinin GSMH (Gayrisafi Milli Hasıla) düzeyi daha düşüktür. Satın alma güçleri daha düşük ancak öte yandan eğitim ve araştırma ihtiyaçları neredeyse diğer ülkelerle aynı orandadır” (www.lib.metu.edu.tr/ankos/belgeler).

SELL’in temel hedefi; üye kütüphanelerine bu sorunları açıklamak, üyelerinin özel gereksinimlerini bilgi sağlayıcılara iletme, bilgi sağlama ve

sunmada genel politikalar çizmek ve ayrıca iş birliğinin diğer alanlarında da destek vermektir.

ANKOS, SELL'in yanı sıra SPARC'm (Bilimsel Yayıncılık ve Akademik Kaynaklar Koalisyonu) Avrupa Birimi'ne de katılmaya karar vermiştir. İlk olarak Amerikan Araştırma Kütüphaneleri Derneği tarafından örgütlenen SPARC, piyasa rekabeti, alternatif strateji ve değişimi öneren bir girişimdir. Önemli gelişmeler kaydetmekte olan SPARC şu anda üç ana program üzerinde çalışmaktadır:

1. Alternatif programı, pahalı bilim, teknik ve tıp dergilerine karşı, düşük fiyatlı yüksek kaliteli rakip dergilerin ortaya çıkışına yardımcı olmak;
2. Leading Edge programı, yeni işletim modelleri ortaya atan girişimleri desteklemek (bilim, teknoloji ve tıp alanlarında bilimsel bilgi ihtiyacını karşılamaya yönelik yeni projeleri destekler);
3. Bilimsel topluluk programı, farklı bilimsel topluluklara hitap eden portalların desteklenmesini hedefler.

SPARC bugüne kadar daha çok Kuzey Amerika'da çalışmalarını yoğunlaştırmıştır. Fakat bir takım erişim sorunları global olduğundan uluslar arası ortak çözümler üretmek için SPARC çalışmalarının Kuzey Amerika'nın da ötesine taşımaya ihtiyaç duymuştur. SPARC, Avrupa bilim dünyasının karşı karşıya olduğu sorunlarla başa çıkabilmesi için farklı ve işe yarayan bir model sunar. İlk adım olarak LIBER (Ligue des Bibliothèques Européennes de Recherche = Avrupa Araştırma Kütüphaneleri Derneği) Avrupa'nın başarısını garanti altına almak için milli

kuruluşlarla çalışmalarına başlamıştır. SPARC Avrupa doğrudan SPARC (USA) üyesi olacaktır ancak bu arada Avrupa pozisyonunu oluşturacak ve kendi çalışmaları üzerinde yoğunlaşacaktır. LIBER, SPARC Avrupa'nın şemsiye kurumu olacaktır. SPARC Avrupa programı, halen çalışmalarını başarıyla yürüten SPARC (USA) programı üzerine oluşturulacaktır (www.lib.metu.edu.tr).

Dünyanın her yerinde kütüphaneler; dergi aboneliklerinin katlanarak artan fiyatı ve elektronik ürünlerin lisans anlaşmalarındaki gereksiz kısıtlamalarından zarar görmektedir. Özellikle, satın alma gücünü azaltan Türk Lirasının değer kaybının üzerine devam eden ekonomik kriz eklendiğinde bu durum daha da çok hissedilmektedir. SPARC'a katılmanın bu durumu tersine çevirmek için Avrupa ve Amerika'daki yüzlerce diğer kütüphane ile birlikte çalışma fırsatı vereceğini gören ANKOS 9-11 Mayıs 2002 yılında İstanbul'da bir araya gelinen II. ANKOS Toplantısı'nda SPARC'a katılım kararı almıştır. Büyük araştırma kütüphaneleri için 1.600 Euro/1.400 USD veya küçük araştırma kütüphaneleri için 800Euro/700 USD olan yıllık üyelik aidatı, Türk Kütüphanecilerinin SPARC'a kendi başlarına katılımı için oldukça pahalı gelmektedir. Ama, ulusal bir konsorsiyum olarak ANKOS Türkiye adına katılımcı olarak yıllık sadece 10.000 USD ödeyerek katılabilecektir. ANKOS'un üyelik ücreti 58 üye kütüphane arasında eşit olarak paylaştırıldığında, her bir üyeye düşen pay sadece 172 USD olacaktır. Bu şartlar altında almış olduğu kararla ANKOS Türkiye adına SPARC Avrupa'ya katılmıştır.³

³ 9-11 Mayıs 2002'de İstanbul Üniversitesi'nde yapılan II. ANKOS' un SPARC' a kararı metninden alınmıştır.

Görüldüğü gibi ülkemizde AB ile entegrasyon amacı ile atılan adımlarda üniversite kütüphanelerinin çalışmaları 2000'li yıllar içinde giderek artmaktadır. Önemli olan bu işbirliği çalışmalarının Türkiye'de tanıtımının yapılması ve dikkatlerin bu konu üzerine çekilmesinin sağlanmasıdır. Ancak bu tür işbirliği çalışmaları sadece ANKOS'la sınırlı kalmamalıdır. Bilgi ve belge yönetimi alanında işbirliği çalışmalarının yürütülebileceği ve AB ile uyum sürecinde Türkiye'nin tam adaylığını destekleyeceği pek çok alan vardır. Bu konulara dikkatin çekilmesi ve gerekli desteğin alınması stratejik bir öneme sahiptir. Daha sonraki bölümlerde ele alacağımız AB ile uyum çalışmalarında bu önem daha iyi anlaşılacaktır. Kaldı ki Türkiye'de bilgi ve belge yönetimi alanında çalışan uzmanlar pek çok konuda fikir birliğine varmış ve çalışmalarını hızlandırmıştır.

Üniversite kütüphaneleri, kullanıcılarının gereksinimlerini karşılayabilmek için iş birliği içinde kaynak paylaşımının kaçınılmaz olduğu konusunda fikir birliğine varmışlardır. Kütüphaneler arası iş birliği üç alanda ele alınabilir:

1. Kütüphaneciler arası iş birliği
2. Teknik hizmetlerde iş birliği
3. Kullanıcı hizmetlerinde iş birliği (Özbudak, 1998: 36).

Teknik hizmetlerde iş birliği; kaynak sağlama, bibliyografik denetim araçları, depolama ve ciltleme olmak üzere üç başlık altında ele alınabilir. Bunlardan bibliyografik denetim araçları üniversite kütüphaneleri arasında yapılacak olan iş birliği çalışmaları üzerinde en önemli yere sahip olanıdır.

Kataloglama ve sınıflama bibliyografik denetim araçlarının hazırlanmasına olanak sağlayan en önemli işlemlerdendir ve bibliyografik kayıtların hızlı, doğru ve basit üretilmesi gerekir. Kütüphaneler arası işbirliğinde bibliyografik denetim aracı olarak üzerinde önemle durulması gerekenler kataloglardır (Özbudak, 1998: 37). Bunun nedeni oluşturulacak bu katalogların ülkemiz sınırları içinde yer alan kaynakların tamamını bir araya getirmeye imkan vermesidir.

Ülkemizde kataloglama iş birliği konusunda yapılan girişimler birkaç toplu katalog çalışmasından öte gitmemektedir. TÜBİTAK (Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırmalar Kurumu) öncülüğünde hazırlanan ve sonuncusu 1977 yılında yayınlanan süreli yayınlar toplu katalogları, başta üniversiteler olmak üzere çeşitli araştırma kütüphanelerinde bulunan süreli yayınları yansıtmaları açısından iyi bir ekip çalışması olarak başlamış ancak devamı getirilememiştir. Bu çalışmalar Ankara ve İstanbul illeri ile sınırlı kalmıştır. Bundan başka doğrudan kataloglamada iş birliği olarak ele alınabilecek özgün bir çalışmaya son yıllara kadar rastlamak mümkün olmamıştır. 1996 yılında TÜBİTAK bünyesinde kurulan Ulusal Akademik Ağ ve Cahit Arf Bilgi Merkezinin çalışmaları sonucunda Ankarada'ki üç üniversitenin (Hacettepe, Bilkent, ODTÜ) süreli yayın dermesini yansıtan bir katalog çalışması elektronik olarak kullanıma sunulmuştur.

Aslında üniversite kütüphaneleri arasındaki iş birliğinin yapısı 1986 yılında TÜVEKA'nın (Türkiye Üniversiteler ve Araştırma Kurumları Ağı) kurulması ile atılmıştır. TÜVEKA'ya 12 üniversite ve TÜBİTAK dahil olmuş ve EARN'e

(European Academic and Research Network) bağlanmıştır. EARN üyelerine elektronik posta, veri aktarım, online tarama olanakları ile iş birliğinin temel olanaklarını sunmaktadır. 1986'da Ulak-Net'in kurulması ile Türkiye'deki tüm üniversite kütüphanelerinin bilgisayar ağları ile bağlanması hedeflenmiş bunun büyük bir çoğunluğu da teknik ölçüde gerçekleşmiştir. İnternet olanaklarından da yararlanarak her türlü bilgiye mekan ve zaman sınırlaması olmaksızın ulaşılabilir. Ancak ülkemizde kütüphaneler ve araştırmacılar hep alıcı konumundadır. Bilgisayar ağları ile aktarılan bilgiler birkaç kütüphanenin kendi katalogları ya da oluşturdukları kimi dosyalardan öteye gidememektedir. Aktarılan katalog kayıtlarımızda ve oluşturulan veri tabanlarında standartlaşma sağlanarak, kataloglamada ülke koşullarına uygun ve uygulamada kütüphaneler arasındaki farklılıkları giderecek bir merkezi kataloglama büromuz hala yoktur. Kütüphanelerimizin kullandığı ve standart bir konu başlıkları listemiz hala yoktur. Ancak ülkemizdeki mevcut teknolojik olanaklarla kütüphaneler arasında işbirliğinin gerçekleştirilmesi mümkündür (Atılgan, 1998: 21-22). Hedefimizin AB içinde yer almak olduğu düşünülürse vakit geçirilmeden ulusal bazda bu tür bir işbirliğinin gerçekleştirilmesi şarttır. Ancak bu yolla AB ülkeleri ile ortak bir bilgi ağı içinde yer almamız (ya da var olan bilgi ağı içindeki yerimizi almamız) ve kaynaklarımızı paylaşmamız mümkün olacaktır.

Üniversite kütüphaneleri arasında yapılacak olan bir toplu katalog çalışması ülke genelinde yapılan tüm akademik çalışmalara tek kaynaktan erişimi sağlamaya imkan vermekle kalmayıp yurt dışındaki akademisyenlerin ülkemizde yapılan çalışmaları yakından takip etmelerini de sağlayacaktır. Ortak yapılacak

projeleri destekleyen AB’de yer almak istiyorsak ülkemiz sınırları içinde yapılan çalışmaları diğer AB ülkeleri ve aday ülkeleri ile paylaşmak bizim için bir zorunluluktur. Bu yolla yapılacak ortak çalışmalara imza atma fırsatını yakalamamız hiçte zor olmayacaktır. Böyle bir çalışma aynı zamanda ülkemizde yürütülen Ar-Ge faaliyetleri üzerinde dikkatleri çekmeye de olanak verecektir. Kendi ülkemiz içinde yapacağımız iş birliği çalışmalarının yurt dışındaki örnekleri destekler nitelikte olması gerekmektedir. Farklı yerlerde yapılan çalışmaların birbiri ile uyumlu olması verilerin anlaşılabilir olması için şarttır. Ancak bu şekilde uluslar arası iş birliği çalışmalarında da yer almamız mümkün olacaktır. Teknik hizmetlerin iyi olması, kullanıcılara verilecek danışma hizmetinin kalitesini arttırmakta etkin faktörlerden biridir.

2.2.2.1.3. Danışma Hizmetinin Kalitesi

Üniversite kütüphanelerinde verilen danışma hizmeti diğer kütüphanelerde verilenlerden hizmetlerden farklıdır ve isteklerin karşılanması daha çok efor istemektedir. Bunun nedeni buraya gelen kullanıcıların ilgi alanlarının çeşitliliği ve istenen bilginin niteliğidir. Araştırmalara ışık tutmak ve yön vermek amacı ile istenilen kaynaklara erişimin sağlandığı danışma hizmeti ancak uzman kütüphaneciler tarafından yapıldığında; istenilen nitelikte, formatta ve hızda kullanıcıya sunulacak, doğru bilgiye doğru kanallar aracılığı ile erişim yüzdesi yükselecektir.

Danışma hizmeti günümüze gelene kadar pek çok farklı şekilde tanımlanmıştır. Önceleri bir kütüphanede herhangi bir sebepten dolayı bilgi arayan kimselere, özel olarak yetişmiş personel tarafından, kütüphane içi kütüphane dışı kaynaklardan faydalanarak, doğrudan doğruya ve kişisel yardımı, aynı zamanda bu bilginin en çabuk ve kolay şekilde sağlanabilmesi için bütün dolaylı çalışmaları kapsar denilmiştir. Sonraki dönemlerde kişiler arası iletişim süreci olarak bilgiye gereksinim duyan kişilere bilgi sağlamak veya uygun bilgi kaynaklarını nasıl kullanacağını öğretmek olarak tanımlanmıştır. Bu iki tanım ışığında okurun kütüphaneye girdiği andan, istediği bilgiye ulaştığı ana kadar, sorduğu sorulara verilen cevapları içeren hizmetlerin tümünü danışma hizmetlerinin içinde ele almak doğru olacaktır (Öztürk, 1998: 92-93). Danışma hizmetlerinde doğrudan doğruya hizmetler içinde rehberlik hizmeti ve bilgi sağlama hizmeti verilmektedir. Bilgi sağlama farklı yollarla mümkündür. Bunları şöyle sıralayabiliriz:

- Soru cevaplama: Elimizin altında var olan depolanmış bilgiyi kullanıcıya ulaştırma, hazır bilgi sağlama.
- Yöneltilme yoluyla bilgi sağlama: Bilginin kendisini vermek yerine kullanıcıyı bilginin içinde yer aldığı bilgi kaynağına veya kuruma yöneltilme.
- Derlenmiş bilgi sağlama: Kullanıcının istediği bilginin değişik kaynaklardan veya ortamlardan toplanarak kullanıcının hizmetine sunulması.
- Üniversitenin dışındaki kaynaklardan yararlanarak bilgi sağlama: Üniversite içinden erişilemeyen bilgiyi diğer kurum ve kuruluşlardan sağlama.
- Yorumlanmış bilgi sağlama: İstenilen bilginin düzeninde veya formunda değişiklik yaparak hizmete sunma. (Bilginin özünde bir değişiklik yoktur,

kendi düşüncelerimizi eklemek söz konusu değildir sadece şekil değişikliği söz konusudur)

- İndeks hazırlama: Herhangi bir kaynakta yer alan bilginin nerede olduğunu gösterip bilginin künyesini listeleterek kullanıcıya ulaştırma.
- Bibliyografik künye tarama.
- Seçmeli bilgi sağlama: Kullanıcının profiline uygun bilgi sağlama

Belirtilen hizmetlerin istenilen düzeyde verilebilmesi için üniversite kütüphanelerinin, teknolojik alt yapı yetişmiş personel ve her türlü ortamda kayıtlı bilgi kaynaklarına sahip olması gereklidir. Üniversite kütüphanelerimiz teknolojik alt yapı bakımından TÜBİTAK'ın sağladığı olanaklarla istenilen seviyeye gelmiştir.

Türkiye'de ki üniversite kütüphanelerinin büyük bir kısmı ulusal akademik ağ yapılanması içinde yer alarak teknolojik alt yapı sorununu çözmüştür. İnternet aracılığı ile çok sayıda bilgiye erişim sağlanmış ve elektronik kütüphane hizmetleri konusunda da önemli adımlar atılmıştır. Bu kütüphanelerimizin bugünkü en büyük sorunlarını yetişmiş eleman eksikliği ve bütçe sıkıntıları oluşturmaktadır. 1996 yılında ULAKBİM'in kurulmasından sonra 1997 yılından itibaren Ankara-İstanbul-İzmir arasında kurulan omurgaya bugün hemen hemen tüm üniversitelerimiz değişen bir hızla bağlanmıştır. İletişim alt yapısındaki bu gelişmeler üniversite kütüphanelerimizin elektronik yayınları hizmete sunmasında ve e-derginin yaygınlaşmasında etkili olmuştur (Atılğan, 2002: 159).

3.BÖLÜM: AB'DE ÜNİVERSİTELER VE ÜNİVERSİTE KÜTÜPHANELERİ

Ülkemizdeki üniversite kütüphanelerinin AB ile entegrasyonda üstlendiği rolü ortaya koyabilmek için AB içinde yer alan üniversitelerin ve üniversite kütüphanelerinin mevcut durumunun ne olduğu hakkında bilgi sahibi olmamız gerekir. Bu sayede hem AB ülkelerinde üniversitelerin ve üniversite kütüphanelerinin sosyal-ekonomik hayata katkılarını görmüş olur hem de ülkemizdeki üniversiteler ve bunların kütüphaneleriyle bir karşılaştırma yapma imkanına sahip oluruz. Ancak böyle bir kıyaslamaya gitmeden önce içinde yer almak istediğimiz bu birliğin gelişimi ve hedefleri hakkında bilgi sahibi olmamız yerinde olacaktır. Bu sayede AB'nin yapısını ve işleyişini görerek üniversite kütüphanelerinin bu organizasyondaki yerinin ne olduğu da daha net anlaşılabacaktır.

3.1. AB'NİN DOĞUŞU VE GELİŞİMİ

AB ile ilgili akıllara gelen ilk unsur, dünyada benzeri bulunmayan ilginç bir bütünleşme örneği olmasıdır. AB bir ulus değildir, bir devlet değildir, bir uluslararası kuruluşta değildir. AB belirli alanlarda egemenliklerini devretmiş bulunan Avrupalı ülkelerden oluşan uluslar üstü bir kurumdur. AB'nin parlamento, komisyon, konsey ve adalet divanı gibi kendi kurumları bulunmaktadır. Bu kurumların kararları, genelde üye ülkeleri bağlayıcı nitelikte olmakta ve üye ülkelerin kendi karar organları olan meclis veya hükümetlerinin kararlarına oranla öncelik taşımaktadır. AB'nin uluslar üstü konumu da bu özelliğinden

kaynaklanmaktadır. Uluslar arası örgütlerden farklı olarak, uluslar üstü bu düzenlemede AB ülkelerinin AB kurumlarında alınan kararları uygulamama hakkı bulunmamaktadır. AB'nin böyle bir niteliğe sahip olması aslında İkinci Dünya Savaşı'nın dolaylı bir sonucudur.

Avrupa Birliği'nin başlangıcını oluşturan Avrupa Topluluğu (AT) tarihinin başlangıç noktasının İkinci Dünya Savaşı'nı izleyen yıllar olduğu kabul edilir. İkinci Dünya Savaşı'ndan yıkılmış ve tükenmiş olarak çıkan Avrupa yeni bir politik ve ekonomik model arayışı içine girmiştir. Savaşı izleyen yıllarda dünyada ekonomik platformda meydana gelen en önemli ve etkili değişimlerden biri uluslararası ekonomik entegrasyonların hız kazanmasıdır. 1948 yılından itibaren Benelux ülkeleri arasında ortak bir gümrük tarifesi uygulanmaya başlanmıştır. (Benelux 1922 yılında Belçika ve Lüksemburg arasında oluşturulan ekonomik birliğe Hollanda'nın da katılmasıyla kurulmuştur. Bu üç ülke arasında gümrük birliğini oluşturmak üzere anlaşmalar yapılmıştır). Bunu takip eden yıllarda Fransa ve İtalya arasında da bu tür bir anlaşmaya gidilmesi düşünülse de bunun uygulamaya konması mümkün olmamıştır.

1948-1994 yılları arasında kalan dönemde Tarifler ve Ticaret Genel Anlaşması (General Agreement of Tariffs and Trade=GATT)'na bildirilen bölgesel entegrasyon anlaşmalarının sayısı 109'a ulaşmıştır. 1990-1994 yılları arasında, 33 adet bölgesel entegrasyon anlaşması GATT'a bildirilmiştir. Bu dönemde mevcut entegrasyon girişimlerinin yanı sıra mevcut entegrasyon çalışmalarının da genişlediği ve derinleştiği gözlenmektedir. Bu çerçevede, AB'nin oluşum süreci,

Marshall yardımı adı altında Avrupa'ya akan ABD sermayesinin kendilerini giderek ABD'ye bağımlı kılacağını gören Batı Avrupa ülkelerinin, Avrupa menşeli yeni bir sermaye piyasası oluşturmak istemeleri ile başlamıştır. Bu amaçlarına bireysel olarak ulaşmaları mümkün olmadığından, bu ülkelerin ekonomik potansiyellerinin bir araya getirilmesi ve böylece güçlü bir Avrupa Ortak Pazarı oluşturulması planlanmıştır.

1950'de Fransız Planlama Örgütü Başkanı Jean Monnet'nin görüşlerinden de etkilenen Fransa Dış İşleri Bakanı Robert Schuman, Ruhr bölgesindeki zengin kömür ve demir madenlerinin Almanya ile birlikte ve bir "uluslar üstü" örgüt aracılığıyla işletileceğini, aynı ideallere sahip diğer demokratik Avrupa ülkelerinin de bu örgüte katılabileceklerini açıklamıştır. Çağrıyla Almanya'nın yanı sıra İtalya, Hollanda, Belçika ve Lüksemburg'un da olumlu yanıt vermesi üzerine, bu altı ülke 1951 tarihli Paris Antlaşması ile Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu (AKÇT) kurulmuştur. AKÇT'nin başarısı üzerine ekonominin tüm sektörlerini kapsayacak bir entegrasyon aşamasına geçilmesine karar verilmiş ve 1957'de imzalanan Roma Antlaşması ile Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) ve Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu (EURATOM) kurulmuştur (Avrupa Birliği ve..., 2002: 3-5).

1967'de AKÇT, AT ve EURATOM'un yürütme organları birleştirilmiştir. Gümrük Birliği, 1968'de, belirlenen tarihten 10 ay önce gerçekleştirilmiştir. 1969 yılında La Haye'de yapılan Zirve'de, topluluklara katılma talebinde bulunan İngiltere, İrlanda ve Danimarka ile müzakerelere başlanmış ve bu

4 ülke, 1972 yılında tam üye olarak topluluğa katılmıştır. 1974 sonunda ise, Devlet ve Hükümet Başkanlarını bir araya getiren bir Avrupa Birliği Konseyi, yılda üç kez olmak üzere toplanmaya başlamıştır. 1981’de Yunanistan, 1986’da İspanya ve Portekiz’in katılmasıyla topluluğun üye sayısı 12’ye yükselmiştir. Yine 1986 yılı Şubat ayında; Avrupa Tek Senedi (Antlaşması), Topluluğun yalnızca tek bir pazardan oluşacağını, bu pazarda malların, bireylerin, hizmetlerin ve sermayenin serbestçe dolaşabileceğini karara bağlamıştır. Bunu takiben 1991’de kabul edilen ve 1992’de imzalanan Maastricht Anlaşması ile tek bir Avrupa parasının hayata geçirilmiş ve koşullar saptanmıştır. Antlaşma ile, Avrupa Toplulukları bundan böyle Avrupa Topluluğu olarak anılması, ancak antlaşma ile başlatılan politik entegrasyon sürecine vurgu yapılmak istendiğinde Avrupa Birliği olarak ifade edilmesi kararlaştırılmıştır. 1995 tarihi itibarıyla, daha önce Avrupa Serbest Mübadele Bölgesi (EFTA) üyesi olan Avusturya, Finlandiya ve İsveç AB’ye tam üye olmuşlardır. 1997 tarihinde kabul edilip imzalanan Amsterdam Antlaşması AB’yi yapılandıran daha önceki antlaşmaları değiştirip tamamlamıştır. Genişleme ile birlikte en az 28 üyeli bir AB’nin demokratik yapıda işlemlerini sağlayacak düzenlemelerin gerçekleştirilmesi amacıyla başlatılan yeniden yapılandırma süreci, Nice Antlaşmasının hazırlıklarının sürdüğü 2000 yılı Hükümetler arası Konferans sürecinde gündeme gelmiş ve buna bağlı olarak, Nice Zirvesi’nde Kurucu Antlaşmalara getirilmesi gerekli değişiklikler tartışılmış ve kurumsal reformlara ilişkin çeşitli kararlar alınmıştır (Avrupa Birliği ve..., 2002: 12-13).

Avrupa’nın entegrasyon süreci yukarıda kısaca özetlenen ekonomik yaklaşımın yanı sıra; siyasi, tarihi, hukuki, toplumsal vb. pek çok alanda ele

alınmaktadır. Ancak ilk kuruluş amacı ekonomik temelli olduğu için bu girişimin ve gelişimin başlangıcındaki ekonomik süreç ilk başta ele alınmıştır. Ekonomik bir gelişimin sağlaması için ekonominin bilgiye dayandırılması ihtiyacının ortaya çıkması ve teknoloji destekli çalışmaların gündeme gelmesi ile birlikte Birliğin çalışmaları siyasi yapılanmaya paralel olarak bilgiye dayalı ekonomiye ve e-devlet oluşumuna yönelmiştir. Bu bağlamda AB farklı alanlarda işbirliği çalışmaları başlatmıştır. Biz konumuzla ilgili olarak; eğitim, mesleki eğitim ve gençlik, bilgi toplumu, araştırma ve teknolojik gelişim alanlarını ele alacağız.

AB eğitim politikasının temel amacı; üye ülkeler arasında iş birliğini ve dayanışmayı sağlamak amacıyla, üye ülke yurttaşları arasındaki karşılıklı anlayışı özendirmek ve Avrupalı bilincini aşılaktır. Birlik, Üye ülkeleri bağlayıcı ortak bir eğitim politikası oluşturmamasın karşın eğitim sistemlerinin uyumlaştırılması yönünde çalışmalara başlamıştır. AB bu konuda da tüm toplumsal alanlarda olduğu gibi üye ülkelere belirli bir modeli uygulama zorunluluğu getirmemiştir. Her üye ülke kendi sosyo-ekonomik yapısına uygun sistemi uygulamakta serbesttir. Ancak ulusal sistemler içinde yer alması gereken kimi toplumsal ölçüler vardır. Eğitim alanında Birliğin temel yaklaşımı, üye ülkelerin eğitim sistemlerinin belirlenen genel ilkeler ve ölçülerle çalışmayacak biçimde düzenlenmesidir. Yöntem, içerik ve yapı bakımından tek tip bir eğitim yerine, üye ülkelerin kendi ulusal özelliklerine göre biçimlenen eğitim politikalarının karşılıklı görüş alış-verişi ile uyumlu hale getirilmesine çalışılmaktadır (Tuzcu, 2002: 4).

Bu nedenle ülkemizde AB'nin eğitime ilişkin hedeflerini çok iyi bilmek ve bu bağlamda çalışmalarına yön vermekle yükümlüdür. "AB'nin eğitimle ilgili hedefleri şu şekilde belirlenmiştir:

- Özellikle üye ülkelerin dillerinin öğretilmesi ve yaygınlaştırılması yoluyla, eğitimin geliştirilmesi
- Diplomaların ve eğitim sürelerinin karşılıklı olarak tanımlanmasını özendirerek (akreditasyon), öğrenci ve öğretmenlerin hareketliliğine destek sağlanması
- Avrupa vatandaşlığı kavramının yerleştirilmesine katkıda bulunulması
- Eğitim-öğretim kurumları arasında iş birliğinin geliştirilmesi
- Üye ülkelerin eğitim sistemlerinin ortak sorunlarına ilişkin bilgi ve deneyimlerin paylaşılması
- Açık öğretim ve uzaktan eğitimin geliştirilmesi
- Uluslar arası kurumlar ile eğitim iş birliğinin geliştirilmesi
- Teknolojik gelişmelere uyum sağlanması, sürekli mesleki eğitimin iyileştirilmesi, mesleki eğitime erişim olanaklarının artırılması
- Gençlerin mesleki ve toplumsal yaşama hazırlanması ve uyumlarının kolaylaştırılması
- Eğitim kurumlarıyla işyerleri arasında iş birliğinin geliştirilmesi" (Tuzcu: 2002, 5).

Bu hedeflerin gerçekleştirilmesi için hazırlanan ve sürekli geliştirilen programlara örnek olarak SOCRATES Programı, LEONARDO DA VINCI Programı, Avrupa Gençliği Programı ve TEMPUS Programı verilebilir. Bu programlar hakkındaki geniş bilgi AB Uyum Programları başlığı altında bir sonraki bölümde ele alınacaktır.

AB'de 1957 yılında Avrupa Ekonomik Topluluğu'nun kuruluşunu sağlayan Roma antlaşmasında, araştırmaya yönelik maddeler bulunmamakta idi. Ancak Avrupa Topluluğu'nun Amerika ve Japonya'da gelişen pazarlarla rekabet edebilmesi için programlarında değişiklik yapılması gerekmiş ve 1986 yılında tek Pazar oluşturulması kararlaştırılmıştır. 1987 yılında yürürlüğe giren, "TEK Avrupa Senedi"nin araştırma ve geliştirme bölümünde Avrupa sanayinin bilimsel ve teknolojik temellerini geliştirmek yer almıştır. Tek pazar oluşumuzdan 2000lerin

başına kadar geçen sürede AB'nin araştırma geliştirme politikaları çok yıllık çerçeve programlarla belirlenmiştir. Birinci çerçeve programda, birlik tek pazar olarak planlanmıştır. İkinci çerçeve programda, öncelik bilgi teknolojileri ve endüstriyel teknolojilere verilmiştir. Üçüncü çerçeve programda, araştırma sonuçlarının yayılması, yaşam bilim ve teknolojileri ile eğitime önem verilmiştir. Dördüncü çerçeve programda ise, sosyo-ekonomik araştırmaya yönelik bir program olmuştur. Beşinci çerçeve program, tüm bunların bir sentezini oluşturmuş ve Avrupa insanının yaşam kalitesini artırmaya yönelmiştir. AB'nin beşinci çerçeve programında, bütçeden en büyük pay bilgi toplumu projelerine ayrılmıştır. Bilgi toplumu teknolojileri, kendi alanlarının dışındaki alanlarda etkileme potansiyeline sahip olduğundan, enformasyon ve iletişim teknolojilerine yapılan yatırım, ekonominin bütünü üzerinde etki etmektedir (Atılğan, 2002: 156). AB'ye tam üyelik hedefi ile yola çıkan Türkiye'nin de bilgi toplumu projelerinin uygulamaya geçirilmesinde vakit kaybetmemesi çerçeve programları yakından takip etmesi gerekmektedir.

3.1.1. AB Uyum Programları

Tam bir ekonomik ve siyasi bütünleşmeyi amaçlayan AB örneğindeki bir bütünleşme hareketinin sosyal boyutu ihmal etmesi hedeflerinin yerine getirilmesi bakımından mümkün değildir. Bütün ekonomik faaliyetlerin amacı, refahın artırılmasıdır. Dolayısıyla doğrudan sosyal bir amaçtan bahsedilmemiş olsa bile, ekonomik bir bütünleşme amacı, aynı zamanda sosyal alanda da önemli etkilere sahip olacaktır. Öte yandan ekonomik bütünleşme sürecinde, sosyal politika alanında düzenlemelerin yapılmasını zorunlu kılacak çok daha önemli bir sebep de “sosyal

damping”dir. Eğer ekonomik bütünsleşme hareketinin üyesi ülkeler arasında sosyal alanda bir uyum yoksa ticaretin yönünde bir sapma olacaktır. Bir diğer ifade ile ekonomik bütünsleşme sürecinde, eğer üye ülkelerde sosyal haklar karşılıklı uyumlaştırılmazsa sermaye, ücretlerin ve sosyal hakların düşük olduğu bölgelere kayacaktır. Bu da bütünsleşme sürecinde sosyal hakların yüksek olduğu ülkelerin çalışmalarının refah kaybına; bir diğer ifade ile bu ülkelerde sosyal damping’e yol açacaktır. Dolayısıyla tam bir ekonomik ve siyasi bütünsleşmenin gerçekleştirilmesi için sosyal politika alanına ilişkin düzenlemelerin yapılması bir zorunluluk olarak karşımıza çıkmaktadır (Bozkurt, 2001: 235-236).

AB içinde yer almak isteyen ülkeler için AB’ne uyum amacı ile hazırlanan programların varlığı söz konusudur. Avrupa Komisyonu, Temmuz 1997’de yayımladığı “Gündem 2000” raporunda topluluğun ara amaçlarından olan topluluk programlarının büyük bölümünü aday ülkelere açıklamıştır. Bu topluluk programları, topluluk politikalarıyla örtüşen ve onların uygulanmasına yönelik araçlardır. Amaç aday ülkeleri ve yurttaşlarını, AB’nin politikaları ve çalışma yöntemlerine alıştıırarak birliğe katmaya yönelik hazırlıkların yapılmasıdır.

Topluluk programları (TP) terimi, çeşitli alanlardaki topluluk politikalarının AB’ye üye ülkeler arasındaki iş birliğini geliştirmek açısından, belirli bir dönem için AB tarafından benimsenen, entegre edilmiş eylemleri ifade etmektedir. TP’nin tarihsel gelişimi, AB’nin genel tarihiyle paralellik göstermektedir. Öncelikle savunma ve nükleer sanayiine ilişkin programlarla başlayan TP, daha sonra ekonomik sektörlerin ve ardından sosyal sektörlere yayılan bir gelişme

göstermiştir. Aday ülkelerin TP'ye katılımları, Topluluğun katılım öncesi stratejisinin kilit özelliklerinden birisidir. Tüm Merkezi ve Doğu Avrupa Ülkeleri (MEDAÜ) -özellikle eğitim, mesleki eğitim, gençlik, araştırma, çevre, enerji, küçük ve orta ölçekli işletmeler ve halk sağlığı olmak üzere- TP'ye katılmaktadırlar. Bir çok durumda ve aday ülkenin isteği üzerine TP'ye katılımın maliyetinin bir bölümü, AB'nin bu ülkelere yönelik yardım paketi olan Phare'den karşılanmaktadır (Tanrıtanır, 2002: 1-2).

Türkiye'nin diğer aday ülkelerle eşit koşullarda AB'ye aday ülke olarak kabul edilebilmesine ilişkin 10-11 Aralık 1999 tarihlerinde Helsinki'de gerçekleştirilen AB Devlet ve Hükümet Başkanları Zirvesinde alınan kararların ardından Türkiye-AB ilişkilerinde yaşanan olumlu gelişmeler TP konusunda da kendini göstermiştir. Helsinki'de kabul edilen zirve metninde, Türkiye'nin diğer aday ülkelere uygulanan kriterler çerçevesinde aday ülke olduğunun ilan edilmesinin yanı sıra, Türkiye'nin üyelik için gerekli olan reformların gerçekleştirilmesine yönelik bir 'Katılım Öncesi Stratejisi (Pre-Accession Strategy)' geliştireceği belirtilmiştir. Ayrıca, katılım sürecinde, diğer aday ülkelerin olduğu gibi, Türkiye'nin de TP'ye ve ajanslarına katılabileceği ve AB ile diğer aday ülkeler arasında yapılacak toplantılara dahil edileceği ifade edilmiştir (Tanrıtanır, 2002: 3).

Bir çok farklı alanda hazırlanan topluluk programları aday ülkeler tarafından uygulanmaktadır. Bu bölümde bunlardan sadece konumuzla ilgili olan programlar, sınıflandırılmış topluluk programları içinde ele alınacaktır. Sırasıyla:

Araştırma ve Teknolojik Geliştirme Programları, Eğitim, Mesleki Eğitim ve Kültür Programları ve Bilgi Toplumu Programları ele alınacaktır.

A. Araştırma ve Teknolojik Geliştirme Programları:

AB'nin araştırma ve teknolojik gelişme politikasının başlıca amacı, Avrupa'nın bilim ve teknoloji alanında güçlendirilmesini sağlamaktır. Bu yolla Avrupa sanayiinin rekabet edebilirliğinin geliştirilmesi ve Avrupa yurttaşlarının yaşam kalitesinin iyileştirilmesi amaçlanmıştır. AB araştırma ve teknolojik gelişme politikası, üye ülkelerin ulusal araştırma çabalarını tamamlayıcı ve AB'nin tarım, ekonomik ve sosyal uyum, ulaştırma, çevre, sağlık, eğitim, enerji ve diğer benzeri alanlardaki politikalarını destekleyici niteliktedir. AB, bu politikalarını Çerçeve Planlar (ÇP) yoluyla sürdürmektedir.

AB'nin araştırma ve geliştirme alanındaki ÇP'leri çok sektörlü yapıları ve geniş kapsamlı olmaları nedeniyle oldukça önemli programlardır. Bu programlar, sağlık araştırmalarından başlayarak nükleer teknoloji araştırmalarına dek uzanan pek çok alt programlardan oluşmaktadır (Tanrıtanır, 2002: 4). Burada incelenecek ÇP'lerin geneline yer verilecek, ancak sadece konumuzla bağlantılı olanlar daha ince detayları ile ele alınacaktır. Özellikle 5.ve 6.ÇP'ler üzerinde durulacak, ancak daha önceki ÇP ile ilişkiler varsa bunlar belirtilecektir. Bu bağlamda ÇP'lerde yer alan etkinliklerin hangilerinde üniversiteler ve üniversite kütüphaneleri ile etkileşimli çalışılması halinde AB ile entegrasyon çalışmalarında daha hızlı adımlar atılacağı gözler önüne serilecektir. 5.ÇP'inde yer alan programların 2002 yılı sonu itibariyle bitmiş olması gerekliliği göz önünde

bulundurularak bu ÇP'ların sonuçları ele alınırken üniversite ve üniversite kütüphaneleri ile etkileşimli sürdürülseydi nasıl sonuçlara ulaşılabilirdi sorusunun cevabı aranacaktır.

AB'nin araştırma, geliştirme ve tanıtım aktivitelerine ilişkin Birinci ÇP'yi 1984-1987 yılları için uygulamaya konulmuştur. Bunu izleyen İkinci ÇP 1987-1991, Üçüncü ÇP 1991-1994, Dördüncü ÇP 1994-1998, Beşinci ÇP ise 1998-2002 dönemine ilişkin düzenlenmiştir. 2000-2006 yılları için uygulanması öngörülen Altıncı ÇP'ye ilişkin taslak komisyona sunulmuştur.

A.I. Beşinci Araştırma ve Teknolojik Gelişme Çerçeve Programı: (1998-2002): 5. ÇP içinde yer alan bu program 4. ve 6. ÇP ile ilişkilendirilmiştir. Konusu bilimsel çalışma olarak geçmektedir.

*Amaçları :*Avrupa araştırma alanı yaratmak için, Avrupa lâboratuvarlarının, üniversitelerinin ve şirketlerinin araştırma potansiyelini yükseltmek, yeni teknolojilerin kullanılmasına ve bilgi üretmeye yönelik yetenekleri arttırmak ve devam ettirmek. Vatandaşların küreselleşme kapsamında Avrupa rekabetçiliğini arttıracak araştırmalar yapmasını desteklemek (Tanrıtanır, 2002:4).

*Programın alt bölümleri:*5. ÇP iki ana bölüme ayrılmaktadır:

- Beşinci AB ÇP'ı: araştırma, teknolojik gelişme ve tanıtım faaliyetlerini kapsar.
- Beşinci Euratom ÇP'ı: nükleer sektördeki araştırma ve eğitim programlarını kapsar.

5. ÇP, dört tematik program ve üç yatay program olmak üzere yedi spesifik programdan oluşan basitleştirilmiş ve çok konulu bir yapıya sahiptir.

Tematik programlar bir dizi spesifik problemi kapsar. Bunlar:

A.1.1. Yaşam kalitesi ve yaşam kaynaklarının yönetimi (LIFE QUALITY);(1998-2002)

Amacı: Gelecekte yrni iş alanları sağlamak için önlemler alarak ve çevre şartlarını düzenleyerek toplumun ihtiyaçlarına cevap vermek (Tanrıtanır, 2002: 7).

A.1.2. Kullanıcı dostu bilgi toplumu (IST) ;(1998-2002)

Amacı: Bilgi toplumunun oluşmasını hızlandırma ve bireylerin, işletmelerin gereksinimlerini karşılayarak Avrupa bilgi toplumunun oluşumunu desteklemek. Bu amaç doğrultusunda programın ilişkili dört spesifik amacı vardır. Özel bireysel amacı; yüksek kaliteli ve ödenebilir genel-yarar hizmetlerine ilişkin Avrupa yurttaşlarının beklenti ve gereksinimlerini karşılamak. Avrupalı girişimcilerin işçilerine ve tüketicilere yönelik amacı ise, bireylerin çalışma yaşamının kalitesini iyileştirmek ve aynı zamanda bireyleri ve örgütleri kendi işlerinde ve iş yerlerinde daha etkin ve etkili yapmak (Tanrıtanır, 2002: 4-9).

A.1.3. Rekabet ve sürdürülebilir büyüme (GROWTH);(1998-2002)

Amacı: Rekabet ve sürdürülebilirliğe yönelik katkı sağlayan araştırma faaliyetlerini desteklemek (Tanrıtanır, 2002: 9).

A.1.4. Enerji, çevre ve sürdürülebilir Kalkınma (EESD);(1998-2002)

Amacı: Avrupa’da sosyal refahı ve ekonomik rekabeti esas olarak sürdürülebilir kalkınmaya katkıda bulunmak (Tanrıtanır, 2002: 11).

Yatay programlar, tüm araştırma alanlarının ortak gereksinimlerini karşılayarak tematik programları tamamlar. Konuları şu şekildedir:

A.1.5. Topluluk araştırmalarının uluslar arası rolünün pekiştirilmesi (INCO2), (1998-2002)

“Amaçları:

- Uluslar arası bilimsel ve teknolojik iş birliğini teşvik etmek;
- Bilim ve teknoloji alanındaki topluluk kapasitesini güçlendirmek;
- Daha geniş bir uluslar arası çerçevede bilimsel mükemmelliğin başarılmasını desteklemek;
- Topluluğun dış politikalarının, gelecekteki AB üyesi ülkelerin de katılımıyla uygulanmasını sağlamak” (Tanrıtanır: 2002, 14).

A.1.6. Buluşların teşvik edilmesi ve küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin katılımının cesaretlendirilmesi (INNOVATION-SME),(1998-2002)

Amacı: KOBİ’lerin katılımının güçlendirmek, sonuçların yayılmalarını sağlamak ve tüketicilerin, kullanıcıların gereksinimleri göz önüne alarak yeni teknolojiler aracılığı ile bilgilerin daha hızlı yayımını sağlayarak araştırma faaliyetlerinin ekonomik ve sosyal etkilerini iyileştirmek (Tanrıtanır, 2002: 15-16).

A.1.7. İnsan araştırmaları potansiyelinin ve sosyo-ekonomik bilgi temelinin iyileştirilmesi (IMPROVING) (HUMAN POTENTIAL); (1998-2002)

“Amacı: Avrupa araştırmacılarının, mühendislerinin ve teknisyenlerinin öğrenimlerinin ve mobilitesinin daha çok desteklenmesi ve alt yapıya ulaşmalarının kolaylaştırılması yoluyla potansiyel bilgilerinin geliştirilmesi ve iyileştirilmesine yardım etmek” (Tanrıtanır, 2002: 17).

1.1.1998 başlama tarihli, 31.12.2002 bitiş tarihli bu araştırma, teknolojik gelişme ve tanıtım programı da üniversiteler ve üniversite kütüphaneleri ile işbirliği içinde yürütülecek çalışmaların işlemlerdeki hızı ne kadar arttıracığının en iyi kanıtıdır. Araştırma eğitim ağlarının oluşturulması, geleceğin bilgi toplumunu oluşturacak bireylerin kendi geleceklerini biçimlendirecek şekilde eğitilmelerinin yolu üniversitelerden geçmektedir. Verilen eğitim ve araştırmaya duyulan heves bireylerin kendilerini geliştirmeleri ve geleceklerini kurlmaları açısından büyük önem taşımaktadır. Avrupa'nın bu gün geldiği noktanın anlaşılması burada yapılmış olan ve yapılmakta olan çalışmaların takibi içinde gerekli olan üniversite kütüphanelerinde oluşturulacak ortak veri tabanlarının paylaşımına açılarak bireylerin yetişmesinde yön gösterici olmasıdır. Aynı zamanda yukarıda bahsi geçen esnek stratejik haberleri toplama işlevi de gayet güzel üniversite kütüphanelerimiz tarafından üstlenilebilecek bir sorumluluktur. Öğretim görevlilerinin, profesyonel kütüphane personelinin ve öğrencilerin ortaklaşa yapacağı çalışmalarla ihtiyaçların belirlenerek AB'de ele alınan konuların yer aldığı ya da tartışma platformlarının oluşturulduğu elektronik veri tabanlarının oluşturulması da işten bile değildir. Tüm oluşumlara destek vermenin yanı sıra, araştıran, öğrenen, üreten, bildiklerinden üst bilgi elde etmeye çalışan bireylerin hayatında vaz geçilmez hale gelen üniversite kütüphanelerinin geliştirilmesi hem yaşamboyu öğrenen bireylerin yetişmesinde hem bilgi toplumunu oluşturacak potansiyele sahip bir topluluğun oluşturulmasında etkin bir yere sahip olacaktır.

AB, Eurotam ÇP'lerinin her ikisi de Avrupa Komisyonu Ortak Araştırma Merkezinin uyguladığı doğrudan araştırma ve teknolojik gelişme

eylemlerini kapsayan bir spesifik programı içermektedir. Bunlar kurumsal bir yapının araştırılması, bilimsel ve teknik yönden desteklenmesinden oluşur. Bu programlar ve amaçları şöyle sıralanabilir:

A.1.8. Avrupa Atom Enerji Topluluğu (Euratom) araştırma ve işe yönelik eğitim faaliyetlerine ilişkin 5. ÇP (1998-2002)

“Amacı: Kontrollü termonükleer füzyon ve nükleer fizyonla ilişkili enerji alanlarındaki araştırmalarını desteklemek” (Tanrıtanır, 2002: 18).

A.1.9. AB için Ortak Araştırma Merkezi’nin (OAM) doğrudan yürüttüğü, tanıtımı da içeren araştırma ve teknolojik gelişme 5. ÇP (1998-2002)

“Amacı: AB politikalarının formüle edilmesi, uygulanması ve izlenmesine ilişkin bilimsel ve teknik destek sağlamak” (Tanrıtanır, 2002: 19).

A.1.10. Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu için Ortak Araştırma Merkezi’nin (OAM) doğrudan yürüttüğü araştırma ve eğitim programı (1998-2002)

“Amacı: AB politikalarının formüle edilmesi, uygulanması ve izlenmesine ilişkin bilimsel ve teknik destek sağlamak” (Tanrıtanır, 2002: 22).

A.1.11. Ekosistemin korunmasına ilişkin araştırma ve eğitim için spesifik (Euratom) program (1998-2002).

“Amacı: Mevcut teknolojileri daha güvenli yaparak ve umut verici yeni düşünceler yaratarak nükleer enerjilerin tüm potansiyelinin kullanılmasına yardım etmek” (Tanrıtanır, 2002: 23).

A.2. AB Araştırma ve Teknolojik Gelişme Faaliyetleri Altıncı Çerçeve Programı (2002-2006)

“Amaç: Topluluk sanayisinin bilimsel ve teknolojik temelini güçlendirmek ve uluslar arası düzeyde daha rekabetçi olmamızı sağlamak, gerekli olduğu düşünülen araştırma aktivitelerini diğer AB politikalarının avantajları yoluyla teşvik etmek” (Tanrıtanır, 2002: 26). Bu program 5. ÇP ile de ilişkilidir.

A.3. Girişimler, girişimcilik ve özellikle küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin

(KOBİ) ilişkin çok yıllık program (2001-2005)

“Amaçları:

- Bilgiye dayalı bir uluslar araslaşmış ekonomi içerisinde iş rekabetini ve büyümeyi artırmak,
- Girişimciliği arttırmak,
- İş sahasına ilişkin düzenleyici ve yönetsel çerçeveyi basitleştirmek ve iyileştirmek. Böylece araştırma, buluşlar ve iş yaratma gelişebilecektir,
- KOBİ’ler için finansal çevreyi iyileştirmek,
- İş dünyasının Topluluğun destek hizmetlerine, programlarına ve ağlarına daha kolay ulaşmasını sağlamak ve bunlar arasındaki koordinasyonu iyileştirmek” (Tanrıtanır, 2002: 26-29).

B. Eğitim, Mesleki Eğitim ve Kültür Programları

B.1. Socrates 2- Eğitim alanında Topluluk Eylem programlarının ikinci aşaması

(2000-2006)

“Amaçları:

- Kaliteli eğitimin geliştirilmesine katkıda bulunmak;
- Eğitimin tüm düzeylerinde Avrupa boyutunu güçlendirmek;
- Eğitim alanında iş birliğini teşvik etmek;
- Yeni teknolojilerle ilgili buluşları desteklemek” (Tanrıtanır, 2002: 33).

B.2. ‘Leonardo da Vinci’ Topluluk mesleki eğitim eylem programı ikinci aşaması

(2000-2006)

“Amaçları:

- Gençlerin sosyal ve mesleki entegrasyonlarını güçlendirmek ve iyileştirmek;

- Özellikle teknolojik ve örgütsel buluşları konsolide etmeyi, mesleki eğitime yatırım yapmayı ve yaşamboyu gerekli yeteneklere ulaşma yollarını genişletmek ve geliştirmek
- Mesleki eğitim sistemini, yetersiz ve modası geçmiş yetenekleri nedeniyle iş bulmada ve istihdam edilmeye zorluklar yaşayanlara yardımcı olacak şekilde desteklemek” (Tanrıtanır, 2002: 35-36).

B.3. Gençlik için topluluk eylem programı: YOUTH C (2000-2006)

“Amaçları:

- Gençlerin bilgi ve beceri kazanmalarına ve özellikle genç kadınların rolünü teşvik edecek toplumun aktif bir parçası olmalarına yönelik sorumlu vatandaşlık uygulamalarına olanak sağlamak.
- Gençlerin inisiyatif, girişim ve yaratıcılık duygularının güçlendirilmesi ve böylece toplumda aktif rol oynamalarını sağlamak.
- Topluluk içerisinde veya üye olmayan ülkeler arasında değişimler yoluyla Avrupa’nın inşasına gençleri teşvik etmek
- Gençler arası dayanışmayı güçlendirmek” (Tanrıtanır, 2002: 38).

B.4. Tempus III, Yüksek eğitimde Avrupa-ötesi iş birliğine ilişkin şemanın üçüncü aşaması (2000-2006)

Amacı: Ekonomik ve sosyal reforma ilişkin Phare ve Tacis programları örnek alınarak Sovyetler Birliği’nin yeni devletlerine ve Moğolistan’daki yüksek eğitim sisteminin gelişimini desteklemek (Tanrıtanır, 2002: 41).

B.5. Kültürün desteklenmesine ilişkin Topluluk çerçeve programı CULTURE 2000 (2000-2004)

Amacı: Üye ülkelerin kültürel anlamda işbirliğini desteklemek ve Avrupalı insanlar için ortak bir kültürel alan oluşturmak (Tanrıtanır, 2002: 43).

Üniversite kütüphanelerinde verilen hizmetin ve kullanıcı eğitiminin AB ile ilgili oluşumlarda neden bu kadar önemli olduğunu anlayabilmek için belki de

en etkili olacak şey AB'nin eğitim ve kültür programlarının içeriğine bakmak olacaktır. AB pek çok alanda ve konuda farklı çalışmalar yapıldığını tekrar etmek yerinde olacaktır. Ancak konumuzla ilgili olarak Avrupa Birliği Eğitim ve Gençlik Programlarının önemi tartışmasız ayrıdır.

“Avrupa Birliği Eğitim ve Gençlik Programları, Birlik üyesi ve aday ülkelerle (Türkiye dahil) ve EFTA ülkelerine (Norveç, İzlanda, İsviçre ve Lihtenştayn) açık programlardır. Söz konusu programlara AB'nin mali yardımından çok katılımcı ülkelerin mali katkısı öngörülmektedir. Ülkelerin bu şekilde oluşan ortak havuzdan alacakları pay büyük ölçüde her ülkedeki yararlanıcıların sunacakları proje önerilerinin başarısına bağlıdır” (Avrupa Birliği ve..., 2003: 1).

Yani tüm katılımcılar bu işten çıkar sağlayabilmek için ürettikleri projelerin planlanması ve hazırlanması aşamasında araştırmalarını sağlam zeminlere oturtmak zorundadırlar. Bu nedenle ön hazırlık aşamasında araştırma faaliyetlerine özel bir önem verilmelidir.

“Bilindiği gibi eğitim AB ülkeleri ile aday ülkelerin en fazla önem verdikleri alanlardan biridir. Ancak eğitim sistemlerinin yapıları hem ülke içinde hem ülkeler arasında ciddi farklılıklar gösterir. Farklı ülkeler içindeki farklı sektörler vasıfları, mesleki ünvanları ve mesleki nitelikleri belirleyen ortak bir terminolojiye sahip değildir. Farklı ülkelere edinilen tecrübeler paylaşılmamaktadır. Yapılan araştırmalar ve ortaya konulan yeni gelişmeler çok daha fazla insan ulaşabilecekken, aynı ülke içinde bile yeterince yaygınlaşmamaktadır” (Avrupa Birliği ve..., 2003: 35).

Ülke çapında bu olumsuzlukların önüne geçmek için üniversitelerin kütüphaneleri ile işbirliği içinde olmaları ve oluşturulacak veri tabanlarında akademisyenlerin yayınlarına yer verilerek bunların gerekirse internet ortamından tam metin olarak erişimlerinin sağlanması baş vurulabilecek bir yoldur.

Farklı ülkeler arasında yaşanan sıkıntıyı gidermek ve ortak zekayı daha iyi kullanabilmek için de AB bir çözüm üretmiş, eğitim ve gençlik programlarını uygulamaya koymuştur. Bu programlar SOCRATES (Genel Eğitim), LEONARDO da VINCI (Meslek Eğitimi) ve YOUTH (Gençlik) programlarıdır.

Bu programların ortak amaçları:

- Çok uluslu eğitim, mesleki eğitim ve gençlik ortaklıkları oluşturmak,
- Müfredatın ve yurtdışında eğitim fırsatlarının değişimini sağlamak,
- Yeni yaklaşımları hedefleyen eğitim ve öğretim projeleri üretmek ve uygulamak,
- Akademik ve mesleki uzmanlık ağları kurmak,
- Eğitimde yeni teknolojiler ve mesleki vasıfların tanınması gibi sınır ötesi meseleleri çözmeyi amaçlayan sistemler aramak,
- Uyum, mukayese ve karar alma için ortak bir platform oluşturmak (Avrupa Birliği ve..., 2003: 35).

Bu ortak amaçları güden programlar:

“SOCRATES (Genel Eğitim)

Genel eğitim alanında iş birliğinin teşviki amaçlı AB ortaklığı eylem programı

Alt Programlar:

1. *COMENIUS*: Okul eğitimi
2. *ERASMUS*: Yüksek okul eğitimi, iş birliği, öğrenci değişimi : AB'nin üye ve aday ülkelerdeki yüksek öğretim kurumlarının, Avrupa'nın bütünleşmesine yönelik olarak yapacakları akademik araştırma ve öğretim faaliyetlerine idari ve mali katkı sağlamak amacıyla oluşturduğu bir eğitim programıdır. Üye ve aday ülkeler ile EFTA ülkeleri (Norveç, İzlanda, İsviçre, Lihtenştayn) yararlanabilmektedir.
3. *GRUNTVIG*: Yaşamboyu eğitim ve öğrencilerin dolaşımı
4. *LINGUA*: Avrupa'da az kullanılan ve az öğretilen dillerin eğitimi
5. *MINERVA*. Eğitimde bilgi ve iletişim teknolojileri
6. Eğitim sistemleri ve politikalarının izlenmesi ve bu alanlarda yenilik:

“Eğitim sistemlerinin kalite ve şeffaflığını arttırmayı, eğitim-öğretimin yenileşme sürecine bilgi ve deneyim aktarılmasını, başarılı uygulamaların saptanmasını, bu alandaki sistem ve politikaların karşılaştırmalı analizinin yapılmasını ve ortak eğitim-öğretim politikalarına yönelik analiz ve tartışmalara katkıda bulunmayı amaçlamaktadır” (Avrupa Birliği ve..., 2003: 23).

7. *NARIC*: Ulusal akademik tanıma merkezi
8. *ARION*: Eğitim alanında karar alıcılar, yöneticiler ve uzmanlar için çok taraflı araştırma ve çalışma ziyaretleri programları
9. *EURYDICE*: Avrupa Eğitim sistemleri ve politikaları bilgi ağının bütün faaliyetleri
10. Diğer Avrupa programlarıyla ortak eylemler
11. Destek tedbirleri” (Avrupa Birliği ve..., 2003: 35-37).

SOCRATES programı içinde üniversite kütüphaneleri tüm alt programları bir şekilde desteklemektedir. Özellikle yüksek öğretim kurumlarının yöneticilerinin, öğretim elemanlarının ve öğrencilerinin değişimini destekleyen ve öğrencileri Avrupa'ya, Avrupa'yı tüm öğrencilere götürmeyi amaçlayan ERASMUS alt programında istenilen başarının elde edilmesinde üniversite kütüphanelerinin geliştirilmesinin ve kullanıcılara sunulan hizmet alanlarının genişletilmesinin önemi yadsınamaz. Daha öncede değindiğimiz gibi böyle bir değişimde ülkemizden Avrupa ülkelerine gidecek bireylerin bu alt programdan tam anlamıyla faydalanabilmesi ve kendilerini geliştirebilmesi için üniversite kütüphanelerimizin desteklenmesi ve kullanıcılarının eğitilmesi şarttır. Ancak bu şekilde Avrupa'ya değişim yolu ile giden bireylerin oradaki eğitim sistemine ayak uydurmaları mümkün olacaktır.

Uzaktan öğretim, bilgi ve iletişim teknikleri alanlarında Avrupa'da işbirliğini geliştirmeyi amaçlayan SOCRATES'in alt programı olarak bu program içinde yer alan MINERVA ise yine internet ortamında uzaktan öğretim içinde yer alan öğrenciler ve üniversitenin mevcut bilgi kaynakları arasındaki iletişimi sağlamak amacı ile donanımlı bir üniversite kütüphanesine ihtiyaç duymaktadır. Bu da diğer sistemlerle uyumlu bir teknolojik alt yapıyı ve bilgi erişim sistemini şart koşmaktadır.

SOCRATES'in bir diğerk alt programı olan GRUNTVIG içinde yer alan yaşamboyu eğitim amaçlı çalışmalarda yine kütüphane destekli bir eğitim programını gerektirmektedir. Ancak akademisyenlerin teşviki sonucunda sorunlarının çözümüne araştırma yoluyla ulaşabileceğinin farkına varan öğrenciler daha sonraki yaşamlarında da hazır bilgi elde etmek yerine araştırmayı ve kütüphanelerden faydalanmayı seçecek, hayatının her döneminde zihnindeki soruların cevaplarını bulmak için araştırma ve kendini geliştirme yolunu seçecektir. Bunun içinde kullanıcılarının tüm ihtiyaçlarını karşılayabilecek ve dünya ülkeleri ile bilgi alış verişine imkan sağlayacak donanım ve teknolojiye sahip üniversite kütüphaneleri ile bu bilgi dünyasının içine girmeyi alışkanlık haline getirecektir.

SOCRATES programının altıncı maddesinde yer alan eğitim sistemleri ve politikalarının izlenmesi bu alanlarda yenilik yapmayı amaçlayan NARIC, ARION ve EURYDICE alt programları da üniversite kütüphanelerinin desteği ile başarıya ulaşacaktır.

NARIC (Akademik Tanıma Bilgi Merkezi) ağı Avrupa Komisyonunun bir kuruluşudur. NARIC diplomaların ve çalışma sürelerinin akademik olarak tanınmasını amaçlamaktadır. Bu program çerçevesinde Avrupa Topluluğu ve EEA ülkeleri ile Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinde temsil merkezleri açılmıştır. NARIC ağının ana kullanıcıları yüksek öğretim kurumları, öğrenci ve danışmanları ile geleceğin işverenleridir. Değişik ülkelerde akademik yeterlilikler karşılaştırılırken tanınma ve denklik konusunda bazı ayrımlar yapılabilmektedir.

Denklik, bir çalışma programını oluşturan derslerin detaylı karşılaştırılması olarak ifade edilebilir. Tanınma ise, öğrencinin tüm eğitimini içeren daha küresel bir değerlendirme yaklaşımıdır. Genellikle tanınan şey, öğrencinin tamamladığı belli bir çalışma dönemini kapsayan bir diploma ya da derecedir. Tanınma, daha ileri düzeydeki çalışmalara kabul edilebilmek için öğrencinin almış olduğu eğitimin genel düzeyini göstermesi bakımından önemli bir işleve sahiptir (Avrupa Birliği ve..., 2003: 21).

NARIC ağı içinde yer almak ülkemizdeki genç kuşakların kendilerini yetiştirmesi ve dünyadaki yenilikleri yakından takip etmesi açısından sunulmuş en büyük fırsatlardan biridir. Eğitimini tamamlamak, bilgi eksiklerini gidermek ve yenilikçi bir yaklaşım içinde kendini bilgi toplumunun bir parçası haline getirmek isteyen bireyler için yepyeni bir imkan ayaklarımıza kadar gelmiştir. Ama bu imkanı değerlendirebilmek için sadece ülkemizdeki eğitim sisteminin Avrupa ülkelerindeki eğitim programına uydurulması yeterli değildir. Bunun yanı sıra eğitime farklı bir yerde devam edecek bireyin sadece yeni programda kabul görebilmesi için, var olan sistem içinde yer edinebilmesi ve hedeflerine ulaşabilmesi için o sistemin bütün parçalarını tanıması ve tamamına uyum sağlaması gerekmektedir. Bu da gittiği üniversite de araştırma yaparken izleyeceği yolu bilmesi ve mevcut sistem içindeki bilgiye erişimi sağlayabilmesi anlamına gelmektedir. NARIC ağı içinde tam uyum sağlanması için kişinin buradan tam donanımlı olarak gitmesi gerektirmektedir. Şartlar böyle olunca bizimde ülkemizde Avrupa ülkelerinde olduğu oranda üniversite kütüphanelerinden yararlanmayı bilen bireyler yetiştirme zorunluluğumuz ortaya çıkmıştır.

ARION, eğitim uzmanları ve karar vericiler için çalışma ziyaretlerini içeren bir programdır. Arion programının ana amaçları; üye ülkelerde edinilen deneyimleri programa katılan ülkelerle paylaşmak, topluluk bünyesinde eğitimde gelişmelerin kalitesini ve güncelliğini arttırmak ve eğitimin Avrupa boyutunu geliştirmektir. Arion'un geçmişi 1978'ekadar dayanmaktadır. 1995 yılına kadar SOCRATES programının bir parçası olarak kalmıştır. Arion'un yeni aşaması 2000-2006 yıllarında uygulanacaktır. Arion'da ele alınan konular; eğitim sistemleri ve değerleri, eğitimde rol alanlar, eğitim ve araçları, okul çevresi, vb. şeklindedir (Avrupa Birliği ve..., 2003: 20).

Mesleki eğitim ve kültür programlarından bir diğeri de TEMPUS'tur. Tempus, Avrupa'da yüksek öğretim konusunda iş birliğini geliştirmeyi amaçlayan bir programdır. Bu Program, AB'nin Güney Doğu Avrupa ülkeleri (Cordis Programı) ile Yeni Bağımsızlığına Kavuşan Ülkeler ve Moğolistan'ın (Tacis Programı) ekonomik reformları ile yeniden kalkınmaları için yürüttüğü ekonomik ve sosyal yeniden yapılanma programının bir parçasını oluşturmaktadır.

“1989 ekiminde demir perdenin çökmesi Avrupa Birliği'ni büyük ölçüde etkilemiş, Avrupa'nın politik coğrafyası süratle şekil değiştirmiş, Doğu Almanya'nın Batı ile birleşmesi , Orta ve Doğu Avrupa'daki sosyal ve ekonomik yeniden şekillenme sürecinin başlangıcı olmuştur. Bunu takibeden on yılda Avrupa Birliği bu ülkelerdeki yeniden şekillenme sürecine belirlenen anahtar sektörlerde yardımcı olarak üzere faaliyete geçmiştir. Bu sektörlerden biri de yüksek öğretimdir. AB sahip olduğu üniversiteler arası ağ yolu ile zaten önemli bir tecrübe birikimine sahip bulunmaktadır. Birlik 1990 yılında Orta ve Doğu Avrupa Ülkelerinin bu konudak ihtiyaçlarını karşılamak üzere bir program oluşturmuş, böylece Tempus ortaya çıkmıştır. Tempus I, süratle genişlemiş, 1993 yılına gelinceye kadar 11 orta ve doğu Avrupa ülkesi programa katılmıştır.

1993 yılında alınan bir kararla eski Sovyet Cumhuriyetleri'nin de programa katılması benimsenmiştir. Rusya Federasyonu , Ukrayna ve Beyaz Rusya daha sonra da yeni Bağımsız Ülkeler ile Moğolistan'da programa dahil edilmiştir. Geçen sürede Tempus iki kere yenilenmiştir. Bunlardan 1994-98 yıllarını kapsayan Tempus II, 1998-2000 yıllarını kapsayan ise Tempus II bis olarak bilinmektedir” (www.ankara.edu.tr/sonEcts/tempus.html).

1994-2000 yılları arasında, program bünyesinde yüksek öğretim reformu alanında temel konular ile ilgili geniş iş birliği içeren çalışmalar başlatılmıştır. Bu çerçevede, üniversiteler arası ağ program geliştirme konusunda katılımcı ülkelere eğitsel materyaller ve öğretim metodolojilerini mukayese etme ve karşılaştırma imkanı vererek derslerini yenileştirilme ve uluslar arası boyut kazandırma imkanı vermiştir. Aynı şekilde üniversite yönetimlerini geliştirmeyi amaçlayan projeler, üniversitelerde daha iyi çalışan uluslar arası ilişkiler bürolarının kurulmasına yol açmış, böylece gelecekte daha iyi iş birliğinin temelleri atılmış ve dünya çapında bağlantıların kurulmasına yardım etmiştir.

(www.ankara.edu.tr/sonEcts/tempus.html).

Balkanların değişen jeopolitik haritası Tempus Programına yüksek öğretimde Avrupa ölçüsünde iş birliği için yeni boyut getirmiştir. Hırvatistan, Arnavutluk, Bosna-Hersek , Makedonya ve Yugoslavya'nın programa katılması ile genişlemenin sürdürülmesi planlanmıştır.

Programın son aşaması olan Tempus III 2000-2006 yıllarını kapsamaktadır. Bu yeni aşamanın amacı akademik topluluğun ötesinde karar vericileri ve sivil toplumu da geniş ölçüde bu programın içine almaktadır. Tempus, hem profesyonelleri, hem de akademisyenleri programa dahil ederek, hukuk, çevre, kamu hizmetlerinin geliştirilmesi gibi hayati önemi olan konularda güncel eğitim

sağlanmasına yardımcı olacaktır. Ek olarak, Tempus projeleri çalışmalara bölgesel bir boyut katarak ve aday ülkeler ile iş birliği yaparak geçmiş on yılda kazanılmış deneyimleri paylaşmayı hedeflemektedir.

“Tempus’un on yıllık geçmişi katılımcı ülkelerin eğitimde yüksek standartların ulaşma ihtiyacının bilincinde olarak güçlü uluslararası üniversite işbirliği ağının gelişmesini sağlamıştır. Gelecek 5 yıl içerisinde (2001-2006), Tempus programı yeterli standartlara sahip ülkeler arasındaki bağı güçlendirecek ve derinleştirecektir. Bunu yaparken de, eğitim sektörünün ortak amaçlarının karşılıklı anlaşılmasını teşvik edecek ve sosyal ve politik istikrara katkıda bulunacaktır” (www.ankara.edu.tr/sonEcts/tempus.html).

AB’nin Avrupa’daki mesleki eğitim sistemleri ve düzenlemelerinin kalitesini yükseltmeyi amaçlayan bir diğer eğitim programı da Leonardo Da Vinci’dir. Programın beş yıl süren ilk devresi 01.01.1995 tarihinde uygulamaya konulmuştur. AB üye devletlerindeki mesleki eğitim ve girişimciliğini geliştirmek amacıyla başlatılan ve şu an ikinci aşamasında olan program 31.12.2006 yılına kadar devam edecektir. Programın kapsadığı eylemler üniversite-şirket iş birliğini amaçlayan COMETT, profesyonel eğitimdeki teknolojik yeniliklerin takibini sağlayan EUROTECNET, sürekli eğitimin geliştirilmesini destekleyen FORCE, gençlerin mesleki eğitimi ve aktif hayata hazırlanmasını amaçlayan PETRA’dır. Bunun yanı sıra program yabancı dil bilgisinin desteklenmesini hedefleyen LINGUA’ya da destek vermektedir (www.abofisi.metu.edu.tr/egitim/leonardo.htm).

Leonardo Da Vinci Programı, AB ülkeleri, Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi ülkeleri (İzlanda, Lihtenştayn ve Norveç) ve Orta ve Doğu Avrupa (Bulgaristan, Estonya, Litvanya, Polonya, Çek Cumhuriyeti, Romanya, Slovakya ve Slovenya) ülkelerinin katılımına açıktır. Yapılan son anlaşmalarla Malta da programa

dahil edilmiştir. İsviçre ise programa 'sessiz ortak' sıfatıyla katılmakta fakat bu tür bir katılımdan dolayı AB destek fonlarından yararlanamamaktadır. Helsinki Zirvesi ile aday ülke statüsü kazanmış olan Türkiye resmi olarak programa dahil olmuştur. Bununla birlikte, AB Ülkelerinden ve Avrupa Birliği Komisyonu'ndan gelen bir çok endişeye rağmen Türkiye'nin 2001 yılından itibaren, AB müktesabatına uyum çalışmalarında gösterdiği gelişmelere bağlı olarak gelebilecek proje tekliflerinde yer alması ve program çerçevesinde bahsedilen aktivitelere katılması beklenmektedir.

(www.abofisi.metu.edu.tr/egitim/leonardo.htm).

AB'nin oluşturduğu bu programlar katılımcı ülkelerin ve üye ülkelerin uyum içinde hareket etmelerini hedeflemiştir. Programların içerikleri hedeflerini gerçekleştirmek amacıyla Avrupa ülkelerindeki üniversitelerin bilgi ve teknoloji paylaşımını sağlamak üzere oluşturulmuştur.

C. Bilgi Toplumu Programları:

C.1. İnternet'in çok güvenli kullanımını teşvik etmeye yönelik çok-yıllı topluluk eylem planı

Amacı: İnternet'in güvenli kullanımını teşvik ederek internet sanayisinin geliştirilmek, güçlendirmek (Tanrıtanır, 2002: 77).

C.2. Avrupa'da bilgi toplumunun kurulmasını teşvik etmeye yönelik çok-yıllı topluluk programı (Bilgi toplumu) (1998-2002)

Amacı: Bilgi toplumu hakkında kamu bilincini arttırmak, Avrupa'da bilgi toplumunu desteklemek ve bilgi toplumunu global boyutta ele almak (Tanrıtanır, 2002: 78).

C.3. Global ağlar üzerinde Avrupalı dijital içeriklerinin kullanımı ve geliştirilmesini güdülemeye ve Bilgi Toplumunda linguistik farklılığı teşvik etmeye ilişkin çok yıllık topluluk programı (2001-2005)

Amacı: Avrupalı dijital içeriğin belirli kategorilerini kullanmayı ve geliştirmeyi ve mobil internet gibi hizmetlerin ve platformların ortaya çıkışını ve hızlı büyümesini de içermek üzere yeni dağıtım kanalları oluşturmak ve mevcut dağıtım kanallarının arttırmak (Tanrıtanır, 2002: 81).

C.4. İdareler arası bilgi değişimi programı (1999-2004)

Amacı: Farklı yönetim sektörlerinde ve özel sektörde bilgi değişimini sağlamak, yönetimler için ortak bir birim oluşturmak, herkesin bu bilgi değişiminden faydalanmasını sağlamak ve bilgileri ağlar aracılığı ile yaymak (Tanrıtanır, 2002: 82).

C.5. Trans-Avrupa Telekomünikasyon Ağları (TEN-TELEKOM=TEN-TELECOM) (2002-2006)

Amacı: TEN-TELEKOM, elektronik hizmetlerini tüm Avrupa'da yaygınlaştırmak (Tanrıtanır, 2002: 83).

C.6. Avrupa görsel-işitsel çalışmalarının geliştirilmesi, dağıtımı ve teşvik edilmesi güçlendirmeye ilişkin topluluk programı (2001-2005)

Amacı: Yeni teknolojileri kullanarak görsel işitsel içeriklerin yayılmasını sağlamak, görsel-işitsel sektörde rekabet edebilirliği arttırmak (Tanrıtanır, 2002: 85).

C.7. Avrupa görsel-işitsel program sanayisindeki profesyoneller için eğitim programı MEDIA-TRAINING (2001-2005)

Amacı: Görsel-işitsel sektördeki profesyonellerin sürekli mesleki eğitim almalarını sağlamak, ağlar yolu ile teknolojik bilgi paylaşımını ve iş birliğini güçlendirmek (Tanrıtanır, 2002: 86).

5.ÇP'yi takip eden, yukarıda da içinden örnekler verdiğimiz 6.ÇP 2002 – 2006 yıllarını kapsamaktadır. Kapsadığı tarih aralığı açısından 6. ÇP AB'ye entegrasyon süreci içinde olan ülkemiz için çok büyük öneme sahiptir. Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu'nun 15 Nisan 2002 tarihinde gerçekleştirilen 8. Toplantısında, AB Bilim ve Teknoloji Altıncı Çerçeve Programına katılma kararı almıştır. 6.ÇP'ye katılım için dört yılda ödenmesi gereken katkı payının, proje desteği olarak olabildiğince yüksek oranda ülkemize geri dönebilmesi için ÇP uygulayıcıları olacak olan üniversitelerimizin ve araştırmacılarımızın 6. ÇP mekanizmaları, proje sunma yöntemleri, proje başvuru dokümanlarının hazırlanması, değerlendirme kriterleri ve projenin yürütülmesi hakkında çok iyi bilgilendirilmesi gerekmektedir. AB araştırma programlarının temel felsefesi bütünleşme ve iyi çalışan gruplar arasında iş birliği ve koordinasyondur.

AB'nin bilimsel araştırma ve teknolojik gelişme kapasitesini güçlendirerek, ekonomik ve sosyal gelişme sağlamak, bu yolla Avrupa'nın 2010'da dünyanın en dinamik ve rekabet gücü en yüksek bilgi ekonomisi haline gelmesi Avrupa Araştırma Alanı (European Research Area – ERA) olarak tanımlanan kavramın temel amacıdır. 2002-2006 yılları arasında yürürlükte olacak olan 6. ÇP, AB'nin 10 yıllık Ar-Ge felsefesini tamamlayan Avrupa Araştırma Alanı'nın (ERA)uygulama alanı olarak tasarlanmıştır. Programın hedefi, yeniliğin, rekabetçiliğin, sürdürülebilir ekonomik büyümenin, toplumsal uyumun ve istihdamın gerçekleştirilmesi için, bilgiye dayalı bir ekonomi ve toplum yaratılmasıdır. Ayrıca, araştırmaların ve uygulamalarının geniş kapsamlı ahlaki, sosyal, yasal ve kültürel boyutları ile sosyo-ekonomik etkilerinin göz önüne alınması istenmektedir. AB'nin Bilim ve Toplum Aksiyon Planı kapsamında, bilim ile toplumun daha iyi ilişki içine girerek bilimsel eğitim ve kültürün yaygınlaştırılması, cinsler arası eşitliğin sağlanması ve bilimin sorumluluk ilkeleri içinde topluma mal edilmesi hedeflenmiştir. Bu hedefleri gerçekleştirebilmek için, AB 6. ÇP kapsamında:

- Belirli konulara (Tematik Öncelikler) odaklanan,
- Ekonomik ve toplumsal katma değer yaratan,
- Kaynakların verimli kullanılmasını hedefleyen,
- Etkin ve basit Ar-Ge yönetimine sahip (Bütünleştirilmiş Projeler),
- Mükemmeliyeti Avrupa geneline yayan (Mükemmeliyet Ağı),
- KOBİ'lerin gelişimini ve araştırmacı dolaşımı teşvik eden,

etkinlikleri destekleyecektir (AB 6. Çerçeve...,2002: 1-2).

AB'nin beklentilerine uygun projeler ve gerekli ön hazırlıklarla 6.ÇP'ye katılabilen Türk araştırmacılar, araştırma kurum ve kuruluşları ile Türk endüstrisi Ar-Ge birimleri programın kaynaklarından proje desteği alabilecektir. Ayrıca katılım sağlanan projeler kapsamında geliştirilen yeni teknoloji ürünlerine ortak olunabilecektir. Daha da önemlisi araştırmacı dolaşımı ve yetiştirilmesi ile başka ülkelerde eğitim görmüş araştırmacıların geri dönmesi sağlanabilecektir. Katılım halinde bize pek çok teknolojik ve ekonomik getirisi olacak olan 6. ÇP üç blok etkinlik ile yürütülecektir:

A) Topluluk Araştırmalarının Bütünleştirilmesi ve Odaklanması:

- 7 tematik alandaki faaliyetler:
 1. Genom araştırmaları ve sağlık alanında biyoteknoloji
 2. Bilgi Toplumu Teknolojileri:
 - Araştırmaların, vatandaşlar ve iş sanayinin öncelikli ilgi alanına giren teknolojiler ile bütünleştirilmesi: güvenlik, elektronik ticaret, yapay zeka
 - İletişim ve bilgi işlem alt yapıları
 - Mikrosistemler ve elemanları
 - Bilgi yönetim ve ara yüzler
 3. Nanoteknolojiler ve nanobilim, çok amaçlı akıllı malzemeler, yeni üretim süreçleri ve aygıtları
 4. Aeronotik ve uzay
 5. Gıda kalitesi ve güvenlik
 6. Sürdürülebilir gelişim ve küresel değişim
 7. Vatandaşlar ve Avrupa bilgi toplumunda yönetim
 8. Daha geniş araştırma alanlarını kapsayan spesifik etkinlikler
 - Bilimsel ve teknoloji gereksinimlerini destekleyen politikalar: AB politikalarını destekleyen etkinlikler ve yeni gereksinimlere yanıt veren araştırmalar,
 - KOBİ'lere yönelik yatay araştırmalar: Geleneksel veya yeni alanlarda KOBİ'lerin teknolojik kapasitelerinin arttırılması ve uluslar arası düzlemlerde çalışma yeteneklerinin geliştirilmesi
 - Uluslar arası iş birliğini destekleyen özel önlemler : Gelişmekte olan ülkeler, Akdeniz ülkeleri, batı balkanlar, Rusya ve NIS
 - Daha geniş alanları kapsayan spesifiketkenler (Kobi destekleri, uluslararası işbirliği , yeni alanlar.

B) ERA'nın yapılandırılması

- Araştırma ve Yenilik: Avrupa inovasyon sistemi içindeki paydaşların network'u ile bölgeler arası iş birliğinin teşviki,

- İnsan Kaynakları: Kurumlar ve kişiler için sağlanacak desteklerle araştırmacı hareketliliğin teşviki,
- Araştırma Altyapısı : Ulusal araştırma alt yapılarının desteklenerek tüm Avrupa tarafından kullanımı,
- Bilgi ve Toplum: Bilim ile toplum ve devletin bütünleştirilmesi, bilimsel ve teknolojik gelişimin toplumsal sorumlulukla kullanımı.

C) ERA'nın güçlendirilmesi

- Avrupa'da araştırmanın koordinasyonu için destek
- Avrupa'da araştırma ve inovasyon politikalarının tutarlı gelişimi için destek (AB 6. Çerçeve..., 2002: 2-6).

AB'nin bu projelerden beklentisi, üretilen bilginin kullanılması ve üretimi dönüştürülebilmesidir.

AB tanımlarına göre:

- "Knowledge" (Bilgi) Proje kapsamında elde edilen tüm bilgiler, sınai mülkiyet hakları, patent, tasarım ve modeller ile benzeri politikaları içerir.
- "Pre-existing know how" (Mevcut Know How) Ortakların projelerin yürütülebilmesi için kontrat öncesi sahip oldukları tüm birikim.
- "Access rights" (Ulaşım hakları) Bilgi ve mevcut know how ile ilişkili tüm birikimin kullanımı ve sınai mülkiyet hakları.
- "Exploitation" (Yararlanma) Bilginin doğrudan veya dolaylı kullanımı ile ürün veya işlem üretilip pazarlanması veya bir servisin gerçekleştirilmesi.
- "Dissemination" (Yayma) Bilginin farklı şekillerde, bilimsel ve teknolojik gelişmeyi teşvik edici doğrultuda açıklanması" (AB 6. Çerçeve..., 2002: 8).

Bu projelerin katılımcıları kurumsal bağlarına göre, eğitim, araştırma, endüstri ve diğer olarak sınıflandırılmaktadır. Eğitim ve araştırmada üniversiteler ve kar amacı gütmeyen ve genellikle kamuya ait araştırma kurumları ortaya çıkmaktadır. Bu da göstermektedir ki AB ile entegrasyon sürecinde uygulanacak projelerde üniversiteler başı çeken kurumlar olacaktır. Bu projelerin gerçekleştirilmesinde bilimsel yeterlilik ve projenin yönetimi değerlendirme aşamasının ilk basamağıdır. Bu bağlamda da üniversitelerin kütüphanelerini önemli görevler düşmektedir. Oluşturulacak projede kullanılacak verilerin toplanması,

düzenlenmesi, ihtiyaç anında bu veriler hızlı bir şekilde erişimin sağlanması gerekmektedir. Böyle bir veri akışının sağlanması için donanımlı ve yeterliliğini kanıtlamış üniversite kütüphanelerinin varlığı söz konusudur.

Böyle bir projeye destek verecek nitelikteki üniversite kütüphaneleri mutlaka AB standartlarına sahip olmalıdır. Kullanılan teknoloji, bilginin sağlanacağı veri tabanlarının ve kitap koleksiyonunun ihtiyaçları karşılayacak nitelikte olması gerekmektedir. Tüm bunlarla birlikte profesyonel kütüphanecilerin projelerde yer alması, projenin planlamasından uygulamaya geçiş aşamasına kadar atılacak her adımda uzman kütüphanecilerin bu projelerin içinde yer alması gerekmektedir.

Projelerin değerlendirilmesinde ikinci basamak olan; AB açısından katma değer yaratacak ve AB politikaları ile uyumlu, sonuçları uygulanabilir ve topluma mal edilebilir projelerin sunulması içinde yine işlevsel bir üniversite kütüphanesi gerekmektedir. Proje başlamadan önce hangi alanlarda yeniliğe ihtiyaç olduğunun ve diğer avrupa ülkelerinde hangi konularda çalışmaları yürütüldüğünün bilinmesi gerekmektedir. Bunun yanı sıra halihazırda AB'ye sunulmuş onay bekleyen projelerin takibi de şarttır. Bu amaçla üniversite kütüphaneleri içinde oluşturulacak AB özel araştırma birimleri etkili olacak ve işlemlere hız kazandıracaktır.

3.1.2. e-Avrupa ve e-Avrupa+ Programları

AB'ye entegrasyon sürecinde uyum programlarının yanı sıra e-Europe çalışmaları da yakından takip edilmekte ve e-Europe+ çerçevesinde e-Türkiye uygulamaları başlatılmıştır. Bu bölümde e-Europe çalışmalarının genel çerçevesi çizilecek ve e-Europe+ hakkında bilgi verilecektir. Bunu takip eden bölümlerde Türkiye'nin AB'ye entegrasyonda geldiği nokta değerlendirilirken e-Türkiye projesi ele alınacaktır.

AB ilk kuruluşundan bugüne kadar pek çok evreden geçmiştir. 2000'li yılların başında olduğumuz şu günlerde de kapsamlı bir dönüşüm yaşamaktadır. Giderek büyüyen örgüt yapısı ve değişen dünya dinamikleri, Birliğin mevcut stratejisinde köklü değişiklikler yapılmasını gerekli kılmıştır. Bu yeniden yapılandırma çalışmalarının öncelikle zihinsel temelde başlatılması konusunda AB üyeleri arasında bir uzlaşmaya varılmıştır. Yönetimsel eksenli olarak geliştirilecek yeniden yapılanma modelinin, Birliğin öncelikli ihtiyaçları olarak belirlenen dört stratejik alana odaklanması düşünülmektedir:

- Güçlü ve sürdürülebilir bir kalkınma
- Güvenlik
- Birliğin amaçlarının felsefesinin iyi anlaşılması
- Dünya bütünü içinde, Avrupa'nın kazanımlarına uygun bir model sosyal yapılanma projesini hayata geçirmek (Uçkan, 2003: 115-116).

AB'nin yeniden yapılandırılmasına giden yolda öncelikli olarak odaklanılması gereken alanlar olarak belirlenen konular, ekonomik ve siyasi birlik arasında köprü kurmayı sağlayabilecek niteliktedir. Aynı zamanda siyasi bütünleşmenin bakış açısını küresel ölçekte genişletecek bir tarzdır. Ayrıca AB'nin, üye ülke yurttaşları arasında yerleştirmek istediği Avrupalı kimliğinin kabul göreceği bir zeminin, gerek üye gerekse aday ülkelerin yurttaşları gözünde kapalı, karmaşık, işlevsiz ve anlaşılmaz görünen kurumsal yapının dönüştürülebileceği bir platformun da hazırlığını yaptığı gözlemlenmektedir (Uçkan, 2003: 115-116).

AB için konumlanan tüm bu önceliklerin yönetim temelinde nasıl hayata geçirileceği sorusuna yanıt olarak bir belge hazırlanmıştır ve bu şekilde yönetim anlayışı somutluk kazanmıştır. Bu belgenin geleceğin yol haritası olacağı belirtilmiştir. Beyaz kitap belge olarak kamuoyuna sunulmadan önce, kapsamlı bir oluşum süreci geçirmiştir. Bu süreci başlatan ise, AB'de yönetim anlayışının dönüşümüdür. AB, kendine özgü ulusüstü birlik yapısına en uygun yönetsel mekanizma olarak "ağ yönetimi"ne yönelmiştir.

Ağ yönetiminin temelinde yatan fikir, siyasi aktörlerin sorun çözme siyasetin özü olarak görmeleri ve politika üretim mekanizmasının yüksek ölçüde örgütlenmiş toplumsal alt sistemlerin varlığıyla tanımlanmasıdır. Temelinde bir ağ yönetimi olan "Avrupa yönetimi" anlayışını oluşturan yeni yönetim tarzları öncelikle birlikte ve/veya kendi kendini düzenleme, açık koordinasyon yönetimi ve bağımsız düzenleme kurulları temelinde gelişmektedir. "Avrupa Yönetimi Beyaz Kitabı", Avrupa Komisyonu tarafından 11 Ekim 2000 tarihinde

onaylanan bir iş programı dahilinde altı temel alan üzerinde on aya yakın süren yoğun çalışmalar sonucunda ortaya çıkmıştır. İş programında belirlenen altı stratejik alan şunlardır:

- “Avrupa’nın sorunları üzerine kamuoyu tartışmalarını genişletmek ve zenginleştirmek
- Birlik kurallarının oluşturulma ve uyarlanma süreçlerinin gözden geçirilmesi
- Gayri-merkezileşme yoluyla birlik yöneticilerinin sorumluluk kullanımını geliştirmek
- Avrupa’da ağ yapısı içinde iş birliğini ve uyumluluğu artırmak
- Avrupa’nın dünya yönetişimine olan katkısını güçlendirmek
- Kıta üzerinde politikaların entegrasyonunu ve stratejik boyutlarını güçlendirmek” (Uçkan, 2003: 117-119).

“Avrupa Yönetişimi” adlı beyaz kitap Komisyon tarafından 25 temmuz 2001 tarihinde kamuoyuna duyurulmuştur. Toplam 35 sayfadan oluşan belge dört bölüme ayrılmıştır. Birinci bölüm Avrupa’nın yönetim anlayışında neden bir reforma ihtiyaç duyulduğunu açıklamaktadır. İkinci bölüm iyi yönetim ilkelerinin neler olduğunu (açıklık, katılımcılık, sorumluluk, etkililik, uyumluluk) ve bu ilkelerin içeriğini konumlamaktadır. Üçüncü ve dördüncü bölümler değişen yaklaşımın hangi alanlar üzerinde odaklanacağını belirtmektedir (Uçkan, 2003: 120-123).

AB’de “ağ devleti”ne doğru gelişen yeni yönetim anlayışının stratejik çerçevesi ve temeli olarak konumlanan e-Avrupa ve onun aday ülkeler temelindeki görünümü olan e-Avrupa+ programları ekonomik fayda temelinde doğmuş programlardır. Bilgi toplumu olma ve bilgi toplumunun yararlarına tüm kesimleri kuşatacak biçimde yaygınlaştırma gibi amaçlar bu programın ikincil ve uzun vadeli programları olarak belirlenmiştir. Ancak AB’nin yeniden yapılanması

projesinde amaçlanan siyasal bütünleşmeyi sağlayacak ve sosyal hedefleri anlamlı kılacak model olarak e-yönetişim önerilmiştir. Bu öneri beraberinde Birlik ve aday ülkeler bünyesindeki alt yapı kurumlarında da köklü anlayış değişikliklerine gidilmesini gerekli kılmıştır. Bu gereklilik, e-Avrupa programında belirlenen e-devlet, e-demokrasi ve bilgi toplumu olma hedeflerinin ön plana çıkmasına neden olmuştur. Bu bağlamda öncelikle ekonomik fayda temelinde kurgulanan e-Avrupa projesi giderek sosyal bütünleşme yaratacak bir yola girmiştir (Uçkan, 2003: 124). Türkiye’de bu gelişmeleri yakından takip etmektedir. Üniversiteler ve üniversite kütüphaneleri e-devlet oluşumu içinde yerine getirmeleri gereken şartları uygulamaya koymaya başlamışlardır. İlerleyen bölümlerde bu çalışmalara ayrıca yer verilecektir.

3.2. AB’DE YÜKSEK ÖĞRETİM

AB ülkelerinde uygulanan yüksek öğretim sistemleri için öngörülen yapısal değişikliğin niteliği ile kapsamının belirlenmesi amacıyla atılan ilk adım Sorbon Deklorasyonudur. Alman, Fransız, İngiliz ve İtalyan eğitim bakanları tarafından 1998 tarihinde imzalanmıştır. AB’nin 21. yüzyılda gerçekleştirmeyi amaçladığı tek hedef Avrupa Pazarı yaratarak Avrupa Birleşik Devletleri’ni oluşturmaktır. Bu pazarda vatandaşların, malların, hizmetlerin ve sermayenin sınır tanımadan serbest dolaşımı öngörülmektedir. Ancak, AB’yi oluşturan ülkelerin kültürleri, dilleri, eğitim sistemleri ve vatandaşların düşünce tarzları birbirinden oldukça farklıdır. AB’ye aday ülke durumuna gelen Türkiye’nin yüksek öğretimle ilgili olarak ileriye yönelik planlarında, AB ülkelerinin yüksek öğretimdeki

eğilimlerini göz önünde bulundurması ve bu alandaki gelişmeleri yakından izlemesi gerekmektedir (Avrupa Birliği Ülkelerinde..., 2000: 1)

AB ülkelerindeki yüksek öğretim sistemleri oldukça fazla çeşitlilik göstermektedir. Ancak, bu sistemleri iki ana başlık altında toplamak mümkündür; birleşik ve ikili yüksek öğretim sistemleri. Birleşik sistemde, Türkiye’de de uygulandığı gibi, tüm yüksek öğretim kurumları aynı çatı altında toplanmıştır. İkili sistemde ise, Humbolt’un üniversite kavramına dayalı geleneksel üniversiteler ile yükseköğretim düzeyindeki programlara sahip diğer kurumlar iki ayrı çatı altında toplanmıştır.

Her iki sistemde de, doktora derecesinden önce verilen ve sonra verilen dereceler açısından da farklılık bulunmaktadır. Bunları da tek basamaklı derece yapısı ve iki basamaklı derece yapısı şeklinde ayırmak mümkündür. Tek basamaklı derece yapısında eğitim sonunda alınan diploma ile doğrudan doktora programlarına başvurmak mümkündür. İki basamaklı derece yapısında ise Türkiye’de de olduğu gibi eğitim iki aşamalıdır. Her aşama sonunda olduğu gibi, bir üst derecedeki eğitime de devam edilebilir. Doktoraya başlayabilmek için, ikinci aşamanın tamamlanması gerekmektedir (www.food.itu.edu.tr/Avrupada_egitim.pdf).

“AB ülkelerinde uygulanmakta olan yüksek öğretim sistemlerinin sayısının ülke sayısından farklı olduğu görülmektedir. Yüksek öğretim sistemleri arasındaki farklılıkların oluşmasına neden olan önemli faktörler şunlardır:

- Orta öğretimin süresi, türü ve kapsamı
- Lisans derecesine yönelik yüksek öğretim programlarının yanı sıra, ülkemizdeki meslek yüksek okullarına benzer kısa süreli yüksek öğretim kurumlarının mevcut olup olmaması; mevcutsa, bunların amaçları,

değişik kurumlar arasındaki yatay ve dikey geçişlerin değişik şekillerde gerçekleştirilmesi

- Yüksek öğretime giriş sistemleri
- Eğitim ücretleri
- Programlarda ki akademik takvim farklılıkları, derslerin zorunlu veya seçmeli olması ve değerlendirme yöntemi açısından nasıl düzenlendiği
- Eğitim programlarının yapısı, süresi ve verilen diplomaların türleri” (Avrupa Birliği Ülkelerinde..., 2000: 2).

Bazı ülkelerde, ülkemizde uygulandığı gibi, tüm yüksek öğretim kurumları aynı çatı altında toplanmıştır. Bazı ülkelerde ise, üniversiteler ve üniversite dışı kurumlar olarak iki ayrı şekilde yapılandırılmıştır. Bu tür yapılanmalar dışında yüksek öğretim sistemleri ulusal düzeyde oldukça karmaşık olabilmektedir. Örneğin, bazı ülkelerde değişik düzeylerde verilen diploma sayısı 100 dolayındadır ve takip edilen çok çeşitli programlar arasındaki geçişleri sağlayacak birçok köprü program bulunmaktadır. Bu nedenle, değişik ülkelerdeki programların ve diplomaların birbiriyle karşılaştırılması ancak bir noktaya kadar anlamlıdır.

Sorbon Deklarasyonu, yüksek öğretim programlarının lisans ve lisans üstü olarak ayrılmasını önermiştir. Ancak bu programların süreleri konusunda bir görüş belirtilmemiştir. Fransız hükümetine sunulan Attali Raporun’da ise, Avrupa’da izlenecek yüksek öğretim sisteminin 3-5-8 modeline uygun olarak düzenlenmesinin önerilmesi tartışmalara yol açmıştır. Bu modelde, lisans düzeyindeki programların 3 yılda, bunu takip eden yüksek lisans programlarının iki yılda tamamlanması ve doktoranın da üç yıl olması düşünülmüştür. Ancak, böyle bir model henüz hiçbir ülke tarafından uygulanmamaktadır. Attali Raporu Fransız Milli Eğitim, Araştırma ve teknoloji Bakanı’nın isteği üzerine hazırlanan ve Fransa yüksek öğretim sisteminde yapılması düşünülen ana değişiklikler için atılması gereken

adımları öneren bir rapordur. Raporun başlığının Yüksek Öğretimde Avrupa Modeli şeklinde olması ve raporun tesadüfen Sorbon Deklarasyonu ile aynı tarihte ve aynı şehirde açıklanması, Sorbon Deklarasyonu ile Attali Raporu'nun birbirine karıştırılmasına yol açmıştır (Avrupa Birliği Ülkelerinde..., 2000: 3).

AB ülkelerinde yüksek öğretimi etkileyen faktörler arasında hükümetlerin lisans programlarının süresini kısaltma isteği, lisans ve yüksek lisans programı kavramları, üniversite ile üniversite dışı kurumlardaki sınırların kaldırılması çalışmaları ve yüksek öğretim kurumlarına sağlanan daha fazla mali özerklik, daha fazla sorumluluk tartışmaları vardır. Bunun yanı sıra denizaşırı ülke üniversiteleriyle rekabette etkili olmaktadır. Tüm dünya da olduğu gibi Avrupa'daki yüksek öğretim kurumlarında da küreselleşme, yeni iletişim teknolojileri, İngilizcenin dünya ortak dili olması, giderek artan rekabet ve ticarileşme çabaları gibi faktörler etkili olmuştur.

“AB ülkelerinin yüksek öğretimde ileriye yönelik eğilimlerinde ortaklaşa hareket edebilecekleri dört nokta bulunmaktadır:

- Genelleştirilmiş bir Avrupa kredi sistemi
 - Verilecek diplomalar için ortak, esnek yapıya sahip koşulların belirlenmesi
 - Kalite güvencesi ve değerlendirilmesi
 - Yeni öğrenme olanaklarının Avrupalıların hizmetine sunulması”
- (Avrupa Birliği Ülkelerinde..., 2000: 20-34).

Genelleştirilmiş bir Avrupa kredi sistemi için yapılan çalışmaların başında Avrupa Kredi Sistemi (ETCS) yer almaktadır. ETCS, yüksek öğretimde AB ülkeleri arasındaki işbirliği ve hareketliliği sağlamak amacıyla oluşturulmuş bir sistemdir. Bu sistemle aynı zamanda yüksek öğretim kurumlarından kredi toplamak

amacıyla da kullanılması, yüksek öğretimde hareketliliği daha esnek verimli kılınması amaçlanmıştır ([http:// europa.eu.int/comm/education/socrates/ects.html](http://europa.eu.int/comm/education/socrates/ects.html)). Bu sistem ülkemiz tarafından da yakından takip edilmektedir. Bu nedenle yüksek öğretim sistemimizde ki eksikliklerin giderilmesi ve AB ülkeleriyle uyumlu hale getirilmesi için çalışmalar devam etmektedir.

3.3. AB'DE ÜNİVERSİTE KÜTÜPHANELERİNİN DURUMU

AB ile ilgili kaynaklarda üniversite kütüphaneleri ile ilgili özel saptamaların olmadığı göze çarpmaktadır. Ama kütüphaneler konusu ele alınırken yapılan tanımlamaların genişliği ve projelerin kapsamı, üniversite kütüphanelerinin de bu genel tanım içinde yerinin olduğunu göstermektedir. Bu nedenle, bölümün girişinde kısaca AB'nin kütüphanelere yaklaşımı ve kütüphanelerle ilgili projelerine yer verildikten sonra AB'de yer alan üniversite kütüphanelerinin durumu ele alınacaktır.

AB'de kütüphaneler konusunda yapılan çalışmalar 1980'lere uzanmaktadır. Avrupa Parlamentosunda kütüphaneler lehine ilk stratejik açıklama 1984'te yapılmıştır. Öneriyi yapan kişinin adıyla anılan "Scwencke kararları", bir "Avrupa Kütüphanesi" kurulmasını tavsiye etmiştir. Ancak komisyon bunun yerine ulusal ve bölgesel ağlar aracılığıyla iş birliği yapılmasını özendirmeyi ve ulusal politikaların gelişmesine katkıda bulunmayı hedeflemiştir. İlk etaptaki düşünceler: AB'nin her yerinde çağdaş kütüphane hizmetlerinin mevcut ve erişilebilir hale getirilmesi coğrafik farklılıkların ortadan kaldırılması, BİT'in (Bilgi ve İletişim

Teknolojileri) kütüphanelere maliyet etkin biçimde daha hızlı olarak girmesi, kütüphaneler arasında kaynak paylaşımı için standartların belirlenmesi ve kütüphane ulusal politikalarının uyumlu hale getirilmesi ve birbirine yakınlaştırılması doğrultusunda idi. Bunu takip eden süreçte bu üç maddeye yenileri eklendi: Ağ temelli kütüphane içi sistemler, kütüphaneler arası iş birliği ve ağlaşma, ağ üzerindeki bilgilere kütüphanelerden erişim. Görülüyor ki ilk etapta teknolojik alt yapı üzerine yoğunlaşan çalışmalar ilerleyen süre içinde daha kapsamlı ve nitelikli hale gelmiştir (www.britishcouncil.org.tr/infoexch/avrb.htm).

2000’li yıllar itibariyle sayısal kütüphaneler üzerinde yoğunlaşmış ve pek çok proje başlatılmıştır. AB’de sayısal kütüphanelerle ilgili projeler “Çoklu ortam ve içerik araçları” adı altında ele alınmaktadır. Bu “Çoklu ortam ve içerik araçları”nın içinde yer alan kısaca DIGICULT diye anılan “Sayısal (kültürel) miras ve kültürel içerik” etkinlik alanında yapılan çalışmalar; kütüphane, müze ve arşivlerin; ekonomik, bilimsel ve teknolojik gelişmeyi de kapsayan biçimde ortaya çıkmaya başlayan kültür ekonomisine katkılarını yaygınlaştırmayı hedeflemektedir (www.britishcouncil.org.tr/infoexch/avrb.htm).

Bunun yanı sıra AB Bilgi Toplumu Teknolojileri (IST) programı içinde üniversite kütüphanelerinin de aktif katılımıyla yapılabilecek olan iki program özellikle göze çarpmaktadır. Bunlardan biri RENARDUS, diğeri de MACS’tır. RENARDUS- Avrupa Akademik Konu Ağı Geçidi Servisi (Academic Subject Gateway Service Europe): İnterette bulunan Avrupa kaynaklı kültürel ve bilimsel dermelere, konu bazında daha iyi erişim sağlamasına yönelik pilot bir projedir.

Mevcut geçit inisiyatifleri ile ortak çalışma içinde jenerik simsar mimari ve modeline dayalı olarak dağınık dermelerin bütünleşik taramasını hedeflemektedir. Servisin alanı ve kapsamı proje ortakları ile birlikte belirlenecek, denemeler yapılarak teknik çözümler metadatanın paylaşımı ve standartlar gibi konularda anlaşma sağlamaya çalışılacaktır (www.britishcouncil.org.tr/infoexch/avrb.htm).

MACS (Multilingual Access to Subject): Avrupa'dan kataloglara ve kütüphane veritabanlarına çok dilde erişimi hedeflemektedir. Ancak bu proje bir eviri hizmeti değil, indeksler arasında denklik kurmayı istemektedir.

3.3.1. AB niversite Kütüphanelerinde Verilen Hizmetler

90'ların sonunu da içine alan son 10 yıllık dönemde niversite kütüphanelerinde verilen hizmetlerde hızlı bir değişim yaşandığı görülmektedir. Özellikle niversite kütüphanelerinde verilen referans (danışma) hizmetindeki yenilikçi yaklaşım daha da belirgin hale gelmiştir. Bu değişim büyük ölçüde internetin gelişimi ile doğru orantılı olduğu görülmektedir. Örneğin 1991'de web yoktu, dergilerin çok azına elektronik olarak erişim imkanı vardı, farklı servisler arasındaki bağlantı daha azdı ve network sistemleri sınırlıydı. Ancak 2000'li yılların başına geldiğimizde pek çok elektronik seçeneğin niversite kütüphanelerinde yerini aldığı görülmektedir. Bugün Cd-romlar çok büyük bir rahatlıkla yerel bilgisayarlara yüklenebilmekte, paylaşıma açık ve kapalı online hizmetler kullanıcılara sunulabilmektedir. Artık web her alanda kullanıcıların ihtiyaçlarını gidermeye yönelik olarak niversite kütüphanelerinde kullanılabilir hale gelmiştir. Tüm bu

gelişmeler ve teknolojik imkanlar sayesinde kütüphane ortamına giren karışık dijital seçenekler kullanıcılara verilen hizmetin kalitesinin artmasına imkan vermiştir. Bugün Avrupa'daki pek çok kütüphane de kaynaklar hala bütün formatlarda sunulmaktadır, ancak kullanıcıların tercihleri hızla ve açık bir şekilde web tabanlı ürünler üzerinde yoğunlaşmıştır (Tenopir, 2001: 2-3).

Elektronik referans kaynaklarının ortaya çıkışı üniversite kütüphanelerinin kullanıcıları kadar, üniversite kütüphanesi personeli içinde pek çok kolaylığı beraberinde getirmiştir. Avrupa'daki pek çok üniversite kütüphanesinde CD-ROM'lar mümkün olduğunca az kullanılmaya başlanmıştır. Kullanıcılar web üzerinden bilgi almaya odaklanmıştır. Artık CD-ROM'dan erişilebilen veri tabanlarının kullanıcı sayısı azalmış, web üzerinden erişilebilecek veri tabanlarına rağbet artmıştır. Bu da kütüphanecileri, verilen hizmetlerin kullanıcıların talepleri doğrultusunda web üzerinden sağlanmasına itmiştir. Şu anda Avrupa'daki üniversite kütüphanelerinde mevcut CD-ROM başlıkları sınırlı sayıda ve belli kişiler tarafından bilinen başlıklara dönüşmüştür ve bunların çoğu İngilizce olmayan kaynaklardır. Bununla birlikte üniversite kütüphanelerindeki Dialog gibi çevrimiçi bibliyografik kaynaklara ilginin azaldığı görülmüştür. Artık az sayıda kullanıcının erişimine imkan veren çevrimiçi hizmetler yerine binlerce kişinin aynı anda erişimine imkan veren kaynaklar tercih edilmeye başlanmıştır (Tenopir, 2002: 3-4).

Bugün üniversite kütüphanelerinin temel amacı öğrencilerin ve fakültelerin yararlanması için öncelikli olarak web tabanlı yeni veri tabanlarını online olarak hizmete sunmaktır. Bu sayede kullanıcılara çok yönlü hizmetler

sunulabileceği gerçeği artık tüm üniversite kütüphaneleri tarafından kabul görmüştür. Pek çok referans kütüphanecisi bu elektronik hizmetlerden bibliyografik kaynaklara ve dergilerin tam metinlerine erişim imkanı sunan veri tabanları olmaksızın kullanıcılara yeterli hizmetin verilemeyeceği konusunda hem fikirdir. Bilgi kaynaklarının formatlarındaki değişiklik üniversite kütüphanesindeki personele sağladığı kolaylığın yanı sıra pek çok yeni yükte getirmiştir. Her şeyden önce bir üniversite kütüphanesindeki kütüphaneci mevcut basılı kaynaklar hakkında bilgi sahibi olmanın yanı sıra kişisel ulaşımına açık online kaynaklarında içeriklerini bilmekle yükümlü hale gelmiştir.

Kullanıcıların ne zaman basılı kaynak kullanmaları gerektiği ve ne zaman web kullanacaklarına karar verebilmek için kütüphaneciler tarafından yönlendirilmeye ihtiyaç duyduğu ortaya çıkmıştır. Bununla birlikte kullanıcıların mevcut sistemleri kullanmaları için eğitilmelerinin gerektiği anlaşılmıştır. Kütüphanelerde pek çok çevrimiçi servisin erişime açık olması ve kaynakların çeşitliliği kullanıcıların çok yönlü olarak eğitilmesi ihtiyacını doğurmuştur. Bunun yanı sıra belli bir kaynağa erişim amacı ile gelen kullanıcının bibliyografik bir veri tabanını nasıl kullanacağını göstermek yeterli olmayacağı anlaşılmıştır. Bu bibliyografik veri tabanından bulunan dergilere erişim ve bunların içinden da tam metinli olanlara erişimin sağlanmasına ihtiyaç duyan kullanıcıların artması da kütüphanecilerin, kullanıcılarına ayırdığı zamanın artmasına neden olmuştur (Tenopir, 2002 : 4-5).

Kütüphanelerde yer alan elektronik kaynaklar kullanıcı eğitimini de gerekli kılmıştır. Artık kütüphanelerde verilen hizmetlerin başında kullanıcı eğitimi de önemli hale gelmiştir. Sadece kullanıcılara hazır bilgi sunmaya yönelik olmaktan ziyade gereksinim duyulan bilgiye erişim için tarama stratejisinin gösterilmesinin yanı sıra mevcut kaynakların kullanımı konusunda da kullanıcılara profesyonel hizmet verilmeye başlanmıştır.

Eğitim süresince programlı sınıf içi eğitim, konu başlıklı eğitim ve bilgisayar destekli eğitim, yazılı kılavuzlar ve birebir eğitimi kapsayan metodlar kullanılmaktadır. Bu eğitim sonucunda kullanıcıların kütüphane kullanma eğilimlerinde artış gözlenmiştir. Web tabanlı veri tabanlarını kullanmanın en büyük avantajlarından biri kütüphaneye gelmeden araştırmayı sağlamak olduğu için uzaktan eğitimde önem kazanmıştır. Bu eğitimin bir diğer amacı da problemler ortaya çıkmadan sorulara cevap vermektir. Vakit geçtikçe kütüphanecilere gelen sorular zorlaşmaktadır bunun nedeni soruların gitgide karmaşık bir hal almasıdır. Kullanıcılar kolay taramaları kendileri yapmakta sadece aradıklarını bulamadıklarında kütüphaneciye danışmaktadırlar. Bu da kütüphaneciye farklı sorumluluklar yükleyen bir diğer etkidir. Üniversite kütüphanelerinde çalışan kütüphanecilerin pek çok farklı alandaki özel konularla ilgili kaynaklar hakkında bilgi sahibi olmaları; tam metin kapasiteleri, internet hızı, aynı veritabanlı içeriklerin yazılım özellikleri gibi konulara dikkatlerini yoğunlaştırmaları gerekmektedir. Bununla birlikte karşısındaki kullanıcının yetenekleri hakkında fikir yürüterek onu ne şekilde yönlendirmesi gerektiğinin bilincinde olmak durumundadır (Tenopir, 2002: 6-7). Görüldüğü gibi 2000'li yıllarla birlikte geline nokta bir üniversite

kütüphanesinin sahip olduğu niteliklerde değişime yol açtığı gibi burada çalışan personelin özelliklerinde de bir takım değişiklikler olması gerektiğini bizlere işaret etmektedir.

AB ülkelerinde yapılan bir diğer uygulama ise üniversite kütüphaneleri bünyesinde Avrupa Dokümantasyon Merkezi'nin (European Documentation Center = EDC) kurulmasıdır. EDC'ler aktif yayın vasıtaları olarak tasarlanmışlardır. Bunlar geniş kapsamlı iyi yönetilen, kolay bulunur doküman koleksiyonları olan kütüphaneler gibi çalışan okul ve diğer araştırmacılara doğal kaynak olarak oluşturulmuşlardır (Sargent, 2001: 162).

Üniversite kütüphanelerinde 1963'de EDC'lerin kurulmasının temelini Topluluk yayınlarının üye devletler ve uluslar arası akademik topluluk içinde değerlendirilmesinin gerekli olduğu düşüncesi oluşturmuştur. Avrupa ile ilgili çalışmalar yapan öğrenci ve öğretim görevlilerinin araştırma sonuçlarının yer alacağı yayınların, Avrupa'nın entegrasyonu sürecine ve var olan araştırmalara katkıda bulunacağı inancı da EDC'lerin gelişimini desteklemiştir (Sargent, 2001: 162).

Avrupa Komisyonu, kanun, araştırma çalışmaları ve raporları da kapsayan bütün topluluk dokümanlarından bir kopyayı yer sağlayan, personel ve toplama için destek sağlayan enstitülere ücretsiz olarak yollamaya başlamıştır. AB üye sayısı arttıkça daha çok EDC kurulmuştur. 1973'te İngiltere EDC'ye katıldığında EDC sayısında patlama olmuştur. Avrupa Komisyonu maliyeti düşürmek için her EDC'ye kapsamlı ya da seçici olarak dokümanları alma seçeneği tanımıştır. EDC'ler

kendilerini yöneten ya da ev sahipliği yapan üniversitelerin ilgi alanlarına göre kendi alanlarında gelişmeye bırakılmıştır ve her EDC'nin kendi atmosferi, organizasyonu ve karakteristiği bu şekilde oluşmuştur. 1990'larda Birlik, bütün Avrupa'ya yayılan bilgi hizmeti sağlayıcılarından oluşan Avrupa Bilgi Birliği (European Information Association) haline gelmiştir. 1993'te dünya çapındaki EDC'lerin birbiri ile iletişimini sağlamak amacıyla Eurodoc e-Mail bilgi ağı kurulmuştur. Bu bilgi ağı aynı zamanda da referans noktası olarak da görev yapmaya başlamıştır (Sargent, 2001: 163-164).

EDC'ler için önemli bir gelişme 1995'te EDC'lerden ne bekleneceği EDC'lerin topluma nasıl hizmet edeceği, hangi kaynaklara sahip oldukları ve performanslarının nasıl ölçüleceğini gösteren resmi bir anlaşmanın imzalanması sonucu ortaya çıkmıştır. Bu anlaşma EDC'lerin yüksek öğrenim topluluğu için bilgi sağlayıcı ve dokümantasyon için bedava destekçi olarak belirlenmiştir. Bu durum EDC'lerin, bölgelerindeki üniversiteler dışında ki daha geniş topluluklara bilgi sağlamasını ve diğer Avrupa bilgi servislerinin bilgi ağları ve iletişim vasıtaları ile her seviyede işbirliği yapmasını gerektirmiştir. Servisin değerlendirilmesi için resmi bir mekanizma bu anlaşmayla yürürlüğe girmiştir. EDC kütüphanecileri geliştirme konseptini de iyi karşılamıştır (Sargent, 2001: 164).

Birliğin yayılması ve derinleşmesine bağlı olarak EDC'lerin gelişmesi geçtiğimiz yıllarda dış faktörler tarafından etkilenmiştir. Bu EDC'lerin, hem öğrenciler hem de EDC bölgesindeki diğer yüksek öğrenim kurumları tarafından kullanımını arttırmıştır. Kamuoyu ve iş sektörü gibi dış kullanıcıların sayısında da

yükselme olmuştur. Kullanımdaki büyüme EDC kütüphanecileri üzerinde baskı oluşturmıştır. Aynı zamanda bu gelişme, belli bir alana hizmet veren, ev sahibi üniversiteler tarafından bünyelerindeki EDC'lere daha fazla değer verilmesinde de etkili olmuştur (Sargent, 2001: 165).

Topluluktaki bütün sektörlerde artan bilgi ihtiyacı EDC'lerin yeniden değerlendirilmesine neden olmuş ve EDC'ler Yüksek Öğrenim Ofisinden INRU'ya bağlanmıştır (Information Networks and Relays=Bilgi Ağları ve Bilginin İletimi) bağlandı. Daha sonra da INRU'dan Eğitim ve Kültürün Kütüphane Biriminin bir parçası olarak Anlaşmalı Kütüphaneler ve Avrupa Danışma Merkezleri'ne (Depository Libraries and European Reference Centers) taşınmıştır. Bu gelişmeler EDC'lerin bilgi servisi olarak değil, bilgilerin depolandığı yerler olarak kategorize edilmesini sağlamıştır (Sargent, 2001: 165-166).

EDC'ler AB bölgelerindeki bilgi ağları ve diğer bilgi iletim araçlarıyla işbirliği içine girmiştir. Böylece EDC'ler ihtiyaç duyan kişilere bilgi gönderen, doküman yedeklemesi yapan ve danışma noktası olarak hizmet veren merkezler haline gelmiştir. EDC çalışması ile AB, ev sahibi üniversite ve yer aldığı bölgedeki diğer bir yüksek öğrenim kurumlarının akademik topluluk politikaları hakkında ki bilgi ihtiyacının karşılanması sağlanmıştır. Ayrıca EDC'lerde dışardan gelen araştırmacılar için açık erişim politikası benimsenmiştir. EDC'lere gelemeyenler için personel tarafından ücretli olarak bilgi hizmetleri sunulmaya başlanmıştır. EDC çalışmaları farklı yollarla duyurulmaya başlanmıştır. EDC'ler hakkında bilgilerin yer aldığı broşürler hazırlanmıştır, bir internet siteleri vardır, ve uzman kütüphaneciler

EDC'ler hakkında yayınlanan makaleleri toplayarak ilgililere sunmaya, ayrıca üniversite kütüphanesinin elektronik tablosunda ilanlar yayınlamaya başlamıştır (Sargent, 2001: 169).

Bugün EDC'ler pek çok bölgede yer almaya başlamıştır. İleride bir EDC bilgi ağının kurulması düşünülmektedir. Bu bağlamda EDC'si olmayan üniversitelerin Avrupa Araştırma Fonu'ndan kaynak almak ve Avrupa Sosyal Fonu öğrenciliği kazanmak gibi avantajlardan yoksun olacağı görülmektedir. Tek bir EDC'nin birçok üniversiteye hizmet edebilmesi için Komisyonun EDC bilgi ağını yeniden yapılandırma çalışmalarının başlatılacağı düşünülmektedir (Sargent, 2001: 174).

Gelişen teknolojilerin uygulamaya geçmesiyle birlikte üniversite kütüphanelerine gelen kullanıcı sayısı azalmaktadır. Bunun nedeni artık mevcut bilgiye ve bilgi kaynaklarına odalardaki bilgisayarlardan ya da diz üstü bilgisayarlardan erişimin de mümkün olmasıdır. İnternet üzerinden yapılan araştırmaların doğru taktik izlenmesi halinde verimli sonuçlar doğurduğu görülmektedir. Örneğim öğrencilerin çoğu bilgileri popülaritesine göre sıralandıran Google arama motorunu kendileri için yeterli ve güvenilir bir kaynak olarak görmektedir. Ancak bu arama motorunun akademik anlamdaki çalışmalarda yeterli olmadığı gözlemlenmektedir. Bu amaçla kütüphanecilerin bunun farkına varmaları ve kullanıcıların OPAC (Online Public Access Center)'lara yönltilmesine çalışılması gerekmektedir. Bunun yanı sıra kullanıcıların CERLIM (Centre for Research in Library and Information Management) içinde yürütülen ENDER

(Formative Evaluation of the Distributed National Electronic Resources=Dağıtılmış Ulusal Elektronik kaynağın Biçimsel Değişimi) çalışmasından faydalandırılmasına yönelik çalışmalar yapılması gerekmektedir. Ayrıca kullanıcılara araştırmalarında çok faydalı olacak bir diğer kaynakta RDN (Resource Discovery Network=Kaynak Araştırma Ağı)'dir ve kullanıcıların bir şekilde sunulan bu hizmetten haberdar edilmeleri gerekmektedir. Yani arama motorlarını kullanıcılar için bilgiye ulaşmanın temel yöntemi olduğu fikrinden uzaklaştırmak gerekmektedir (Brophy, 2002:4). Arama motorlarının yanı sıra üniversite kütüphanelerinin kullanıcılarına ihtiyaç duydukları bilgiye erişmeleri için elektronik ortamlar yaratılması önerilmektedir.

Üniversite kütüphanelerinde kullanıcılar için basılı materyallerden oluşan koleksiyona paralel olarak elektronik koleksiyonlar da oluşturulmaktadır. Bu yolla kullanıcıların kendilerine uzak mesafedeki üniversite kütüphanesine erişim sorunları ortadan kalkmaktadır. Basılı koleksiyonunda aynı oranda genişletilmesi elektronik ortam yerine kütüphane içindeki basılı koleksiyondan yararlanmak isteyenlerinde ihtiyaçlarına karşılık vermektedir. Bu yolla hem elektronik koleksiyonlara bağımlılık önlenmekte hem de kısa sürede doğru bilgiye erişim ihtiyacı duyan kullanıcılara da teknolojik imkanların sunulması mümkün olmaktadır. Verilen kullanıcı eğitimleri ile de elektronik ortamdaki kaynaklardan yararlanmak isteyenlerin bu tür kaynakları kullanmakta pratik kazanımları sağlanmaktadır (Jenkins, 2002: 6).

4.BÖLÜM: AB'YE UYUM ÇALIŞMALARI

4.1. KALKINMA PLANLARI

Türkiye’de hazırlanan kalkınma planlarında AB ile ilgili çalışmalara ilk olarak 1973-1977 yılları arasını kapsayan III. Beş Yıllık Kalkınma Planında yer verilmiştir. Planda Türkiye’nin AET’ye tam üyeliği yönündeki kararlılığı ve önceki planlardan farklı olarak ortak Pazar olgusu üzerinde durulduğu dikkati çekmektedir. Planda, çeşitli kültür, sanat dallarında derleyici, koruyucu, geleceğe aktarıcı, yaratıcı, tanıtıcı ve diğer yapıcı kurumsal ve kişisel çabaları ve faaliyetleri özendirici sistemlerin geliştirile eği belirtilmiştir.

4.1.1. III. Beş Yıllık Kalkınma Planı

III. Beş Yıllık Kalkınma Planı’nın 1977 yılı programında; bilim, teknoloji ve araştırma alınındaki insan gücü, harcamalar ve yapılan araştırmalar konusunda sürekli bilgilerin toplanması için bir sistem geliştirileceği ve enformasyon-dokümantasyon konusunda ülke çapında teşkilatlanmanın sağlanması için çalışmalar başlatılacağına değinilmiştir. TÜBİTAK ile Sanayi Bakanlığı’nın işbirliği ile ağır sanayi ve yatırım malları sanayilerinin gelişmeinde mühendislik, dokümantasyon, Ar-Ge ve eğitim hizmetlerinin, söz konusu dönem içinde bir programa bağlanacağı, alınacak önlemler arasında gösterilmiştir.

Alınacak önlemler arasında üniversite kütüphanelerini de içine alan şu iki madde dikkati çekmektedir:

- “Kültür faaliyetlerini planlayacak, uygulayacak ve araştırma yapacak elemanların, ihtiyaçlara uygun şekilde yetiştirilmesi için Kültür Bakanlığı ve yüksek öğretim kurumları ortaklaşa çalışacak ve bu çalışmada kültür hizmeti veren çeşitli kuruluşların mevcut yapısı ve ileriye yönelik gelişmeleri temel alınacaktır.
- Kültür hizmeti veren kamu kurumları arasında haberleşmeyi, kültürel yayın ve yayım hizmetleri arasında iş birliği ve iş bölümünü sağlayacak, kaynak israfını önleyecek, Kültür Bakanlığı’na bağlı bir koordinasyon kurulacaktır” (T.C. Başbakanlık DPT, 1977: 343-344).

4.1.1.2. IV. Beş Yıllık Kalkınma Planı

1979-1983 yıllarını kapsayan IV. Beş Yıllık Planda, araştırma çalışmalarında yeniliklere açık olmanın yanı sıra kaynak savurganlığını önlemek adına gerekli ulusal bilgi akım sisteminin geliştirilmesi, bunun için öncelikle yurt içi bilgi potansiyelinin saptanması, sürekli izlenmesi ve depolanması gereği vurgulanmıştır. IV. Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda TÜBİTAK’ın kendinden beklenen, ülkenin bilim-teknoloji sistemi ile kalkınma planları arasında bağlantı kurmakta yetersiz kaldığı, faaliyetlerini üniversite ve eğitim alanında sanayiye yeterince kaydıramadığı üzerinde durulmuştur. Ulusal bilgi akım sisteminin geliştirilmesi amacıyla TÜBİTAK bünyesinde kurulan TÜRDOK (Türkiye Bilimsel ve Teknik Dokümantasyon Merkezi)’un ise bu dönemde önemli gelişmeler kaydettiğine dikkat çekilmiştir (T.C. Başbakanlık DPT, 1979: 48).

IV. Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda ayrıca; uluslar arası bilimsel teknik ve benzeri faaliyetlerde daha aktif ve etkili bir biçimde katılınmasında; katılınan faaliyetlerin en çok yarar sağlaması için planlama, eşgüdüm, izleme ve değerlendirme çabalarında belirli gelişmeler olduğu gözlenmiştir. Bu tür faaliyetlerin

Türkiye’de düzenlenmesinde önemli sayılabilecek gelişmelerin olduğu üzerinde durulmuştur (T.C. Başbakanlık DPT, 1979: 51).

4.1.3. V. Beş Yıllık Kalkınma Planı

V. Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda, kütüphanelerle ilgili olarak, devlet arşivi malzemelerine yönelik gerekli mali, idari ve hukuki önlemlerin alınacağı konularına yer verilmiştir. Kütüphanelerin okuyucu talebine uygun olarak planlı ve dengeli bir şekilde yaygınlaştırılması, ucuz kitap üretimi, yayını ve dağıtımı konusunda teşvik edici önlemler alınması üzerinde durulmuştur. Ar-Ge faaliyetleri ve bilgi iletişim teknolojilerinin desteklenmesi konusuna çok kısa bir şekilde değinilmiştir (T.C. Başbakanlık DPT; 1985: 148).

4.1.4. VI. Beş Yıllık Kalkınma Planı

VI. Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda AB’de hedefleri arasında olan bilgi toplumunu yaratma çabalarına sıkça yer verilmiştir. Planda, Türk toplumunun bilgi toplumu haline getirilmesi ve kitle haberleşme araçlarından da yararlanılarak Ar-Ge alt yapısının oluşturulması çalışmalarının başlatıldığına dikkat çekilmiştir. Ar-Ge harcamalarının GSMH (Gayrisafi Milli Hasıla)’nın yüzde 1’ine çıkarılması hedeflenmiştir. Üretim ve kalitenin artırılarak dış pazarlarda rekabet gücünün kuvvetlendirilmesi amacıyla gerekli ileri teknolojilerin transfer yolu ile sağlanacağı, teknoloji üretimine geçilmesi ve elde edilen bilgi ve teknolojinin

yaygınlaştırılmasının temel ilke olacağı belirtilmiştir (T.C. Başbakanlık DPT, 1990: 48).

Sanayi kuruluşları, üniversiteler, araştırma kurumları ve kamu kurumlarının bilim ve teknoloji hedeflerine ulaşmaları için aralarında koordinasyonun sağlanarak iş birliği içinde çalışmalarını yürütebilmeleri için imkanlar yaratılacağı yine VI. Beş Yıllık Plan içinde değinilmiştir. Türkiye'nin gelişmiş ülkeler ile arasındaki bilgi açığını kapatmak için araştırma yapmanın yanı sıra bilgilere erişmenin yol ve araçları üzerinde durulacağı, üniversitelere uygulamalı araştırmalar yanında, ilke olarak temel araştırma yapmaya yönelik desteklerin arttırılacağı ve üniversite-sanayi iş birliğinin geliştirilmesi amacı ile mevzuatta gerekli değişikliklerin yapılacağı da yine VI. planda belirtilmiştir. Ar-Ge çalışmalarının ihtiyaç alanlarına yöneltilmesi, bilim ve teknoloji dalında geliştirilen yeni fikir ve buluşların ekonomiyle ilişkilendirilmesini desteklemek amacı ile bir Ar-Ge fonu kurulacağı üzerinde durulmuştur (T.C. Başbakanlık DPT, 1990: 48).

Türk toplumunun ihtiyaç duyduğu bilgilere sahip olabilmesi, bilgi toplumu haline gelebilmesi için bilgi teknolojisi imkanlarının kullanılacağına açıklandığı planda dışarıdan alınacak bu teknolojilerin yurt içinde yapılacak araştırmalarla desteklenmesinin planlandığına da yer verilmiştir (T.C. Başbakanlık DPT, 1990: 48).

Türkiye'de hazırlanan beş yıllık kalkınma planlarında VII. Beş Yıllık Plan'a gelene kadar AB kavramının geçmediği görülmüştür. Bununla birlikte

yapılması planlanan çalışmalara bakıldığında AB'nin hedeflerine yönelik atılımlarda bulunulduğu ortaya çıkmıştır. Bilgi toplumu oluşturma, Ar-Ge çalışmalarına ağırlık verme, teknolojik sistemlerin transferi ve geliştirilmesi, ulusal bir bilgi ağının oluşturulması, vb. yer aldığı maddelerden AB'ye üyelik için alt yapı hazırlıkları içinde olduğu anlaşılmıştır. Ancak AB ile ilgili çalışmaların yoğunlaşmasının VII. Beş Yıllık Plan'la birlikte başladığı görülmüştür. Bu süreye kadar olan çalışmalar içinde özellikle üniversitelerin ve Ar-Ge faaliyetlerinin sık sık gündeme getirildiği bu alanlardaki uygulamaların geliştirilmesi ve diğer ülkelerle uyumlu hale getirilmesine ağırlık verilmeye çalışıldığı ortaya çıkmıştır. Üniversite-sanayi iş birliği çalışmalarının teşvikinin öne çıkan bir diğer konu olmuştur. Üniversiteler ele alınırken üniversite kütüphanelerinden bahsedilmediği ancak oluşturulmaya çalışılan ulusal ağ içinde üniversitelerinde olduğu planların maddelerinde belirtilmiştir.

4.1.5. VII. Beş Yıllık Kalkınma Planı

1996-2000 yıllarını kapsayan VII. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda Türkiye'nin bilgi alt yapısının yetersiz olduğu, özellikle ulusal veri tabanlarına yönelik standartların, ulusal bilgi sistemi ve istatistiki alt yapısının veri iletişimi ile ilgili yöntemlerinin geliştirilmesi, kullanılması ve yasal düzenlemelerin oluşturulması alanlarında sorunların yaşandığı ifade edilmiştir. Bilgi toplumu olma sürecinde kullanılabilir bilgiyi sağlayan, bilgi otoyollarını da kapsayan hizmet ve teknolojilerden oluşan bilgi alt yapı sisteminin geliştirilmesine yönelik bir alt yapı kurulacağı belirtilmiştir. Veri tabanları hazırlanmasında bir standartlaşma sağlanarak,

kurumlararası bilgi paylaşımında öncelikli bilgiler ve kurumların saptanacağı dile getirilmiştir (T.C. Başbakanlık DPT, 1995b:99).

Bilginin toplanması, işlenmesi, saklanması ve dağıtımı ile ilgili olarak DİE alt yapısını güçlendirilerek, Ulusal Bilgi Sistemi içinde bir koordinatör konumu kazanmasının sağlanacağına yer verilen planda, bu yönde hazırlanan “Ulusal Bilgi Sistemi ve İstatistik Alt Yapısı geliştirme ve Politikası” projesi ile Türkiye’de bilgi alt yapısının güçlendirilmesi amaçlanmıştır (T.C. Başbakanlık DPT, 1995b:100). VII. Beş Yıllık Kalkınma Planı 2000 yılı programında ise Ulusal Bilgi Sistemi ve İstatistik Alt Yapısı Geliştirme Projesi doğrultusunda bazı çalışmaların sürdürüldüğü, ancak projenin tamamlanamadığı belirtilmiştir (T.C. Başbakanlık DPT, 2000a: 90).

VII. Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda bilim ve teknoloji ile ilgili politikalar içinde bilgi toplumu olma amacı doğrultusunda bilimsel ve teknolojik çalışmaların desteklenerek geliştirilmesinin yanı sıra bilimsel ve teknolojik araştırma düzeyinin yükseltilmesi için gerekli teknolojik alt yapının geliştirilmesi de yer almıştır. Bununla birlikte Ar-Ge faaliyetlerine GSYİH (Gayrisafi Yurt İçi Hasıla)’dan ayrılan payın % 1,5 seviyesine çıkarılmasına karar verilmiştir. Bilim ve teknoloji yeteneğinin yükseltilmesinde insan gücünün anahtar rol oynaması ve önemli bir stratejik kaynak olarak algılanıp değerlendirilmesi, yetişmiş insan gücünün nitelik ve nicelik olarak artırılması, eğitim-öğretim ve onunla bütünleşik olarak gelişecek olan Ar-Ge faaliyetlerine gerekli kaynak ayrılması konularına da yer verilmiştir (T.C. Başbakanlık DPT, 2000a: 49-50). VII. Beş Yıllık Kalkınma Planı çerçevesinde ele alınan konulara olan yaklaşımlar üniversiteleri ön plan çıkarmıştır.

Burada verilen eğitimin kalitesi ve sunulan diğer eğitim hizmetlerinin standartlarının yükseltilmesi konusunda ciddi adımlar atılması içinde yeni fırsatlar doğurmuştur. Nitelik ve nicelik yönünden geliştirilmiş insan gücünün yaratılması ve bunların araştırmaya yönlendirilmesi ancak üniversitelerin varlığı ile söz konusu olacaktır. Bu kurumlarda eğitim verilecek bireylerin kendilerini geliştirmesi ve toplumun yararlanması için yapacağı Ar-Ge çalışmaları ve bunlardan olumlu sonuçlar alınması ise ancak nitelikli üniversite kütüphaneleri sayesinde olacaktır.

“Türkiye'nin bilim ve teknolojiye en üst düzeyde politika belirleme organı olan Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu'nun (BTYK) 3 Şubat 1993 tarihli toplantısında Türkiye'nin bugünkü, bilim ve teknoloji politikasının temelini oluşturan, ‘Türk Bilim ve Teknoloji Politikası 1993-2003’ adlı belgede yer almıştır. Bu belgede Türkiye'nin sanayileşmiş ülkeler ve yeni sanayileşen ülkeler gibi, başta enformatik (bilişim) ve ileri malzeme teknolojileri olmak üzere, teknolojik alanlarda yetenek kazanması gerektiğinin altı çizilmiştir. On yıllık dönem sonunda, bilim ve teknoloji de ulaşılması gereken hedefler sıralanmıştır. Türk Bilim Politikası: 1993-2003, Yüksek Planlama Kurulu tarafından VII. Beş Yıllık Plan Döneminde Öncelikle Ele Alınması Öngörülen Temel Yapısal Değişim Projeleri Kapsamındaki ‘Bilim ve Teknolojide Atılım Projesi’ ile geliştirilerek somutlaştırılmıştır. Bu proje, Türkiye'nin bilim ve teknoloji yeteneğinin hangi somut temeller üzerinde yükseltebileceğine işaret etmiştir. Türkiye'yi, bilim ve teknoloji üretiminde üst seviyelere ulaşmış; üretilen bilim ve teknolojiyi ekonomik ve toplumsal faydaya dönüştürebilme becerisini kazanmış bir ülkeye dönüştürmenin yolları gösterilmiştir”
(www.tubitak.gov.tr/btspd/politika/b6.html).

‘Bilim ve Teknolojide Atılım Projesi’ ile gerçekleştirilmek istenenler

şu şekilde vurgulanmıştır:

- “İleri teknoloji konularında, bilginin ve teknolojinin elde edilmesini, üretilmesini ve kullanılmasını sağlayacak uluslar arası bilgi ağları ve telematik hizmetler alt yapısı oluşturulması çalışmalarının hızlandırılması.
- İleri teknoloji sanayileri ile yüksek bilgi ve beceri kullanan sektörlerde öncelikli olmak üzere, tüm sektörlerde telematik hizmetlerin yaygınlaştırılmasının sağlanması.

- Bilgi teknolojisinde ve özellikle yazılım alanında uluslar arası düzeyde rekabet edebilir duruma gelebilmek için çalışmalar yapılması, bu konuda ihtiyaç duyulan insan gücünün eğitimi için programların düzenlenmesi ve bu kapsamda yazılım sektörünün desteklenmesi.
- Üretilen yazılımların belirli standartlara ulaşmasını sağlamak üzere bir kalite belgelendirme sisteminin geliştirilmesi, yazılım telif haklarının koruma kapsamına alınması.
- İleri teknolojilerin transferi ve üretiminde teknik iş birliğinden azami faydanın elde edilmesinin sağlanması.
- Bilgi toplumuna geçişi sağlamak üzere medyada bilinçlendirme programlarının belli bir oranda yoğunluk kazanması için gerekli düzenlemelerin yapılması.
- Fikri haklar kapsamındaki korumanın, yaratıcı faaliyetleri özendiren ve ödüllendiren bir yapıda olması ve korumanın kapsamının ve standartların Avrupa Birliği mevzuatının dikkate alınarak, uluslararası antlaşmalarla kabul edilmiş düzeylere çıkarılması.
- Uluslar arası bilgi ağları oluşturulması çalışmalarının hızlandırılması” (T.C. Başbakanlık DPT, 2001: 33).

Bilim ve Teknolojide Atılım Projesi’nin gerçekleştirilebilmesi için bir takım hukuki ve kurumsal düzenlemeler yapılmıştır. Bunlar:

- “Fikri ve sınai mülkiyet haklarını düzenleyecek Patent Kanunu ile yeni fikir ve teknolojilerin uygulamaya geçmesini sağlayacak düzenlemelerin yapılması.
- Üniversite ve araştırma kurumlarının yerli ve yabancı sanayi kuruluşları ile iş birliği içinde, teknoloji geliştirme bölgelerinin oluşumuna imkan tanıyacak yasal düzenlemelerin yapılması.
- Ulusal ve uluslar arası bilgi ağlarının kullanımının düzenlenmesini, güvenliğin sağlanmasını ve bu yolla yapılan haberleşmede Ar-Ge’ye yönelik olanların teşvik kapsamına alınmasını düzenleyen mevzuatın oluşturulması.
- Ar-Ge sonuçlarının ticarileştirilmesinde aracı rol oynayacak girişimci firmalar kurulmasının özendirilmesi.
- Teknolojilerin sektör bazında geliştirilmesi ve bunların kamu ve özel kesime yaygın hizmet sunmalarını sağlamak üzere teknoloji enstitülerinin kurulmasının desteklenmesi” (T.C. Başbakanlık DPT, 2001: 35).

1995 yılında ulusal enformasyon alt yapısının öneminin vurgulandığı Bilim ve Teknolojide Atılım Projesi ile enformatik sektörünün stratejik önemi anlaşılmıştır. Bunun üzerine Ulaştırma Bakanlığı sorumluluk ve koordinatörlüğünde,

sekretarya hizmetlerini TÜBİTAK Başkanlığının yürüteceği “Türkiye’de Enformasyon Politikası ve Enformasyon Altyapısı Master Planı (TUENA)”nın oluşturulması istenmiştir (TUENA, 1999: 6). Bu planda dünya ülkelerinin incelenmesi, enformasyon alt yapılarının değerlendirilmesi, Türkiye’deki durumun saptanmasından sonra Türkiye için hedefler belirlenmiştir. Türkiye’de ki kurumsal yapılanmanın incelenmesinin ardından öneriler sunulmuş ve tüm bu çalışmalar rapor haline getirilmiştir.

“TUENA çalışmasında hazırlanan sonuç raporunda, Türkiye’nin bölgede oynamak istediği öncü rolle doğrudan bağlantısı olan faktörlerden birinin, Balkanlar, Karadeniz Havzası, Kafkasya, Orta Asya ve Ortadoğu’nun kesiştiği noktada öncü, iletişim alt yapılarında düğüm noktası olmasıyla yakından ilişkili olduğu belirtilmiştir. Boru hatları ve ulaşım yollarının yanında, geleceğin en stratejik altyapısını oluşturacak AVRASYA Enformasyon Alt Yapısı Girişimi’nin başlatılmasının stratejik açıdan önem taşımakta olduğu ifade edilmiştir. Türkiye’nin dağıtım noktası olmasının, hem bu bölgelerdeki ekonomik faaliyetlerini yaygınlaştıracığı, hem de bu coğrafyada, enformasyon ve iletişim ekonomisinin imalat, ağ hizmet sunuculuğu, içerik ve kültür hizmetleri pazarındaki rekabet gücünü artıracığı üzerinde durulmuştur”(Akçeken, 2003: 181).

Bilgi toplumu yapılanmasına yönelik, çeşitli başlıklar altında; Bilgi Toplumu Konseyi, Bilgi Toplumu Kurumu ve Düzenleyici Kuruluş oluşturulması önerilerinin getirildiği Plan’da, düzenleme ve kamunun enformatizasyonu işlevlerine ek olarak sanayinin yönlendirilmesi ve geleceğin ekonomik ve toplumsal yaşamına hazırlık konusundaki temel işlevleri de üstlenecek bir ‘Bilgi Toplumu Bakanlığı’ kurulmasına ihtiyaç duyulduğu ifade edilmiştir. Kurulacak bu Bakanlık çatısı altında:

- “Düzenleme,
- Kamunun enformatizasyonu,
- Sanayinin yönlendirilmesi,
- Bilgi toplumuna geçişin yönlendirilmesi,

- konularında politika oluşturmaya yönelik çekirdek kadrolar oluşturmak ve tutmak gerektiği belirtilmiştir. Hizmetler için kullanılacak sağlıklı bir kaynağın oluşturulması ve bu kaynağın;
- Lisans gelirlerinin bir bölümü,
- Reklam gelirlerinin bir bölümü,
- Sektörde yapılan harcamalar ya da gelirlerden bir bölümünün ayrılması sonucunda oluşturulacak bilgi toplumu fonu aracılığıyla sağlanabileceği belirtilmiştir” (TUENA, 1999: 53-54).

‘Bilgi Toplumu 2010 Çalışma Toplantısı’ sonucu oluşturulan sektörel çalışma gruplarından ‘Kamusal Yönetim Bilgi Sistemi Sektörü Çalışma Grubu’ tarafından ortaya konan hedef ve önerilerden bazıları şunlardır:

- “Tüm kamu kurumlarının yeterli kapasite ile ulusal enformasyon alt yapısına bağlanması ve kamu kurumları arasında, bilgi teknolojileri kullanılarak bilgiye erişim ve bilgi değişiminin sağlanması.
- Devletin enformasyon alt yapısını kullanacak şekilde yeniden yapılandırılması.
- Gerekli yasal düzenlemelerin yapılarak hukuki alt yapının hazırlanması.
- Bilgiye erişim ve değişim için standart ve formatların (ses, görüntü, e-posta) belirlenmesi.
- Kamu kurumları arasında koordinasyonun sağlanması
- İlgili kamu kurumlarının ve yerel yönetimlerin etkileşimli bilgi alışverişlerini sağlayacak şekilde alt yapılarını hazırlaması.
- Uluslar arası standartların oluşturulmasına aktif olarak katkıda bulunulması
- Uluslar arası standartların izlenmesi ve uygulanması.
- Teknolojik alt yapının uluslar arası standartlarla uyumlu ve yeterli olması.
- Ulusal bilgi güvenliğinin sağlanması amacıyla bilgi güvenlik duvarının oluşturulması.
- Kişisel bilgi güvenliğinin sağlanması” (TUENA, 1999: 68).

4.1.6. VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı

2001-2005 yıllarını kapsayan VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda insangücü eğitimi, okullar, KOBİ'ler (Küçük ve Orta Büyüklükte İşletmeler), bilgi merkezleri, kütüphaneler, merkezi ve yerel yönetimler için ölçülebilen takvime bağlı hedefler ve Türkiye'yi internete taşıyacak esnek bir yol haritası içermesi gerektiği belirtilmiştir. Söz konusu yol haritasının bilişim teknolojisini kullanmada ve bilgiye erişimde fırsat eşitliği sağlamaya, dijital uçurumu ortadan kaldırmaya, toplumu bilinçlendirmeye ve bilişim kültürünü yaygınlaştırmaya yönelik etkinlikleri kapsamı gerektiği vurgulanmıştır (T.C. Başbakanlık DPT, 2001: 1-2).

VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı Bilişim Teknolojileri ve Politikaları Özel İhtisas komisyonu raporunda ülkemizdeki tüm sektörlerin üzerinde anlayış birliğine vardığı bir bilgi politikasının oluşturulamadığına dikkat çekilmiştir. Bilgi yönetimi için ayrılan kaynakların yetersizliği ve yetişmiş insangücü (Bilgi yöneticisi, kütüphaneci, arşivci, müzeci, bilgisayar mühendisliği, ağ uzmanı, vs.) açığı nedeniyle bilgi ve belgelerin etkin şekilde yönetilemediği üzerinde durulmuştur. Ulusal bilgi sistemi kurma çalışmalarının içerik geliştirmeye ve bilgi hizmetlerini de kapsayacak bir şekilde genişlemeye ihtiyaç duyduğu belirtilmiştir (T.C. Başbakanlık DPT, 2001: 7).

VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı Bilişim Teknolojileri ve Politikaları Özel İhtisas Komisyonu Raporu'nda ayrıca ulusal bilgi alt yapısı, ulusal bilgi politikası ve bilgi hizmetlerinin örgütlenmesi alt başlığının altında bilgi ve iletişim

teknolojilerinden ekonomik kalkınmada tam kapasite ile yararlanabilmek için ulusal bir bilgi alt yapısının kurulmuş olması ve verilen bilgi hizmetlerinin örgütlenmiş olması gerektiği konularına yer verilmiştir. Bilgi çağına giren ülkelerde olduğu gibi, ülkemizde de her tür bilginin etkin olarak derlenmesi, saklanması, işlenmesi, dağıtımının ve iletiminin ekonomik, toplumsal ve teknik ilerleme için taşıdığı önem vurgulanmıştır (T.C. Başbakanlık DPT, 2001: 15).

Ulusal düzeyde bilgi üretimi, yönetimi ve örgütlenmesinden sorumlu olan üniversiteler, kamu sektöründeki ve özel sektördeki Ar-Ge kuruluşları, TÜBİTAK, Devlet İstatistik Enstitüsü, Türk Patent Enstitüsü, Türk Standartları Enstitüsü, Milli Kütüphane, Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, üniversite, halk ve okul kütüphaneleri, kurum arşivleri, bilgi merkezleri ve müzeler arasında iş birliği ve eşgüdümün henüz sağlanamadığının görüldüğü yine aynı raporda ele alınan bir diğer konudur (T.C. Başbakanlık DPT, 2001: 15).

Bilişim teknolojileri ve politikaları raporunda üstünde durulan bir diğer konu da bilgi hizmetleri ve bu hizmetlerin içeriğidir. Bilgi hizmetlerinin odak noktasını “bilgi”nin oluşturduğu ancak ülkemizde ulusal bilgi birikiminin denetim altına alınamadığına dikkat çekilmiştir. Yurt dışındaki bilgilere daha kolay ulaşılması nedeniyle bir çok kuruluşumuzun mali kaynaklarının çoğunu dışarıda üretilen bilgilere erişmek için harcamakta oldukları gerçeği üzerinde durulmuştur. Ulusal bilgi alt yapısının en önemli bileşenlerinden biri olan “içerik” konusunda üretici ve yönetici kuruluşlar arasında, Ar-Ge çalışmalarını destekleyen kurumlar olan kütüphaneler, bilgi merkezleri, arşivler, müzeler, veri bankaları, bilgi analiz, derleme

ve yorumlama merkezlerinin yer aldığı belirtilmiştir (T.C. Başbakanlık DPT 2001: 27).

Türkiye’de içerik yönetiminden sorumlu olan Milli Kütüphane, üniversite, halk ve okul kütüphaneleri, arşivler, müzeler ve diğer kuruluşların, bilgi teknolojisinin ürünleriyle yeterince donatılamamış olduğu belirtilmiştir. Bu kuruluşların henüz bilgisayarlarla birbirlerine bağlanamamış olması, Internet gibi bilgi ağları aracılığıyla erişilebilen bilgi kaynakları ve bilgi hizmetlerinin son derece yetersiz kaldığı söylenmiştir. Elektronik ortamda bilgiye erişimde, bilgilerin henüz bibliyografik denetim altına alınamamış ve gerekli arama mekanizmalarının kurulamamış olması nedeniyle sorunlarla karşılaşıldığına dikkat çekilmiştir. Bilgi hizmetleri ve içerikle ilgili en önemli sorunlardan birisi olarak da ülkemizdeki bilgi okur yazarlığı düzeyinin çok düşük olması gösterilmiş ve bu konu bir madde olarak ele alınıp incelenmiştir. Orta öğretimde ve üniversitelerde öğrencilere kütüphane kullanımı, bilgisayar ve internet hakkında bazı dersler verilmesine rağmen, okul ve üniversite kütüphanelerinin yeterince gelişmemiş olmasının, bilgisayar ve internet olanaklarının yetersizliği nedeniyle bilgi okuryazarlığı konusunda büyük eksikliklerimizin bulunduğu ifade edilmiştir (T.C. Başbakanlık DPT, 2001: 28). Ayrıca Türkiye’nin bilim ve teknolojiyi en kısa zamanda ekonomik ve toplumsal faydaya dönüştürebilme becerisinin gerekliliği üzerinde durulmuştur.

VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı’nın 2002 yılı programı destek çalışmalarında, kütüphanelerden daha fazla faydalanılması ve kütüphane hizmetlerinin daha verimli hale getirilmesi için kütüphanelerin çağdaş gelişmelere

paralel olarak ortaya çıkan gereksinimleri karşılayacak bir yapılanmaya kavuşturulması gerektiği belirtilmiştir (T.C. Başbakanlık DPT, 2002: 219).

Kamu-üniversite-sanayi iş birliğini geliştirici çalışmalara ve bu iş birliğini kullanarak kamu ve üniversitelerdeki bilgi birikiminin ekonomik ve toplumsal faydaya dönüştürülmesini sağlayan teknopark, yenilik merkezleri ve Ar-Ge merkezlerinin faaliyetlerine ve geliştirilmelerine devam edildiği, TÜBİTAK/Marmara Araştırma Merkezi'nin üniversite-sanayi iş birliği çerçevesinde pazara yönelik hizmet veren bir kuruluş haline getirilmesine yönelik, alt yapı güçlendirilmesi çalışmalarının, Teknoloji Geliştirme Projesi II kapsamında desteklenerek sürdürülmekte olduğu üzerinde durulmuştur. Aynı kaynakta bilgi ve iletişim teknolojilerine yönelik olarak, veri iletişim alt yapısında önemli gelişmeler sağlanmış olmasına rağmen, internet erişiminde yaşanan düşük hız ve satın alma gücüne göre yüksek maliyet gibi sorunların devam etmekte olduğu ifade edilmiştir (T.C. Başbakanlık DPT, 2002: 256-257).

VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı Yükseköğretim Özel İhtisas Komisyonu tarafından hazırlanan rapora göre, araştırma ve eğitimle ilgili şu düzenlemelerin yapılması gerekmektedir;

- “Eksik araştırma kültürünün lisans döneminden (hatta ilk ve orta öğretimden) başlayarak yerleştirilmesi,
- Yüksek lisans için, araştırma kuram, yaklaşım ve yöntemleri konusunda ciddi eğitim verilmesi,
- Uluslararası (mega) programlara katılımı kolaylaştırarak, ortak olma, donanımlardan yararlanma ve deneyim kazanmanın sağlanması,
- Yapılan yayınların tanınması ve yayılması,
- Bir ‘beyin envanteri’ nin çıkarılması,

- Kütüphanelerin, idari birimlikten çıkarılıp, rektörlüğe bağlı akademik birim olması ve bütçelerinin standardize edilmesi ve/veya alt taban yüzdesi konulması,
- Kütüphanelerin öncelikle İstanbul ve Ankara’da, sonra da Türkiye’de merkezileştirilmesi, dergilerin ekonomik biçimde paylaşılmasının sağlanması,
- ‘Bilgi ağları’ ve ULAKBİM’in geliştirilmesi, OBES’e bağlanması,
- Araştırma merkezlerinin düzenlenmesi ve aralarında iletişimin sağlanması,
- Araştırma fonlarının artırılması,
- Araştırma ve bilim politikalarının oluşturulması, bu oluşumdan TÜBİTAK ve TÜBA (Türkiye Bilimler Akademisi)’nın yetkili kılınması
- Yayınlarda sayıdan çok, kalitenin öne çıkarılması,uzaktan eğitime ciddi derecede ağırlık verilmesi” (T.C. Başbakanlık DPT, 2002: 34-35).

VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda bilgi teknolojileri ve politikalarıyla ilgili belirlenen genel hedefler içinden üniversiteleri ve onların kütüphanelerini etkileyecek maddeleri şu şekilde sıralayabiliriz:

- Bilgi teknolojilerinin, stratejik sektörlerden birisi olması sağlanarak, ekonomiye en fazla katma değer sağlayacak olan bilgi teknolojileri, bilgi ve bilişim hizmetlerini ön plana çıkaran stratejiler geliştirilmelidir.
- Oluşturulacak ulusal politikalar ışığında belirli bir takvime bağlı olarak, bilişim teknolojisinin üretimi ve yaygın kullanımı konusunda somut hedefler, görevli kurumlar, yapılacak işler belirlenerek esnek ve sürekli güncellenen, kamu kurumları, özel sektör ve sivil toplum örgütlerinin katılımıyla bir ulusal eylem planı hazırlanmalıdır.
- E-Avrupa girişimine paralel bir e-Türkiye kavramı, partiler üstü bir anlayışla ve katılımcı mekanizmalarla, Türkiye’yi internete taşıyacak planları içeren ulusal bir projeye dönüştürülmelidir.

- Ulusal politikaların belirlenmesinde, eylem planının hazırlanmasında ve uygulanmasında aralarında organik bağlar olan katılımcı ve saydam örgütlenmelere gidilmeli ve bu yapılanmada kamu kurumlarının yanı sıra özel sektör, üniversiteler, mesleki örgütler ve sivil toplum örgütlerinin de yer alması sağlanarak, gereken yasal ve finansal destek gerçekleştirilmelidir.
- Bilgi teknolojileri sektöründe insan gücü açığı ve beyin göçünü önleyici köklü önlemler alınmalıdır. Bunun için öncelikle insan gücü yetiştirmede önemli bir unsur olan öğretim üyeliği mesleği cazip hale getirilmeli, üniversiteler yeniden yapılandırılarak, bilgi teknolojileri programları geliştirilmeli, yeniden eğitim ve sertifika programları hayata geçirilmelidir.
- Türkiye, önümüzdeki 10 yıl içinde bilgiye dayalı ekonomiyi hayata geçirebilmek için bilişim teknolojisi yatırımlarının genel ekonomi içindeki payını en azından AB ülkelerinin ortalama düzeyine çıkarmalı, gerekli ulusal bilgi altyapısını tamamlamalı ve bu alt yapı aracılığıyla erişilebilen katma değerli bilgi hizmetlerini sunmalıdır.
- Örgün ve yaygın eğitim-öğretim programlarının tüm aşamalarında, kamu kurum ve kuruluşlarında, yerel yönetimlerde, Internet ve çoklu ortama dayalı bilgi teknolojileri ve bilgi hizmetlerinin kullanılması özendirilmeli ve yaygınlaştırılmalıdır.
- Bilgi teknolojileri sektöründe, Ar-Ge ve üretim alanlarında gerekli teşvik ve planlama yapılarak, Türkiye'nin bilgi teknolojileri üretmesi sağlanmalıdır.

- Bilgi yönetimi ve hizmetleri gözden geçirilmeli ve ilgili kurumların güçlendirilerek, eşgüdüm içinde çalışmaları sağlanmalıdır.
- Fırsat eşitliği ve alt yapının tüm ülke insanlarına hizmet edecek yaygınlıkta, kapasitede ve ucuzlukta olması gerçekleştirilmeli, toplumda herkesin Internet'e erişmesi ve bilgi okuryazarı olması hedeflenmelidir (T.C. Başbakanlık DPT, 2001: 40).

VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda Bilgi hizmetleri ve içerikleri ile ilgili önerileri geniş ölçüde yer verilmiştir, üniversitelerin ve onların kütüphanelerinde kapsamı alanına giren öneriler şunlardır:

- "Türkiye Ulusal Enformasyon Alt Yapısı Ana Planı çalışması içerik üretimi, düzenlenmesi, dağıtımı ve kullanımını da içerecek şekilde genişletilmeli, içerik geliştirme ve ulusal düzeyde bilgi yönetimi için Devletin yapacağı yatırım miktarı belirlenmeli ve içerikle ilgili projeler, teknolojik alt yapının kurulmasıyla eşzamanlı olarak yürütülmelidir.
- Vatandaşların, verdikleri vergilerle üretilen bilgilere ücretsiz erişimi sağlanmalı; devlet, içerik geliştirmek ve geliştirilen içeriği ulusal bilgi alt yapısı aracılığıyla vatandaşlara sunmak konusunda sorumlu ve duyarlı davranmalıdır.
- Bilişim kültürünün yaygınlaştırılması için kamu kurumları ve medya, iş birliği yapmalıdır.
- Bütün kütüphanelere internet bağlantısı sağlanarak, kütüphanelerin (özellikle halk kütüphaneleri ve belediyeler) dar gelirli vatandaşlar için interneti kullanabilecekleri yerler olması sağlanmalıdır.
- Bilgisayar ve bilgi okuryazarlığı, örgütlü ve sistemli bir şekilde yaygınlaştırılmalıdır.
- Bilgi toplumu kültürü oluşturulması için Internet olanaklarından yararlanılarak, bireylerin yaşamboyu öğrenme alışkanlığı edinmeleri özendirilmeli, halk ve okul kütüphaneleri, bilgi okuryazarlığını destekleyecek şekilde yapılandırılmalıdır.
- Devlet Personel Başkanlığı, 'bilgi hizmetleri personeli' ile ilgili mevzuat çıkarmalı, içerik geliştirme ve bilgi hizmetleri alanındaki yetişmiş insan gücü açığını hızla kapatmak için gerekli önlemleri almalı ve ülke çapında insan gücü planlamasına gitmelidir.
- Türkiye nüfusu baz alınarak, her sektör kullanıcısının niceliksel ve niteliksel özellikleri ile bilgi ihtiyacı ve bilgi sistemlerine ilişkin

eğilimleri belirlenmeli, araştırma sonuçları bilgi yayımında göz önünde bulundurulmalıdır.

- Bilgi yönetimi ve bilgi hizmetlerinin örgütlenmesi için mali kaynak bulunmalıdır.
- Mali kaynak için Milli Piyango İdaresi'nden yararlanılmalıdır.
- Bilgi birikimi denetim altına alınmalı ve sık kullanılan bilgiler elektronik ortama aktarılmalıdır.
- Bilgi hizmetleri ile ilgili ISO standartları ülke standartlarına kazandırılmalı ve kullanılmalıdır.
- Bilgi birikimi yurt dışına pazarlanmalıdır.
- Türkçe internet siteleri artırılmalı, yabancı dillerdeki bilgileri Türkçe'ye çeviren programların üretimi desteklenmeli ve bu programlar halkın kullanımına sunulmalıdır.
- Bilgi hizmetleri alt yapısının kurulmasını üstlenecek ve ulusal bilgi hizmetlerini koordine edecek bir koordinasyon kurumu/kurulu oluşturulmalıdır.
- Bilgi hizmetleri, ülke düzeyinde dengeli dağılmış bir örgütlenme ile sağlanmalıdır.
- Ülke çapında halk, okul ve üniversite kütüphaneleri ağı kurulmalıdır.
- Kütüphanelere, arşivlere ve müzelere internet aracılığıyla erişilebilmeli, kütüphanelerin sayısal kütüphanelere dönüşümleri sağlanmalıdır.
- Sayısal kütüphanecilik ile ilgili projelere özel önem verilmelidir.
- Kamu kuruluşlarında, üniversitelerde ve özel kuruluşlarda şimdiye dek oluşturulmuş ulusal bilgi kaynaklarının erişilebilir hale getirilmesi ve ulusal düzeyde bilgi hizmetlerinin örgütlenmesi öncelikli konular arasında olmalıdır.
- Ulusal çapta bibliyografik denetimin gerçekleştirilebilmesi için bilgi merkezlerinin elindeki kaynaklar ve yayın hayatına çıkmakta olan eserlerin bibliyografik kimlikleri, elektronik ortama en kısa zamanda aktarılmalı, elektronik yayınların ve bilgilerin bibliyografik kontrolü için keşfetme ve erişim mekanizmaları geliştirilmelidir.
- Milli Kütüphane ve ULAKBİM gibi kurumlar arasında bibliyografik kontrol açısından iş birliği, iş bölümü ve eşgüdüm sağlanmalıdır" (T.C. Başbakanlık DPT 2001: 45-46).

VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı 2003 yılı programında, AB uygulamaları ile uyumlu istatistikler üretilmesi amacıyla, veri derleyen kurumların mevzuatının gözden geçirilmesi çalışmalarının sürdürüleceği ifade edilmiştir. Bilim ve teknoloji alanında 6. Çerçeve Programı'ndan azami ölçüde yararlanmak için gerekli çalışmaların yapılacağı, bilgi toplumu çerçevesinde e-Avrupa ve e-Avrupa+ da kapsanacak şekilde e-Dönüşüm Türkiye projesinin

gerçekleştirilmesine yönelik çalışmaların sürdürüleceği ve buna yönelik bir eylem planı hazırlanacağı belirtilmiştir. Üniversitelerin eğitim, öğretim, araştırma, bilgi üretme, üretilen bilginin uygulanması ve teknolojiye dönüşmesi ile üretilen bilgilerin yayılması işlevlerini yerine getirmesinin sağlanacağını belirtildiği 2003 yılı programında, üniversitelerin bu amaca yönelik olarak bilimsel özgürlüğe kavuşturulmasının sağlanacağı ifade edilmiştir (T.C. Başbakanlık DPT, 2003: 111).

VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı içerdiği konular ve bunlara yaklaşımı açısından AB ile entegrasyon için atılacak adımları ele almıştır. Diğer planlardan farklı olarak burada birlik kavramı belirgin şekilde ele alınmıştır. Özellikle üniversitelerin ele alınması ve bununla birlikte Ar-Ge'yi destekleyen kurumlar içinde üniversite kütüphanelerinden bahsedilmesi VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda ki bir diğer sevindirici unsurdur. Bunun yanı sıra kütüphanelerde çalışan personelin durumunun düzeltilmesi, ve üniversite kütüphanelerinin geliştirilmesine yönelik olarak idari birim olmaktan çıkarılıp rektörlüğe bağlı akademik bir birim olarak ele alınması da umut vericidir. Ama önemli olan tüm bu planları uygulamaya koyabilmektir.

Planda ele alınan konular dahilinde YÖK yasasında değişikliğe gidilme çabaları ve kamu reformu yasa tasarısı içinde bilgi uzmanlarının konumu hakkında yapılan çalışmalar hız kazanmıştır. Ülkemizde ki tüm kütüphaneler birlikte hareket ederek hem işleyişlerini hem de bünyelerinde çalışan personelin özlük haklarını koruma yönelik çalışmalar önemli noktalara gelmiştir. AB ile entegrasyonda önemli bir yere sahip olan üniversite kütüphanelerinde meydana

gelecek olumlu değişiklikler mutlaka AB için yapılan tam üyelik çalışmalarını da olumlu yönde etkileyecektir.

Hazırlanan bu beş yıllık planlar sayesinde ülkemizde dışarıdaki gelişmeleri takip edecek nitelikte çalışmaların başlatılması için atılan önemli adımlardır. Bu anlamda bilginin öneminin anlaşılması, Ar-Ge kuruluşlarının desteklenmesi gerektiği ve teknolojik imkanlardan faydalanılmasının sağlayacağı yararların gözler önüne serilmesi pek çok kişi ve kuruluşu harekete geçirecek güçtedir. ULAKBİM, ANKOS gibi üniversitelerin gelişimine ve bilgi paylaşımına destek vermek bu programlar aynı zamanda ulusal bir bilgi ağının oluşturulması aşımında da yine üniversite kütüphaneleriyle iş birliği içine girilmesi gerektiğini bizlere göstermektedir. Bilgi toplumunu yaratmak, bireyleri bilgi okur yazarı haline getirebilmek, araştırmaların sonuçlarını günlük hayata yansıtarak işlemleri hızlandırmak ve toplumsal refah seviyesini yükseltmek anlamında üniversite kütüphaneleri önemli role sahip olduğunun anlaşılmasının sağlanması açısından da bu kalkınma planları etkili olacaktır.

4.2. e-Türkiye Girişimi

AB'ne entegrasyon sürecinde öne çıkan bir diğer konuda yine VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda da yer verilen e-Türkiye çalışmalarıdır. Bilgi ve iletişim teknolojilerinin giderek artan kullanımı ve internetin gelişimi, bireylerin, devletlerin ve her alanda büyük ve küçük işletmelerin kullanımına son derece güçlü

araçlar sunmuştur. Önemli olan bize sunulan bu araçların gerektiği gibi kullanılarak herkesin kullanımına sunulması AB ülkeleri standartlarının yakalanabilmesidir.

“23-24 Mart 2000 tarihlerinde Lizbon’da yapılan Avrupa Konseyi toplantısında, 15 AB ülkesinin hükümet ve Devlet Başkanları, Avrupa’nın gelecek on yılda “dünyadaki en rekabetçi ve dinamik bilgi tabanlı ekonomisi” haline gelmesi hedefini koymuşlardır. Bu hedef, Avrupa’nın bir an önce bilgi tabanlı ekonominin, özellikle de internetin sağladığı fırsatlardan sonuna dek yararlanması gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Bu gerekliliğe yanıt olarak, 19-20 Haziran tarihinde Ferira’da e-Avrupa Eylem Planı kabul edilmiştir” (T.C. Başbakanlık, 2002: 16).

“11-12 Mayıs 200 tarihlerinde Varşova’da yapılan Avrupa Bakanlar Konferansı’nda, Orta ve Doğu Avrupa Ülkeleri, 15 AB ülkesi tarafından Lizbon’da ortaya konulan stratejik hedefi benimsemiş; 15 AB ülkesinin e-Avrupa ile ortaya koyduğu girişimin bir parçası olma konusunda uzlaşmış ve AB’nin politik kararlılığına destek olarak, belirtilen bu iddialı hedefe ulaşmayı denemek ve bunda yararlanılacak zemini genişletmek amacıyla, aday ülkeler olarak kendileri için “e-Avrupa benzeri bir Eylem Planı” hazırlamaya karar vermişlerdir. Avrupa Komisyonu, Şubat 2001’de Güney Kıbrıs Rum Yönetimi, Malta ve Türkiye’ye, bu ortak eylem planının oluşturulmasında diğer ülkelere katılmaları için davette bulunulmuştur”(T.C. Başbakanlık, 2002: 16).

Dünyadaki en rekabetçi ve dinamik bilgi tabanlı ekonomisi haline gelme hedefini e-Avrupa Eylem Planı’na dönüştüren AB ülkeleri, aday ülkeleride e-Avrupa+ adıyla bu eylem planının bir parçası olmalarını öngörmüştür. e-Avrupa+, e-Avrupa’nın öncelikli amaçlarını ve hedeflerini yansıtmakta ve aday ülkelerin özel durumlarına yönelik eylemler sunmaktadır. e-Avrupa gibi e-Avrupa+ Eylem Planı da, aday ülkelerin ekonomilerinin yenilenmesinin ve modernizasyonunun hızlandırılmasını, kurumsallıklarının ve yeteneklerinin artırılmasının desteklenmesini, genel rekabet güçlerini geliştirmeyi amaçlamaktadır. AB’ye aday ülkelerin, bilgi toplumunun sunduğu fırsatları eksiksiz olarak kullanabilmeleri ve AB ile daha derin bir sayısal uçurum yaşamamaları için güçlü, politik kararlılığa dayalı

olumlu adımların atılması gerekmektedir. Böyle bir çalışma AB ile aday ülkelerin işbirliğine girmelerine, deneyimlerini ve başarılı uygulamalarını paylaşmalarına olanak tanıyarak Avrupa'nın etkin bir şekilde bütünleşmesine katkıda bulunacaktır (T.C. Başbakanlık, 2002: 16).

Eylem planının amaçları şu şekilde sıralanmaktadır:

1. Bilgi toplumunun temel yapı taşlarını oluşturma çalışmalarının hızlandırılması

- a) Herkes için uygun fiyatlı iletişim hizmetlerinin sağlanması
- b) Bilgi toplumu ile ilgili müktesebata uyum ve uygulama

2. Daha ucuz, daha hızlı, daha güvenli internet

- a) Daha ucuz ve hızlı internet erişimi
- b) Araştırmacılar ve öğrenciler için daha hızlı internet:

“Yüksek hızlı ağlar, ortaklaşa eğitim ve araştırma için yeni olanaklar yaratacak ve yeni buluşlar için yüksek bir potansiyel sunacaktır. Bu potansiyel üye ülkelerdeki üniversiteler ve araştırma kurumlarına dünya çapındaki araştırma projelerinde etkin bir rol oynamaları olanağını yaratacaktır. Ayrıca, dünya çapında katılıma açık, çoklu ortam kullanan eğitimler açmalarına, yeni hizmet biçimlerine yönelik denemeler yapmalarına ve yeni uygulamalar geliştirmelerine izin verecektir” (T.C. Başbakanlık, 2002: 25).

- c) Güvenli ağlar ve akıllı kartlar

3. İnsan kaynağına yatırım

- a) Avrupa gençliğinin sayısal çağa hazırlanması: Aday ülkelerin çoğu dahil olmak üzere, 28 ülkenin Milli Eğitim Bakanları tarafından 19 Haziran 1999'da imzalanan Bolonya Deklarasyonu, yüksek öğrenim ve eğitim sistemleri ile ilgili yapılacak temel değişiklikleri ortaya koymuştur. Bakanlar diğer noktalar ile birlikte:

“Bir Bilgi Avrupa'sının, günümüzde toplumsal ve insani ilerleme açısından yeri doldurulamaz bir öge ve vatandaşların yeni bin yılda karşılaşacakları zorluklarla başa çıkmaları için gereken özelliklerle

donatılan ve bununla birlikte, paylaşılan değerler ve ortak bir toplumsal ve kültürel ortama ait olma bilinci veren Avrupa vatandaşlığının sağlamlaştırılması ve zenginleştirilmesinde vazgeçilmez bir bileşen olduğu herkesçe kabul görmektedir.” beyanında bulunmuşlardır (T.C. Başbakanlık, 2002: 29).

b) Bilgi tabanlı ekonomide iş gücü

c) Bilgi tabanlı ekonomiye herkesin katılımı

4. İnternetin kullanımının canlandırılması

a) e-ticaretin hızlandırılması

b) Elektronik devlet: Kamu hizmetlerine elektronik erişim

c) Çevrimiçi sağlık

d) Küresel ağlar için Avrupa sayısal içeriği:

“Genişleme süreci Avrupa’nın kültürel çeşitliliğini, mirasını ve dinsel zenginliğini çok ciddi biçimde arttırmaktadır. Avrupa, üzerine dinamik bir sayısal içerik endüstrisi kurabileceği sağlam bir temele, yararlanılabilecek tarihi bir basın-yayın sektörü, geniş bir kültürel miras ve dinsel çeşitlilik ile önemli, büyümekte olan bir görsel-işitsel sektöre sahiptir. Aday ülkeler için yeni içeriğin yaratılması, malzemelerin sayısallaştırılması, uzun süreli erişilebilirliğin sağlanması ve yeni hizmetlerin geliştirilmesi amacıyla yeni teknolojilerin kullanılması, ekonomik bir bakış açısından birincil önemdedir. Öte yandan, resmi ve özel işleticiler tarafından sunulan yüksek kalitede bilgi hizmetlerinin varlığı, aday ülkelerdeki vatandaşların pazar fırsatları, yerel, ulusal, Avrupa düzeyinde yönetimlerdeki gelişmeler ve/veya kültürel olaylar hakkında geniş bir biçimde bilgilenmelerine izin verilecektir. İçerik endüstrisi, genişlemiş bir Avrupa’daki bütün vatandaşlar için eğitici ve birleştirici yararlar sağlarken doğrudan bu zenginlikten faydalanabilir ve bunu ekonomik değere dönüştürebilir” (T.C. Başbakanlık, 2002: 39).

e) Akıllı ulaşım sistemleri

f) Çevrimiçi çevre

e-Avrupa+ Girişimi’nin Haziran 2001 tarihinde açıklanmasını takiben,

Türkiye’deki bilgi toplumu politikaları çalışmaları, girişimleri ve projeleri yeni bir itici güç kazanmıştır. Halen yürütülen ve toplumu, bilgi tabanlı ekonomi ve değer

yaratan vatandaşların bir bileşimine çevirmeyi amaçlayan bu çalışmalar, kamu, özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarında tüm seviyelerde büyük kabul görmüştür. Tüm çıkar gruplarının yakın çalışması sonucu, uluslar arası boyutu e-Avrupa+ Girişimi'nde şekillenen e-Türkiye girişi olmuştur. e-Türkiye için, Başbakanlığın yönlendirmesi ve koordinasyonu altında kamu, özel sektör, sivil toplum örgütleri ve sosyal taraflardan temsilcilerin bulunduğu 13 çalışma grubu oluşturulmuştur. Bu çalışma grupları, alanlarındaki mevcut durumu, projeleri, girişimleri ve politika çalışmalarını değerlendirmişlerdir (T.C. Başbakanlık, 2002: 50).

“e-Türkiye kavramı, e-Avrupa+'da ki taahhütlerinin yanı sıra bilgi toplumu olmak için çeşitli platformlarda gündeme getirilen tüm faaliyetlerin bütünü olarak, kamu kadar; vatandaş, sivil toplum kuruluşları ve özel sektörü de yakından ilgilendiren ve birlikte çalışmayı gerektiren bir proje olarak görülmektedir. Proje kapsamının çok geniş olması nedeni ile yapılacak işlemler, mevcut durumun tespiti, eğitim ve insan kaynakları, teknik ve hukuki alt yapının sağlanması, standartlar, güvenlik, eticaret, yatırım-planlama, arşiv ve dijital depolama, uluslar arası izleme ve koordinasyon, Ar-Ge çalışmaları ve e-Avrupa+ çerçevesindeki işlerin takibi ve koordinasyonu ile ulusal bilişim sanayinin desteklenmesi için yapılması gerekenler olarak özetlenebilir” (T.C. Başbakanlık, 2002: 61).

Sonuçta Türkiye'nin bilgi ve bilgi teknolojilerine olan kısa, orta ve uzun vadeli ihtiyacı makro ölçekte belirlenecek, uygulama planları yapılacak, gerekli mevzuat değişiklikleri hazırlanacak, her vatandaşın, her evin, her okulun, işyerinin ve kamu yönetiminin bilgi çağına girebilmesi için gereken bilgi alt yapısı, “Ulusal Bilgi Güvenliği” çerçevesinde sağlanarak; elektronik ticaret ve elektronik devlet gerçekleştirilecektir. Bilgi toplumu eğitimi için ilgili bakanlıklar ile ortak çalışmalar yapılacak, vatandaşa hizmet daha etkin hale getirilecek, vatandaşın gizlilik gerektirmeyen bilgilere elektronik ortamda ucuz ve kolay erişmesi temin edilecektir.

Bu çerçevede kamu bilgisayar ağıları oluşturularak bireylerin bu ağ üzerinden hizmet almaları desteklenecektir (T.C. Başbakanlık, 2002: 62).

e-Türkiye çalışması içinde yapılması planlananlar AB standartlarına uygun bir toplum yaratmak adına olumlu gelişmelerdir. Ülkemizde yaşayan insanların fırsat eşitliği içinde kendi gelişimlerini tamamlamaları ve daha kısa sürelerde daha fazla iş yapabilmelerine imkan sağlayacak yeniliklerin getirilmesi sadece AB'ye entegrasyon sürecini olumlu etkileyen gelişmeler değildir. Aynı zamanda toplumu oluşturan bireylerin kendi ülkeleri için daha verimli çalışmaları ve hedeflere ulaşmakta daha hızlı adımlar atmak yolunda atılmış önemli adımlardır.

e-Türkiye çalışmalarına bilgi toplumunun temel yapı taşlarının oluşturulması ile başlanmıştır. Herkes için uygun fiyatlı internet erişiminin sağlanması çabaları halen devam etmektedir. Bu çalışmaları destekleyecek nitelikteki hukuki alt yapının oluşturulması çalışmalarında ise 2004 başı itibariyle önemli ilerlemeler kaydedilmiştir. Ucuz hızlı internet erişimi için yapılan çalışmalar içinde araştırmacılar ve öğrencilerde unutulmamıştır. Mevcut ulusal akademik ağıın kapasitesi arttırılmıştır ve bu kapasiteye daha da fazla arttırmaya yönelik çalışmalar devam etmektedir (T.C. Başbakanlık, 2002: 62-68).

Bunları takiben çok sayıda “Temel Eğitim Programı” (TEP) gündemdedir. Bu projeler içinde; her türlü bilgi kaynağını sağlayan ve bunların maksimum düzeyde yararlanmaya olanaklı bir bilgiye erişim sistemi oluşturmak amacıyla “Bilgiye Erişim Merkezi” projesinin hayata geçirilmesi istenmektedir.

MEB'in gereksinimleri doğrultusunda görsel-işitsel materyal arşivinin sayısallaştırılması için gerekli sistemlerin kurulması, sayısallaştırılması, kaynaklara erişimi düzenleme ve bunlardan yararlanmayı sağlamaya yönelik "Sayısal Arşiv" projesi yine TEP kapsamındadır. "Eğitim Teknolojileri Veritabanı Projesi" bilgilerin çok kısa bir zamanda yok denecek kadar az bir maliyetle elde edilmesini sağlamak amacına yönelik hazırlanan diğer bir TEP projesidir. Bu çalışmanın aynı zamanda üniversitelerde yapılacak akademik çalışmalara katkıda bulunacak bir veri niteliği taşıyacağı düşünülmektedir (T.C. Başbakanlık, 2002: 71-72).

"Eğitim Teknolojileri Veritabanı Projesi"nin hayata geçirilmesinde ortaya konulan hedeflerin gerçekleştirilebilmesi yani üniversitelerinde bu projeden faydalanabilmesi için üniversite kütüphaneleri ile işbirliği içinde çalışılması şarttır. Böyle bir projede üniversitelerde toplanan yayınlarında aynı veritabanında yer alabilmesi ve aynı standartlara sahip olabilmesi için ortak çalışma şarttır. Bu yapılırken aynı zamanda AB'de bu alanda yapılan çalışmalarında incelenmesi, gelecekte onları da bu veritabanına dahil etme aşamasına gelindiğinde zorluk yaşanmaması açısından da önem taşımaktadır.

Eğitim alanında gerçekleştirilmesi düşünülen bir diğer çalışmada "Eğitim portal projesi"dir. Eğitimde teknoloji kullanımının yaygınlaştırmak, sistemli ve planlı bir politika olarak yürütmek, hem eğitimimizin kalitesini yükseltmenin yolu, hem de öğrencilerimizin, öğretmenlerimizin ve eğitimden beklentisi olan tüm bireylerin ihtiyaçlarına cevap vermenin yolu olarak nitelendirilmektedir. Portal aracılığıyla verilecek hizmetlerin, kullanıcı istekleri ve internetin gelişmesine bağlı

olarak sürekli geliştirilmesi hedeflenmiştir. Bunun yanı sıra öğretmen ve öğrencilerin gereksinimleri doğrultusunda derslerin işlenmesine ve öğrenilmesine yardımcı olarak eğitim yazılımları oluşturmak, bu yazılımlara ulaşmayı ve yeni yazılımlar eklemeyi olanaklı kılacak bir sistem oluşturmak amacıyla “Sanal Eğitim Kütüphaneleri” çalışması içine girilmiştir (T.C. Başbakanlık, 2002: 72-73).

Bilgi tabanlı ekonomide iş gücünün geliştirilmesine yönelik olarak EDCL (Avrupa Bilgisayar Okuryazarlığı Yetkinlik Belgesi) projesi oluşturulması düşünülmektedir. Bilişim kültürünün yaygınlaştırılması çalışmalarındaki temel noktalardan biri, geniş toplum kesimlerine bilgisayar okuryazarlığı becerisinin kazandırılması ve bunun belgelendirilmesidir. Bu amaçla gerek kamu, gerekse özel kesimde kurs ve sertifikasyon programları uygulanmaya başlanmış ancak istenen verim alınamamıştır. Benzer çalışmalar uluslar arası platformlarda da devam etmektedir. AB ülkelerindeki çalışmalar CEPIS (Avrupa Profesyonel Bilişim Dernekleri Konfederasyonu) bünyesinde yapılan çalışmalarla sonuca ulaşmıştır. Türkiye Bilişim Derneği (TBD)’nin de üye olduğu CEPIS tarafından oluşturulan ECDL Vakfı tüm Avrupa’da ve giderek dünyada geçerli bir sertifika programı oluşturmuştur. ECDL (Avrupa Bilgisayar Kullanım Belgesi veya TBD’nin tanımı ile Avrupa Bilgisayar Okuryazarlığı Yetkinlik Belgesi) Programı ile Avrupa Topluluğu ülkelerinde yaşayan insanların aynı standartlarda bilgisayar okuryazarlığı bilgileriyle ortak bir belgeye sahip olmalarını hedeflemektedir (T.C. Başbakanlık, 2002: 76-77).

Küresel ağlar için Türkiye sayısal içeriğinin hazırlanması konusunda da çalışmalar hızla sürdürülmektedir. İnternette içerik oluşturmak amacıyla AB

tarafından başlatılan e-Content programına üye ülke olarak Türkiye'nin de katılımı kabul edilmiştir. Bu amaçla e-Arşiv çalışmaları başlatılmış tarihi arşivlerden tamamlanan belge serilerine ait katalog bilgiler Nisan 2002 tarihi itibariye internet üzerinden erişime açılmıştır. Arşiv malzemelerine ait belge görüntülerinin sayısal ortamda hizmete sunulma çalışmaları ise halen devam etmektedir. Milli kütüphane başta olmak üzere pek çok üniversite ve kamu kütüphanesi bibliyografik veri tabanlarını araştırmacıların hizmetine açmıştır. Teknolojik gelişmeler sonucunda elektronik ortamda üretilen yeni tip arşiv malzemelerinin denetimi sağlanarak gerekli şartlarda korunması çalışmaları devam etmektedir. Ülke genelinde elektronik belge üretme formları hazırlanarak bir standart oluşturulması hedeflenmektedir (T.C. Başbakanlık, 2002: 88).

“Güncel olarak kullanılan kurum ve kuruluş arşivlerinin arşivleşme tekniklerine göre düzenlemelerinin yapılması için, Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Genel Kurmay Başkanlığı, Kültür Bakanlığı, TBMM, Cumhurbaşkanlığı, İç İşleri Bakanlığı, Dış İşleri Bakanlığı, Vakıflar Genel Müdürlüğü, Tapu Kadastro Müdürlüğü ile iş birliği yapacaktır. Standart dosyalama ve haberleşme kodlarının belirlenerek tüm resmi yazışmalarda benzerlik sağlanması için devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, İdareyi Geliştirme Bakanlığı ve TSE ile işbirliği yapacaktır. Elektronik ortamlarda oluşturulacak olan ve oluşturulan arşiv malzemelerinin standartlarının belirlenmesi ve Elektronik Belge Rehberi'nin hazırlanması için Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, İdareyi Geliştirme Bakanlığı, üniversitelerin “Bilgi ve Belge Yönetimi” bölümleri, konu ile ilgili sivil toplum kuruluşları iş birliği yapacaktır” (T.C. Başbakanlık, 2002: 88-89).

Kütüphane, dokümantasyon ve bilgi merkezlerinin bilgisayar sistemlerinin ve yazılımlarının geliştirilerek kütüphane koleksiyonlarına ait katalog bilgileri ile bazı özel koleksiyonların tam metin olarak internetten hizmete sunulmasının gerekliliğine dikkat çekilmiştir. Bu çalışmada yer alacak kurumlar YÖK Başkanlığı : Üniversite kütüphaneleri, Kültür Bakanlığı: Milli kütüphane, halk

kütüphaneleri, yazma eserler kütüphaneleri, Milli Eğitim Bakanlığı: Okul kütüphaneleri, Diğer kamu kuruluşları: Kurum kütüphaneleridir (T.C. Başbakanlık, 2002:89).

AB'ye entegrasyon aşamasında atılan en önemli adımlardan biri olan e-Türkiye çalışmalarında da üniversite kütüphanelerinin bir yeri vardır. Amaç bilgi toplumunu, bilgiye dayalı ekonomiyi, bilgi okuryazarı insanlarını yaratmaksa zaten kütüphanelerden bağımsız çalışmaların düşünülmesine imkan yoktur. Ancak üniversite kütüphaneleri pek çok alanda ön plan çıkmak bilgi ekonomisinin yaratılması için Türkiye'nin her bölgesinde yer alan üniversite kütüphaneleri o bölgedeki kurum ve kuruluşların yapacakları projelerde en önemli bilgi depoları konumundadırlar. Bunun yanı sıra oluşturulmak istenen ulusal veri tabanı ve bunun AB ülkeleri ile paylaşımına açılması amacıyla yapılan çalışmalarda üniversite kütüphanelerinin yardımı ve desteği her zaman söz konusu olacaktır. Çünkü üniversiteler toplumdaki sorumlulukları itibarıyla her konu da öncü olmak, tüm yenilikleri takip ederek hem eğitimlerine hem de bu eğitimle birlikte verdikleri hizmetlerde çağı yakalamakla yükümlüdürler. Elektronik ortamlara aktarılmış, Avrupa standartlarına en uygun veri tabanları üniversite kütüphanelerinde mevcuttur. E-Türkiye çalışmalarında da yer verildiği gibi otomasyona geçmemiş, koleksiyonunu internet üzerinden erişime sunmamış üniversite kütüphanesi yok denecek kadar azdır. Bu bağlamda yapılacak ulusal ve uluslar arası veri tabanı oluşturma çalışmalarında üniversite kütüphaneleri yol gösterici konumundadır. Bununla birlikte kullanıcılarını eğitimi konusunda da bilinçlidirler ve görüldüğü gibi toplumun büyük

bir kesiminin bu konuda bilinçlendirmesi yönünde ciddi adımlar atmaktadırlar. Bu nedenle üniversite kütüphanelerinden bağımsız bir AB entegrasyonu düşünülemez.

4.3. AB 6. Çerçeve Programı

AB, Ar-Ge çalışmalarını desteklemektedir. AB'nin belli başlı araştırma etkinliği çok yıllık programlar şeklinde düzenlemektedir. Bu programlar AB araştırma merkezleri ile üye ülkelerden katılan üniversite, araştırma merkezleri, KOBİ'ler sanayi kuruluşlarının mali olarak desteklendiği ortak çalışma alanlarını içermektedir. 2002 yılında tamamlanan 5.ÇP'nin yerini 2007'ye kadar sürecek olan 6.ÇP alınmıştır. 2003 yılında başlayıp 2007'ye kadar sürecek 6.ÇP'nin içeriği göz önüne alındığında, Türk kesimi için büyük fırsatlar getireceği öngörülmektedir (http://dergi.tdb.org.tr/yazarlar/22072002/atilla_elci.htm).

“6.ÇP’de alt yapı oluşturma ve örgütlenme girişimi ağırlık kazanmaktadır. Avrupa Araştırma Alanı oluşturulması JRC (Joint Research Center)’nin güçlendirilmesi ön plana çıkmaktadır. Bu nedenle Avrupa Araştırma Alanı’nın bütünleşmesi, yapılandırılması ve temellerinin güçlendirilmesine yönelik harcamalara bütçeden oldukça yüksek paylar ayrılmaktadır. 6.ÇP ile birlikte, AB araştırma ve teknolojiyi geliştirme çalışmalarını sınırlı sayıda öncelikli alanlara ayırmış ve Avrupa çapındaki hedeflere yoğunlaşmayı hedef edinmiştir. 6.ÇP’nin öncelikli alanları şunlardır: Sağlıkta gen bilimi ve biyoteknoloji, bilgi toplumu teknolojileri, nanoteknolojiler, akıllı malzemeler, yeni üretim süreçleri, havacılık ve uzay, gıda kalitesi ve güvenliği, sürdürülebilir kalkınma, küresel değişim ve ekosistemler, bilgi tabanlı toplumda vatandaşlar ve yönetim, geniş araştırma alanlarını kapsayan özel projeler” (http://dergi.tdb.org.tr/yazarlar/22072002/atilla_elci.htm)

Bu öncelikli alanlar içinde bilgi toplumu projeleri 3.600 Euro’luk payla en büyük mali desteğe sahiptir. BT (Bilgi Teknolojileri) alanındaki eylemlerde

amaçlanan, Avrupa'daki bilgi toplumunun yaratılmasında köşe taşı olan teknoloji ve uygulamaların geliştirilmesini sağlamaktır. Bu yolla Avrupa sanayinin rekabetçiliği arttırılacak ve bilgi tabanlı yeni ekonominin gelişiminden vatandaşların yararlanmasına olanak sağlanacaktır. 6.ÇP'deki BT eylemleri bu nedenle, gelecek kuşak teknoloji, uygulama ve hizmetlerin geliştirilmesinde kaçınılmaz yeri olacak ileri görüşlü ve riskli araştırmalar üzerinde yoğunlaşacaktır. Araştırmalar, bilgisayarın ve ağların günlük ortamla bütünleştiği, insanı gelecek gelişmelerin merkezinde tutan, kolay kullanımlı insan-bilgisayar arayüzü üzerinde çok sayıda uygulama ve hizmeti mümkün kılan gelecek kuşak teknolojileri üzerine olacaktır.

(http://dergi.tdb.org.tr/yazarlar/29072002/atilla_elci.htm).

Türkiye'nin AB ile 5.ÇP kapsamında bir ortaklık anlaşması olmadığından, türk kuruluşları bu programlara proje temelinde katılabilmekte, fakat Avrupa Komisyonu tarafından sağlanan imkanlardan yararlanamadığından, TÜBİTAK projelerde yer alacak üniversitelere, araştırma ve sanayi kuruluşlarına Ar-Ge desteği sağlamıştır. Ancak 6.ÇP ile bu engelde önümüzden kalkmıştır (http://dergi.tdb.org.tr/yazarlar/29072002/atilla_elci.htm).

6.ÇP hazırlık çalışmalarının sekretaryası olarak, TÜBİTAK genel tanıtım ve Türkiye'deki ilgili tarafları bilgilendirme için geniş katılımlı bir toplantı yapmıştır. Beş üniversite 6.ÇP'na yaygın olarak katılmak amacıyla 14 Haziran 2002'de işbirliği anlaşması imzalamıştır. Orta Doğu Teknik Üniversitesi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Boğaziçi Üniversitesi, Ankara Üniversitesi ve Bilkent Üniversitesi bu anlaşması çerçevesinde sürekli bilgi alış verişinde bulunacak ve ortak

alışmalara imza atacaktır. Üniversitelerin her biri ayrıca, 6.P'nin yedi alt alanından güçlü olduğu alanda öncülük ederek araştırmalara yön verecek, liderlik edecektir (http://dergi.tdb.org.tr/yazarlar/05082002/atilla_elci.htm).

6.P ile birlikte yeni araştırma örgütlenme biçimleri ne sürülmüştür. Bütünleştirilmiş projeler,mükemmeliyet ağları ve Avrupa Araştırma Alanı gibi kavramlar tüm ülkeler için de yenidir ve bu kavramların ilk kez uygulamaya konulacağı 6.P ile AB ile ortak çalışmalar başlamak Türkiye için bir şanstır. Türk niversite, araştırma ve sanayi kuruluşlarının ileri teknolojik gelişmelerle ilgili bilgilere erişmeleri, mükemmeliyet merkezleri oluşturabilmeleri, uluslar arası rekabete hazırlanmaları ve uluslar arası iş birlikleri kurmaları açısından 6.P etkinliklerine doğrudan katılmaları çok önemlidir. Avrupa Araştırma Alanı, teknolojik rakipleri karşısında Avrupa'nın rekabet gücünü artırmayı, yeniliği ve sürdürülebilirliği kalkındırmayı, bilimsel araştırma ve yeni teknoloji yaratma yeteneğini artırma ve var olan kapasitenin bütünleştirilmesini amaçlamaktadır. 6. P 2010 yılında dünyanın en büyük bilgiye dayalı toplumu olma hedefinin ürünüdür. Aynı zamanda 6.P Türkiye'nin bilgi toplumu olarak e-Türkiye'ye dönüşmesinde de anahtar olacaktır (http://dergi.tbd.org.tr/yazarlar/12082002/atilla_elci.htm).

6.P'ye katılmak doğal olarak Türkiye'de yapılmakta olan Ar-Ge alışmalarını Avrupa için stratejik önem taşıyan konulara yönlendirecek ve Avrupa ile entegrasyonumuzu kolaylaştıracaktır. 6.P Avrupa'nın Ar-Ge çalışmalarının entegrasyonunu amaçlamaktadır. Türkiye'nin burada başarılı olması, bilimsel ve teknik alanda Avrupa ile entegre olması demektir. Bu başarı Türkiye'nin AB'ye tam

üye olmasında çok olumlu bir etki yaratacaktır. Ayrıca Komisyon projeleri üniversiteler içinde pek çok yarar sağlayacaktır. Yeni birliklerin oluşumu, yeni etkileşimler ve endüstriyel tecrübe sağlanması; yeni Ar-Ge alanlarına ve yeni düşünce sistemlerine geçiş; doktora çalışmalarının ve araştırma ünitelerinin sayısının artırılması gibi konularda da üniversiteler 6.ÇP'nin faydasını göreceklerdir (http://dergi.tbd.org.tr/yazarlar/0322003/asuman_dogac.htm).

Burada dikkat edilmesi gereken nokta 6.ÇP kapsamında yapılacak projelerde aktif olarak rol almak üzere anlaşılan beş üniversitenin beşinin de donanımlı ve yetkin, hizmetleri açısından son teknolojileri yakalamış olan üniversite kütüphanelerine sahip olmalarıdır. Orta Doğu Teknik Üniversitesi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Boğaziçi Üniversitesi, Ankara Üniversitesi ve Bilkent Üniversitesi sahip oldukları koleksiyon, teknolojik alt yapı ve donanım, yetişmiş uzman personeliyle Türkiye'nin önde gelen üniversiteleridir. Bu da bize bir kere daha göstermektedir ki bilgi toplumunun, bilgi ekonomisinin ve bilgili toplumun yaratılmaya çalışıldığı bir ortamda, Ar-Ge faaliyetlerinin her anlamda desteklendiği AB ile entegrasyonda üniversite kütüphanelerinin rolü yadsınamaz. Her zaman olduğu gibi perdenin arka tarafında olan üniversite kütüphaneleri yapılacak Ar-Ge faaliyetlerine kaynaklık etmekle ve projeler için ihtiyaç duyulan bilgiye erişimi teknolojinin tüm olanaklarını da kullanarak sağlamakla AB içindeki yerimizin hazırlanmasına en önemli desteği vermektedir.

5. BÖLÜM:AB'YE UYUM SÜRECİNDE ÜNİVERSİTE KÜTÜPHANELERİMİZDE YAPILAN AKREDİTASYON ÇALIŞMALARI

5.1. AKREDİTASYON KAVRAMI

Özellikle AB'ne uyum çalışmalarına ağırlık verdiğimiz 2000'li yıllarda bilgi toplumu oluşturma ve bu çerçevede bilgiye dayalı ekonomik bir gelişme ve bütünleşme hedefi olan ülkemiz için akreditasyon çalışmaları ayrı bir öneme sahiptir. Tüm alanlarda yapılan akreditasyon çalışmaları özellikle bilgi toplumunun gerektirdiği nitelikte insan gücünü yetiştirmek ve değişen ekonomik yaklaşımları değerlendirip yorumlayarak yeni sistemler üretebilecek bireyleri topluma kazandırmakla yükümlü yüksek öğretim kurumları olan üniversitelerde hassasiyetle ele alınmaktadır. Üniversitelerde yapılan akreditasyon çalışmaları bu kurumların bünyesindeki tüm birimleri etkilemektedir. Cemal Bıyık akreditasyonu şöyle tanımlamaktadır:

“Genel anlamda akreditasyon, topluma sunulan program ve hizmetlerin niteliğinin sistematik bir yaklaşımla güvence altına alınması için geliştirilen bir yöntemdir. Eğitim-öğretim de ise akreditasyon, niteliği artırma, geliştirme ve güvence altına alma ile bu güvenceyi hizmet sunulan toplum kesimine verme esasına dayanır. Bu sayede eğitim-öğretim kurumları kendi kendilerini sürekli geliştiren bir yapıya sahip olurlar; ders programları, işlenecek konular ve derslerin verilmiş biçimi gözden geçirilerek daha verimli eğitime geçilir” (Bıyık, 2002: 15).

Bir eğitim kurumunda akreditasyon;

- Eğitim öğretimin niteliğinin arttırılarak sistematik hale getirilmesi ve sürekli geliştirilmesi,
- Niteliği arttırılmış eğitim öğretimin korunması ve güvence altına alınması,
- Eğitim öğretimin niteliğinin mevcut standartlara dayalı olarak yürütüldüğünün güvencesinin verilmesi (www20.uludag.edu.tr/acan/Accredit/accredit.htm),

amacıyla yapılmaktadır Nitelikli insan gücünü yaratacak ve akreditasyon çalışmalarını yapacak olan yüksek öğretim kurumlarının standartları yakalaması gereken belli konular vardır. Bunlar:

- “Fiziki alt yapı (bina, spor tesisleri, açık alan, barınma, beslenme, sağlık vb. tesisler)
- Akademik alt yapı (Laboratuar, kütüphane ve dokümantasyon, iletişim, bilgi işlem, Türkçe kitap ve ders notları, araştırma cihazları ve malzemeler, alet ve teçhizatın bakım-onarım ve yenilenmesi, mali kaynaklar vb.)
- Programın amacı,müfredat ve içeriği, haftalık ders yükü,
- Öğrencilerin sınıf mevcudu, barınma imkanları, kurumsal destek hizmetleri,
- Öğretim elemanlarının özellikle; sayısı, özgeçmişleri, eğitim ve deneyimleri, yabancı dil bilgisi, öğretim üyesi başına düşen yıllık yayın sayısı,
- Sınav ve değerlendirme sistemleri, sınavlar, projeler, ev ödevleri, testler, eğitim yöntemi, öğrenci işleri,
- Akademik ve idari personel temin ve geliştirme sistemi, yetiştirilmesi, ücretleri,
- Araştırma ve yayınların nitelik ve yeterliliği,
- Kurumsal strateji planı (stratejik planlama),
- Üniversite-sanayi-toplum ilişkileri, endüstri ile ortak çalışma” (Bıyık, 2002: 16).

Akreditasyon, aynı zamanda yüksek öğretimde kalite iyileştirme amacıyla yaygın olarak kullanılan yaklaşımlardan birisidir. Akreditasyonun temel fonksiyonu, kamu adına kabul edilebilecek kalite ve performans standartlarını

saptaması açısından, kalite güvencesi olmasıdır. Diğer temel fonksiyonu, harici değerlendirme yoluyla öğretim kurumları ve programların iyileştirilmesine katkısı nedeniyle kalite iyileştirmedir. Akreditasyonun fonksiyonu bunlardan sadece biri olsaydı, akreditasyon işi daha kolay olurdu. Ancak akreditasyonun sağlanması için bu iki fonksiyonun da yerine getirilmesi gerekmektedir. Akreditasyon bir yandan tüketici güvencesi yaratarak kamuya hizmet ederken diğer yandan akredite edilen kurum veya programların iyileştirme fonksiyonunu yerine getirmektedir (Rehber, 2002: 71). Görüldüğü gibi akreditasyon fiilen iki aşamada gerçekleşmektedir. Birinci aşama olarak, eğitim kurumunun işlevini nitelikli bir şekilde yerine getirebilmesi için temel standartların belirlenmesi, ikinci aşama da ise kurumun bu standartlara ulaştığının, ilgili akreditasyon kuruluşunca yerinde görülerek onaylanması gerekmektedir.

Kalite geliştirilmesi amacıyla standartların oluşturmada da önemli olan akreditasyon sistemi, standartların karşılanmasını sağlayan bir araç olmasının yanı sıra aynı zamanda gelişimi destekleyen bir sistem olmalıdır. Standartların geliştirilmesi de ancak kurumlar arasındaki amaç, kaynak düzeyi, tarihi gelişim farklılıklarının giderilmesi ile olacaktır. Ama böyle bir çalışma yapılırken farklılıkların tamamen ortadan kaldırılması anlaşılmamalıdır. Çünkü eğitimde ortaya çıkacak tek düze bir yapı bilimsel gelişmeyi ve yaratıcılığı ortadan kaldırır (Bıyık, 2002: 17).

Üniversitelerdeki akreditasyon çalışmalarının desteklediğini söylediğimiz ‘toplam kalite’ kavramı; sürekli gelişim, üstünlük, standartlara

uygunluk, mükemmeliyet ve müşteriye memnun etme anlamında kullanılır. Yüksek öğretimde ise toplam kalite, akreditasyonun girdilerinin ve çıktılarının değerlendirilmesi, eğitim-öğretim sürecinin tasarımı, planlanması ile kontrolünü sağlayan sistemlerin beraberce entegrasyonudur. Akreditasyonun en önemli girdisi öğrenci seçimidir. Bu nedenle kaliteli mezunlar verebilmek için eğitim-öğretimde kaliteli öğrencileri seçme, vazgeçilmez bir yoldur. Akreditasyon çıktıları ise; öğrenci başarıları, mezun sayısı, istihdam edilen mezunların sayısı ve istihdam yerleri, topluma sunulan hizmetler, yayınlar, bilimsel ve teknik araştırma faaliyetleridir (Bıyık, 2002: 17).

Amaç yönünden bakıldığında ortak yanları olan akreditasyon ve toplam kalite yönetimi içerik olarak farklıdır. Toplam kalite yönetimi uygulandığı yerde her birimi içeren bir iyileştirme sürecidir. Oysa akreditasyon buna benzer bir sürecin son aşaması olarak , iyileşmenin ve önceden belirlenmiş standartlara ulaşmış olmasının belgelendirilmesidir (www20.uludag.edu.tr/acan/Accredit/accredit.htm).

Üniversitelerde yapılan akreditasyonun temel işlevleri ise şunlardır:

- “Kurumun kalite yönünden minimum standartlara ne ölçüde uyduğunu değerlendirmek,
- Öğrencilere tutulan kayıtlar yardımıyla kurum seçiminde yardımcı olmak,
- Kurumlara kredi transferi konusunda yardımcı olmak,
- İşverenlere mezuniyet programları ve koşulları hakkında yardımcı olmak,
- İşverenlerin eğitim bursu verecekleri öğrencilerin seçiminde yardımcı olmak,
- Mezunların program oluşturma katılımını sağlamak,
- Öğretim üyeleri, öğrenciler, mezunlar ve danışma kurullarının da planlama ve değerlendirme aşamasında bulunmalarını sağlamak, devlet tarafından belirlenecek öğrencilerin seçilme niteliklerinin saptanmasına yardımcı olmak” (Rehber, 2002: 72).

Genel olarak iki tür akreditasyon vardır. Bir eğitim kurumu, bir bütün olarak ya da kurumunun değişik programları bireysel olarak akredite edilebilir. Bir bütün olarak akreditasyon, daha çok o eğitim kurumunun yönetsel yapısının, niteliğinin ve birimlerinin uyumluluğunu gösterdiği için belli bir alanda verilen eğitimin niteliğini çok fazla yansıtamayabilir. Bu nedenle belli bir programa yönelik akreditasyon, sonuçlarının anlamlılığı ve işe yararlılığı açısından daha çok tercih edilmektedir. Bunun sonucu olarak da belli alanlardaki belirli programların akreditasyonu için yapılanmış akreditasyon kurumları öne çıkmaktadır (www20.uludag.edu.tr/~acan/Accredit/accredit.htm)

Örneğin ABET (The Accreditation Board For Engineering and Technology), ABD hükümeti tarafından mühendislik derecesi veren kurumları akredite etmeye yetkili tek kurum olarak belirlenmiştir. Bunun dışında AB’de akreditasyonu onaylayan çeşitli kuruluşlar bulunmaktadır. Bunlara ileriki bölümlerde yer verilecektir. Akredite olmak belli bir süre geçerliliği olan bir özelliktir. Bu özelliğin korunabilmesi için programın yapısına göre bir kurum, bu özelliğini sürdürebilmek için 1 ile 5 yıl içerisinde yediden akredite olmak zorundadır (www20.uludag.edu.tr/~acan/Accredit/accredit.htm).

Üniversitelerde yapılan akreditasyon çalışmaları aynı zamanda öğrenme yollarını yaymak amacı ile problem çözmeye dayalı öğrenme, proje çalışmaları ve uzaktan eğitim gibi konulara da odaklanmıştır. Bu nedenle kütüphaneleri de üniversitelerin bu konudaki çalışmalarına kaynaklık edecek

araştırma merkezleri niteliğinde olmalıdır. Kütüphaneler bu bağlamda proje çalışmalarında ve problem çözme aşamasında geleneksel okuyup yazmaya dayalı öğrenme modelinden farklı bir ortam sunmalıdır. Üniversitelerin uzaktan eğitim çalışmalarını desteklemeleriyle birlikte yine üniversite kütüphanelerinin sundukları hizmetlerin daha fazlasını sunmaları gerekecektir. Elektronik bilgi ağları çok daha önemli bir çalışma alanını oluşturacak ve üniversite kütüphanelerinin öncelikli olarak üzerinde çalışmaları gereken konular olarak gündeme geleceklerdir (Salvesen, 2002: 188).

Üniversite kütüphaneleri, akademik literatürle ilgili dokümanların ve danışma kaynaklarının toplandığı merkezler haline gelmeleri ile birlikte akademik kültürün yaratıldığı birimler olarak da görülmeye başlanmıştır. Bu nedenle üniversite kütüphaneleri üniversitelerin farklı disiplinlerini bir araya getiren yönünü ortaya çıkaran ve destekleyen merkezler olmalıdırlar. Ancak akademik kültürün taşıyıcısı olabilmesi için üniversite kütüphanesinin, kütüphanede yapılan çalışmalar ve dokümantasyon hizmetleriyle yapılan araştırmaları destekler niteliğe sahip olmaları, araştırmalarla verilen hizmetlerin birleştirilmesi gerekmektedir (Salvesen, 2002: 188). Bu bağlamda üniversitelerde yapılan akreditasyon ve toplam kalite çalışmaları üniversitelerin kütüphanelerinde de etkili olacaktır. Bu etkileşim verilen hizmetlerin çeşitlenmesi ve üniversite kütüphanelerinin akreditasyonu konusunda yol gösterici olacaktır.

Araştırmacılar için, çalışmalarında kullanacakları doğru bilgiye erişmeleri ve bunu mümkün olan en kısa zamanda gerçekleştirilmesini sağlayacak

üniversite kütüphanesinin olması, araştırmalarından olumlu sonuç almalarında en önemli etkidir. Bir üniversite kütüphanesi üniversite bünyesindeki araştırmacının yaptığı çalışmaya katma değer yaratacak verileri, yine araştırmacı için en uygun kanal aracılığıyla sunmak zorundadır. Aynı zamanda diğer kurumlardan erişilecek kaynakların yanı sıra araştırmacının çalıştığı üniversite de yayınlanan tezlere, araştırma raporlarına, konferans metinlerine vb. tüm materyallere kütüphaneleri aracılığıyla ulaşmaları önemlidir. Bunlara elektronik olarak erişim imkanının sunulması hizmetin kalitesini arttıracaktır (Salvesen, 2002: 189). Görüldüğü gibi üniversitelerde kaliteyi yükseltmek için yapılacak tüm yenilikler üniversitede bulunan kullanıcıların kütüphanelerinden beklentilerini de arttırmaktadır. Bu nedenle üniversitelerdeki kaliteyi yükseltmeye yönelik çalışmaların yakından takip edilmesi ve bu konudaki gelişmelerin üniversite kütüphanelerinin işleyişine ve hizmetlerine de yansıtılması gerekmektedir.

Bilgi toplumu olma yolunda atılan adımlarda, kütüphanelerde ortaya çıkan temel değişiklik; farklı bilgi kayıt ortamlarındaki bilgilerin, kütüphanelerde bilgi erişim teknolojileri kullanılarak hizmete sunulmasıdır. Kütüphaneye dayalı öğrenimin gerçekleşebilmesi için üniversite kütüphanesinin o üniversite de yer alan tüm kaynaklara koleksiyonunda yer vermesi gerekmektedir. Üniversite kütüphaneleri, öğrencileri bilimsel çalışmalarında karşılaşacakları konularıyla ilgili danışma hizmeti alma ve ilgili kaynağa erişim sorunları konusunda eğitim kursları verebilmek için üniversitelerdeki bölümlerle işbirliği içinde olmalıdırlar. Bu kurslar sayesinde öğrenciler ihtiyaç duydukları bilgiye erişim için izlemeleri gereken yolu ve hangi kaynaklardan ilgi alanlarına dair bilgi bulacaklarını öğrenme şansına sahip

olacaklardır. Düzenlenen kurslar öğrencilerin kendi kendilerine öğrenmelerine imkan verecek, özel konularla ilgili uygun bilgiye nereden, hangi yolla erişim sağlayacaklarını keşfetmelerine imkan verecektir. Ayrıca çoklu ortam materyallerini kullanarak kendi yapacakları araştırmalarında sonucunu farklı yollarla sunmaları için yol gösterici olacaktır. Ortaya çıkan bu çerçevede öğrenciler kendi sunumlarını da teknolojik ortamlara aktaracaklardır. Böylece dokümanların, basılı materyallerin dijital ortama aktarılması görsel eğitim programları çalışmalarının bir arada yer aldığı bir dijital merkez oluşumuna da katkıda bulunacaktır (Salvesen, 2002: 189).

Bilginin bir araya getirilmesi ve yayılması, bilgi okur yazarlığı, kavramını ortaya çıkarmıştır. Bunların ortaya çıkmasının nedeni internete girdiğimizde özel bir alanla ilgili pek çok bilgiye erişim yerine, istediğimiz sadece kendi konumuzla ilgili doğru bilgiye erişimin sağlanması ihtiyacının doğmasıdır. Üniversite seviyesinde bilgiye çözümsel bir biçimde yaklaşmak, bilgiyi analiz etmek ve kendisi için en uygun olanı seçme yeteneğine sahip olan öğrencilerin olması gerekir. Bu yeteneğin kazandırılması bilgi toplamak için ayrılan zamanın azalmasına imkan verir. Bu tür alışkanlıkların kazandırılması üniversitelerdeki karakteristiğin belirlenmesinde etkilidir. Eğitim sektöründe üniversitenin kazandırdığı yeni yetenekler ve bunlara yönelik yapılanma eğitimin kalitesinin bir göstergesidir. Araştırma, bilgiye erişim becerisinin kazandırılması bugünün ve yarının bilgi toplumunda yer almak isteyenler için temel kuraldır (Salvesen, 2002: 190).

Akreditasyon çalışmalarının sağlıklı olarak yürütülmesi için akredite edilecek kurum veya birim için belirlenen bazı kriterler vardır. Akreditasyon

kriterleri, kurumun, tüm eğitim programları ve hizmet birimleri için geçerlidir. Bu kriterler, ilk başvurudan ilk akreditasyona veya akreditasyonun tekrar onaylanmasına kadar bütün üyelik aşamalarında kuruluşlara yol göstermek üzere tasarlanmıştır. Akreditasyon kriterlerine uyma bir kurum/kuruluşa tümüyle etkinlik sağlamayı başarmak ve eğitim programının kaliteyi yakalamak için destek olmayı amaçlar (Ünal, 2001: 226).

Akreditasyon kriterleri içinde; kurumun, eğitim programlarının planlanması ve geliştirilmesi, eğitimi destekleyen birimler (kütüphaneler, laboratuvarlar ve diğer araştırma birimleri), yönetim (örgüt ve yönetimi, finans araştırmaları, mekan araştırmaları) konuları kapsamlı bir şekilde yer almaktadır. Örnek olarak bir üniversite kütüphanesinde ki akreditasyon kriterlerini ise şöyle sıralayabiliriz:

- Amaç ve kapsam: Üniversite kütüphanelerinde verimli hizmeti sağlayabilmek için kaynaklarının ve hizmetlerinin tüm fakültelerdeki üyelerine ve öğrencilerine ulaşabilir durumda olmasını sağlamak gerekmektedir. Bunun yanı sıra kütüphaneler bir amaç belgesi geliştirmekle yükümlüdürler. Bu çerçevede kütüphanelerin, kullanıcıların ihtiyaçlarına cevap verdiklerinden ve kurumun programlarını ve amaçlarını desteklediklerinden emin olmak için, düzenli ve sistemli bir şekilde değerlendirmeden geçmeleri gerekmektedir (Ünal, 2001:227). Kütüphanenin kullanıcıların ihtiyacını karşılayacak bir dermeye, dermeyi sunabilecek mekanlara, dermeyi sunmak için gerekli elektronik alt yapıya,

elektronik alt yapıyı destekleyen bir donanıma ve tüm bu hizmetleri sunabilmek için akademik ve finansal desteğe ihtiyaçları vardır.

- **Hizmetler (Birimler):** Üniversite kütüphanenin kullanıcıların mevcut kaynaklara kolaylıkla erişimini sunacak nitelikte hizmet vermesi gereklidir. Kullanıcıların mevcut kaynaklara bulundukları formatta ne şekilde erişim sağlanacağı konusunda eğitilmesi gereklidir. Bu amaçla kütüphane personelinin -zaman ve mekan elverişliyse dönem başında - bir tanıtım yapması ve -dönem içinde de- ihtiyaç duyulduğu taktirde kütüphane kullanımına yönelik uygulamayı da içeren sunumlar yapması önemlidir. Kütüphane personeli öncelikle kullanıcılarına yaşam boyu öğrenmeye devam edebilmeleri için bilgiye erişim yöntemlerini, doğru bilgiyi bulmak için strateji oluşturma yollarını öğretmekle yükümlüdürler. Ancak bu yolla bilgisayar okuryazarlığı, kütüphane okuryazarlığı, vb. yetkinlikleri barındıran enformasyon okuryazarı bireylerin yetiştirilmesi mümkün olacaktır. Bunun yanı sıra kütüphane dermesinin teknolojik imkanlardan faydalanılarak elektronik ortama aktarılması bu yapılırken de uluslar arası standartların göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Kaliteli bir hizmetin verilmesi için bu da yeterli olmayacaktır, bu hizmetin kullanıcılara ulaştırılması için gerekli donanımda mutlaka üniversite kütüphanesi bünyesinde olmalıdır. Bu çalışmalar yapılırken mevcut otomasyon sistemleri dikkatle incelenmeli kullanıcılar için en uygun, en işlevsel olanı seçilmelidir ki yapılan çalışmalar bir anlam taşıyın (Ünal, 2001: 228).
- **Kütüphane Dermesi:** Üniversite kütüphaneleri temelde üniversiteler bünyesinde bulunana fakültelerin ders programlarını destekler nitelikteki kaynakları dermesinde bulundurmakla yükümlüdür. Bununla birlikte dermede üniversitenin

geçmiş dönemlerdeki araştırmalarına kaynaklık eden yayınlar ve gelecekte yapmayı düşündükleri araştırmalara kaynaklık edebilecek yayınlar yer almalıdır. Bu yayınlar kullanıcılar için en uygun olan formatta kütüphanede bulundurulmalıdır. Basılı yayınların yanı sıra görsel ve işitsel materyaller aracılığıyla da kullanıcılara hizmet sunabilmeli, elektronik veri tabanları, basılı süreli yayınlar vb. kaynaklara da dermede yer verilebilmelidir. Dermenin oluşturulması, kaynak alımı konusunda bir kurul görevlendirilmelidir. Kütüphanecilerle birlikte öğretim elemanları ve araştırmacılar da dermenin geliştirilmesinde söz sahibi olmalıdır. Kurum genelinde de bu paylaşımı ve katılımı destekleyecek politikalar oluşturulmalıdır. Kütüphane materyallerinin seçimi ve kullanımı için de politikalar belirlenmelidir (Ünal, 2001: 228).

- Enformasyon teknolojisi: Ortaya çıkan tüm teknolojik gelişimleri yakından takip etmek ve kullanıcılarına sunmak üniversite kütüphanesinin temel görevlerinden biridir. Özellikle elektronik ortamlardaki hizmetlerin bu derece çoğaldığı 2000li yıllarda tüm yeniliklerden haberdar olarak kullanıcıları için gerekli olan teknolojileri tespit ederek kullanıma sunmak üniversite kütüphanelerinin gelişimi için de çok önemlidir. Araştırma ve geliştirme çalışmalarının son derece yoğun bir şekilde yapıldığı üniversitelerde araştırmacıların zamanı çok değerlidir ve günceli yakalamakta ayrı bir önem taşımaktadır. Bu nedenle teknolojilerin üniversite kütüphanelerinde kullanılması artık çağımızın vazgeçilmezi olmuştur (Ünal, 2001: 229).
- İş Birliği Sağlayan Anlaşmalar: Ülkemizde de uygulanmaya başlayan konsorsiyumlar ve kurumlar arası ödünç verme sözleşmelerinin bilginin paylaşımı açısından büyük önemi vardır. Bununla birlikte sınırlı bir bütçeye sahip

olan üniversite kütüphanelerinin kaynakların alımında iş birliğine gitmesi dermenin koşullar ne olursa olsun gelişmesinde etkisi büyüktür. Bu nedenle tüm üniversite kütüphanelerinin ülkemizde yapılan iş birliği çalışmalarından haberdar olması gelişimleri yakından takip etmesi gerekmektedir (Ünal, 2001: 229).

- **Personel:** Üniversite kütüphanesinde çalışan bir kütüphanecinin her şeyden önce konusunda uzmanlaşması, enformasyon teknolojilerini yakından takip etmesi ve bu teknolojileri kullanabilmesi gerekmektedir. Bunun yanı sıra sürekli çıkan yeni yayınları takip etmesi, kullanıcılarla iyi ilişkileri içinde olması, danışmanlık yapacağı kullanıcı kitlesini çok iyi gözlemlemesi ve ihtiyaçlarını daha onlar dile getirmeden fark ederek gerekli önlemleri alması gerekmektedir. Bu amaçla sürekli olarak anketler uygulayarak bunların sonuçlarını titizlikle incelemesi kullanıcılarının eğilimlerini bilmesi gerekir. Yabancı dil konusunda kendisini geliştirmiş olması da bir diğer olumlu yönü olacaktır. Üniversite kütüphanelerinde çalışan personelin üniversite de verilen dersler hakkında bilgisi olması hatta yeterli sayıda personel mevcutsa bu personelin farklı konularda bireysel olarak kendini geliştirmesi eğilimi içine girmesi faydalı olacaktır (Ünal, 2001: 229).

Üniversitelerde kaliteyi yükseltmeye yönelik olarak yapılan akreditasyon çalışmaları, üniversite bünyesindeki tüm birimleri etkilemektedir. Ancak hem eğitim kalitesinin yükseltilmesi hem de AB ülkeleri seviyesinde hizmetlerin sunulması bağlamında bu çalışmalardan en çok etkilenen birimler üniversite kütüphaneleridir. Bu nedenle üniversitelerde yürütülen akreditasyon çalışmaları planlanırken ve uygulamaya konulurken üniversite kütüphaneleri ile

etkileşimli çalışılması ve iş birliği içine girilmesi şarttır. Birlikte yapılacak çalışmalar sonucunda hem AB ülkelerindeki eğitim standartlarına uygun kütüphane destekli eğitimin gerçekleştirilmesi hem de oluşturulacak akademik veri tabanları için verimli sonuçların alınması mümkün olacaktır.

5.2. AB'DE AKREDİTASYON ÇALIŞMALARI

Yüksek öğretimde kalitenin artırılması, dolayısıyla akreditasyon çalışmaları, bütün gelişmiş ülkelerde sürdürülmektedir. Ancak uluslararası düzeyde henüz bir akreditasyon birliği sağlanamamıştır. Bununla birlikte Avrupa ülkeleri ve özellikle İngiltere'de yüksek seviyede kabul görmüş birbirinden farklı akreditasyon kurumları mevcuttur. Bunlar arasında EFMD (European Foundation for Management Development), FIBAA (Foundation for International Business Administration), ABS (Association of Business School), EAEUE (European Association of Establishments for Veterinary Education) gibi akreditasyon kurumları bulunmaktadır.

Avrupa'da yüksek öğretimde kalite değerlendirme ve belgeleme konusundaki etkinlikler üç ana grupta toplanabilir:

- “Kurumsal değerlendirme: Yüksek öğretim kurumunun faaliyetlerini bir bütün olarak ele alır. Eğitimin ve öğretimin yapıldığı ortam ve yönetim incelenir. Genellikle uygulama, tarafsız bir hakem değerlendirmesiyle birleştirilmiş öz değerlendirme şeklindedir. Bazı ülkelerde kurum faaliyetlerinin değerlendirilmesine ağırlık verilirken, bazı ülkelerde dış değerlendirme, kurum içi değerlendirmeyi daha etkin kılacak şekilde sınırlandırılmıştır. Aynı ülke içindeki kurumlar arasında değerlendirme de yapılabilmektedir.
- Program değerlendirme: Belirli bir disiplin veya konu alanı ele alınır ve ülkedeki yüksek öğrenim kurumlarını karşılaştırır. Değerlendirme, öz değerlendirme ve konu ile ilgili akademik veya iş dünyasından uzmanlardan oluşan bir dış değerlendirme kombinasyonu şeklindedir.

Uluslar arası boyutu yakalama adına uzmanlar başka ülkelerden de seçilebilmektedir.

- Akreditasyon: Avrupa’da devlet tarafından uygulanan bir nevi akreditasyon sistemi Orta ve Doğu Avrupa’da mevcuttu. Ancak 1989’dan sonra bu bölge ülkelerinde de değişime ihtiyaç duyuldu. Batı Avrupa’da ise, bazı disiplinlerde ünvanların verilmesi için resmi otoritelerden onay alınması bir çeşit akreditasyon olarak kabul edilmektedir” (Rehber, 2002: 113).

Akreditasyon çalışmaları AB’de de yüksek öğretimde kalite yönetimi değerlendirme içinde yer alır. Bu değerlendirmeler ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir. Avrupa’da genellikle her ülkenin farklı yapıda ulusal değerlendirme yaklaşımları olmasına karşın, tüm yaklaşımların;

- “Kurumun kendisi tarafından yapılan öz değerlendirme
- Öz değerlendirme ve görüşleri değerlendirecek olan harici inceleme grubu
- Final rapor,
- gibi ortak nitelikleri vardır. Ancak, kurumsal değerlendirme, akreditasyon, izleme ve unvan veren programların değerlendirilmesi her ülkede farklı şekilde anlaşılmakta ve uygulanmaktadır. Bu da Avrupa’da yüksek öğretimde kalite değerlendirme yaklaşımlarındaki farklılığı daha da arttırmaktadır” (Rehber, 2002: 112).

Ülkeler bazındaki farklılıklar yanında akreditasyon konusunda kurumsal bazda çalışmalar da da farklılıklar gözlenmektedir.

“Yüksek öğretim kurumlarının kalitesinin yükseltilmesi konusunda kurum bazında çalışmalar yanında, konunun ülkesel, bölgesel ve uluslar arası boyutta ele alınması, kalite iyileştirmenin yanında, bu alanda ortak hedeflerin paylaşılması, bilimde olduğu gibi, bilimle ilgilenen öğrenci ve akademik personelinde serbest dolaşımının sağlanması gibi alanlarda önemli gelişmeler söz konusudur. Bu alanda en önemli gelişmelerden birisi 29 Avrupa ülkesi arasında imzalanan Bolonya Deklarasyonudur. Avrupa düzeyinde ERASMUS, Leonardo da Vinci ve Avrupa Kredi Transfer Sistemi gibi birçok önemli gelişmeler yaşanmaktadır ” (Rehber, 2002: 27).

Akreditasyon çalışmaları ve toplam kalite yönetimi konularında AB’de destek veren programlardan biri olan Avrupa Kredi Transfer Sistemi, AB şemsiyesi altında ortak değerler çerçevesinde bütünleşmek isteyen Avrupa ülkelerinin uygulamaya koymuş olduğu AB programlarının amacı daha önce de belirtmiş olduğumuz gibi, ülkeler arasındaki işbirliğini her alanda geliştirmektir. Bu programların uygulanması; sosyo-ekonomik, kültürel ve bilimsel alanlarda ülkelere büyük katkıda bulunmaktadır (Bıyık, 2002: 22).

Ülkeler arasındaki sınırların kaldırıldığı bir Avrupa’da yüksek öğretim kurumları arasında etkin iş birliğinin kurulabilmesi temel amaçtır. AB eğitim programlarından SOCRATES’in, eğitime Avrupa boyutunu getirmeyi ve katılımcı ülkeler arasındaki iş birliğini güçlendirerek eğitimin kalitesini arttırmayı amaçladığını bir önceki bölümde belirtmiştik. SOCRATES’in eylem planları arasında olan ve yüksek öğretimle ilgili konuları ele alan ERASMUS’un başlamasıyla, öğrencilerin yurt dışında görmüş oldukları eğitimlerin tanınması, hem kredileri hem de ülkelerindeki yüksek öğretim kurumları için sorun haline gelmiştir. Birlik ülkeleri arasında öğrenci hareketliliğini kolaylaştırmak ve öğrencilerin yurt dışında gördükleri eğitimlerinin kendi ülkelerinde tanınmasını garanti altına almak için AB tarafından Avrupa Kredi Transfer Sistemi (European Credit System ETCS) geliştirilmiştir. ETCS’de bir akademik yılda iki dönemde toplam 60 kredi, yarıyıl ise 30 kredi verilir (Bıyık, 2002: 22).

ETCS, öğrencilere yurt dışında yapılan eğitim sonucunda alınan kredilerin ve derecelerin akademik olarak tanınmasına ve öğrencilerin yurt dışında

sadece bir süre için değil, istedikleri takdirde, gitmiş oldukları yüksek öğretim kurumunda programlamalarını tamamlayana kadar kalmalarına olanak sağlamaktadır. ETCS aynı zamanda kurumlara da bazı imkanlar sunmaktadır. Ders programları ve içerikleri hakkında ayrıntılı bilgilere ulaşma imkanı vermektedir. Bunun yanı sıra ECTS akademik tanınma konusunda akademisyenlere yardımcı olmakta, bilgilendirmektedir. Ders programlarının yapısı, öğrencilerin ders yükü ve öğrenim sonundaki kazanımlarının yeniden gözden geçirilmesine yardımcı olmaktadır (<http://europa.eu.int/comm/education/socrates/etcs.html>).

“Bunun yanı sıra akreditasyon çalışmalarını ve toplam kalite yönetimi çalışmalarını destekleyen bir diğer çalışmada Avrupa Konseyi ve UNESCO destekli ENIC Network çalışmalarıdır. UNESCO’nun 1996-2001 yılları arasını kapsayan orta vadeli stratejisi, akademik hareketliliği teşvik etmek ve başka ülkelerde alınan diplomalar ile becerilerin tanınmasına yönelik her türlü girişimi desteklemektedir. Bu destek, ülkeler arasında diploma ve derecelerin tanınması ile ilgili kuruluşları doğurmuştur. Bunlardan biriside ENIC Network adlı kuruluş olup, bu kuruluş ülkemizde YÖK tarafından temsil edilmektedir” (Bıyık, 2002: 22).

Geleneksel olarak her ülke kendi öğretim kurum ve sistemlerini akredite etmekten sorumludur. Program ve kurumların çeşitliliği, birbirinin programlarını taşıyan Avrupa düzeyindeki kurumlarla ve Avrupa dışındaki ekonomi-işletme ve mühendislik gibi meslek eğitimiyle ilgili akreditasyon kurumları ile ikili ve çok taraflı anlaşmalara dayalı bir sistem oluşmasına yol açmıştır. Özellikle son on yılda (1990’ların sonu 2000’lerin başı) eğitimin küreselleşmesi, uluslar arası nitelikte akreditasyon sistem ve anlaşmaları yaratılması ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Örneğin öğretim kurumları, uluslar arası tanınırlığı sağlamak amacıyla, değerlendirme için yabancı bir akreditasyon kurumuna başvurmakta veya yabancı bir kurumla işbirliği

yapmaktadır. Bunun en iyi örneği ‘Avrupa Kalite İyileştirme Sistemi’ (EQUIS)’dir. EQUIS, Avrupa’da işletme ve ekonomi eğitiminde akreditasyonu sağlamaktadır (Rehber, 2002: 71).

5.3. TÜRKİYE’DE AKREDİTASYON ÇALIŞMALARI

Türkiye’de üniversitelerin akreditasyonuna yönelik resmi toplantı 2-3 Temmuz 1997 tarihleri arasında Ankara’da yapılmıştır. Üniversitelerden davet edilen öğretim üyelerinin katıldığı ilk çalıştayda, pilot uygulama için HEFCE (Higher Education Founding Council of England) tarafından kullanılan öğretim ve araştırma kalitesi değerlendirmelerinin temel alınması ve şartlarına uyulması konusunda fikir birliğine varılmıştır (Bıyık, 2002: 23).

Türkiye’de, 27.10.1999 tarihinde 4457 sayılı kanunla, laboratuvar, belgelendirme ve muayene hizmetlerini yürütecek yurt içi ve yurt dışındaki kurumları akredite etmek, bu kuruluşların belirlenen ulusal ve uluslar arası standartlara göre faaliyetlerde bulunmalarını ve bu suretle ürün/hizmet, sistem, personel ve lâboratuvar belgelerinin ulusal ve uluslar arası alanda kabulünü temin etmek amacıyla merkezi Ankara’da olmak üzere Başbakanlıkla ilgili, özel hukuk hükümlerine tabi, tüzel kişiliği haiz, idari ve mali özerkliğe sahip, Türk Akreditasyon Kurumu kurulmuştur. Yüksek Öğretim Kurulu’nun da bir üye ile katıldığı Türk Akreditasyon Kurumu Genel Kurulu’nun görevleri arasında yüksek öğretim kurumları bulunmamaktadır. Bu yüzden, üniversiteler arası akreditasyon faaliyetleri üniversiteler tarafından ayrıca başlatılmıştır.

Akreditasyon alanında çalışmalar yapan bir diğer oluşumun da ABET (Accreditation Board for Engineering and Technology) olduğunu daha önceki bölümlerde yer vermiştik. ABET prensip olarak İngilizce eğitim yapmayan programları akredite etmektedir. ABD dışında akreditasyon için ABET'e başvuran Kolombiya, Almanya, Kuveyt, Meksika, Hollanda, Suudi Arabistan, Singapur, Birleşik Arap Emirlikleri ve Türkiye gibi ülkelerin bazı üniversitelerinin belirli programları da tam akreditasyon anlamında olmayıp, programlarının ABD üniversitelerinin programlarıyla eşdeğer sayılabilecek biçimde yorumlanmaktadır. ABET'e sadece bir programla başvuran Almanya dikkate alınmazsa, yukarıda adı geçen diğer ülkelerin geliştirmekte olan ülkeler olduğu; gelişmiş ülkelerin ise kendi ulusal akreditasyon kurumlarını kurdukları, özellikle Avrupa ülkelerinin kendi aralarında bir işbirliği arayışı içinde oldukları söylenebilir. Bu bakımdan, AB'ye girme programları uygulayan ülkemizin de bu gelişmeleri göz ardı etmesi düşünülemez.

Ülkemizde 2004 itibarıyla ABET içerisinde yer alan üniversiteler ve bölümleri şunlardır:

Bilkent Üniversitesi:

Endüstri Mühendisliği (1995), Elektrik Mühendisliği (1997)

Boğaziçi Üniversitesi:

Kimya Mühendisliği (1999), İnşaat Mühendisliği (1999)

Bilgisayar Mühendisliği (1999), Elektrik & Elektronik Mühendisliği (1999)

Endüstri Mühendisliği (1999), Mekanik Mühendisliği (1999)

ODTÜ:

Kimya Mühendisliği (1994), Maden Mühendisliği (1994),
 Makina Mühendisliği (1996), Metalurji & Malzeme Mühendisliği (1996),
 Elektrik & Elektronik Mühendisliği (1996),
 Havacılık Mühendisliği (2002), Bilgisayar Mühendisliği (2002),
 Çevre Mühendisliği (2002), Gıda Mühendisliği (2002),
 Jeoloji Mühendisliği (2002), Endüstri Mühendisliği (2002),
 Petrol ve Doğal Gaz Mühendisliği (2002)
 (http://www.abet.org/international/sub_egu_prgl.htm)

“Türkiye’de bir taraftan bazı üniversiteler bu gibi tanınmış uluslar arası akreditasyon kurumlarını başvururken, diğer taraftan da ulusal akreditasyon kriterleri oluşturma faaliyetleri devam etmektedir. Türkiye’de üniversiteler arasında ulusal akreditasyon arayışlarının önde gelen kuruluşları, mühendislik fakültelerinin akreditasyonu amacıyla kurulan Mühendislik Dekanlar Konseyi (MDK) ile YÖK/Dünya Bankası desteği ile yürütülmekte olan milli eğitimi geliştirme projesi kapsamında yapılan Eğitim Fakültelerinin Akreditasyonu çalışmalarıdır. Ayrıca Tıp Fakülteleri, Fen-Edebiyat Fakülteleri, İktisadi ve İdari Bilimler Fakülteleri ve İlahiyat Fakülteleri gibi yüksek öğretim kurumları da kendi aralarında, en azından programların ve belirli bir oranda müfredatın eşdeğerliği için prensip arayışlarına başlamışlardır. Bu çalışmaların esas gayesi bir akreditasyon kurumuna üyelikten çok kendi kendine denetleme ve toplam kaliteyi yükselterek, ileride söz konusu olduğunda akreditasyona hazır bulunmaktır” (Bıyık, 2002: 24).

Yüksek öğretimde sistem yaklaşımıyla ele alınan kalite yönetimi uygulaması çalışmalarında üniversitelerin uygulaması gereken kritik faaliyetler vardır. Öğrenci başarısının sağlanmasıyla ilgili etkinlikler kritik olarak nitelendirilebilir. Bu kapsamda; stratejik, taktik ve uygulamaya dönük faaliyet alanları bulunmaktadır. Öğrencinin başarılı olmasında akademik titizlik, yüksek beklentiler ve kurumsal ortama katılma konusundaki ilgi-istek strateji alanını oluşturur. Motivasyon, kontrol, birlikte öğrenme, destek hizmetleri, çalışmalarda stresi yok etme ve çalışmalara anlam kazandırma taktik alanının içine giren eylemlerdir. Uygulama alanının kapsamına giren konularsa; kişisel ve profesyonel amaçlar, opsiyon ve seçenekler, kendi kendini değerlendirme, sistemin oluşmasına

katkı, çalışma alışkanlık ve yeteneği, öğrenmeye karşı kişisel sorumluluk, test alma yeteneği, okuma ve anlama, birlikte çalışma, zaman yönetimidir (Rehber, 2002: 61).

Görüldüğü gibi kritik etkinliklerin uygulama alanlarının tamamında üniversite kütüphanelerinin etkin olarak öğrencilerin hayatına sokulması gerekliliği vardır. Yüksek beklentiler içine girilebilmesi için bu beklentileri karşılayabilecek kapasitede ne istediğini bilen, istediğini gerçekleştirme becerisine sahip olan öğrencilere ihtiyaç vardır. Öğrencilerin bilinçlendirilmesi ilgi alanlarında kendilerini geliştirip yeni ürünler ortaya koymaları için kendilerine yol gösterecek destek olacak eğitimcilere ve eğitimlerini iyi derecelerle bitirebilmeleri için başarılı çalışmalar yapmalarına ihtiyaç vardır. Bu ihtiyacı karşılayabilmek ve beklentilere cevap verebilmek içinde kütüphaneleri aktif olarak kullanmaları ve hayatlarının daha sonraki aşamalarında kütüphaneyi kendileri için vazgeçilmez bir araştırma kaynağı olarak görmeleri gerekmektedir.

Akreditasyona yön veren akreditasyon kurumları yönetim ve akademik standartlar açısından kurumların uyması gereken kuralları belirlerken akredite ettikleri kurumların daha da iyiye gidebilmeleri için çaba göstermektedir. Bu kurumlar, topluma, öğrencilere, yüksek öğretim kurumlarına hizmet verirken, hem akademik açıdan iyiyi hem de etik kurallar açısından da standartları oluşturmaktadır. Uygun akreditasyon kuralları ve iş etiği sağlanan kurumların yürüttükleri politikalarda etkinlik artacaktır (Rehber, 2002: 72).

Ülkemizde yapılacak olan akreditasyon çalışmaları AB'nin istediği nitelikte insan gücünü yaratmamıza yardımcı olacaktır. Bununla birlikte sürekli üzerinde durulan eğitimde eşitlik ilkesinin uygulamaya geçirilmesini sağlayarak ülkemizdeki genç kuşakların zaman zaman karşı karşıya kaldıkları farklı seviyede eğitim verilmesi sorununu ortadan kaldıracaktır. Akreditasyon çalışmaları aynı zamanda ECTS uygulamalarının daha kolay hale gelmesine ve üniversite öğrencilerinin başka ülkelerde eğitimlerini geliştirmelerine, farklı ülkelerdeki uygulamaları görmelerine imkan verecektir. Bu etkinliğin diğer faydası da beyin göçünün önlenmesi şeklinde ortaya çıkacaktır. Farklı ülkelerde kendilerini geliştirme imkanını bulan bireyler aynı yaşam standartlarına sahip olabilecekleri gördüklerinde, kendi ülkelerinde hizmet vermeyi tercih eder hale geleceklerdir.

Kalite çalışmalarını da destekleyen akreditasyon çalışmaları aynı zamanda kalite adına çağdaş bir yüksek öğretimin taşıması gereken temel nitelikleri de ortaya koyacaktır. Örneğin güvenilirliğe dayalı bir otonomiye gerçekleştirmek için üniversiteler, stratejilerini saptamaya, araştırma ve öğretimde öncelikleri belirlemeye, ders programlarını oluşturmaya, öğretim elemanları ve öğrencileri kabulde kriterler oluşturmaya yetkili olabilmelidir. Eğitim bir kamu sorumluluğu haline getirilebilir. Bu sayede yüksek öğretim; çalışmalara geniş ve açık bir katılma olanağı, insan kaynakları gelişimi, hayat boyu eğitim ve sosyal ilişkileri içeren kamuya karşı sorumluluğa dayanan öğretim geleneği üzerine kurulabilir (Rehber, 2002: 142). Bu aşamada üniversite kütüphaneleri kamuya araştırmalarında destek olma, Ar-Ge çalışmalarına danışmanlık ve kaynaklık etme konusunda etkin bir role sahiptir. Sürekli tekrarladığımız Türkiye'de Ar-Ge çalışmalarını destekleyecek

kurumların azlığı konusu burada da gündeme gelmektedir. Belli merkezler dışında Türkiye'nin tüm bölgelerinde araştırma kurumları olmadığı açıkça ortadadır. Bu eksikliğin görüldüğü yerlerde üniversiteler araştırmaların doğuşu, bilgi ihtiyacının ortaya çıkarılması aşamasında ne kadar etkin bir role sahipse, üniversite kütüphaneleri de bu araştırmaların gelişimine katkıda bulunmak, araştırmalara kaynaklık etmek konusunda o kadar önemli bir role sahiptir. Bu gerçek kimse tarafından göz ardı edilmemelidir.

Araştırmaya dayalı bir yüksek öğretimin ülkemiz için bir gerekliliktir. Yüksek öğretimin itici gücü araştırma olduğu için, yüksek öğretimde, araştırma faaliyetleri, eğitim öğretim faaliyetleri ile paralel, hatta bazen daha önde tutulmalıdır. Ayrıca AB ülkelerinden biri olmak isteyen ülkemiz için yüksek öğretimde çeşitliliğin korunması da öncelik verilmesi gereken konulardan biridir. Uluslar arası boyutta çeşitlilik; diller, ulusal sistemler, kurumsal farklılıklar ve ders programlarının oluşturulması açısından yüksek öğretimin temel karakterlerinden biri olmalıdır (Rehber, 2002: 142). Bu çeşitlilik mutlaka üniversite kütüphanelerine yansıtılmalı kaynakların alımı desteklenmeli, finanse edilmelidir.

“Unutulmaması gereken bir diğer noktada kaliteyi yaratan ve geliştiren temel faktörün rekabet olduğudur. Rekabetin olmadığı yerde faaliyetlerde kalite yaratmak ve bunu sürekli iyileştirmek olanaklı değildir. Kaliteyi yaratan rekabeti, kaliteyi geliştirecek faktörlerin ise, akademik sistem ve sistemi oluşturan unsurların üstün niteliklerinin olduğu unutulmamalıdır. Kaliteyi iyileştirmek bir hedef değil bir yolculuktur. Başarı için; sonu olmayan bu yolda sabırla ve azimle yürümek gerekmektedir” (Rehber, 2002: 142).

Bir sistemden söz edildiğine göre sistemdeki alt sistemlerinden herhangi birinde yaşanacak sorunun o sistemin genelini etkileyeceği

unutulmamalıdır. Üniversiteler yüksek öğretimin ve üniversite kütüphaneleri de üniversitelerin alt sistemleridir. Dolayısıyla iyi hizmet veremeyen, kullanıcılarına ihtiyaçları doğrultusunda kaynaklık edemeyen, çağa ayak uyduramamış bir üniversite kütüphanesinin varlığı sistemin işleyişini sekteye uğratacaktır.

Çalışmanın bu bölümüne kadar verilen bilgiler bu alandaki çalışmalarla ilgili yayınlara dayanmaktadır. Akreditasyonun ne olduğu üniversitelerdeki uygulamaları ve üniversite kütüphanelerinde uygulamalarının ne şekilde olacağına dair bilgiler verilmiştir. Ancak ülkemizdeki üniversite kütüphanelerinde yapılan akreditasyon çalışmalarının ne durumda olduğunun daha iyi anlaşılması ve yorumlanabilmesi için bir takım bulgulara ihtiyaç vardır. Bu amaçla bu bölümün sonunda ülke genelindeki üniversite kütüphanelerinde akreditasyon çalışmalarının yapılıp yapılmadığına yönelik bir anket hazırlanmıştır. Ankette ayrıca AB’de ki üniversite kütüphanelerinde yapılan çalışmalar hakkında bilgi sahibi olup olunmadığı ve entegrasyona yönelik çalışmaların olup olmadığı sorularına da cevap aranmıştır.

Hazırlanan anket üniversitelerimizin kütüphane ve dokümantasyon daire başkanlıklarına gönderilmiştir. Bu anketlerde evreni 73 devlet ve vakıf üniversitesi oluşturmuştur. Evren içinde yer alan 73 üniversiteden 37’si anketi yanıtlamıştır (Tablo-1). Bu evrenin % 50.7’sini oluşturmaktadır. Anketi yanıtlamayan üniversiteler için akreditasyon konusunda herhangi bir işlem yapılmadığı yorumu yapılabilir.

TABLO-1

Üniversitenin Adı		Üniversitenin Adı	
Abant İzzet Baysal Üniversitesi	√	Orta Doğu Teknik Üniversitesi	√
Adnan Menderes Üniversitesi		Osman Gazi Üniversitesi	
Afyon Kocatepe Üniversitesi	√	Pamukkale Üniversitesi	√
Akdeniz Üniversitesi	√	Sakarya Üniversitesi	√
Anadolu Üniversitesi	√	Selçuk Üniversitesi	
Ankara Üniversitesi	√	Süleyman Demirel Üniversitesi	√
Atatürk Üniversitesi		Trakya Üniversitesi	
Balıkesir Üniversitesi	√	Uludağ Üniversitesi	
Celal Bayar Üniversitesi		Yıldız Teknik Üniversitesi	
Cumhuriyet Üniversitesi	√	Yüzüncü Yıl Üniversitesi	
Onsekiz Mart Üniversitesi		Zonguldak Karaelmas Üniversitesi	√
Çukurova Üniversitesi	√	Atılım Üniversitesi	√
Dicle Üniversitesi		Bahçeşehir Üniversitesi	√
Dokuz Eylül Üniversitesi	√	Başkent Üniversitesi	√
Dumlupınar Üniversitesi		Beykent Üniversitesi	
Ege Üniversitesi		Bilkent Üniversitesi	
Erciyes Üniversitesi		Çağ Üniversitesi	
Fırat Üniversitesi	√	Çankaya Üniversitesi	√
Galatasaray Üniversitesi		Doğuş Üniversitesi	
Gazi Üniversitesi	√	Haliç Üniversitesi	
Gaziantep Üniversitesi		Fatih Üniversitesi	√
Gazi Osman Paşa Üniversitesi		Işık Üniversitesi	
Hacettepe Üniversitesi		İstanbul Bilgi Üniversitesi	√
Harran Üniversitesi	√	İstanbul Kültür Üniversitesi	
İnönü Üniversitesi	√	İstanbul Ticaret Üniversitesi	√
İstanbul Üniversitesi		İzmir Ekonomi Üniversitesi	
İstanbul Teknik Üniversitesi	√	Kadir Has Üniversitesi	
Kafkas Üniversitesi		Koç Üniversitesi	
Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniv.	√	Maltepe Üniversitesi	
Karadeniz Teknik Üniversitesi		Okan Üniversitesi	
Kırıkkale Üniversitesi		Sabancı Üniversitesi	√
Kocaeli Üniversitesi		Ufuk Üniversitesi	√
Marmara Üniversitesi	√	Yaşar Üniversitesi	√
Mersin Üniversitesi	√	Yeditepe Üniversitesi	√
Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniv.	√		
Muğla Üniversitesi	√		
Mustafa kemal Üniversitesi			
Niğde Üniversitesi			
Ondokuz Mayıs Üniversitesi	√		

Tablo-1. Anketi yanıtlayan üniversiteler (√ işaretlenenler cevap verdiğini göstermektedir).

TABLO-2

Üniversitesi Adı	Evet (E)	Hayır (H)
Abant İzzet Baysal Üniversitesi		H
Afyon Kocatepe Üniversitesi		H
Akdeniz Üniversitesi		H
Anadolu Üniversitesi	E	
Ankara Üniversitesi	E	
Balıkesir Üniversitesi	E	
Boğaziçi Üniversitesi	E	
Cumhuriyet Üniversitesi	E	
Çukurova Üniversitesi	E	
Dokuz Eylül Üniversitesi	E	
Fırat Üniversitesi	E	
Gazi Üniversitesi	E	
Harran Üniversitesi		H
İnönü Üniversitesi	E	
İstanbul Teknik Üniversitesi	E	
Sütçüİmam Üniversitesi		H
Marmara Üniversitesi		H
Mersin Üniversitesi	E	
Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi		H
Muğla Üniversitesi	E	
19 Mayıs Üniversitesi	E	
Orta Doğu Teknik Üniversitesi	E	
Pamukkale Üniversitesi	E	
Sakarya Üniversitesi	E	
Süleyman Demirel Üniversitesi	E	
Zonguldak Karaelmas Üniversitesi		H
Atılım Üniversitesi	E	
Bahçeşehir Üniversitesi	E	
Başkent Üniversitesi		H
Çankaya Üniversitesi		H
Fatih Üniversitesi		H
İstanbul Bilgi Üniversitesi	E	
İstanbul Ticaret Üniversitesi		H
Sabancı Üniversitesi		H
Ufuk Üniversitesi	E	
Yaşar Üniversitesi	E	
Yeditepe Üniversitesi	E	
%	%62.16	%37.84

Tablo-2. AB ülkelerinde ki üniversite kütüphanelerinde verilen hizmetlerden haberdar olan ve olmayan üniversiteler.

AB ülkelerinin üniversite kütüphanelerinde verilen hizmetlerden haberdar mısınız sorusuna katılımcıların %62.16'sı evet diyerek AB ülkelerindeki üniversite kütüphanelerinde verilen hizmetlerden haberdar olduğunu, %37.84'ü hayır diyerek verilen hizmetlerden haberdar olmadığını belirtmiştir. Çıkan oran oldukça umut vericidir. Bu sonuç göstermektedir ki ülkemizdeki üniversite kütüphanelerinin büyük çoğunluğu AB ile ilgili gelişmeleri yakından takip etmekte ve çalıştıkları kurum ve birim içinde günceli yakalamak için çaba sarf etmektedir.

TABLO-3

Üniversitesi Adı	Evet (E)	Hayır (H)
Anadolu Üniversitesi	E	
Ankara Üniversitesi	E	
Balıkesir Üniversitesi		H
Boğaziçi Üniversitesi	E	
Cumhuriyet Üniversitesi		H
Çukurova Üniversitesi	E	
Dokuz Eylül Üniversitesi	E	
Fırat Üniversitesi		H
Gazi Üniversitesi	E	
İstanbul Teknik Üniversitesi	E	
Mersin Üniversitesi	E	
Muğla Üniversitesi	E	
19 Mayıs Üniversitesi	E	
Orta Doğu Teknik Üniversitesi		H
Pamukkale Üniversitesi	E	
Sakarya Üniversitesi	E	
Süleyman Demirel Üniversitesi	E	
Atılım Üniversitesi	E	
Bahçeşehir Üniversitesi	E	
İstanbul Bilgi Üniversitesi	E	
Ufuk Üniversitesi		H
Yaşar Üniversitesi		H
Yeditepe Üniversitesi	E	
%	%73.92	%26.08

Tablo-3. AB ülkelerindeki üniversite kütüphaneleri ile ülkemizdeki üniversite kütüphanelerinin hizmetlerinin birbiri ile örtüştüğünü düşünen ve düşünmeyen üniversiteler.

3.soruyu 2.soruya hayır diyen 14 üniversite yanıtlamamıştır. Buradaki yüzdeler soruyu cevaplayan 23 üniversite üzerinden hesaplanmıştır. Buna göre AB ülkelerindeki üniversite kütüphanelerinde verilen hizmet ile ülkemizdeki üniversite kütüphanelerinde verilen hizmetlerin birbiri ile örtüştüğünü düşünenler %73.92 oranındadır. Hayır diyenlerin yüzdesi % 26.08'dir. Bu durum Türkiye genelindeki üniversite kütüphanelerinde verilen hizmetin AB ülkelerindeki üniversite kütüphanelerinde verilen hizmet standartlarına ulaşıldığı görüşünü ortaya çıkarmıştır

TABLO-4

Üniversitesi Adı	Evet (E)	Hayır (H)
Anadolu Üniversitesi	E	
Ankara Üniversitesi		H
Balıkesir Üniversitesi		H
Boğaziçi Üniversitesi	E	
Cumhuriyet Üniversitesi		H
Çukurova Üniversitesi	E	
Dokuz Eylül Üniversitesi		H
Fırat Üniversitesi		H
Gazi Üniversitesi	E	
İstanbul Teknik Üniversitesi	E	
Mersin Üniversitesi	E	
Muğla Üniversitesi	E	
19 Mayıs Üniversitesi	E	
Orta Doğu Teknik Üniversitesi		H
Pamukkale Üniversitesi	E	
Sakarya Üniversitesi	E	
Süleyman Demirel Üniversitesi	E	
Atılım Üniversitesi	E	
Bahçeşehir Üniversitesi		H
İstanbul Bilgi Üniversitesi	E	
Ufuk Üniversitesi	E	
Yaşar Üniversitesi	E	
Yeditepe Üniversitesi	E	
%	%69.57	%30.43

Tablo-4. AB ülkelerindeki üniversite kütüphanelerinde yapılan akreditasyon çalışmalarından haberdar olan ve olmayan üniversiteler.

4.soruyu da 2.soruya hayır diyen 14 üniversite yanıtlamamıştır. Buradaki yüzdeler de soruyu cevaplayan 23 üniversite üzerinden hesaplanmıştır. Buna göre AB ülkelerindeki üniversite kütüphanelerinde yapılan akreditasyon çalışmalarından haberdar olduğunu belirten üniversitelerin oranı %69.57, haberdar olmadığını belirtenlerin üniversitelerin oranı % 30.43'tür.

TABLO-5

Üniversitesi Adı	Evet (E)	Hayır (H)
Abant İzzet Baysal Üniversitesi		H
Afyon Kocatepe Üniversitesi		H
Akdeniz Üniversitesi		H
Anadolu Üniversitesi	E	
Ankara Üniversitesi	E	
Balıkesir Üniversitesi		H
Boğaziçi Üniversitesi		H
Cumhuriyet Üniversitesi		H
Çukurova Üniversitesi		H
Dokuz Eylül Üniversitesi	E	
Fırat Üniversitesi		H
Gazi Üniversitesi	E	
Harran Üniversitesi		H
İnönü Üniversitesi	E	
İstanbul Teknik Üniversitesi	E	
Sütçüİmam Üniversitesi		H
Marmara Üniversitesi		H
Mersin Üniversitesi	E	
Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi		H
Muğla Üniversitesi	E	
19 Mayıs Üniversitesi	E	
Orta Doğu Teknik Üniversitesi		H*
Pamukkale Üniversitesi	E	
Sakarya Üniversitesi	E	
Süleyman Demirel Üniversitesi	E	
Zonguldak Karaelmas Üniversitesi		H
Atılım Üniversitesi	E	
Bahçeşehir Üniversitesi		H**
Başkent Üniversitesi		H
Çankaya Üniversitesi		H
Fatih Üniversitesi	E	
İstanbul Bilgi Üniversitesi	E	
İstanbul Ticaret Üniversitesi	E	
Sabancı Üniversitesi		H
Ufuk Üniversitesi		H
Yaşar Üniversitesi	E	
Yeditepe Üniversitesi		H
%	%45.94	%54.06

Tablo-5. Akreditasyon çalışması yapan üniversiteler ve yapmayan üniversiteler.

(*) Orta Doğu Teknik Üniversitesi bu soruya açıklayıcı bir not düşmüştür. Notta Avrupa'daki kütüphanecilere akreditasyon konusundaki çalışmaları sorduklarında bu tür çalışmaların sadece kütüphane için yapılmadığını, üniversitenin genel akreditasyonu çerçevesinde kütüphanesinde bu süreçten geçtiğini öğrendiklerini belirtmişlerdir. Kendilerinde Matematik ve Mühendislik Fakültelerinin akredite edilmesi sürecinde kütüphanelerinde böyle bir çalışmaya gittiklerini belirtmişlerdir. Buradaki bilgilerden ortaya çıkan sonuç bilgi alış verişinde bulundukları

üniversitelerde kurumun tamamının akreditasyonunun gerçekleştirildiğini söylemek mümkün. Akreditasyon çalışmaları ile ilgili bölümümüzde verdiğimiz bilgilerde akreditasyonun bir kurum genelinde birde fakülteler bazında yapılabildiğini zaten ortaya koymuştuk.

(**)Bahçeşehir Üniversitesi bu sorunun yanıtına ek olarak kendilerinin verdikleri hizmetlerin akreditasyonu gerektirmeyecek seviyede olduğunu belirtmiştir

5.soruya Katılımcıların %45.94'ü evet diyerek üniversite kütüphanelerinde akreditasyon çalışması yapıldığını, % 54.06'sı hayır diyerek yapılmadığını belirtmiştir. Ancak bu soruya evet diye yanıt veren üniversitelerin bazıları 9. soruda entegrasyon sürecinde üniversite kütüphanelerinin uyumu için yapılan çalışmalarınız var mı sorusuna verdikleri cevaplarla aslında kurumlarında yapılan çalışmaların akreditasyona yönelik olmadığını ipuçlarını vermişlerdir. Soruya verilen bazı cevaplar bu sorudaki evet cevaplarının çok sağlıklı olmadığını ortaya koyar niteliktedir. Ayrıca Ankara Üniversitesi ve Dokuz Eylül Üniversitesi AB ülkelerindeki üniversite kütüphanelerinde yapılan akreditasyon çalışmalarından haberdar olmaksızın kendi üniversite kütüphanelerinde akreditasyon çalışmalarının devam ettiğini söylemişlerdir.

TABLO-6

Üniversite Adı	Evet (E)	Hayır (H)
Abant İzzet Baysal Üniversitesi	E	
Afyon Kocatepe Üniversitesi		H
Akdeniz Üniversitesi		H
Anadolu Üniversitesi	E	
Ankara Üniversitesi	E	
Balıkesir Üniversitesi	E	
Boğaziçi Üniversitesi	E	
Cumhuriyet Üniversitesi	E	
Çukurova Üniversitesi	E	
Dokuz Eylül Üniversitesi	E	
Fırat Üniversitesi	E	
Gazi Üniversitesi	E	
Harran Üniversitesi	E	
İnönü Üniversitesi	E	
İstanbul Teknik Üniversitesi	E	
Sütcüİmam Üniversitesi	E	
Marmara Üniversitesi	E	
Mersin Üniversitesi	E	
Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi	E	
Muğla Üniversitesi	E	
19 Mayıs Üniversitesi	E	
Orta Doğu Teknik Üniversitesi	E	
Pamukkale Üniversitesi	E	
Sakarya Üniversitesi	E	
Süleyman Demirel Üniversitesi	E	
Zonguldak Karaelmas Üniversitesi	E	
Atılım Üniversitesi	E	
Bahçeşehir Üniversitesi		H
Başkent Üniversitesi	E	
Çankaya Üniversitesi		H
Fatih Üniversitesi	E	
İstanbul Bilgi Üniversitesi	E	
İstanbul Ticaret Üniversitesi	E	
Sabancı Üniversitesi	E	
Ufuk Üniversitesi		H
Yaşar Üniversitesi		H
Yeditepe Üniversitesi		H
%	%81.08	%18.92

Tablo-6. Üniversite kütüphanelerinde yapılan akreditasyon çalışmalarının kullanıcı tatminini sağlamakta etkili olduğuna inan ve inanmayan üniversiteler.

6. soruya katılımcıların %81.08'i üniversite kütüphanelerinde yapılan akreditasyon çalışmalarının kullanıcı tatminini sağlamakta etkili olduğunu, %18.92'lik kısmı ise etkili olmadığını düşünmektedir. Her iki sonuçta bu soruya evet ya da hayır diyerek kütüphanelerindeki kullanıcıları yakından takip ettiklerini ortaya koymuşlardır. Ama genele bakıldığında üniversite kütüphanelerinde yapılan akreditasyon çalışmalarından olumlu sonuçlar alındığı ortaya çıkmaktadır. Hatta kendi üniversite kütüphanelerinde akreditasyon çalışması yapmıyor olsalar bile akreditasyon çalışmalarının olumlu sonuçları olduğunu bilen üniversite kütüphanelerinin olumlu cevapları çevrelerindeki gelişimi yakından takip ettiklerini ortaya koymaktadır.

TABLO-7

Üniversitesi Adı	Evet (E)	Hayır (H)
Abant İzzet Baysal Üniversitesi	E	
Afyon Kocatepe Üniversitesi	E	
Akdeniz Üniversitesi		H
Anadolu Üniversitesi	E	
Ankara Üniversitesi	E	
Balıkesir Üniversitesi	E	
Boğaziçi Üniversitesi	E	
Cumhuriyet Üniversitesi	E	
Çukurova Üniversitesi	E	
Dokuz Eylül Üniversitesi	E	
Fırat Üniversitesi	E	
Gazi Üniversitesi	E	
Harran Üniversitesi	E	
İnönü Üniversitesi	E	
İstanbul Teknik Üniversitesi	E	
Sütçüİmam Üniversitesi	E	
Marmara Üniversitesi		H
Mersin Üniversitesi	E	
Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi	E	
Muğla Üniversitesi		H
19 Mayıs Üniversitesi	E	
Orta Doğu Teknik Üniversitesi	E	
Pamukkale Üniversitesi	E	
Sakarya Üniversitesi	E	
Süleyman Demirel Üniversitesi	E	
Zonguldak Karaelmas Üniversitesi	E	
Atılım Üniversitesi		H
Bahçeşehir Üniversitesi		H
Başkent Üniversitesi		H
Çankaya Üniversitesi		H
Fatih Üniversitesi	E	
İstanbul Bilgi Üniversitesi	E	
İstanbul Ticaret Üniversitesi	E	
Sabancı Üniversitesi		H
Ufuk Üniversitesi		H
Yaşar Üniversitesi	E	
Yeditepe Üniversitesi	E	
%	%75.67	%24.33

Tablo-7. AB'ye entegrasyon sürecinde üniversite kütüphanelerinin entegrasyonunun bu süreci hızlandıran rol oynayacağına inanan ve inanmayan üniversiteler

7. sırada AB'ye entegrasyon sürecinde üniversite kütüphanelerinin entegrasyonun bu süreci hızlandırıcı bir rol oynayacağına inanıyor musunuz? sorusuna cevap aranmıştır. Bu soruya katılımcıların % 75.67'si evet derken, % 24.33'lük bir kesim hayır cevabı vermiştir. Bu soruya hayır cevabı veren katılımcıların % 18'inin AB ülkelerinde verilen hizmetlerden haberdar mısınız sorusunun yanıtına da hayır dedikleri, buradaki gelişmeleri takip etmedikleri görülmektedir. Bu bağlamda verilen hizmetlerden ve yeniliklerden haberi olmayan kurumların bu soruya olumlu cevap vermesini beklemekte mümkün değildir.

TABLO-8

Üniversitesi Adı	Evet (E)	Hayır (H)
Abant İzzet Baysal Üniversitesi		H
Afyon Kocatepe Üniversitesi	E	
Anadolu Üniversitesi	E	
Ankara Üniversitesi		H
Balıkesir Üniversitesi		H
Bogaziçi Üniversitesi		H
Cumhuriyet Üniversitesi		H
Çukurova Üniversitesi	E	
Dokuz Eylül Üniversitesi	E	
Fırat Üniversitesi	E	
Gazi Üniversitesi	E	
Harran Üniversitesi		H
İnönü Üniversitesi	E	
İstanbul Teknik Üniversitesi	E	
Sütçüİmam Üniversitesi		H
Mersin Üniversitesi	E	
Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi		H
19 Mayıs Üniversitesi	E	
Orta Doğu Teknik Üniversitesi		H
Pamukkale Üniversitesi	E	
Sakarya Üniversitesi	E	
Süleyman Demirel Üniversitesi	E	
Zonguldak Karaelmas Üniversitesi		H
Fatih Üniversitesi		H
İstanbul Bilgi Üniversitesi	E	
İstanbul Ticaret Üniversitesi		H
Yaşar Üniversitesi		H
Yeditepe Üniversitesi		H
%	%50	%50

Tablo-8. AB'ye uyum sürecinde üniversite kütüphanelerinin uyumu için çalışma yapan ve yapmayan üniversiteler.

7.soruya hayır diyen 9 üniversite 8. ve 9. soruları yanıtlamamıştır.

AB'ye entegrasyon sürecinde üniversite kütüphanelerinin uyumu için yaptığınız çalışmalar var mı yanıt aranan 8. soruya katılımcıların % 50'si evet % 50'si hayır cevabı vermiştir. Bu soruya evet diyen %50'lilik kesimin cevaplarının yeterliliği/geçerliliği bu çalışmaların neler olduğu sorusuna verdikleri cevapların değerlendirilmesi sonucunda ortaya konacaktır.

TABLO-9

Afyon Kocatepe Üniversitesi : Evrensel sistemleri tercih ediliyor, kullanılan malzemelerde standartlar aranıyor.
Anadolu Üniversitesi: AB Dokümantasyon Merkezine ait bibliyografik kayıtların üniversite kütüphane sistemi KYBELE'ye aktarılacak olmasıyla MARC21'e uygun hale getiriliyor, Toplu katalog çalışmaları yapılıyor, üniversiteye bağlı olarak toplam kalite çalışmaları sürdürülüyor.
Çukurova Üniversitesi: Kütüphane aynı zamanda Avrupa Birliği Dokümantasyon Merkezi olarak hizmet veriyor.
Dokuz Eylül Üniversitesi: ISO 9001 belgesi alınmış.
Gazi Üniversitesi: Üniversite özellikle mühendislik mimarlık fakültesi ölçeğinde eğitimin akredite edilmesi yönünde çalışmalar yürütülüyor, ulusal ölçekte akredite edilmiş durumda. Bu çalışmalar kapsamında kütüphane hizmetleri açısından fazla sorunla karşılaşılmamıştır. Öğrenci ve öğretim üyesi başına düşen kitap sayısında yetersizlik olmasına karşın teknolojik açıdan ve online elektronik hizmetler açısından önemli bir gelişim yakalanmıştır. Kütüphane bütçesi konusunda sıkıntılarla karşılaşmaktadır. Ancak üniversitemiz kendi olanaklarını kütüphane hizmetlerinin iyileştirilmesi yönünde kullanmaktadır.

İnönü Üniversitesi:

Kütüphanede otomasyona geçmiştir, marc formatı kullanılmaktadır. LC sınıflama sisemi kullanılmaktadır, kütüphane hizmetlerinde teknolojiden yararlanılmakta.

İstanbul Teknik Üniversitesi:

Üniversite Avrupa Üniversiteler Birliği'nin akreditasyon sürecinden geçmektedir. Geçen yıl ABET akreditasyonundan geçmiştir ve bazı fakülteler için bu süreç devam etmektedir. Kütüphane hizmetleri akreditasyon sürecinin bir parçasıdır. Bu amaçla kütüphane hizmetlerinin AB standartlarına ulaştırılması için sunulan bütün hizmetler düzenli aralıklarla değerlendirilmekte, aksayan süreçler iyileştirilmekte ve bütün bu işlemler raporlanmaktadır.

Mersin Üniversitesi:

Kütüphanecilik standartları doğrultusunda, planlamalar yapılarak, üniversitenin ve kütüphanenin olanakları en iyi şekilde kullanılarak, hizmet üretimi, verimliliği kalitesi yükseltilmektedir.

OnDokuz Mayıs Üniversitesi:

Bütün birimlerin otomasyona geçirilmiştir, daha nitelikli hizmetler sunulmaktadır, basılı koleksiyonun web ortamında sorgulanabilmektedir, elektronik veritabanı ve dergi sayısının artırılmaktadır, konsorsiyumlara katılmaktadır, personelin vasıflarının geliştirilmesine, performansının artırılmasına çalışılmakta ve değişen teknoloji tüm hizmetlere yansıtılmaktadır

Pamukkale Üniversitesi

Avrupa toplu kataloğu içinde yer almak için online kataloglama yapılmakta ve web üzerinden kütüphaneler arası işbirliği çalışmaları sürdürülmektedir.

Sakarya Üniversitesi:

Otomasyona geçilmiştir, dermede elektronik bilgi kaynaklarına yer verilmektedir, ISO 9001 standardı için çalışmalar devam etmektedir, internet yaygın olarak kullanılmaktadır, işbirliği çalışmaları yapılmaktadır.

Süleyman Demirel Üniversitesi:

Toplam kalite yönetimi uygulama çalışmaları içerisinde, bir takım yazılı evraklar hazırlanmaktadır.

İstanbul Bilgi Üniversitesi:

Otomasyon sistemi, kütüphane kaynaklarına erişim seçenekleri, kütüphanenin kampüs içindeki yeri ve fiziksel kullanım alanlarının standartları, koleksiyonun üniversite de yapılan öğretime uygunluğu, Kullanıcı eğitim programlarının hazırlanması, vb.

Tablo-9. Üniversitelerin AB'ye entegrasyon sürecinde üniversite kütüphanelerinin uyumu için yaptıkları çalışmalar.

8. soruya evet diyen 14 üniversite bu soruya da cevap verilmiştir. 8. sorunun devamı niteliğinde olan 9. soruya alınan cevapların büyük bir kesimi tatmin edici olmakla beraber, Gazi Üniversitesi ve İstanbul Teknik Üniversitesi dışında kalan üniversitelerin akreditasyona yönelik faaliyetlerin sadece standart oluşturma kısmıyla ilgili olarak çalıştığı ortaya çıkmıştır. Bu iki üniversite dışındaki üniversitelerden sadece Dokuz Eylül Üniversitesi tam ISO 9001 belgesine sahiptir. 7. soruya hayır cevabı verdiği için 8. ve 9. sorulara cevap vermeyen Başkent Üniversitesi'nde daha önce ISO 9001 belgesi aldıklarını ancak akreditasyon çalışması yapmadığını açıklamıştır. Buradan ortaya çıkan bir diğer sonuç akreditasyon

çalışması yaptıklarını söyleyen üniversitelerden İTÜ ve Gazi dışındakilerde aslında akreditasyon çalışması yapılmadığıdır. Ama tam olarak akreditasyon çalışması yapılmasa bile bu üniversiteler dışında kalan üniversitelerde toplam kalite yönetimi konusuna ağırlık verildiği ve hizmetlerde elektronik ortamların etkin olarak kullanıldığı, kullanıcı eğitiminin verildiği, otomasyona geçişin tamamlandığı görülmektedir.

Bunun yanısıra akreditasyon çalışması yapılmadığını söyleyen Orta Doğu Teknik Üniversitesi Kütüphanesi'nin de fakültelerindeki akreditasyon çalışmaları çerçevesinde akreditasyonun içinde yer aldığını ODTÜ'nün dördüncü sorunun cevabına yaptığı eklemeyen ve ABET'in kendi sayfasında yer alan fakültelerin listesinden anlaşılmaktadır. Bununla birlikte yine Ankara Üniversitesi'nin Veterinerlik Fakültesinin yaptığı akreditasyon çalışmasının kütüphane ile işbirliği içinde çalıştığı bilgisine yapılan ankette ek bilgi olarak yer almıştır.

“Ankara Üniversitesi Veterinerlik Fakültesi 1992 yılında Avrupa'daki Veteriner Fakülteleri'nin eğitim programları ve standartlarını, AB kriterlerini de göz önünde tutarak belirleyen, kendisine üye olan fakültelerin isteği üzerine ziyaretlerde bulunarak alt yapı, donanım ve eğitim standartları ile ilgili raporlar hazırlayarak AB'ye dahil ülkelerde yaptırımıcı, diğer ülkelerde ise tavsiye niteliğinde kararlar veren Avrupa Veteriner Eğitim Kurumları Birliği'ne (EAEVE) tam üye olmuştur. Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi'nin 2001 yılında EAEVE'nin Dublin'de yapılan genel kurulundaki “Akreditasyon Ziyareti” talebi, EAEVE'nin yürütme kurulunca değerlendirilerek 2003 yılı ziyaret programına alınmıştır”(www.ankara.edu.tr/text/yazi.php?yad=1788).

2003 yılında başlayan ve 10 yıllık bir süreci içine alan bir zaman diliminde fakültenin kütüphanesi dahil olmak üzere fakülte genelinde akreditasyon

amaçlı farklı uygulamalar yapılmaya başlamıştır. Bu bağlamda Veterinerlik Fakültesi Kütüphanesi ile ilgili ilk tespit kütüphanenin çalışma saatlerinin az olduğu yolunda olmuştur. Bunun üzerine Ankara Üniversitesi Fakültesi Veterinerlik Fakültesi Kütüphanesi 8.30- 19.30 saatleri arasında hizmet vermeye başlamıştır.

Anketten ortaya çıkan sonuç, üniversite kütüphanelerimizin büyük bir kısmının AB’de verilen hizmetleri takip ettiği ve uygulama çalışmalarına başladığı yolundadır. Bununla birlikte akreditasyon çalışmalarının üniversite genelinde değil fakülteler ve bölümler bazında gerçekleştirildiği, bu çalışmalarda üniversite kütüphanelerinde bu süreç içinde değerlendirildiğidir. EDC çalışmaları ülkemizde de hız kazanmıştır ve Çukurova Üniversitesi Kütüphanesi aynı zamanda Avrupa Dokümantasyon Merkezi olarakta hizmet vermektedir.

Katılımcıların %62.16’sının AB’deki üniversite kütüphanelerinde verilen hizmetlerden haberdar olduğu ve %54.06’sının kütüphanelerinde akreditasyon çalışmaları yapıldığı şeklinde yanıt vermesine karşın uygulamada 4 üniversitenin akreditasyon çalışması içinde olduğu görülmektedir. Bu da üniversitelerin akreditasyon konusunda çalışma yapmakla birlikte kütüphanelerini henüz tam anlamıyla çalışmalara dahil etmedediği fikrini doğurmaktadır. Ayrıca yapılan anket sonucunda akreditasyon konusunda bilgi sahibi olduğunu söyleyen üniversitelerin de gerçek anlamda akreditasyon bilgisine sahip olmadıklarını, toplam kalite ve standardizasyon çalışmalarını akreditasyon olarak değerlendirdiklerini ortaya koymuştur.

6. BÖLÜM: SONUÇ VE ÖNERİLER

Üniversiteler verdikleri eğitim, sundukları yeni imkanlar ve genç beyinlerde oluşturdıkları düşünce yapısı ile ülkelerin geleceklerini belirlemektedirler. Ancak üniversiteler bu yolda sürekli olarak kendilerini destekleyecek başka bir yapıya ihtiyaç duyarlar. Bu yapı üniversitelerin kütüphaneleridir. Üniversitelerde verilen eğitimin kalitesi ve başarısı yapılan araştırmalarla ve bunların sonucunda hayata geçirilen projelerle desteklenerek bilgi üretimine katkıda bulunup bulunmadıklarıyla ortaya çıkacaktır. Bir bakıma üstlendikleri sorumluluğun altından kalkıp kalkamadıkları bu şekilde anlaşılacaktır. Bir üniversite de toplumun ihtiyaçlarını karşılayacak projelerin ortaya çıkması, katma değer yaratacak bilgilerin elde edilmesi ancak üniversite kütüphanelerinin desteği, yönlendirmesi ve etkili bir şekilde kullanılmasıyla kendini gösterecektir. Üniversiteler, toplumdaki eksiklikleri ortaya çıkarmak, bu eksikliklerin giderilmesi için yapılması gerekenleri belirlemek, konuyla ilgili teorik bilgileri vermekle yükümlüdürler. Öğrencilerse bu öğretilenler ışığında ortaya çıkarılan eksiklikleri gidermek için verilen bilgileri almak, analiz edip yorumlamak ve projeler üreterek sıkıntıları gidermekten sorumludurlar. Bu sorumluluklarını yerine getirirken öğrencilerin araştırmaya, konularıyla ilgili veriler toplamaya ihtiyaçları vardır. İşte hayatlarının bu bölümünde kütüphane onlar için bir maden niteliği taşımaktadır.

Her şeyden önce yüksek öğretimin misyonu ve fonksiyonları olarak ele alınan; öğretim, eğitim ve araştırma başlığı altında toplanan konuların hayata geçirilmesi için üniversitelerin kütüphanelerine ihtiyaç vardır. Bir ülkede yaşayan

bireyin kültürünü anlayabilmesi, yorumlayabilmesi ve koruması için ilk önce bu bilince sahip olması gerekir. İşte bu bilinç, üniversitelerde verilen eğitim sayesinde sağlanacaktır. Kültürünü anlayabilmesi, yorumlayabilmesi içinse kültür varlığı hakkında bilgi sahibi olması gerekecektir. Bu bilgiyi ise eğitim gördüğü üniversitesinin kütüphanesinde bulacak ve ancak bilgilendikten sonra kültürünün korunması gerektiğinin farkına varacaktır. Toplumsal değerleri korumak, geliştirmek ve yaymak içinde yine aynı yolu izleyecektir. Önce soracak, sonra öğrenecek; bu konuda kendini geliştirecek (hem dersler hem de kütüphane sayesinde) ve yaymak için yaptığı araştırmaların sonuçlarını yazılı ya da sözlü olarak topluma yayacaktır. Bu da ancak belli bir bilgi birikimi sayesinde olacaktır. Yorumlardan da anlaşılacağı üzere birey aslında içinde bulunduğu yüksek öğretim kurumu olan üniversitenin varlık sebebini ve işleyişini anlamak için bile kütüphaneye ihtiyaç duymaktadır.

AB'ye girmeye hazırlanan bir ülkenin ihtiyaç duyduğu yetişmiş insan gücünde ancak üniversitelerde, üniversite kütüphanelerinin desteğiyle yaratılacaktır. Çünkü AB'ye girebilmek için ilk önce bireylerin kendi ülkesindeki sosyal, kültürel, politik ve ekonomik konularda bilgi sahibi olması, bunlar üzerine yorum yapabilmesi, analizlerde bulunması ve öneriler sunması gerekir ki başka ülkelerin yapılarıyla bir kıyaslamaya gidebilsin. AB'nin hassasiyetle üzerinde durduğu, adalet, barış, özgürlük, dayanışma gibi kültürel konularda küresel değerlerin neler olduğunu bilmeyen, toplumsal sorumluluğunun farkına varmamış bireyin yeni bir oluşumun içinde yer alması düşünülemez. Üniversitelerde eğitim gören bireyler kendilerine öğretilenler ışığında yukarıda sıralanan kavramların anlamlarını öğrenerek küresel değerleri korumak adına yapılabilecekleri bulabilirler. Ancak üniversite

kütüphanelerinde kendilerine sunulan bilgi kaynakları sayesinde dünyanın dört bir yanına sınırsız erişim olanağına sahip olup her alandaki gelişmeleri takip edebilirler.

Tüm dünyada meydana gelen değişiklikleri takip etmek, yeni teknolojileri kullanarak yarattığı güçlerin farkına varıp kullanmak aslında ancak kütüphanelerin sayesinde mümkün olacaktır. Televizyonlar, radyolar, evden sağlanabilen internet erişimi de mutlaka genç birey üzerinde etki yapacaktır. Ancak unutmamak gerekir ki sadece farkında olmak insan hayatında ve toplumsal yaşamda bizlere bir şey kazandırmayacaktır. Önemli olan dünyada ki değişiklikleri kendi ülkemize uyarlayabilecek ortamları sağlamak, teknolojileri birebir kullanarak gücü hissetmektir. Televizyondan ve/veya diğer iletişim teknolojilerinden öğrenilenleri hayata geçirmek ancak dikkatimizi çeken konuda araştırma yapıp bizim için önemli olan bilgiyi elde edip elimizdeki dokümanlar ışığında onları anlayıp yorumlamak ve uygulanabilir projeler haline getirmekle mümkün olacaktır. Üreteceğimiz sağlıklı projelerle AB uyum programlarında yer almak gerekli maddi ve manevi desteği sağlamak hiçte zor olmayacaktır. Her şeyden önce ortaya koyulan işlerle ülkemizde yetiştirilen insan gücünün AB ülkelerinin ihtiyaç duyduğu vasıflara sahip olduğu ispatlanabilecektir.

Ülkemizde hazırlanan kalkınma planlarının hedeflerine uygun bilimsel araştırmalar yapmak, bunları yaymak ve planlara danışmanlık yapmak sorumluluğu da üniversitelere verilmiştir. Danışmanlık yapmak konusunda öne çıkan üniversiteler danışmanlık yaptıkları alanlarla ilgili konularda araştırmalar yapmak ve yaymak konusunda yine kütüphaneleri ile iş birliği içinde olmak zorundadırlar. Hatta

danışmanlık yapacakları konularla ilgili istatistiki veriler dahil tüm ince detayları yine üniversite kütüphanelerinden bulmaları mümkün olacaktır. Bilimsel verilerin yayılmasında üniversite kütüphaneleri bu verileri toplayan, kataloglayan ve kullanıcılar için en elverişli şekilde elektronik ortamda hizmete sunan otomasyon sistemleri ve kendi oluşturdıkları veri tabanlarıyla vazgeçilmez birer yayım organıdır. Bu veri yayımı sadece ülke içinde dolaşım anlamında değil tüm dünya çapında mümkün olan bir uygulamadır.

YÖK'ün amaçları içinde yer alan bir diğer madde olan ülkenin gelişimini destekleme ve bu amaçla kamu kuruluşlarına öneriler sunma konusunda da üniversitelerin ve kütüphanelerin birlikte çalışmaları söz konusudur. AB'nin temel eğitim politikası olan üye ülkelerin aynı platformda yer almasıdır. Fırsat eşitliğinin sağlanması bu politikayı oluşturan etmenlerin başındadır. Bu nedenle üniversitelerde verilen eğitimde eşitliğin sağlanması kadar sunulan hizmetlerde de eşitliğin sağlanması önemlidir. Eğitsel kaynaklara uluslar arası erişimin mümkün kılınması gerekmektedir. Bu nedenle üniversite kütüphanelerimizin de ülke genelinde aynı hizmetleri verecek seviye ye getirilmesi önemle üzerinde durulması gereken bir diğer çalışma alanını oluşturmaktadır. Bununla birlikte üniversite kütüphanelerimizde sunulan hizmetlerinde AB ülkelerindeki üniversitelerle aynı nitelikte olması gerekir. Ancak bu sayede ülkemizden AB ülkelerine araştırma yapmaya giden ya da yapılan ortak projeler nedeni ile orada bulunması gereken öğrenciler, hocalar ve diğer araştırmacılar verim alabileceklerdir.

Farklı beklentiler içinde ki üniversite kütüphanesi kullanıcılarına istedikleri her türlü hizmeti sunmak zorunluluğu doğmuştur. Görülen odur ki artık kütüphane kullanıcıları elektronik ortamları tercih etmektedirler. Bu nedenle üniversite kütüphanelerindeki materyallere oluşturulan veritabanları ile yetinmek yeterli değildir. Otomasyon sistemlerinin geliştirilmesi, elektronik kaynaklara yönelinmesi gerekmektedir. Böyle bir gelişim içine girilmesi kullanıcı eğitimi üzerine de hassasiyetle eğilinmesi gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Tüm bu gelişmeler doğal olarak kütüphanede çalışan personeli de etkilemiş ve onlarında gelişimini destekleyen projelerin sunulmasını gündeme getirmiştir. Ülkemizde bu yönde gelişmeler ağırlık verilmeye başlanmıştır. Bu amaçla üniversitelerde kaliteyi yükseltmek için çalışmalar başlatılmış, akreditasyon amacıyla yeni uygulamalar başlatılmıştır.

Üniversitelerde yapılan kaliteyi yükseltmek amaçlı akreditasyon çalışmalarında ‘çeşitliliğin korunması’ üzerinde önemli durulan konulardan biridir. Çeşitliliğin korunması bir ilke halini aldığı anda bunun yansımaları mutlaka üniversite kütüphanelerinde görülmelidir. Öncelikle Türkiye’deki üniversite kütüphanelerinin bağlı bulunduğu üniversite bünyesindeki ana dilim dallarının tümünü kapsayan nitelikte ki kaynaklara dermelerinde yer vermeleri gerekmektedir. Ama bu da yeterli olmayacaktır, mevcut ana bilim dallarının alt dallarını ve etkileşimli çalıştıkları alanların kaynaklarının da tespit edilerek üniversite kütüphanelerinin dermelerinde yer verilmesi gerekmektedir. Bu konu üzerinde dikkatlerin çekilmesi, finansal açıdan destek bulunması açısından fayda sağlayacaktır. Ülkemizde bazı üniversitelerin kütüphanelerini ayrılan bütçe dışında da desteklemeye çalıştığı dikkati çekmektedir.

Ayrıca ülkemizde bazı üniversitelerde yavaş yavaş kurulmaya başlamış olan AB Araştırma Merkezleri'nin kütüphanelerin bir parçası haline getirilmesi ve sayısının çoğaltılması gerekmektedir. Bu bağlamda ülkemizdeki üniversite kütüphanelerinin çalışmaları olduğu bilinmektedir. AB ile ilgili kaynakların yer aldığı bu merkezlerde toplanan yayınlar gelişmiş bir şekilde sunulursa kullanıcıları bu hizmetten tatmin olamayacaktır. AB aynı anda pek çok konuyla ilgili çalışmalar yürütmektedir. Karmaşık bir yapı içinde toplanan kaynakların sunumu kullanıcılar için kolaylık sağlamaktan çok uzak olacaktır. Mevcut kaynakların konularına göre ve ilişkili alanlara göre sistematik olarak düzenlenmesi ve teknolojik imkanlardan da yararlanılarak bir veritabanına dönüştürülmesi gerekmektedir. Ancak bu yolla mevcut dermenin işlevsel olarak kullanılması söz konusu olacaktır. Tabi burada atlanmaması gereken bir noktada AB ile ilgili kaynakların oluşturacağı bu veri tabanının tanıtımının yapılması gerekliliğidir. Ülkemizde bu konuda çalışmalara başlanmıştır. Bunun yanı sıra oluşturulan bu veri tabanına ulaşmanın kolay olması ve kullanıcıları için uygun erişim uçlarının olması şarttır. Verilecek eğitimle bu uygulama işlevsel hale getirilmeli, gerek duyulursa broşürler vb. materyallerle kullanımı kolay ve anlaşılır hale getirilmelidir.

Bununla birlikte üniversitelerde yapılan akademik çalışmaların tamamını; tezler, makaleler, konferanslar, vb. kaynakların yer aldığı üniversitedeki mevcut kütüphane otomasyon programıyla uyumlu olacak bir veri tabanında toplamaları gerekmektedir. Böyle bir çalışmayı yaparken de mevcut kaynakların

bibliyografik künyelerine erişildiği gibi tam metinlerine de erişim imkanı sunulmalıdır. Bu çalışma o üniversitedeki öğrencilerin araştırmalarına kaynaklık etmekle kalmayıp yol gösterici ve yönlendirici bir uygulama da olacaktır. Bunun yanı sıra üniversitedeki öğrencilerin eğitim gördükleri dallarla ilgili temel kaynaklara, konularıyla ilgili en güncel ve doğru bilgiyi elde edebilecekleri dergilere, danışma kaynaklarına, kitaplara en kolay nasıl erişebilecekleri konusunda eğitimler verilmelidir. Üniversite de ki eğitimin başlamasına paralel olarak öğretim elemanlarıyla, bölüm başkanlarıyla direkt bağlantıya geçilerek yapılabilecek bu çalışma öğrencilere hem zamandan kazandıracak hem de farklı alanlarla ilgili daha fazla araştırma yapmalarına, projeler hazırlamalarına ve uygulamaya geçirmelerine imkan verecektir. Bununla birlikte ilgi alanları genişleyecek ve bir çok konuda fikir sahibi olmalarına olanak sağlanacaktır.

Yine AB’de yapılan çalışmalara ve uygulamalara kaynaklık edecek şekilde bir AB koleksiyonu oluşturulması AB’ye tam üyelik sürecinde öğrencilerin olduğu kadar öğretim üyelerinin ve dışarıdan gelecek bilgi talebinin karşılanmasına da imkan verecektir. Aynı zamanda AB’de hangi konuların ne şekilde ele alındığı ve AB uyum programları içinde yer alan çalışmalara ne şekilde katılacağı konusunda yardımcı olacaktır. Bu tür çalışmaların yanı sıra pek çok Avrupa ülkesinde olduğu gibi kütüphaneye dayalı bir eğitim sisteminin oluşturulması, müfredatın bu şekilde belirlenmesi ve ders programlarının bu müfredatları destekleyecek nitelikte olmaları da ayrı bir önem taşımaktadır.

Üniversite kütüphanesine alınacak materyalin, yapılacak veritabanı aboneliklerinin ve diğer kütüphane hizmetlerinin üniversite yönetimi ile kütüphanenin ortak çalışma sonucunda belirlenmesi gerekir. Yurt dışında bu konuda uygulanan bir diğer çalışma ise kısa ve uzun vadeli planların yapılmasıdır. Bir plan dahilinde yapılacak olan uygulamalar; yıllar, çalışma dönemleri, eğitim öğretim sezonuna uygun olarak tespit edilir ve düzenli toplantılarla bu planın işlevselliği tartışılır. Ülkemizde de bu tür uygulamaların hayata geçirilmesi gerekmektedir. Bununla birlikte öğrencilerden seçilecek temsilcilerinde öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarını dile getirmeleri için bu uygulamalarda aktif olarak yer alması gerekir.

Rekabet kalitenin yakalanmasında en önemli faktörlerden biridir. Bugün ülkemizde üniversiteler arasındaki rekabet verilen eğitimin kalitesinin yanı sıra yapılan Ar-Ge çalışmalarda ve bunun uygulamalara yansıtılmasında ortaya çıkmaktadır. Üniversitelerde Ar-Ge çalışmalarının başarısı da o üniversitelerin kütüphanelerinin bu araştırmaları en iyi şekilde bilimsel anlamda desteklemesi, ilgili kaynakların sağlanması ve araştırmalara yön verilmesi konusunda payı büyüktür. Bu nedenle üniversite kütüphanelerinin AB ülkelerindeki kalitede ve yoğunlukta yapılabilmesi, aynı anda birden çok konuda araştırmanın gerçekleştirilebilmesi için geliştirilmiş üniversite kütüphanelerinin varlığı söz konusudur.

Öğrencilerin eğitilmesi kadar öğretim elemanlarının da üniversite kütüphanesinin kullanılması konusunda bilinçlendirilmesi, yeniliklerden haberdar edilmesi bu yolla öğrencileri teşvik etmeleri gerekmektedir. Uygulamaların başarısının ölçülebilmesi için düzenli aralıklarla yapılacak anketlerin önceden

oluşturulması ve titizlikle bunların değerlendirilerek tüm üniversite geneline sonuçların duyurulması üniversite kütüphanesinin aktif olarak kullanılması konusunda yardımcı olacak bir diğer önemli etkinliktir. Bu etkinliğin gerçekleştirilebilmesi içinde konusunda uzman, gelişmeleri takip edebilen uzman personele ihtiyaç duyulmaktadır. Aynı zamanda bu personelden en yüksek verimin alınabilmesi için şartlarının da düzeltilmesi, gerekli maddi ve manevi desteğin verilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda herşeyden önce üniversite yönetimlerindeki bakış açısının değiştirilmesi ve herkesin kütüphanenin üniversitenin ve eğitim sisteminin vazgeçilmez bir parçası olduğu düşüncesine sahip olması gerekmektedir.

Üniversite kütüphanelerinde verilen hizmetlerin 2000’li yılların teknolojileri sayesinde çeşitlenmesi söz konusudur. Özellikle internetin yoğun olarak kullanılmasına imkan veren üniversite kütüphaneleri kullanıcılara bu elektronik ortamda bilgiye erişim yollarını öğrettikten sonra kütüphanenin kullanımında ki artış hız kazanacaktır. İnternet aynı anda pek çok kanal aracılığıyla kullanıcılar için zengin bir bilgi deposudur. Ancak çok sayıdaki ve farklı dillerdeki bilgilerin yer aldığı bu kaynak aynı zamanda kullanıcılar için bazı sakıncalarda taşımaktadır. İnterneti kullanarak elde edeceği çok sayıdaki bilgiden kendisi için en gerekli olanını seçmek zor olduğu kadar zaman alıcıdır. Üniversite kütüphanesi kullanıcıların bu tür sorunlarla yüzleşmesini önlemek için kütüphanecilerin kullanıcılarını eğitmeleri gerekmektedir. Onlara tarama stratejilerini öğretmek uzman kütüphanecilerin sorumluluk alanına girmektedir.

Bunun yanı sıra üniversite kütüphanelerinde farklı kayıt ortamlarında bilginin yer alması gerekmektedir. Örneğin basılı hali bulunan ansiklopedi, sözlük gibi danışma kaynaklarının farklı formattaki hallerini almak kullanıcıların işlerini kolaylaştırmakla kalmayıp kullanıcıların farklı seçenekleri olduğunun bilincine varmalarına yardımcı olacaktır. Bu elektronik kaynakların hem güncellenmesi kolaydır hem de ne aradığını bilen kişiler için zamandan kazanç sağlayacaktır. Üniversite kütüphanelerinde yer alacak görsel işitsel materyallerin sayısındaki çokluk kullanıcıların bilgiye hangi yollarla erişebileceklerini gösterirken aynı zamanda kendi ürettikleri bilgiyi hangi yollarla sunacakları konusunda da yardımcı olacaktır. Bu sayede eğitimciler ve öğrenciler kendi sunumlarını farklı ortamlar aracılığı ile isteyenlere sunma imkanı bulacaklardır. Hatta daha sonra ki dönemde yapılan bir çalışmanın video kasete çekilmiş etkinliklerle desteklenmesi, dijital kameralarla yapılacak çekimler, ses kayıtları vb. materyallerden oluşan sunumlar kendilerinden sonra gelecek kişiler için faydalı birer kaynak olarak üniversite kütüphanesinde depolanabilir, kullanıcıların erişimine açılabilir. Bu uygulama pek çok Avrupa üniversite kütüphanesinde işlerlik kazanmış durumdadır.

AB ile entegrasyon için yapılan çalışmalar tek yönlü değildir. Genel anlamda sosyal, ekonomik, kültürel ve bilimsel anlamda farklı kazanımlarımız olacaktır. Bunların en önemlilerinden biri de ülkemizde yaşanan beyin göçünün engellenmesi olacaktır. Her şeyden önce üniversitelerimizin akreditasyonun sağlanması ve araştırmalarını sağlıklı şekilde yapabilecek üniversite kütüphanelerinin varlığı sayesinde öğrenciler yurt dışındaki standartlara sahip oldukları ülkelere faydalı olmak için çalışacaklardır. Ayrıca üniversiteleri aracılığıyla farklı ülkelerde

kendilerini geliştirme imkanı bulan bireyler gördüklerini kendi ülkelerinde uygulama yoluna gideceklerdir.

Akreditasyon çalışmaları kapsamında ülkemizdeki 4 üniversite kütüphanesinin (Orta Doğu Teknik Üniversitesi, İstanbul teknik Üniversitesi, Gazi Üniversitesi, Ankara Üniversitesi) üniversitelerin belli fakülte ve bölümlerinde yapılan akreditasyon konusunda çalışmaları olduğu, diğer üniversitelerinin akreditasyon amacı ile başlatılacak somut çalışmalar için yeterli bilgi sahibi olmadığı sonucu çıkmış bu da hipotezimizi doğrulamıştır.

Bu sonuçlar doğrultusunda ülkemizdeki üniversite kütüphanelerinin AB ile uyumu için önerilerimizi şöyle sıralayabiliriz:

1. AB kriterleri doğrultusunda; toplum ihtiyaçlarına uygun yüksek nitelikte insan gücü yaratılması, araştırma yoluyla bilgiyi geliştirmek, üretmek ve yaymak için üniversite kütüphanelerinin desteklenmeli ve yeni teknolojilerle donatılmalıdır.
2. AB standartlarını yakalamak amacı ile yaşamboyu öğrenimin bir parçası olan üniversite kütüphanelerinin bireylerin tüm ihtiyaçlarını karşılayacak nitelikte ve nicelikte bir dermeye sahip olmaları sağlanmalıdır. Dermenin oluşturulmasına üniversitenin bölüm başkanları, kütüphane müdürü, kütüphane referans bölümünde çalışan kütüphaneci/bilgi uzmanı ve bir öğrenci sözcüsünün oluşturduğu bir grup karar vermelidir.
3. Öğrenciler, bilgi toplumunda bilimsel ve entelektüel yeteneklerini kullanmaları yoluyla yaşamsal fonksiyonları korumaları ve geliştirmeleri için bu yeteneklerini

sergileyebilecekleri ortamların yaratılabilmesi amacı ile teknik alt yapısı oturmuş, teknolojik imkanların hepsinden yararlanılarak oluşturulmuş bir üniversite kütüphanesine sahip olmalıdır.

4. Öğrencilerin ve araştırmacıların güncel, sosyal, kültürel, politik ve ekonomik sorunları takip etmeleri; bunun sonucunda analiz yaparak öneriler ortaya koyabilmeleri için üniversite kütüphanelerinde bilgiye erişimin en hızlı şekilde sağlanması amacıyla teknik donanımı sağlam olan bir üniversite kütüphanesi oluşturulmalıdır. Teknoloji potansiyelinin üniversite kütüphanelerinde kullanıcılara sunması gereken bilginin ve bilgi kaynaklarının elektronik ortamdaki sunumunun ne şekilde verileceği kütüphane personeli tarafından planlanmalıdır.

5. Yapılacak her alandaki araştırmaları destekleyebilecek nitelikte bir üniversite kütüphanesi araştırmaların istenen seviyede olması için önkoşuldur. Bu amaçla üniversite kütüphanesinin dermesi oluşturulurken ya da genişletilirken üniversite de verilen eğitim ve kullanıcı ihtiyaçları göz önünde bulundurulmalıdır. Mevcut kaynakların elektronik ortamda kayıtlı olması ve sunulması bilgiye erişim için çok önemlidir bu nedenle her üniversite kendi veritabanını hazırlarken mevcut sistemlerle uyumlu olmasına özen gösterilmeli, ülkenin her yerindeki üniversite kütüphanelerinin koşulları eşit duruma getirilerek ulusal bilgi uçurumu engellenmelidir.

6. Üniversite kütüphanelerinin desteği ile üretilen bilginin sosyal hayata taşınması, AB ülkeleri ile paylaşılması için teknoloji transferinin gerçekleştirilmeli ve bilgi ağları oluşturulmalıdır. Oluşturulan bilgi ağları üzerinden elde edilecek bilgiler hem ulusal hem de uluslar arası seviyede ortak standartlara sahip olmalıdır. Elektronik bilgi kayıt ve erişim sistemlerinin AB'deki mevcut sistemlerle uyumlu hale

getirilmesi, bilgi akışının sağlıklı bir şekilde sağlanması ve teknolojinin en etkin şekilde kullanılması sağlanmalıdır.

7. AB ile birlikte daha çok gündeme gelen uzaktan öğretim çalışmalarının üniversite kütüphanelerine yüklediği misyonun belirlenmesi ve bu doğrultuda yapılması gerekenlerin en kısa zamanda üniversite kütüphaneleri tarafından uygulamasına geçilmelidir.

8. Üniversite kütüphanelerinde kullanıcı profilleri oluşturulmalı, kullanıcıların ihtiyaçları belirlenmeli ve yeni teknolojilerle sunulan kütüphane hizmetlerinden etkin bir şekilde yararlanabilmeleri için kullanıcı eğitimi verilmelidir. Bu eğitim için farklı yollar geliştirilmelidir. (Eğitim-öğretim dönemleri süresince programlı sınıf içi eğitim, bilgisayar destekli eğitim, yazılı kılavuzlar ve birebir eğitim, vb.)

9. İstenilen düzeyde teknolojik alt yapı ve donanımın, tüm seviyede ve her konuda kullanıcı ihtiyacını karşılayacak nitelikte ve nicelikte bir dermenin, gerekli hizmeti sunacak insan gücünün sağlanması için maddi desteğe ihtiyaç vardır. Bu amaçla AB'nin ülkeler arasındaki bilgi ve beceriyi paylaşmak amacı ile bilimsel çalışmaları finanse etmesinden faydalanılmalıdır. Üniversite kütüphaneleri için projeler hazırlanarak AB'ye sunulmalı ve gerekli maddi desteği sağlama yoluna gidilmelidir.

10. Üniversite-Sanayi iş birliğini teşvik edecek çalışmalara ağırlık verilmelidir.

11. Üniversite kütüphanelerini içinde bulundukları yasal bunalımlardan kurtarmak için kanuni düzenlemeler yapılmalıdır. Üniversite kütüphaneleri idari birimlikten çıkarılıp rektörlüğe bağlı akademik birimler haline getirilmeli ve bütçeler standardize edilmelidir. Üniversite kütüphanelerine verilen sorumluluk kadar yetki sahibi de olmaları sağlanmalıdır.

12. Devlet personel başkanlığı, bilgi hizmetleri ile ilgili mevzuat çıkarmalı, içerik geliştirme ve bilgi hizmetleri alanındaki yetişmiş insan gücü açığını kapatmak için gerekli önlemler alınmalıdır.
13. Üniversiteler arası iş birliği çalışmaları daha yaygın hale getirilmeli. ANKOS ve benzeri yapılanmalara gidilmeli ANKOS 'un da üyesi olduğu SELL,SPARC gibi çalışmalar yakından takip edilmeli ve yeni oluşumların içinde yer alınmalıdır.
14. Üniversite kütüphaneleri ile üniversitelerdeki bölümler arasında sürekli bir dayanışma ve etkileşim olmalıdır. Bu sayede SOCRATES programı içinde yer alan MINERVA, LINGUA, COMETT gibi çalışmalara katılımın artırılması sağlanarak, ülkemizde yapılan çalışmaların tüm Avrupa geneline daha çabuk yayılması sağlanmalıdır.
- 15.e-Türkiye eğitim projelerinde oluşturulması istenen veritabanları için üniversiteler standartlar belirlemeli ve en kısa Türkiye genelinde bu konuda bir proje başlatılmalıdır.
16. Üniversite kütüphanesindeki yeniliklerden tüm kullanıcılar en kısa zamanda haberdar edilmeli gerek duyulması halinde yeni sistemlerin tanıtımının yapılarak kullanıcıların aktif olması sağlanmalıdır. Yapılacak anketler aracılığı ile hem üniversite kütüphanesi kullanıcılarının kütüphane kullanma becerileri ölçülmeli, eksiklikler ortaya çıkarılarak bunların kapatılması hem de kullanıcı memnuniyetinin en üst seviye de olması sağlanmalıdır.
- 17.Avrupa Dokümantasyon Merkezleri ülke çapında daha yaygın hale getirilmeli ve üniversite kütüphanelerine bağlı birimler olarak iş birliği çerçevesinde öğrencilerin ve akademisyenlerin AB'de yapılan projelerden ve yeni araştırma konularından en hızlı şekilde haberdar edilmesi sağlanmalıdır.

18. En kısa zamanda her alanda olması gerektiği gibi üniversiteler ve üniversite kütüphaneleri için AB'ye uyum analizleri yapılmalıdır.

19. Üniversitelerde uygulanacak olan akreditasyon faaliyetleri ve kalite yönetimi uygulamaları mutlaka üniversite kütüphanelerine de yansıtılmalı, üniversite kütüphanelerinin gelişimi için gerekli destek sağlanmalıdır.

20. Akreditasyon çalışmalarından başarılı sonuçlar alınması için üniversite kütüphanelerinde çalışanların bilgi ve deneyimleri eğitim verilerek artırılmalı, kütüphanelerdeki yetişmiş eleman eksikliğinin giderilmesi yolunda önlemler alınmalıdır.

KAYNAKÇA

“ABET International”, [Çevrimiçi] Elektronik Adres:
www.abet.org/international/sub_equ_prgl.html [02.05.2004]

Akbay, Günel. (2000). “Avrupa Birliğine Entegrasyonda Türk Üniversitelerinin rolü: 1”. Ankara: Başbakanlık, 13-16.

Akçeçen, Ebru. (2003). “Avrupa Birliğine Uyum Sürecinde Türkiye’deki Enformasyon Hizmetleri”. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Ankara: Hacettepe Üniversitesi.

“Akreditasyon”, [Çevrimiçi] Elektronik Adres:
www20.uludag.edu.tr/~acan/Accredit/accredit.html [16.04.2004]

Alar, Halis. (2001). “Çağdaş Türk Eğitimi Açısından Üniversite-Kütüphane İlişkisi”. A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Dergisi 8, 18: 321-333.

Alkan, Nazlı. (1997). “Üniversite Kütüphaneleri ve Ulusal Bilgi Politikası”. *Türk Kütüphaneciliği* 11, 3: 233-252

Alkan, Nazlı. (2001). “Günümüz Kütüphanecilerinin Yeterlilikleri”. *21. Yüzyıla Girerken Enformasyon Olgusu: Ulusal Sempozyum Bildirileri içinde* (23-37). Ankara: TKD.

Atılğan, Doğan. (2002). “Avrupa Birliği Sürecinde Türkiye’de Bilgi Hizmetleri”. *Türk Kütüphaneciliği* 16, 2: 155-162.

Atılğan, Doğan. (1998). “Üniversite Kütüphanelerinde Teknik Hizmetlerde İşbirliği”. *21. Yüzyılda Üniversite Kütüphanelerimiz Sempozyumu Bildirileri içinde* (16-23). Yayına Hazırlayan Ender Bilar. Edirne: Trakya Üniversitesi.

“AB’nin Avrupa Akdeniz Bilgi toplumu (EUMEDIS) Programı Başladı”,
[Çevrimiçi] Elektronik Adres: www.kobinet.org.tr/kosgebabm/ab/002c.htm
[28.02.2003]

“AB 6. Çerçeve Programı: Genel Bilgiler” (2002). İzmir: EBİLTEM.

Arslan, Selma (Alpay). (2000). “Avrupa Birliği ve Kütüphaneler”, [Çevrimiçi]
Elektronik Adres: <http://www.britishcouncil.org.tr/turkish/infoexch/avrb.htm>
[28.02.2003]

“Avrupa Birliği Genel Eğitim Programları: TEMPUS”, [Çevrimiçi] Elektronik
Adres: www.ankara.edu.tr/sonEcts/tempus.html [26.01.2004]

“Avrupa Birliği ve Eğitim”. (2003). Yay. Hazl. Ayşe Çakır İlhan. Ankara: Ankara Üniversitesi.

“Avrupa Birliği ve Türkiye”. (2002). Ankara: Dış Ticaret Müsteşarlığı & TOBB.

“Avrupa Birliğine Entegrasyonda Türk Üniversitelerinin Rolü”. (2000). Ankara: Başbakanlık.

“Avrupa Birliği Ülkelerinde Yüksek Öğretim: Yeni Gelişmeler”. (2000). Ankara: YÖK.

“Avrupa Birliği Ülkelerinde Yüksek Öğretim”, [Çevrimiçi] Elektronik Adres:
www.food.itu.edu.tr/Avrupa_egitim.pdf [22.10.2003]

Bıyık, Cemal. (2002). “Yüksek Öğretimde Kalite Değerlendirmesi ve Akreditasyon Kriterleri”. Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi.

Bılar, Ender. (1998). “Üniversitelerin Toplumla Bütünleşmesinde Üniversite Kütüphanelerinin Rolü”. *21. Yüzyılda Üniversite Kütüphanelerimiz Sempozyumu Bildirileri içinde (1-5)*. Yayına Hazırlayan Ender Bılar. Edirne: Trakya Üniversitesi.

Brophy, Peter. (2002). “Strategic Issues for Academic Libraries”. *Relay: The Journal of University College and Research Group* 52: 4-5.

“Cumhuriyetin 75. Yılında Yüksek Öğretim”. (1998). Ankara: MEB.

Çakın, İrfan. (1998). “Üniversitelerimizin Bilgiye Erişim Ortamları: Genel Değerlendirme”. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 1998 (75. Yıl Özel Sayısı), 37-67.

Çalış, Asuman. (1998). “Üniversite Kütüphanelerinde Stratejik Planlama: Bir Araştırma”. *Türk Kütüphaneciliği* 12, 3: 201-230.

Çelik, Ahmet. (1994). “Yeni Üniversitelerde Kütüphane Sorunu”. *Türk Kütüphaneciliği* 8, 4: 266-271.

Çelik, Ahmet. (2001). “Bilgi Hizmetleri ve Mevzuatı”. Ankara: ÜNAK.

Dugdale, Christine. (2000). “A New UK University Library Service to Meet the Needs of Today’s Student and Tomorrow’s Lifelong Learners”. *Information Services & Use*, Vol. 20, Issue 1, p1, 8p.

Doğaç, Asuman. (2003). “Türkiye Avrupa Topluluğunun 6. Çerçeve Programına Katıldı”. *Türk Bilişim Derneği e-Dergisi*, [Çevrimiçi] Elektronik Adres: http://dergi.tdb.org.tr/yazaylar/03022003/asuman_dogac.htm [28.02.2003]

EBİLTEM. (2002). “AB 6. Çerçeve Programı”. İzmir: Ege Üniversitesi Bilim ve Teknoloji Uygulama ve Araştırma Merkezi Yayınları.

“ECTS-European Credit Transfer System: A Common Language for Academic Recognition”, [Çevrimiçi] Elektronik Adres:

<http://europa.eu.int/comm/education/socrates/ects.html> [10.03.2003]

“e-Devlet Yolunda Tükiye”. (2002). Derleyen Arif Arifoğlu....ve diğeri. Ankara: TBD.

Elçi, Atilla. (2002). “AB 6. Çerçeve Programı ve Tükiye Bilişim Kesimi I, II, III, IV”. *Türk Bilişim Derneği e- Dergisi*, [Çevrimiçi] Elektronik Adres:

http://dergi.tdb.org.tr/yazarlar/22072002/atilla_elci.htm [28.02.2003]

http://dergi.tdb.org.tr/yazarlar/29072002/atilla_elci.htm [28.02.2003]

http://dergi.tdb.org.tr/yazarlar/05082002/atilla_elci.htm [28.02.2003]

http://dergi.tdb.org.tr/yazarlar/12082002/atilla_elci.htm [28.02.2003]

Elçi, Atilla. (2002). “6. Çerçeve Programı ve Tükiye Bilişim Kesiminin Beklentisi”. *38. Kütüphane Haftası Bildirileri içinde (162-168)*. Ankara: TKD.

“ETCS-European Credit Transfer System”, [Çevrimiçi] Elektronik Adres:

<http://europa.eu.int/comm/education/socrates/etcs.html> [17.09.2002]

Erzurum, Kenan. (2001). “Üniversitelerimiz ve Üniversite Kütüphaneleri”. *Türk Kütüphaneciliği* 15, 1: 90-94.

Gürüz, Kemal. (2001). “Dünyada ve Tükiye’de Yüksek Öğretim: Tarihçe ve Bugünkü Sevk ve İdare Sistemleri”. Ankara: ÖSYM.

Hatiboğlu, M. Tahir. (2000). “Tükiye Üniversite Tarihi”. Ankara: Selvi Yayınları.

“İmlâ Kılavuzu”. (2000). Ankara: Türk Dil Kurumu.

Jenkins, Clare. (2002). “Strategic Trends for Academic Libraries”. *Relay: The Journal of the University College and Research Group* 52: 6-7.

Jazdon, Artur, Olszewski, Tomasz. (1994). "Problems in the Management and Operation of Academic Libraries in Poland during the Transition Period". *Library Review*, Vol. 43, No. 8, pp. 31-39.

Kaptan, Saim. (1995). "Bilimsel Araştırma ve İstatistik Teknikleri". Ankara: Rehber.

Karacaoğlu, Ömer Cem, Çabuk, Burcu. (2002). "İngiltere ve Türkiye Eğitim Sistemlerinin Karşılaştırılması". *Milli Eğitim Dergisi*, 155-156, [Çevrimiçi] Elektronik Adres: <http://yayim.meb.gov.tr/yayimlar> [25.12.2003]

Karakaş, Sekine. (1999). "Üniversite Kütüphaneleri Hizmetlerinde Kullanıcıya Dönük Yaklaşım". *21. Yüzyılda Üniversite Kütüphaneleri Sempozyumu Bildirileri içine (6-15)*. Yayına Hazırlayan Ender Bilar. Edirne: Trakya Üniversitesi.

Karasar, Niyazi. (2004). "Bilimsel Araştırma Yöntemi". Ankara: Nobel.

Karasözen, Bülent. (2003). "Kütüphane Hizmetlerinde İşbirliği ve Ortaklıklar: ANKOS", [Çevrimiçi] Elektronik Adres: www.lib.metu.edu.tr/ankos/belgeler [12.09.2004]

"Küreselleşme Avrupa Birliği ve Bilgi Hizmetleri: 36. Kütüphane Haftası Bildirileri". (2000). Yayına Hazırlayan Ahmet Karataş ve Selim Karaağaç. Ankara: TKD.

"Leonardo Da Vinci", [Çevrimiçi] Elektronik Adres: www.abofisi.metu.edu.tr/egitim/leonardo.htm [26.01.2004]

"NARIC: National Academic Recognition Information Center", [Çevrimiçi] Elektronik Adres: <http://www.europa.eu.int/comm/education/socrates/agenar.html> [28.02.2003]

Özbudak, Elçin. (1998) “Üniversite Kütüphanelerindeki Süreli Yayın Dermeleri, Ortak Paylaşım ve İnternet”. *21. Yüzyılda Üniversite Kütüphanelerimiz Sempozyumu Bildirileri içinde (35-44)*. Yay. Hazl. Ender Bilar. Edirne: Trakya Üniversitesi.

Özcivelek, Rukiye. (2000). “Avrupa Birliği Bilgi Toplumu Teknolojileri Programı ve Türkiye’de Durum”. Türkiye’nin Adaylık Sürecinde Avrupa Birliği Araştırma ve Teknoloji Geliştirme Faaliyetlerine Bir Bakış içinde (41-46). Ankara: TÜBİTAK.

Pak, Namık Kemal. (2000). “Türkiye Avrupa Birliği Bilim Teknoloji ve Araştırma Politikaları”. *Yeni Türkiye*. 6 (36): 901-910.

Rehber, Erkan. (2002). “Yüksek Öğretimde Kalite Sorunu: Akreditasyon ve Kalite Yönetimi”. Bursa: Uludağ Üniversitesi.

Sağlam, Mehmet. (2000). “Avrupa Birliği Adaylık Sürecinde Türkiye’de Eğitim”. *Yeni Türkiye: AB Özel Sayısı. Kasım-Aralık 2000. (897-900)*

Salvesen, Halge. (2002). “The Quality Management of Norwegian Universities and Its Influence on University Libraries”. *Liber Quarterly: The Journal of European Research Libraries* 12: 185-191.

Sargent, Claire, Parker Susan, Marcelle Rita. “The Provision of European Information to the Academic Community in University Libraries: A Case Study of a European Documentation Center”. *New Library World* 101, No. 4 (2000): 161-175.

“SELL (Southern European Library Link)”, [Çevrimiçi] Elektronik Adres: <http://www.lib.metu.edu.tr/ankos/belgeler> [12.01.2004]

Taner, Timur. (2000). “Toplumsal Gelişme ve Üniversiteler”. Ankara: İmge.

Tanrıtanır, Nuray. (2002). “Avrupa Topluluğu Programları ve Ajansları”. Ankara: ATAUM.

Tatlıldil, Ercan, Demircioğlu, Nevin S. (1995). “Avrupa Birliği ve Türkiye’de Eğitim”. *Türkiye – AB İlişkileri ve Gümrük Birliği Sürecinde Sektörlerimiz içinde (81-89)*. İzmir: İTO.

T.C. Başbakanlık . (2002). “e-Türkiye Girişimi: I. Ara Rapor”. Ankara: Başbakanlık.

T.C. Başbakanlık DPT. (1977). “Yeni Strateji ve Kalkınma Planı: Üçüncü Beş Yıl 1973- 1977”. 1977 Yılı Programı. Ankara: DPT.

T.C. Başbakanlık DPT. (1979). “Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı: 1979-1983”. Ankara: DPT.

T.C. Başbakanlık DPT. (1995c). “Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı: 1996-2000”. Ankara: DPT.

T.C. Başbakanlık DPT. (2000a). “Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı: 1996-2000: 2000 Yılı Programı”. Ankara: DPT.

T.C. Başbakanlık DPT. (2000c). “Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı: Yüksek Öğretim Özel İhtisas Komisyonu Raporu”. Ankara: DPT.

T.C. Başbakanlık DPT. (1990). “Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı: 1990-1994”. Ankara: DPT.

T.C. Başbakanlık DPT. (2001). “Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı: Bilişim Teknolojileri ve Politikaları Özel İhtisas Komisyonu Raporu”. Ankara: DPT. 2001.

T.C. Başbakanlık DPT. (2002). “Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı: 2001-2005: 2002 Yılı Destek Çalışmaları: Ekonomik ve Sosyal Sektördeki Gelişmeler”. Ankara: DPT.

T.C. Başbakanlık DPT. (2003). “Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı: 2001-2005: 2003 Yılı Programı”. Ankara: DPT.

“T.C. Yüksek Öğretim Kurulu: Üniversiteler”, [Çevrimiçi] Elektronik Adres: <http://www.yok.gov.tr/universiteler/uni-web.htm> [20.02.2004]

Tenopir, Carol, Ennis, Lisa A. (2002). “Reference Services in the New Millennium”. *Academic Search Premier*, Jul/Aug 2001, Vol. 25, Issue 4.

Thompson, Lawrence S. (1952). “Türkiye’de Kütüphaneleri Geliştirme Programı”. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.

Tonta, Yaşar. (2002). “e-Türkiye Sürecinde Kütüphaneler”. 38. *Kütüphane Haftası Bildirileri içinde* (42-62). Ankara: TKD.

TUENA. (1999). “Türkiye Ulusal Enformasyon Altyapısı Anaplanı Sonuç Raporu”. Ankara: T.C. Ulaştırma Bakanlığı, [Çevrimiçi] Elektronik Adres: <http://www.tuena.tubitak.gov.tr/pdf/sonucrapor1.pdf> [29.04.2004]

Tuzcu, Gökhan. (2002). “Avrupa Birliğine Geçiş Sürecinde Türk Eğitiminin Planlanması”. Ankara: Milli Eğitim Dergisi. Sayı: 155-156

TÜSİAD. (2001). “Avrupa Birliği Yolunda Bilgi Toplumu ve e-Türkiye”. İstanbul: Türk Sanayici ve İş Adamları Derneği.

“Türkiye’nin 1993 Sonrası Bilim ve Teknoloji Politikası”, [Çevrimiçi] Elektronik Adres: www.tubitak.gov.tr/btspd/politika/b6.html [29.04.2004]

Uçkan, Özgür. (2003). “E- Devlet, E- Demokrasi ve E- Türkiye”. İstanbul: Literatür.

Ünal, Nilüfer. (2001). “Üniversite Kütüphanelerinde Akreditasyon için Kriterler”. 21. *Yüzyıla Girerken Enformasyon Olgusu: Ulusal Sempozyum Bildirileri içinde* (223-232)Yay. Hazl. Tülay Fenerci, Oya Gürdal. Ankara: TKD.

“Üniversiteler Kanunu”. (1946). *T.C. Resmi Gazete*, (6336, 18.06.1946).

“Üniversiteler Kanunu”. (1973). *T.C. Resmi Gazete*, (14587, 07.07.1973).

Yurdadoğ, Berrin U. (2002). “eTürkiye Sürecinde Kütüphaneler”. 38. *Kütüphane Haftası Bildirileri İçinde* (81-87). Ankara: TKD.

“Yüksek Öğretim Kanunu”. (1981). *T.C. Resmi Gazete*, 17506, 06.11.1981).

ÖZET

Avrupa Birliği'nin birleşik bir bilgi toplumu ve ekonomisi oluşturma yolundaki politikalarının Türkiye'nin batılılaşma politikaları ile paralellik taşıması, ülkemizin AB'ye tam üyelik sürecini başlatmıştır. Avrupa ülkelerinin rekabet gücünün geliştirilmesi ve Avrupa yurttaşlarının yaşam standardının yükseltilmesi AB Ar-Ge politikalarının temel amacıdır. Tüm yatırımlarını bilgi üzerine yapan AB, bu amaçla Ar-Ge programlarına öncelik vermiştir. Böylece Türkiye, Ar-Ge çalışmalarının yapıldığı kurumlara önem vermeye başlamıştır.

Türkiye'de üniversiteler Ar-Ge faaliyetlerini birinci derece destek veren kurumlar arasında yer alır. Üniversitelerin bu rolü üstlenmeleri, hem toplumsal yükümlülüklerinden hem de ulsal bir bilgi politikasının eksikliğinden kaynaklanmaktadır. AB'ye tam üyeliğimizin kabul edilmesinde Ar-Ge faaliyetlerinin ve bunların günlük hayata geçirilmesinin büyük önemi vardır.

Buraya kadar sözü edilen hedeflerin başarıya ulaşması için üniversite kütüphanelerimizin araştırma, teknoloji ve kalite yönünden AB standartlarına dönüştürülmesi gerekmektedir.

AB ülkeleri üniversitelerinde öğrencinin, üniversite ve kuruluşların ortak katılımının sağlandığı projelere odaklanılarak ezberci eğitimin gözardı edildiği kendi kendine öğrenme yoluyla uzaktan eğitim girişimleri gibi sayısız olanaklar sağlamaktadır. Bu yaklaşım AB kütüphanelerini, temel ve uygulamalı bilimlerde bireysel ve aynı zamanda tüm üniversiteleri de içeren kurumsal üretim sonucu oluşan

her türlü bilgi kaynağına erişimin olanaklı kılındığı bir bilgi merkezine dönüştürmektedir. Böylece üniversitelerin güvenilir bir kaynak olarak kabul edilebilmesini onaylayan akreditasyon yapısı bu çabaların kalbini oluşturmaktadır.

Sonuç olarak, AR-GE çalışmalarında gerekli rol üstlenilerek üniversite kütüphanelerinin Avrupa Birliği standartlarına göre düzenlenmesi, Türkiye'nin AB'ne entegrasyonu yanı sıra bilgi toplumu olma yolunda atılan adımların yürütülmesi için de gereklidir.

AB'de üzerinde hassasiyetle durulan AR-GE çalışmaları, ülkemizde entegrasyon süreci kapsamında daha da yaygınlaştırılmalıdır. Üniversite kütüphanelerimiz AB'deki örnekleri ile entegrasyona hazır olduklarında, üniversite kütüphanelerimizin gerçek değeri ortaya çıkacaktır.

SUMMARY

The European Union (EU) policies on creating common information society and economy has reflected parallel evolvement to Turkey's westernization policies that has started our process of full membership of our country. The main object of EU Research and Development (R&D) policies is to improve competition capacity of the European countries and thus to increase life standard of inhabitants by means of the provision of advanced science and technology. The EU, making its all investments to information, has given priority to R & D programs. Subsequently, Turkey has started giving importance to the institutions in which has been carried out research and development programs.

In Turkey, universities are the institutions that are part of research activities as the first supporter. Universities have been undertaken this role due to their social mission as well as the lack of leading role of other information centers in terms of creating national information policy. Research and development activities with their adaptation to the daily life is vitally important in order to approval of full membership in our membership process.

To achieve the goals stated above it is necessary to transform our university libraries into European standards in respect of technology and research developments, and quality.

EU universities provide many facilities by focusing on students such as joint projects including universities and businesses; and self-learning through distance learning initiatives without considering memorized education. This approach leads EU libraries to research centers that enable access to a variety of literature by individuals, universities, institutions from applied and academic fields. Thus the heart of this endeavor is accreditation as being a reliable authority.

Consequently, to transform university libraries into EU standards by undertaking the essential role of research and development activities is essential for Turkey's integration with the EU as well as for the steps of becoming an information society.

Research and development activities that have been taken with great care and interest by EU should be made more widely available during the process of integration in our country too.

The time when such revision will make our university libraries ready for unity with EU standards, it would be revealed the real value of university libraries in Turkey.

EK-1**AB İLE ENTEGRASYON SÜRECİNDE ÜNİVERSİTESİ
KÜTÜPHANELERİNDE YAPILAN ÇALIŞMALARI
DEĞERLENDİRME ANKETİ****Değerli Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanı**

AB ile entegrasyon sürecinde üniversite kütüphanelerinin durumunu değerlendirmeye çalıştığım “AB’ye Doğru Türkiye’de Üniversite Kütüphanelerinin Durumu ve Entegrasyonu” konulu yüksek lisans tezimde Türkiye’deki üniversite kütüphanelerinde AB’ye entegrasyon ile ilgili son durumu tespit etmek ve yapılan çalışmalarını değerlendirmek için sizlerden alınacak bilgi ve yönlendirmeye gereksinim duyulmaktadır. Bu bakımdan aşağıdaki soruları özenle yanıtlayarak, burcu.bulut@atilim.edu.tr adresine iletmenizi rica ediyorum.

AB’ne entegrasyon sürecinde üniversite kütüphanelerimizin durumunu değerlendirdiğim bu çalışmaya katkılarınız için teşekkür ederim.

1. Üniversitenin adı:

2. AB ülkelerinin üniversite kütüphanelerinde verilen hizmetlerden haberdar mısınız?

☐ Evet

☐ Hayır

(Bu soruya cevabınız hayır’ sa 5. soruya geçiniz)

3. AB ülkelerindeki üniversite kütüphanelerinde verilen hizmet ile ülkemizdeki üniversite kütüphanelerinde verilen hizmetlerin birbiriyle örtüştüğünü düşünüyor musunuz?

☐ Evet

☐ Hayır

4. AB ülkelerindeki üniversite kütüphanelerinde yapılan akreditasyon çalışmalarından haberdar mısınız?

☐ Evet
☐ Hayır

5. Üniversite kütüphanenizde akreditasyon çalışmaları yapıyor musunuz?

☐ Evet
☐ Hayır

6. Üniversite kütüphanelerinde yapılan akreditasyon çalışmalarının kullanıcı tatminini sağlamakta etkili olduğuna inanıyor musunuz?

☐ Evet
☐ Hayır

7. AB'ye entegrasyon sürecinde Üniversite kütüphanelerinin entegrasyonunun bu süreci hızlandırıcı bir rol oynayacağına inanıyor musunuz?

☐ Evet
☐ Hayır

(Cevabınız evetse 8. ve 9. soruları cevaplayınız)

8. AB'ye entegrasyon sürecinde üniversite kütüphanelerinin uyumu için yapılan çalışmalarınız var mı?

☐ Evet
☐ Hayır

9. Cevabınız evet ise bu çalışmalar nelerdir?

.....

İlginiz için teşekkür ederim.